

HYRJE

ÇKA ËSHTË ARSIMIMI PËR SHKATHTËSI JETËSORE?

Të gjithë fëmijët, pavarësisht nga prejardhja dhe aftësitë, kanë nevojë për shkathtësi të cilat do t'u mundësojnë t'i shfrytëzojnë dituritë e tyre që të praktikojnë forma të shëndosha të sjelljes dhe t'u shmangen atyre formave që paraqesin kanosje ndaj shëndetit të tyre personal, emocional dhe social.

Me çka dallohet arsimimi për shkathtësi jetësore nga qasjet e tjera të cilat orvaten të ndikojnë në sjelljen e fëmijëve?

- » Arsimimi për shkathtësi jetësore është i orientuar drejt futjes së ndryshimeve të sjelljes përmes përvetësimit të diturive, qëndrimeve dhe shkathtësive të caktuara, të cilat u ndihmojnë fëmijëve të zgjedhin dhe praktikojnë sjellje të shëndoshë në vend të mësimi të thatë se çka do të thotë ajo.
- » Detyra themelore e arsimimit për shkathtësi jetësore është ta transformojë diturinë në sjellje, andaj secili program për shkathtësi jetësore duhet të ofrojë raport të balancuar ndërmjet: (1) diturive dhe informacioneve; (2) qëndrimeve dhe vlerave dhe (3) shkathtësive.
- » Arsimimi për shkathtësi jetësore bazohet në metodat participuese të mësimi dhe mësimdhënies, që i bën fëmijët pjesëmarrës aktiv në procesin e mësimi, në vend që t'i trajtojnë ata si pranues pasiv të informacioneve.

Arsimimi për shkathtësi jetësore nis nga premisa themelore se përvetësimi i shkathtësive jetësore është e drejtë e secilit fëmijë. Kjo e bën të jetë relevant për nevojat e fëmijëve të secilës moshë dhe në mënyrë fleksibile t'u përgjigjet sfidave reale të jetës së përditshme të fëmijëve.

Arsimimi për shkathtësi jetësore e merr parasysh faktin se sjellja e individit varet nga faktorë të ndryshëm, të cilët burojnë nga familja, shkolla dhe bashkësia më e gjerë, po edhe nga faktorët individualë në të cilët bëjnë pjesë dituritë, qëndrimet, shkathtësitë dhe veçoritë e individit. Prandaj, arsimimi për shkathtësi jetësore nuk zbatohet në mënyrë të izoluar nga burimet e tjera të ndikimit, por përkundrazi, synon që ta fuqizojë individin si pjesë të bashkësisë që ai të mund të ballafaqohet me sfidat të cilat burojnë nga ndikimet e mjedisit në të cilin ai ekziston.

ÇKA JANË SHKATHTËSITË JETËSORE?

Termi shkathtësi jetësore i referohet një grupi të madh të shkathtësive psiko-sociale, qëllimi i të cilave është të kontribuojnë për zhvillimin personal, emocional dhe social të fëmijëve, si dhe të sigurojnë mirëqenie fizike, mendore dhe social për fëmijët.

Është vështirë të bëhet një listë e të gjitha shkathtësive të mundshme jetësore, por zakonisht si më të rëndësishëm mund të konsiderohen ato që janë dhënë në tabelën që vijon (Tabela 1). Se cilat shkathtësi jetësore do të theksohen dhe cilave do t'u kushtohet vëmendje më e madhe në procesin e arsimimit, kjo varet nga tema dhe përmbajtja që përcillet, nga situata reale jetësore në shkollë dhe në mjedisin më të gjerë dhe, më e rëndësishmja, nga nevojat e vetë nxënësve. Pa e marrë në konsideratë kontekstin në të cilin është vënë, arsimimi për shkathtësi jetësore duhet të promovojë vlera pozitive dhe t'i zbatojë shkathtësitë e përmbushjes së nevojave konkrete të fëmijëve.

*Tabela 1. Shkathtësitë më të rëndësishme jetësore.
(sipas Organizatës Shëndetësore Botërore)*

Vetëdija për veten » vetëdija për vlerat personale (vetëbesimi, imazhi pozitiv për veten) » vetëdija për dobësitë personale (të priturat reale, imazhi real për veten) » vetëdija për të drejtat dhe përgjegjësitë » paqyra e qartë për vlerat » motivimi dhe kujdesi për vetveten	Empatia » kujdesi për të tjerët » toleranca ndaj dallimeve » respektimi i të tjerëve » të qenët i shoqërueshëm
Shkathtësitë komunikative » komunikimi efektiv dhe adekuat verbal dhe joverbal » aftësia për t'u shprehur » asertiviteti » dëgjimi aktiv » aftësia për bisedime	Shkathtësitë interpersonale » bashkëpunimi » përgatitja për punë ekipore » formimi dhe ndërprerja e miqësive » njohja e kufijve të sjelljes adekuate interpersonale
Shkathtësitë e marrjes së vendimeve » marrja e vendimeve me vetëdije të plotë për faktorët që ndikojnë në mendimin dhe zgjedhjen » marrja e vendimeve që janë të bazuara në vlerësim të saktë të situatës » parashtrimi i qëllimeve reale » planifikimi i procedurave personale duke i marrë parasysh pasojat e mundshme » marrja e përgjegjësisë për procedurat personale » përgatitja për ndryshimin e vendimeve me qëllim të përshtatjes ndaj situatave të reja	Shkathtësitë për zgjidhjen e problemeve » identifikimi i problemeve dhe shkaqeve të paraqitjes së tyre » vlerësimi i saktë i aktiviteteve që mund të ndërmerren për zgjidhjen e problemeve » identifikimi se ku mund të kërkohet ndihmë kur ka ndonjë problem dhe kërkimi i ndihmës. » përgatitja për kompromis » përgatitja për pjesëmarrje në zgjidhjen grupore të problemeve
Të menduarit kretaiv » të menduarit pozitiv » mësimi aktiv (nevoja për të kërkuar njohuri të reja) » aftësia për ta shprehur vetveten » identifikimi i mundësive alternative » zbulimi i zgjidhjeve origjinale të problemeve	Të menduarit kritik » njohja e ndikimeve sociale dhe kulturore ndaj qëndrimeve, vlerave dhe sjelljes (përfshirë edhe presionin e moshatarëve dhe ndikimin e mediave) » vetëdija për pabarazinë, padrejtësinë dhe paragjykimet » vetëdija për rolin e qytetarit të përgjegjshëm
Ballafaqimi me emocionet » njohja e emocioneve personale dhe e emocioneve të të tjerëve » ndërlidhja e emocioneve me përjetimet, të menduarit dhe sjelljen » ballafaqimi me frustracione, hidhërim, pikëllim, frikë dhe ankth » ballafaqimi me emocione të fuqishme të të tjerët	Ballafaqimi me stresin » ballafaqimi me situata në të cilat nuk mund të ndikohet » zhvillimi i strategjive për t'u ballafaquar me humbjen, refuzimin dhe kritikën » ballafaqimi me përdorimin e substancave psikotropike » rezistenca ndaj trysnive » ballafaqimi me situata të stresit » menaxhimi i kohës

SI TË JEPET MËSIM PËR SHKATHTËSITË JETËSORE

Kur bëhet fjalë për arsimimin e shkathtësive jetësore, nuk mjafton vetëm të përcaktohet se cilat janë shkathtësitë që duhet t'i përvetësojnë fëmijët, por edhe se cilat metoda mësimore do të përdoren në atë rast. Si do të jepet ai mësim është njësoj me rëndësi me atë se çka do të mësohet. Kjo do të thotë se mësimi që është i orientuar drejt përvetësimit të shkathtësive jetësore duhet të bazohet në metodat dhe qasjet aktive që u mundësojnë fëmijëve të mësojnë përmes përvojës, duke i zbatuar këto shkathtësi. Në këtë mësim rolin më themelor e ka arsimtari – nga ai varet se a do të thjeshtësohet arsimimi për shkathtësi jetësore vetëm në përcjelljen e diturive për atë se si duhet të veprohet në situata të caktuara ose do të përfshihet edhe përvetësimi i shkathtësive që do t'u mundësojnë fëmijëve të veprojnë në mënyrë adekuate kur gjendet në një situatë konkrete.

Në tabelën që vijon (Tabela 2) janë dhënë metodat më shpesh të përdorura të mësimit aktiv që përdoren në mësimdhënien e shkathtësive jetësore. Përveç se janë përcaktuar dobittë kryesore nga zbatimi i secilës metodë, në këtë tabelë janë dhënë edhe këshilla konkrete për zbatim të suksesshëm të secilës metodë.

Tabela 2. Metodatat më shpesh të përdorura në arsimimin për shkathtësi jetësore

Metoda	Dobitë	Këshilla për arsimtarin / arsimtaren
Diskutimi me tërë grupin	1. Nxit këmbimin e mendimeve 2. Ndhmon në arritjen e përbashkët të përfundimeve dhe nxjerrjen e porosit nga aktivitetet 3. Ndhmon në përvetësimin e komunikimit dhe respektit të ndërsjellë	» Arsimtari duhet t'u mundësojë nxënësve që ta nxjerrin porosinë dhe të arrijnë në përfundim » Arsimtari duhet të sigurojë respektimin e rregullave të sjelljes për të cilat janë marrë vesh më parë – në rast të thyerjes së rregullave, identifikohet dhe jepet rregulla e thyerjes, pa i përmendur fëmijët që e kanë thyer atë. » Arsimtari duhet t'i respektojë denjësisht rregullat për të cilat janë marrë vesh dhe me sjelljen e tij të bëhet model i nxënësve » Secili fëmijë duhet të nxitet të marrë pjesë në diskutim – përparësi u jepet përgjigjeve të pyetjeve në të cilat nxënësit më rrallë paraqiten për fjalë. » Asnjë fëmijë nuk detyrohet të përgjigjet në pyetje gjatë diskutimit – duhet të gjendet mënyra që të gjithë fëmijët të nxiten të marrin pjesë në mënyrë vullnetare » Asnjë përgjigje e nxënësve nuk duhet të trajtohet si e gabuar, e as të reagohej në të (verbalisht ose joverbalisht) sikur është e gabuar

Grupet punuese	1. Ndhimojnë në aktivizimin e secilit fëmijë, përmes këmbimit të përvojës personale dhe shprehjes së mendimit të tyre 2. U ndihmojnë fëmijëve që të mësojnë të komunikojnë me njëri-tjetrin, të bashkëpunojnë dhe të respektohen me njëri-tjetrin.	» Më së miri është që grupet të numërojnë 4-5 fëmijë, pos nëse nuk është caktuar më shumë » Nuk lejohet që fëmijët e njëjtë vazhdimisht ta paraqesin punën e tyre në grup – kujdes që në këtë rol të ndërrohen mes vete djemtë dhe vajzat » Më së miri është që grupet të formohen me zgjedhje të rastësishme (me përdorimin e kartelave të lojës, numërimit etj.) që kështu të pamundësohet formimi i klikave » Udhëzimet për punën në grup duhet të jenë të qarta dhe të kuptueshme nga të gjithë » Arsimitarja duhet të sigurojë që të gjithë anëtarët e grupit të marrin pjesë dhe të kontribuojnë në punë
Analiza e përrallave	1. I prezantojnë informacionet në mënyrë interesante që kështu t'u ndihmojnë fëmijëve që më lehtë të kuptojnë dhe të mbajnë mend 2. Mundësojnë të inkuadrohen edhe tema më të ndjeshme dhe më të vështira 3. Kontribuojnë për zhvillimin e fantazisë së fëmijës 4. Kontribuojnë për zhvillimin e shkathtësive komunikuese (dëgjim, ligjërim, shkrim)	» Përrallat duhet të jenë interesante dhe të lexohen ose rrëfihen në mënyrë dramatike » Përrallat duhet të jenë të kuptueshme për fëmijët – që fëmijët të mund ta zbulojnë dhe kuptojnë mesazhin e përrallës dhe t'i identifikojnë ndjenjat e personazheve kryesorë. » Përrallat duhet të përdoren si nxitje për vizatim, aktrim ose ndonjë aktivitet tjetër. » Përrallat duhet të nxisin ndërlidhje me jetën e përditshme të fëmijëve
Vizatimi	1. Paraqet mjet për ta shprehur mendimin e fëmijëve 2. Nxit të menduarin kreativ 3. Ndhmon që të përcillen dhe mbahen mend informacionet	» Nuk është me rëndësi të jetë shumë artistike –më e rëndësishme është përmbajtja e asaj që është vizatuar. » Mund të përdoret si zëvendësim për shkrim të fëmijët më të vegjël, të cilët akoma nuk i kanë përvetësuar shkathtësitë e shkrim-leximit » Duhet të jetë e kufizuar në kohë dhe e njohur për nxënësit » Mund të vizatohet në mënyrë individuale ose grupe
Analiza e situatave / rasteve	1. Mundëson që përmes analizës së sjelljes së dhënë, të nxitet sjellja alternative 2. Nxit të menduarin kritik dhe kreativ	» Situatat duhet të jenë më të shkurtra, më të thjeshta dhe lehtë të kuptueshme » Situatat duhet të burojnë nga realiteti dhe ta shprehin atë realitet
Demonstrime dhe simulime	1. Ndhimojnë që të ndërlidhet dituria abstrakte me situatat konkrete të realitetit 2. Kontribuojnë për zhvillimin e shkathtësive praktike dhe të shkathtësive të vëzhgimit 3. E stimulojnë të menduarit logjik	» Më së miri është të përdoren sende të vërteta (ushqim, top ose gjëra të tjera) në vend të fotografive të tyre » Fëmijët duhet të inkurajohen që të pavarur të inkuadrohen në demonstrimet dhe simulimet praktike, me ndihmë minimale nga arsimtari

Aktivitete loje	1. Ndihmojnë që tema të realizohet përmes argëtimit 2. Kontribuojnë që më lehtë të mbahet mend porosia 3. Mundësojnë që të gjithë fëmijët të marrin pjesë dhe të kontribuojnë për zhvillimin e vetëbesimit te fëmijët	» Për luajtjet e lojërave më shpesh duhet një hapësirë e zbrazët (më rrallë edhe ndonjë organizim i veçantë i hapësirës), e cila mund të sigurohet me zhvendosjen e bankave dhe karrigeve nga nxënësit (njësoj edhe djemtë edhe vajzat) » Në lojëra duhet të marrë pjesë edhe arsimtari – në fillim, kur përmes shembullit të tij do të ndihmojë në kuptimin e udhëzimeve dhe/ose përmes pjesëmarrjes në aktivitete ashtu si kërkon nga nxënësit
Aktrimi dhe luajtja e roleve	1. Kontribuojnë që të zhvillohen të gjitha llojet e shkathtësive komunikuese 2. U mundësojnë fëmijëve që t'i analizojnë qëndrimet dhe emocionet, madje edhe atëherë kur bëhet fjalë për tema të ndjeshme, siç është seksualiteti ose pengesat në zhvillim 3. Kontribuojnë për zhvillimin e vetëbesimit te fëmijët 4. Nxisin aktivitete që kërkojnë nga fëmijët të mendojnë dhe të vendosin.	» Fëmijët duhet që vetë t'i mendojnë dramatizimet në të cilat do të aktojnë dhe rolet që do t'i kenë ata. » Si rekuizita mund të përdoren kukullat e vërteta, por edhe gjëra të thjeshta të bëra nga çorape, qese të letrës ose sende të ngjashme që mund të përshtaten për këtë qëllim » Secili dramatizim duhet të jetë ilustrim i ndonjë mesazhi të caktuar ose të shpijë drejt një mesazhi të caktuar » Dramatizimet mund të përdoren çdoherë kur paraqitet sjellje “problemore” jashtë orës së mësimi të shkathtësive jetësore.

Tema I: UNË – ZHVILLIMI PERSONAL

Përmbajtja I-1: NDËRTIMI I VETËBESIMIT

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» të dijë se njerëzit dallohen për nga të aftësitë, kapaciteti dhe interesi i tyre » të dijë se njerëzit kanë karakteristika pozitive dhe negative » të dijë se njerëzit mund të mësojnë nga gabimet e tyre
Shkathtësi	» të mund ta përshkruajë se çka ka mundur dhe çka ka ditur të bëjë kur ka qenë më i/e vogël si dhe çka di të bëjë tani » të mund të prezantohet para të tjerëve – çka dijë, çka kam prirje? » të mund të kryejë me sukses dhe me këmbëngulje detyra të thjeshta pa ndonjë ndihmë » të mund t'i njohë dhe të mund të ballafaqohet me gabimet personale
Qëndrime/ vlera	» të pranojë se besimi në vetvete është i rëndësishëm për realizimin e suksesshëm të detyrave » ta vërejë se realizimi i aktiviteteve adekuate me aftësitë dhe interesat e tij paraqet kënaqësi » të pranojë se këmbëngulësia është e rëndësishme për realizimin e detyrave

12

Punëtorja I-1.1: Ai/ajo jam unë

Materialet

- » pasqyrë të vogël
- » ngjitëse
- » kuti për këpucë
- » fletë të prera në formë të rrethit
- » fletë për vizatim
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » sellotej
- » lapsa

Aktiviteti hyrës

Nxënësit qëndrojnë në rreth. Secili me gisht e shënon në ajër emrin e tij dhe e largon anash. Pastaj paramendon se po fryn balon dhe në të duhet ta futë emrin e tij. E lidh balonën e imagjinuar dhe ngadalë ua jep të tjerëve (mënyrë pantomime). Arsimtari demonstroi, ndërsa nxënësit përsërisin pas tij.

Aktiviteti kryesor 1

Në fund të kutisë së këpucëve futet dhe ngjitet një pasqyrë e vogël. Nxënësve të cilët qëndrojnë në rreth u përmendet ndonjë personalitet shumë i rëndësishëm që fshihet në kuti: "Brenda në kuti gjendet dikush shumë i veçantë, special, një dhe i vetëm. Njëri që asnjëherë më parë nuk ka qenë dhe ja është pikërisht tani dhe pikërisht këtu. Secili le të shikojë në kuti pa folur fare dhe pa u treguar të tjerëve se çka ka parë. Shikoni mirë dhe mbani mend mirë se çka keni parë. Kur të mbaroni të gjithë, atëherë do të mund ta vizatoni personin më të veçantë në botë të cilin e keni parë në kuti".

Vërejtje: Kur u tregohet nxënësve se çka ka në kuti, kjo duhet të bëhet qetë dhe ngadalë, me pauza të shkurtra gjatë folurit, që nxënësit të mund ta përjetojnë më mirë situatën – në njëfarë mënyre të krijohet atmosferë magjike.

Aktiviteti kryesor 2

Nxënësit ndahen në grupe – së paku nga katër fëmijë në një grup, të cilët në një fletë vizatimi të prerë në formë të rrethit duhet ta vizatojnë atë që e kanë parë në kuti – gjegjësisht ta vizatojnë vetveten.

Kur të përfundojnë, ia ngjisin një laps në anën e prapme dhe e shënojnë emrin.

Pasi të përfundojnë me punimet e tyre, ulen në rreth dhe secili e mban fletën me vizatimin pranë fytyrës ku duhet ta prezantojë njeriun “më të veçantë” të cilin e ka parë në kuti. Secili duhet të tregojë se cili është ai dhe me çka është i veçantë (të thotë diçka të bukur për vetveten). Aktiviteti mund të thellohet aq shumë, sa që nxënësve mund t’u jepet nga një fletë ku paraprakisht janë të shënuara disa pyetje të cilave ata duhet t’u përgjigjen dhe pastaj t’i ngjisin në autoportrete.

Pyetje të mundshme:

1. Sa vjet i ke?
2. Cila është ngjyra yte e dëshiruar?
3. Çka dëshiron të veshësh më së shumti?
4. Cila është loja yte e dëshiruar?
5. Çka di të bësh më së miri?
6. Çka të pëlqen më së shumti te vetvetja?
7. Çka do të dëshiroje të ndryshosh te vetvetja?

Pastaj këto punime varen diku brenda lokalit ku zhvillohet aktiviteti.

Nga fëmijët kërkohet ta shikojnë me kujdes atë që është ekspozuar, e pastaj realizohet një bisedë rreth pyetjeve vijuese:

Diskutim

1. Si ndjeheshit gjatë aktivitetit?
2. A ju ndihmoi ky aktivitet të mësoni diçka të re për të tjerët? E për ju?
3. Duke i dëgjuar dhe shikuar punimet, a gjetët ndokënd i cili është plotësisht i njëjtë si ju?
4. Si ndjeheshit lidhur me veten tuaj, me veçantinë dhe atë që ishte tipike vetëm te ju?

Përfundim

Secili njeri është i veçantë dhe special. Secili ka veçori dhe aftësi të tija personale, karakteristika të mira dhe gjëra të cilat dëshiron t’i ndryshojë. Individualiteti i njerëzve duhet të pranohet dhe të respektohet.

13

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth dhe e këndojnë këngën **„Ti je i/e veçantë“**. Melodia është nga kënga **„Are you sleeping?“**.

Ti je i/e veçantë

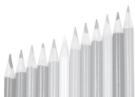
Ti je i veçantë
Ti je e veçantë
Kthehu e shiko
Kthehu e shiko
Kush është sot i veçantë
Kush është sot e veçantë
Ai jam unë
Ajo jam unë

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-1.2: Gjithçka për mua

Materialet

- » Fletë pune për nxënës: Siluetë fëmije
- » Pajisje për të shkruar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët ulen në rreth dhe secili një pas një e thotë emrin e tij me zë – me zë sa më të lartë, ndërsa në rrethin tjetër e thotë emrin e tij me zë sa më të ulët.

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ulen në banka dhe secili prej tyre e merr nga një fletë pune “Siluetë fëmije”. Kjo në fakt duhet ta paraqesë hijen e vetë fëmijës. Nxënësit do të duhet ta bëjnë siluetën fëmijë duke e vizatuar, ngjyrosur stolisur që ajo t’u ngjajë vetë atyre. Njëkohësisht duhet tërhequr vëmendjen që të mos shkruajnë/vizatojnë asgjë në mjegullat të cilat janë rreth hijes derisa t’u jepet udhëzimi tjetër.

Pasi të përfundojnë me vizatimin, në mjegullat e shtrira në atë e fletës duhet të vizatojnë ose shënojnë:

- » “Çka duan të shikojnë sytë e mi?”
- » “Çka duan të dëgjojnë veshët e mi?”
- » “Çka duan të bëjnë duart e mia?”
- » “Çka duan të bëjnë këmbët e mia?”

Pas përfundimit, secili nxënës e ngjet fletën në gjoks ashtu që të mund të shihet.

Pastaj ndahen në çifte dhe secili anëtarët e secilit çift kthehen kah çifti tjetër. Nxënësit i paraqesin vizatimet dhe bisedojnë në çifte për ngjashmëritë dhe dallimet e zgjedhjeve të tyre.

Pastaj arsimtari e zhvillon një bisedë për atë se çka ka qenë e ngjashme dhe e ndryshme te nxënësit.

14

Diskutim

1. A dëshironi të gjithë të bëni njësoj?
2. A dinë dhe a mund të bëjnë të gjithë diçka njësoj?
3. Prej çka varet se ç’dëshirojmë të bëjmë?
4. Si ndjeheni kur bëni diçka që e doni, që ju intereson ose që e bëni mirë?

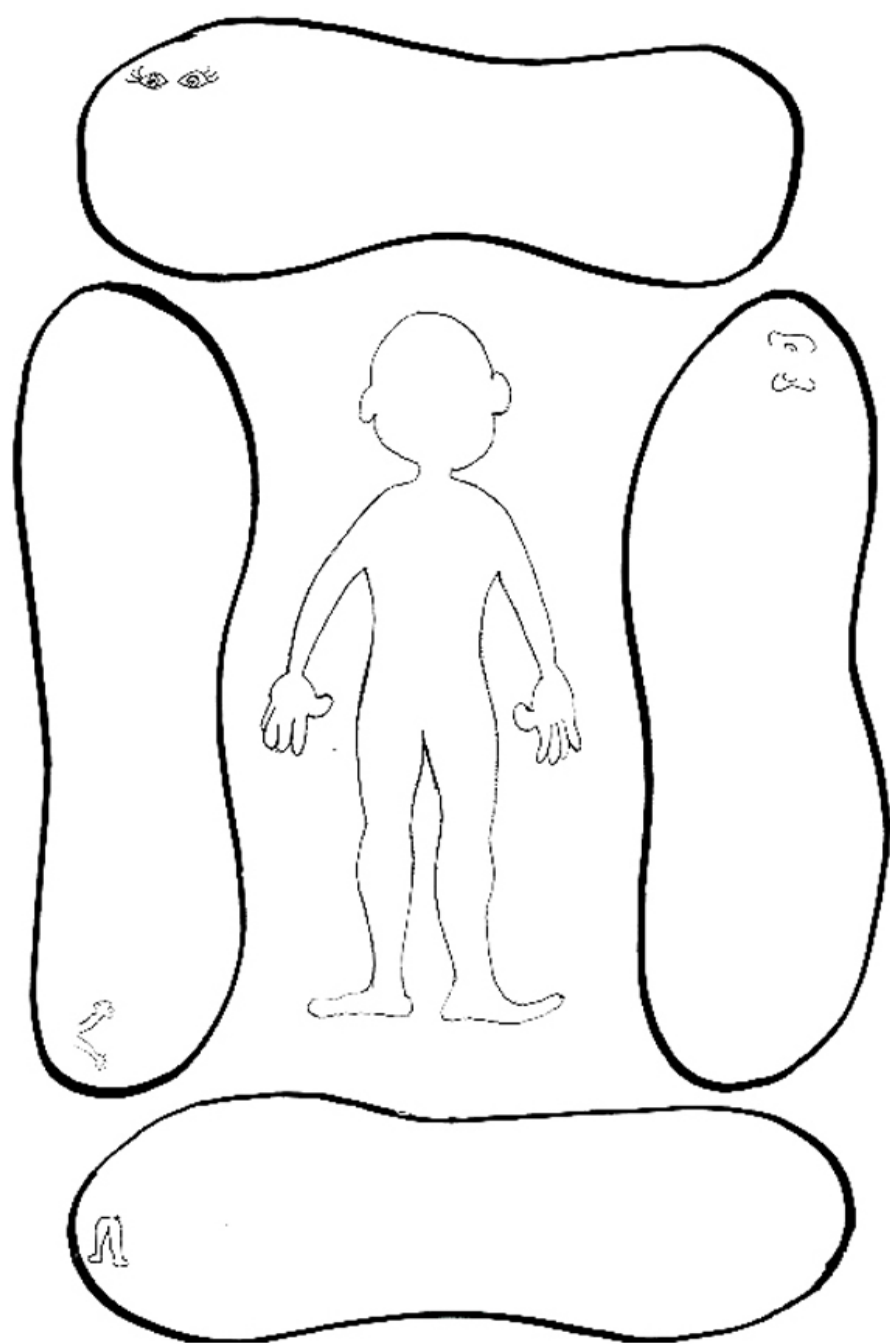

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Njerëzit dallohen në bazë të asaj se çka duan, çka dinë dhe çka mund të bëjnë. Kur e bëjnë atë që duan/mund/dinë, njerëzit ndjehen këndshëm dhe të vetërealizuar.

Punëtorja I-1.3: Lokomotiva e vogël që mundte

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin /arsimtare: Lokomotiva e vogël që mundte
- » Fletë pune për nxënësit: Lule - MUNDEM
- » Fletë pune për nxënësit: Sythi – DO TË MUNDEM
- » Fletë/hamer ku është vizatuar një dru me degë
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Sellotej
- » Laps

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth, ndërsa me numëratore përcaktohet fëmija i cili do të jetë “lokomotivë”. Ai fillon të lëvizë në anën e brendshme të rrethit të fëmijëve duke kënduar: “Treni gjëmon, makina jehon, eja (emri i fëmijës) me ne udhëto”. Fëmija të cilit i përmendet emri duhet të afrohet dhe ta kapë “lokomotivën” për beli. Pastaj ai fëmijë e këndon këngën duke e përmendur emrin e ndonjë fëmije tjetër e kështu me radhë derisa të gjithë fëmijët nuk i bashkëngjiten “trenit”.

Vërejtje: Kur numri i nxënësve në klasë është më i madh se 20, atëherë kënga duhet të këndohet me ritëm më të shpejtë që të mos vonohet ngjitja e të gjithë nxënësve në “tren”.

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët ulen në rreth, ndërsa arsimtarja e lexon përrallën e fletës së punës “Lokomotiva e vogël që mundte”.

16

Diskutim

1. Pse mendoni se lokomotiva e vogël e kaltër ka arritur sukses?
2. Çka i ka ndihmuar asaj që të arrijë sukses?
3. Si është ndjerë lokomotiva e vogël kur ka arritur sukses?
4. A do të arrinte sukses edhe lokomotiva e verdhë nëse do të orvatej?
5. Sa është me rëndësi të kesh besim në vete që të mund t'i realizosh me sukses aktivitetet?
6. A ju ka ndodhur ndonjëherë të keni besim në vetvete dhe kjo t'ju ndihmojë të arrini sukses?

Përfundim !

Për të arritur sukses në atë që e ke paramenduar, është me rëndësi të kesh besim në vetvete, të mos dorëzohesh, të jesh këmbëngulës, t'i zgjidhësh problemet dhe të orvatesh më shumë herë.

Aktiviteti kryesor 2

Secilit fëmijë i jepet nga një ekzemplar nga fleta e punës “Lule – MUNDEM” dhe një nga fleta e punës “Sythi – DO TË MUNDEM”*

Nga fëmijët kërkohet që secili për vete të mendojë dhe të shënojë ose vizatojë në lule, një gjë që mund ta bëjë tani dhe të cilën konsideron si të rëndësishme (të notojë, të rrëshqasë mbi rrota, të bëjë dush vetë etj.), ndërsa në syth të shënojë ose vizatojë ndonjë gjë që tani ende nuk mund ta bëjë, por dëshiron të mundet dhe që beson se mund ta bëjë. Ajo mund të jetë diçka që ka të bëjë me shkollën (p.sh. të arrijë ta mësojë tabelën e shumëzimit), në sport të mësojë të bëjë ushtrime gjimnastike), në marrëdhëniet me nxënësit tjerë (p.sh. t'i thotë simpatisë se i pëlqen) ose në raport me veten (p.sh. të mos flasë fjalë ofenduese kur është i zemëruar).

Vërejtje: Vizatimi merr shumë më tepër kohë nga shkrimi dhe, nëse fëmijët vendosin të vizatojnë, atëherë mund të ngjajë që punëtorja ta tejkalojë kohëzgjatjen prej një ore.

Gjatë aktivitetit preferohet që arsimtarja të ketë qasje në atë që nxënësit e shënojnë/vizatojnë në syth dhe të intervenojë nëse konsideron se pritjet e tyre janë jorealiste.

Pasi të përfundojnë, vizatimet e tyre i ngjisin me sellotej në listën/hamerin ku është vizatuar druri.

Pastaj iniciohen ta shikojnë drurin.

Arsimtarja mund ta përmbyllë aktivitetin duke i lexuar disa nga lulet dhe sythat e shënuar, ta theksojë llojllojshmërinë e asaj që është shënuar dhe të bëjë me dije se pas një kohë edhe sythet do të lulëzojnë, gjegjësisht se fëmijët do ta realizojnë atë që e dëshirojnë, si dhe do të krijohen sythe të reja. Ajo mund të përfundojë duke e shprehur besimin e saj/të tij se fëmijët do të arrijnë ta përmbyshin atë që e dëshirojnë.

Në fund posteri me drurin ekspozohet në hapësirën ku është realizuar aktiviteti.

*Ideja e aktivitetit është marrë nga: TACADE (1990). Skills for Primary School Child, Part 2, Lesson Cards. Manchester: TACADE

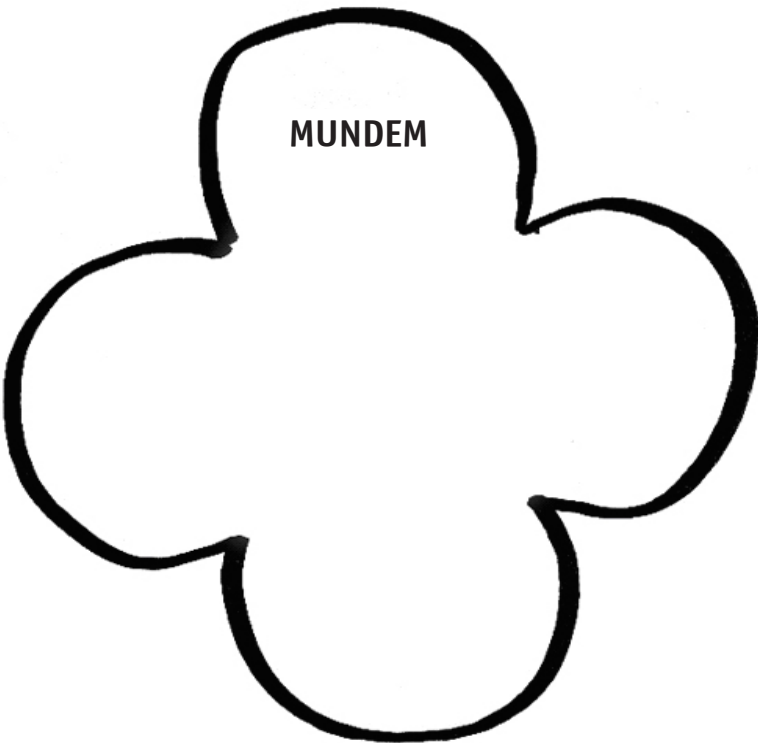

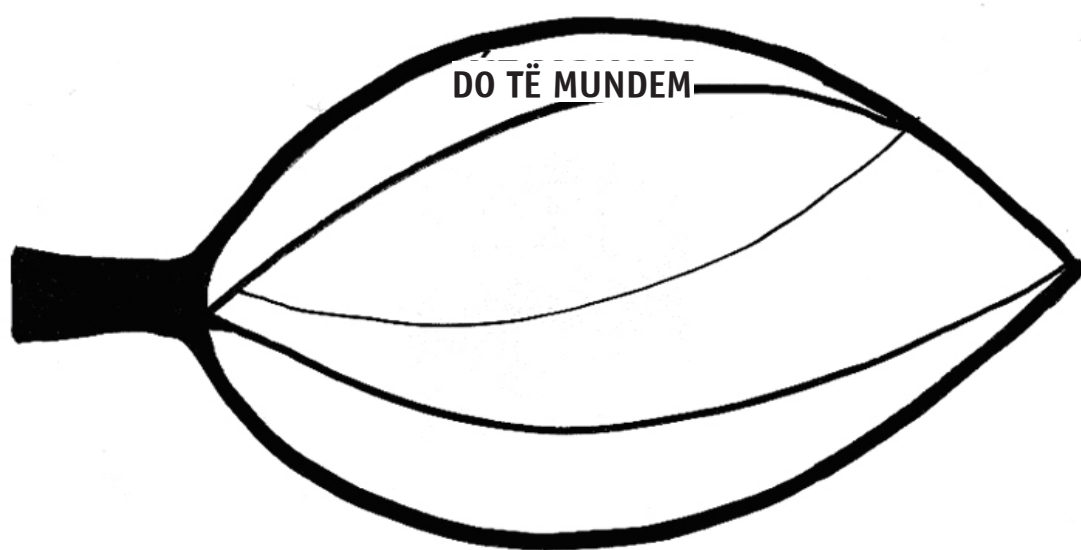
Reflektim

1. Çka bëmë sot
1. Si ndjeheni?
2. Çka mësuam?
3. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

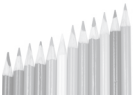
Fleta e punës së arsimtarit/arsimtares: Lokomotiva e vogël që mundte

Një tren i bukur, i kaltër plot me lodra dhe ushqime për fëmijët e fshatit u nis nga stacioni hekurudhor. Lodrat ishin të gëzuara, sepse deri në fund të ditës do të gjendeshin në duart e fëmijëve të fshatit, të cilët pas darkës së majme do të luanin me to. Por, treni i bukur i kaltër u prish vetëm pas disa kilometrave. Ai as nuk mundte të lëvizë. Nga vagoni i parë menjëherë kërcyen kukulla Sara dhe palaçoja Izi dhe vendosën të kërkojnë ndihmë që të mund të arrijnë në fshat në kohën e duhur. E ndalën lokomotivën e parë e cila shkonte drejt garazhës dhe e lutën t'u ndihmojë dhe t'i bart deri në fshat. Ajo ishte një lokomotivë e zezë, e madhe dhe e fortë e cila u tha se nuk do të mund t'u ndihmojë për shkak se bart udhëtarë dhe nuk mund të humb kohë me lodra dhe ushqime. Palaçoja Izi dhe kukulla Sara u dëshpëruan, por e panë se po vjen një lokomotivë tjetër, andaj përsëri te atau ringjall shpresa. E ndalën këtë lokomotivë të verdhë e të madhe, duke e lutur, por ajo u tha se është tepër e vjetër dhe e lodhur, andaj me siguri nuk do të mund të arrijë t'i bart deri në fshat. Lodrat u dëshpëruan edhe më shumë, por nuk e humbën shpresën – me këmbëngulje ktheheshin në çdo anë duke kërkuar lokomotivë. E panë një lokomotivë të vogël të kaltër e cila shkonte hareshëm nëpër hekurudhë. E ndalën dhe e lutën t'u ndihmojë. Lokomotiva e kaltër vërtet ishte e vogël, ndërsa vagonët ishin të mbushura me lodra dhe ushqime, por megjithatë u pajtua t'u ndihmojë dhe tha se do të provojë. Lodrat e gëzuara menjëherë i ngjiten vagonët për të dhe treni u bë gati për nisje. Lokomotiva e vogël e kaltër hareshëm i ra borisë dhe treni u nis. Në pjesën e rrafshët të hekurudhës lokomotiva kishte fuqi t'i tërheqë vagonët, por kur filloi përpjetë ia nisi të lëvizë më ngadalë. Lokomotiva e vogël dhe e kaltër orvatej shumë, gjëmonte dhe lëshonte zë nga sirena e saj – në të gjitha anët dilte tymi, por ajo ishte e vendosur t'ia dalë. Qetë e përsëriste në ritmin e lëvizjes së rrotave “Mendoj se mundem, mendoj se mundem, mendoj se mundem...” dhe ngadalë por sigurt ngjitej nëpër kodër. Puf, puf, çuf, çuf, - nuk hiqte dorë nga rruga. Edhe pak metra dhe shihej maja e kodrës. Ajo e investoi edhe fuqinë e fundit të saj dhe lokomotiva e vogël e kaltër ia doli – u ngjiti në kodër, ndërsa për tatëpjetë...eh, kjo ishte lehtë. Të gjitha lodrat kërcyen nga gëzimi dhe iu falënderuan lokomotivës së vogël të kaltër, ndërsa ajo e gëzuar tha: “Mendoja se mundem dhe ia dola”.

Punëtorja I-1.4: Vija e jetës

Materialet

- » Fleta vizatimi të ndara me vija në mes
- » Sellotej
- » Pajisje për vizatim
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Si rritet lulja?

Aktiviteti hyrës

Fëmijët ulen në rreth dhe secili prej tyre e thotë emrin e tij në stilin e foshnjave (ashtu siç e ka thënë kur ka qenë foshnje). Në rrethin tjetër secili duhet ta thotë emrin e tij, ashtu siç flet tani, ndërsa në rrethin e fundit secili fëmijë duhet ta thotë emrin si të jetë i rritur.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ndahen në çifte dhe duhet të bisedojnë se si e dinë që janë rritur – me çka e dallojnë se janë rritur prej kur kanë lindur deri tani. Arsimtari duhet t'i nxisë të bisedojnë si për ndryshimet fizike, po ashtu edhe për aftësitë.

1. A dallohet rritja vetëm përmes rritjes së gjatësisë dhe peshës?
2. Për shembull, si e vëreni nga sjellja dhe nga dituria se jeni rritur?
3. Çka mund të bëni tani, ndërsa nuk keni mundur ta bëni para dy, tre apo pesë vitesh?

Pas disa minutash, pasi të mbarojnë të gjithë, fëmijët ulen në rreth dhe raportojnë për atë që e kanë e shkëmbyer në çift, ndërsa arsimtari e përmbyll diskutimin me konstatimin e ngjashmërive dhe dallimeve ndërmjet çifteve si dhe me mospajtimet për ndryshimet kryesore gjatë zhvillimit.

Aktiviteti kryesor 2

Secilit fëmijë i jepet nga një fletë për vizatim e ndarë në gjysmë: në njërin anë duhet të vizatojë/shënojë si pret të duket pas pesë vitesh (çfarë ndryshime do të ketë për nga pamja fizike), ndërsa në pjesën e dytë duhet të vizatojë/shënojë çka dëshiron të mund/të dijë/të ketë prirje të bëjë pas pesë vitesh. Pasi të përfundojnë, ndahen në çifte dhe një pas një i rrëfejnë vizatimet.

Pastaj ulen në rreth dhe arsimtari e udhëheqë diskutimin.

Diskutim

1. A është e mundur që të ngelni të njëjtët edhe pas pesë vitesh?
2. Në çka mund e në çka nuk mund të ndikohet gjatë rritjes?
3. Si është të rritesh? A është gjithnjë bukur dhe këndshëm?
4. A mund të frikësohemi ndonjëherë nga ajo që mendojmë se na pret kur të rritemi?
5. Si mund t'i ndihmojmë vetes në situata të tilla?

Përfundim

Të gjithë njerëzit rriten dhe zhvillohen. Secili e ka tempon e tij të rritjes dhe disa gjëra që kanë të bëjnë me rritjen nuk mund të përshpejtohen, e as të ndryshohen, ndërsa në disa mund të ndikohet. Rritja është shqetësuese, por nganjëherë e mbushur edhe me pasiguri – me anë të rritjes hapen mundësi të reja të cilat bartin edhe përgjegjësi të reja.

Aktiviteti përmbyllës

Arsimtari e lexon tekstin e fletës së punës “Si rritet lulja?”. Ky aktivitet është “fantazi hyrëse”, e cila i fut nxënësit në procesin e rritjes së lules. Fëmijët i ndjekin udhëzimet në atë mënyrë që futen në rolin e farës e cila transformohet në lule. Koj do të thotë se atë që do ta paramendojnë, njëkohësisht edhe duhet ta shfaqin. Gjatë udhëheqësës së bisedës duhet folur ngadalë dhe me pauza.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fleta e punës për arsimtarin /arsimtaren: Si rritet lulja?

A e dini si rriten lulet?

Tani secili prej jush do të jetë farë, ndërsa dyshemeja kopsht në të cilin ju do të rriteni. Shtrijuni në dy dysheme dhe krspullohuni sa më shumë që mundeni... Mu ashtu siç është fara nën mbështjellësen e saj... Mbështjellësja është e fuqishme dhe ju mban fortë... Por, tashmë ka rënë pak vesë, dielli ka nisur të dalë dhe mbështjellësja ka filluar të zbutet...Tani shumë pak munda të lëvizni... Ndjejeni se si rritet lulja... Ngadalë, ngadalë rritet trugu... Tani mund uleni në gjuhë dhe ngadalë të drejtoheni... tani del një gjeth, shtrijeni një dorë... pastaj gjethi tjetër, shtrijeni dorën tjetër.... Trugu edhe më tej rritet... Paraqitet sythi, ngadalë ngriheni kokën.... Tani sythi bukur dhe ngadalë hapet dhe lulëzon... Secila lule hapet me ritëm të saj... Ja dalëngadalë, të gjithë lulet lulëzojnë... dhe kopshti është plot lule me aromë të këndshme... Secili prej jush është i veçantë dhe i papërsëritshëm... Drejtoheni plotësisht.... Ndjejeni sesi dielli ju ngrohë... Si ju përkëdhel lehtë era e qetë... Merrni frymë thellë dhe kënaquni në këtë kopsht të mrekullueshëm...

Tani secili le të tregojë se cila lule ka qenë dhe të tregojë se kush është tani – ta thotë emrin. Për shembull: “Unë isha tulipan, ndërsa tani jam (emri i fëmijës)”.

Punëtorja I-1.5: Nga gabimet mësohet

Materialet

- » Libra
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Karateisti Marko
- » Fletë pune për nxënësit: Tre vazhdimet e përrallës për karateistin Marko

Aktiviteti hyrës

Thojuni fëmijëve ta marrin një libër, ta vendosin mbi kokë dhe, pa u mbajtur me duar, sa më shpejt që mundën të lëvizin në hapësirë, duke u kujdesur që libri të mos u bie. Kërkoni nga ata të mbajnë mend se sa herë u ka rënë libri nga koka dhe sa hapa më së shumti kanë bërë pa u rënë libri nga koka.

Pas disa minutave, ndërpriteni aktivitetin dhe bisedoni me fëmijët për përjetimet e tyre.

Diskutim

1. Sa gabime i bëtë?
2. A ka bërë ndonjëri më shumë se 10 hapa pa mos i rënë libri?
3. Si ndjeheshit?
4. Çka mësuat se duhet të bëni që të mos u bie libri?
5. A dëshironi të provoni përsëri?

Kërkoni nga fëmijët që përsëri ta realizojnë aktivitetin, por këtë herë thoni se mund ta shfrytëzojnë atë që e kanë mësuar herën e kaluar. Pas disa minutave, ndërpriteni aktivitetin dhe përsëri bisedoni duke i pyetur::

24

Diskutim

1. Çka ishte dallimi ndërmjet herës së parë dhe të dytë?
2. Pse është mirë të provohet përsëri?
3. Si u ndjetë tani?

Përfundim

Të gjithë njerëzit gabojnë nganjëherë. Disa gabime mund të përmirësohen. Kur dikush të bëjë gabim, mund t'i ndihmojë biseda me dikë, nëse e kupton se si mund ta përmirësojë gabimin, nëse kërkon ndihmë dhe nëse më këmbëngulje orvatet përsëri.

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ulen në rreth dhe arsimtarja ua lexon përrallën e fletës së punës për “Karateisti Marko”.

Pasi ta lexoni, tregojuni nxënësve se përralla ndërpritet dhe se ju do t’u ofroni tre vazhdimet e ndryshme të përrallës. Ndani fëmijët në tre grupe dhe secilit grup jepjani nga një fletë pune “Vazhdimi i përrallës”. Pasi t’i lexoni, kërkoni të bisedojnë për vazhdimet dhe ta zgjedhin atë që mendojnë se është më e mira për Markon. Pastaj do të duhet ta zgjedhin nga një raportues nga secili grup që do ta prezantojë zgjedhjen e grupit dhe që do të shpjegojë pse konsideron se ajo është më e mirë.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth dhe zgjidhet një fëmijë i cili do ta fillojë lojën. Ai duhet t’ia shkelë syrin fëmijës në krahun e majtë, ndërsa të fryjë kah fëmija në krahun e djathtë. Fëmija i cili qëndron në anën e majtë të atij i cili ka filluar, menjëherë duhet “të vazhdojë” t’ia shkelë syrin fëmijës në anën e tij të majtë, e kështu më radhë derisa të kthehet te fëmija i parë. Nga ana tjetër fëmija i cili qëndron në anën e djathtë të fëmijës i cili ka filluar, duhet t’i fryjë menjëherë fëmijës në anën e tij të djathtë, e kështu të vazhdohet me fryrjen derisa të arrihet te fëmija i cili ka filluar. Arsimtarja mund ta matë kohën prej fillimit të impulsit deri në fund, e pastaj të luhet loja edhe një ose dy herë duke u orvatur të përmirësohet rezultati i rrethit të parë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

rarsimtarin/arsimtarene: Karateisti Marko

Marko është një fëmijë i dashuruar në karate. Ai ushtron karate dhe vazhdimisht nëpër shtëpi i përsërit lëvizjet. Më shumë ushtron me duar, sepse e ka mërzi t'i vë këmbët në pozitë të drejtë. Ëndërron të bëhet kampion i botës. Këtë javë për herë parë do të marrë pjesë në gara, andaj është shumë i shqetësuar. Dëshiron të fitojë medalje të artë dhe të jetë më i mirë se shoku i tij Damjani i cili gjithashtu do të marrë pjesë. Këta ditë Marko nuk është në "formë" për shkak se është i sëmurë dhe nuk stërvitet me rregull, por megjithatë mendon se do të fitojë.

Erdhi dita e garës. Gjithçka ishte e re dhe e panjohur për të. Doli i pari në gara. Me koncentrim dhe siguri të plotë e kreu ushtrimin e parë dhe e fitoi kundërshtarin. "Super" – tha, "Kjo nuk paska qenë vështirë – sigurisht do të fitoj". E fitoi edhe kundërshtarin e dytë, por filloi të lodhet, këmbët filluan t'i dhembnin dhe nuk mundte të qëndrojë drejt. Kur garoi me kundërshtarin e tretë, i bëri disa gabime me këmbë, por megjithatë fitoi. Në finale këmbët i dhembnin shumë, andaj humbi. E fitoi vendin e dytë dhe të gjithë i uruan, por ai ishte shumë i dëshpëruar. Me askënd nuk donte të flasë, aq më pak me Damjanin i cili e fitoi medaljen e artë. Ndjehej shumë keq dhe nuk dinte çka të bëjë.

Fletë pune për nxënësit: Tre vazhdimet e përrallës për karateistin Marko

Vazhdimi 1

Markoja menjëherë u kthye në shtëpi, nuk bisedoi me askënd dhe qante pandërprerë. Ishte i dëshpëruar nga vetvetja dhe mendonte se ka "prirje" për karateist. Pastaj vendosi që kurrë më të mos marrë pjesë në gara për shkak se frikohej se do të humbë përsëri. Madje vendosi përgjithmonë t'i braktisë stërvitjet e karatesë. Nuk mund t'ia falte vetes gabimet e bëra dhe mendonte se, nëse do të paraqitet në stërvitje, të gjithë do ta përqeshin, aq më shumë Damjani.

Vazhdimi 2

Markoja vendosi të mos mërzitet dhe të mos i lë të tjerët ta vërejnë se ai ndjehet keq. Filloi të flasë se aspak nuk ka qenë me rëndësi për të se çfarë suksesi do të arrijë dhe se i është bezdisur të orvatet, ngase për herë të tretë është dashur të garojë, andaj ka gabuar. Madje thoshte se e ka përvetësuar karatenë bukur mirë, saqë mund ta fitojë çdokënd kur të dëshirojë, bile-bile sot edhe nuk ka dashur të fitojë. Nga të folurit e tepërt edhe vetë Marko filloi të besojë në atë që e thoshte, madje i shkoi ndër mend se nuk ka nevojë aq shpesh të stërvitet pasi që është aq i mirë.

Vazhdimi 3

Markoja ishte i hutuar nga ndjenja e re e cila e kaploi. Deri tani nuk dinte për disfata – gjithçka i vinte për dore dhe nuk bënte gabime. Çdoherë ishte më i miri. Vendosi të bisedojë për këtë me prindërit dhe shokët e tij. Prindërit i thanë se, edhe pse ata janë të rritur, ndonjëherë ndodhë të bëjnë gabime, nganjëherë edhe në gjëra të cilat shumë të rëndësishme, siç është edukimi i fëmijëve të tyre. Markos iu lehtësua barra kur dëgjoji se edhe të gjithë njerëzit nganjëherë gabojnë. Edhe njëherë iu kujtua realizimi i tij gjatë garës. E kuptoi se gabimet i kishte bërë me këmbë. Fatmirësisht ato gabime mund të përmirësohen. Markoja vendosi të vazhdojë me stërvitjet dhe t'i ushtrojë lëvizjet me këmbë, si dhe ta lusë Damjanin t'i tregojë se si t'i bëjë ato më së miri. Përsëri dëshiroi të bëhet kampion botëror, por tani edhe e dinte se si ta bëjë atë.

Përmbajtja I-2: DALLIMI DHE SHPREHJA E EMOCIONEVE PERSONALE

Pritet që nxënësi/nxënësjë:

Dituri	» të dijë se ekzistojnë lloje të ndryshme të emocioneve » t'i dijë disa mënyra të manifestimit të emocioneve
Shkathtësi	» të mund t'i emërtojë disa emocione personale » të mund të përshkruajë se si duket dhe çka ndjen kur është i/e gëzuar, i/e kënaqur, i/e pikëlluar, i/e zemëruar. » të mund t'i shprehë emocionet e tij në mënyra të ndryshme (verbale dhe joverbale)
Qëndrime/vlera	» Të pranojë së është më është më e dobishme që emocionet të shprehen sesa të mbahen dhe ndrydhen në vete

Punëtorja I-2.1: Ndjenja e mia

Aktiviteti hyrës

1. Të gjithë fëmijët njëri pas tjetrit i thonë emrat e tyre, e pastaj së bashku të gjithë fëmijët njëzëri i thonë emrat tyre. Pastaj përsëritet procesi duke i thënë emrat në mënyrë të hareshme.

2. Nga fëmijët kërkohet të lëvizin brenda klasës si të jenë të disponuar, pastaj sikur të pikëlluar, të zemëruar dhe të dashuruar. Pas çdo ecje bëhet pauzë e shkurtër.

Arsimtari thotë: "Ngrihuni tani dhe tregoni si ecni kur jeni të disponuar. Kur t'u them stop, ju lutem të ndaleni."

Fëmijët nxiten t'i shikojnë edhe fytyrat tjera të gëzuara përreth tyre. Pas pak ndërpritet ky lloj i ecjes dhe kërkohet nga fëmijët të ecin si të pikëlluar, me fytyrë të pikëlluar. Pas do kohe ndërpritet dhe jepen instruksione të ecin si të zemëruar dhe përsëri t'i shikojnë fëmijët tjerë të zemëruar. Pastaj, sipas principit të njëjtë, duhet të shikojnë sikur se të jenë të pikëlluar dhe në fund si të dashuruar. Pasi të përfundojnë, duhet të ulen në rreth ku vijon një refleksion i shkurtër për atë sesi janë ndjerë gjatë aktivitetit dhe cila prej ndjenjave u është dukur më e afërt me atë sesi ndjehen për momentin.

Aktiviteti kryesor 1*

Fëmijët ndahen në çifte dhe njëri pas tjetrit me radhë bëjnë mimika të caktuara në fytyrë, ndërsa tjetri e përshkruan atë e pastaj ndërrohen.

Pasi të ndahen fëmijët në çifte, arsimtari vendos se cili i pari do të bëjë mimika të fytyrës dhe pastaj thotë: "Tani ju duhet vrenjtur fytyrën, ndërsa tjetri duhet t'u shikojë në fytyrë dhe të tregojë se çka sheh. Shikoni me kujdes dhe përshkruani se si i duken sytë, vetullat, si i duket goja, a ka ndryshime në faqe, në ballë... Pastaj, kur t'u jap shenjë, do ta ndërpritni dhe do t'i zëvendësoni rolet. Ai i cili e ka përshkruar tjetrin – do të mrrolet, ndërsa tjetri do ta përshkruajë."

Pastaj, sipas principit të njëjtë, fëmijët do të duhet të tregojnë dhe përshkruajnë fytyrë të buzëqeshur.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ngelin në çiftet e njëjta, ndërsa arsimtari u thotë: "Tani secili çift do ta zgjedhë një ndjenjë të cilën do ta prezantojë, ndërsa të tjerët do të duhet ta qëllojnë. Pikësëpari do të duhet të "bëjnë" një pamje të fytyrës, e pastaj ta plotësojnë atë me lëvizje dhe ecje të tillë. Mund ta zgjidhni njërin nga këto pamje të fytyrës: e gëzuar, e frikësuar, e dashuruar, kureshtar, e turpëruar, e kujdesur, krenar, e kënaqur, e zemëruar, e hidhëruar, e befusuar..."

Pikësëpari fëmijët do të duhet të merren vesh në çifte se çfarë fytyrë do të bëjnë, pastaj njëri pas tjetrit prezantohen para grupit, i cili do të duhet ta qëllojë se për çfarë ndjenjë bëhet fjalë.

Vërejtje: Edhe nëse grupi e qëllon ndjenjën vetëm përmes pamjes së fytyrës, jepni mundësi çiftit t'i prezantojë lëvizjet e përgatitura që të mos ndjehen mangët.

Diskutim

1. Nga kjo që e bëmë deri tani, si dhe nga përvoja juaj e përditshme, dëshiroj të më thoni si mund të dallohet se si ndjehet dikush?
2. A mund ta dimë gjithnjë me siguri se si ndjehet dikush vetëm duke e shikuar pamjen e tij?
3. A janë të ngjashme disa pamje të fytyrës për ndjenja të ndryshme?
4. Çka të bëjmë në atë rast?

Përfundim

Se si ndjehet dikush, kjo mund të dallohet përmes zërit, pozitës së trupit dhe përmes pamjes së fytyrës. Disa shprehje të ndjenjave mund të jenë të jenë të ngjashme, andaj që të jemi të sigurt se për çfarë ndjenje bëhet fjalë, duhet ta pyesim tjetrin se si ndjehet.

Aktiviteti përmbyllës

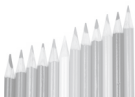
Fëmijët duhet t'i formojnë dy rathë (të brendshëm dhe të jashtëm), ashtu që i pari i çiftit ngel në rrethin e jashtëm, ndërsa tjetri hy në brendi të rrethit i kthyer me fytyrë drejt çiftit. Pastaj kapen për dore dhe formohen dy rathë që duhet lëvizur në dy drejtime të kundërta. Pastaj arsimtari u thotë: "Shikojeni secilën fytyrë që do të kalojë para jush dhe buzëqeshni! Kini kujdes mos t'u kalojë ndonjëri pa i buzëqeshur!"

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-2.2: Dashuria

Materiale

- » Fletë pune për nxënësit: Kontura e njeriut
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë nxënësit ulen në rreth dhe secili duhet ta thotë emrin e tij në mënyrë të lehtë, të bukur dhe të këndshme. Pastaj me fëmijët bisedohet se çfarë ndjenje kemi kur ashtu ngadalë dhe ngrohtë e themi emrin.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ndahen në çifte dhe arsimtarja i jep për detyrë secilit çift që ta shpreh dashurinë në mënyrë të caktuar:

- » vetëm me sy
- » vetëm me gojë
- » me gjithë fytyrën
- » me duar
- » me tërë trupin.

Pasi të merren vesh çiftet se si do ta bëjnë atë, përjetimin e prezantojnë përpara të tjerëve.

28

Diskutim

1. Në çfarë mënyra mund të shfaqet dashuria?
2. Si e shfaqim dashurinë më ndryshe? (me fjalë, me lëvizje, me veprime të caktuara)
3. A mund ta shfaqim edhe me fjalë? A mund me veprime/me sjellje?
4. A dëshironi të tjerët t'ua shfaqin dashurinë?
5. Kur dëshironi të tjerët t'ua shfaqin dashurinë?

Përfundim

Dashuria mund të shfaqet në mënyra të ndryshme: me fjalë, me lëvizje dhe veprime. Njerëz të ndryshëm dëshirojnë t'u shfaqet dashuria në mënyra të ndryshme. Me rëndësi është që secilit t'i tregohet se sa është i dashur nga ne.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ulen në banka dhe secili fëmijë e merr nga një ekzemplar të fletës së punës "Kontura e njeriut" ku duhet të shënojnë se në cilën pjesë të trupit ndjen dashuri.

Arsimtarja u thotë të tjerëve: "Tani do të dëshiroja të provoni ta vizatoni dashurinë. Te ky njeri i vogël (arsimtarja ua tregon fletën e punës) do ta vizatoni vendin ku ndjeni dashuri në trupin tuaj. Ku fillon, ku zgjerohet, çfarë ngjyre është, me çfarë madhësie, me çfarë forme... Hajt, mundohuni ta shfaqni atë me ngjyra".

Pastaj të gjithë fëmijët i ngjisin vizatimet në tabelë dhe, kush dëshiron, mund ta shpjegojë vizatimin e tij.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Arsimtarja fillon dhe i drejtohet atij që e ka në anën e majtë duke e pyetur:

"I/e dashur a më do?"

Gjatë kësaj orvatet ta thotë atë në mënyrë sa më qesharake që bashkëbiseduesin ta bëjë të qeshë.

Ai përgjigjet;

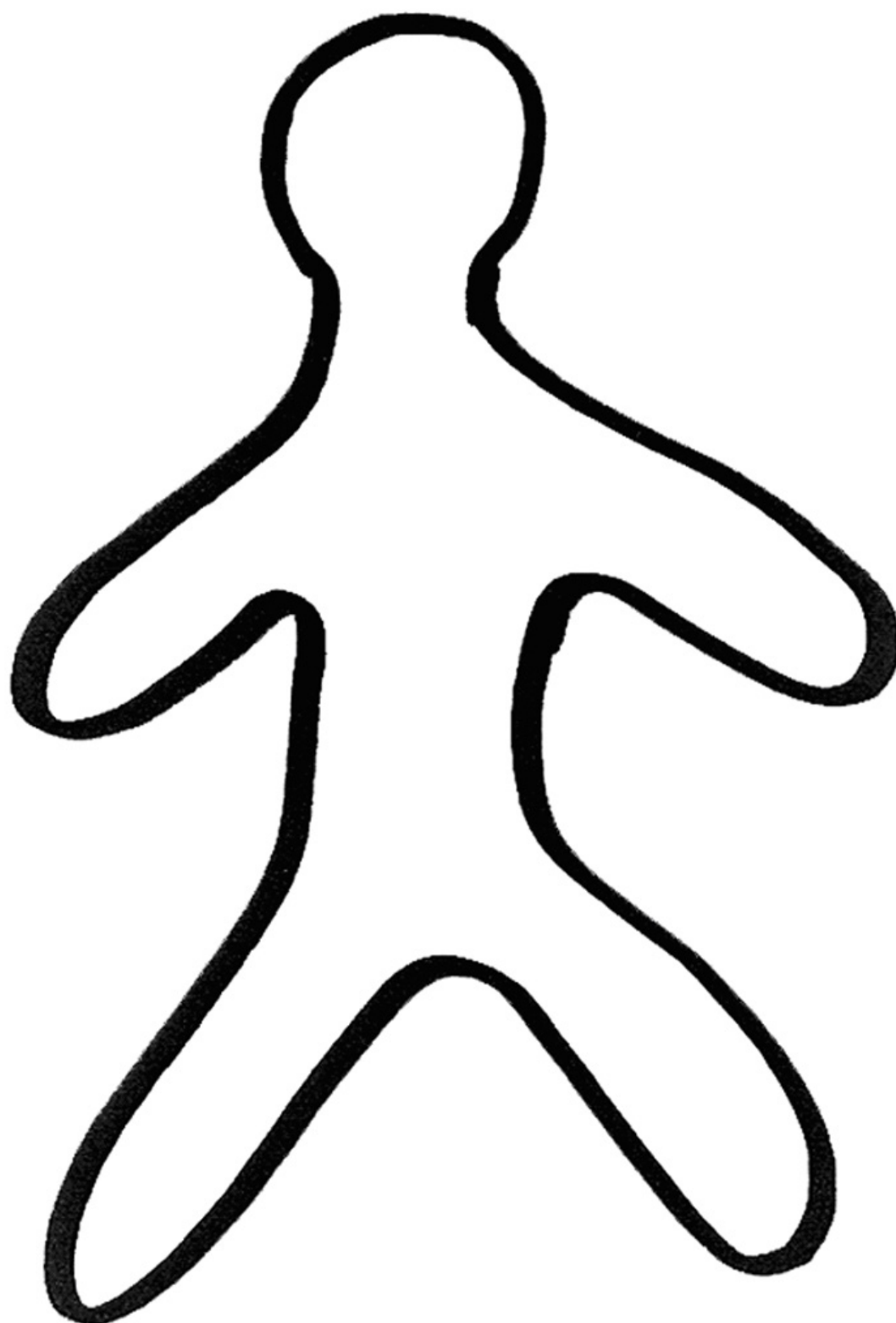
"Po, i/e dashur, të dua, por asesi nuk po mund të qeshem."

Gjatë kësaj nuk guxon t'u shihen dhëmbët as atij që pyet, e as atij që përgjigjet, gjegjësisht ata nuk guxojnë të buzëqeshin.

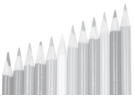

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-2.3: Mllefi im

Materiale

- » Fletë pune për nxënësit: Kontura e njeriut
- » Fletë pune për nxënësit: Qetësimi
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë e shpreh emrin e tij sikur të jetë shumë i mllefosur, e pastaj grupi e përsërit.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtarja e fillon aktivitetin kryesor me pyetjet vijuese:

1. Si ndjeheni kur ndokush ju nënçmon, nuk e mban premtimin, ju qorton ose ju përqesh?
2. Çka bëni më së shumti në situata të tilla?

Nëse hasen përgjigje të cilat shfaqin rikthim të mllefit me reagim të njëjtë, arsimtarja mund t'i udhëzojë fëmijët drejt përgjigjeve që nënkuptojnë ndrydhje të mllefit dhe mosreagim (për shembull mund të pyesë se si reagojnë kur i ofendon ndonjë i rritur – arsimtar ose prindër).

Pastaj nxënësit ulen nëpër banka dhe secili fëmijë e merr nga një ekzemplar të fletës së punës “Kontura e njeriut” dhe në të duhet ta shënojë se çfarë formë ka mllefi i tij, ku paraqitet në trup dhe kah zgjerohet më tej. Fëmijët vetë do të duhet ta zgjedhin ngjyrën që konsiderojnë se më së miri e paraqet mllefin e tyre, si dhe duhet t’ia përcaktojnë formën.

Pasi të përfundojnë, formohen çifte brenda të cilave ia tregojnë vizatimet njëri-tjetrit dhe tregojnë se ç'bëjnë (si reagojnë) në shtëpi kur janë të mllefosur. Nëse brenda çifteve fëmijët japin përgjigje të preferuara sociale, atëherë mund të ofrohen reagimet vijuese: bëritje, hedhje të gjërave, përplasje të derës, qarje, thyerje të sendeve.

Diskutim

1. Çka ndodh kur ju reagoni me mllef ndaj të tjerëve?
2. Çka ngjan dhe çka mund të ngjajë nëse e mbajmë mllefin brenda në vete?
3. A mund ta nxirrni mllefin nga vetvetja pa i lënduar të tjerët ose vetveten? Si?
4. A arrini ndonjëherë të mos mllefoseni, të kontrolloheni, por megjithatë t’ia bëni me dije tjetrit se si ndjeheni?
5. Si ju duket vetja kur t’ju kalojë mllefi?
6. Si ju duken të tjerët kur jeni të mllefosur?
7. Kur jeni të mllefosur, çka dëshironi të bëjnë të tjerët, çka do të mund të bënin ata që të qetësoheni?
8. A mund disi vetë të qetësoheni?

Përfundim

Hidhërimi dhe mllefi mund të shkaktohen nga shumë ndodhi dhe sjellje të ndryshme. Mllefi mund të shfaqet me masë të njëjtë drejt atij që na ka hidhëruar ose të mbahet në vete. Këto mënyra janë të dëmshme për të tjerët dhe për ju personalisht. Është mirë që ndjenja të dalë prej nesh, por pa u lënduar të tjerët (bëritja në jastëk, shqyerja e gazetave të vjetra, goditja e thesit, shtrëngimi i peshqirit etj.) Atë që e mendojmë gjatë mllefit, më mirë është thuhet pasi të qetësohet mllefi. Mund të orvatemi vetë të qetësohemi ose mund të na ndihmojë dikush tjetër.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe me nga pesë anëtarë dhe secilit grup i jepet nga një fletë pune “Qetësimi”.

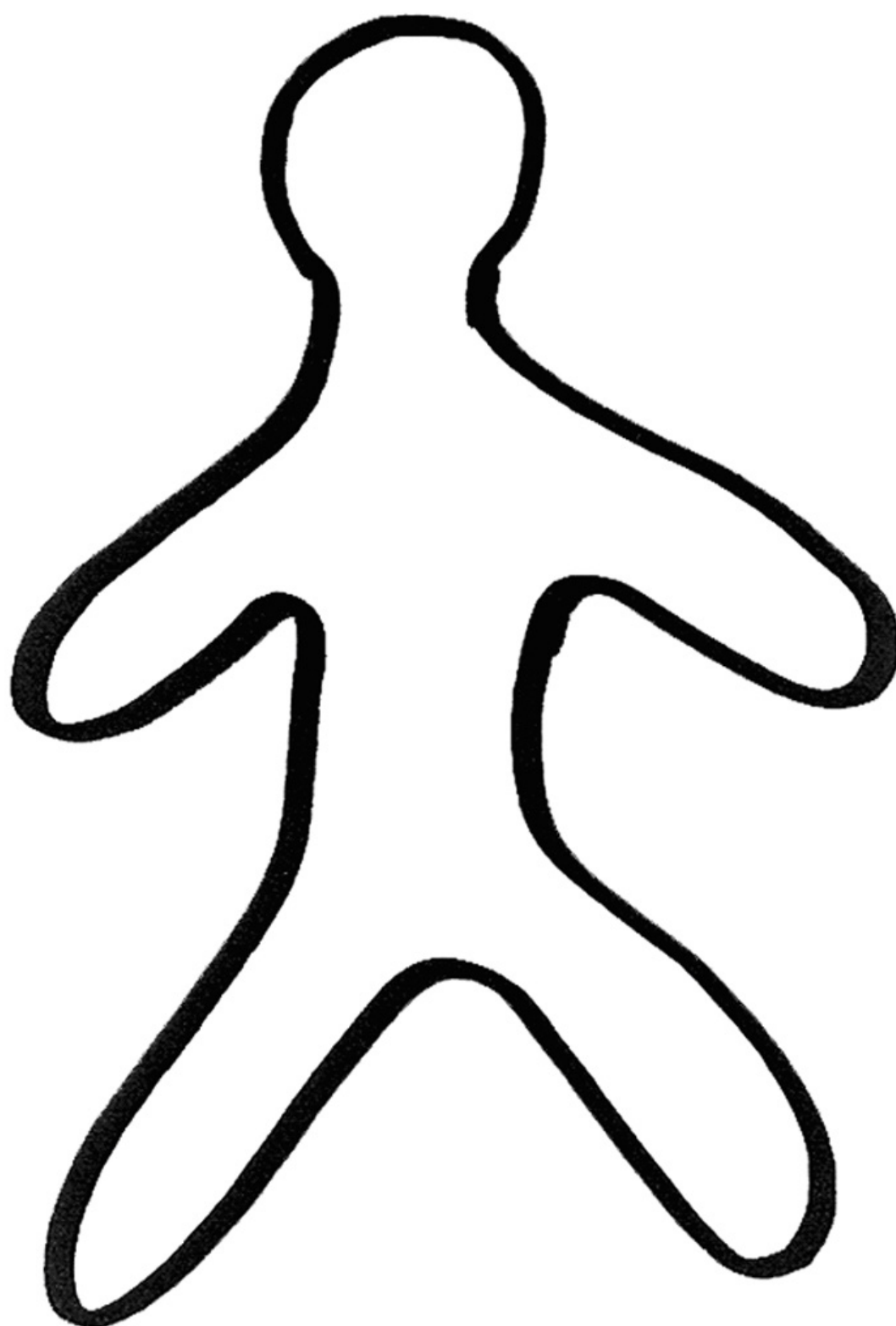
Arsimtarja u thotë që në fletë të vizatojnë/shënojnë diçka që i qetëson (ndonjë sjellje të të tjerëve ose diçka që e bëjnë ata vetë).

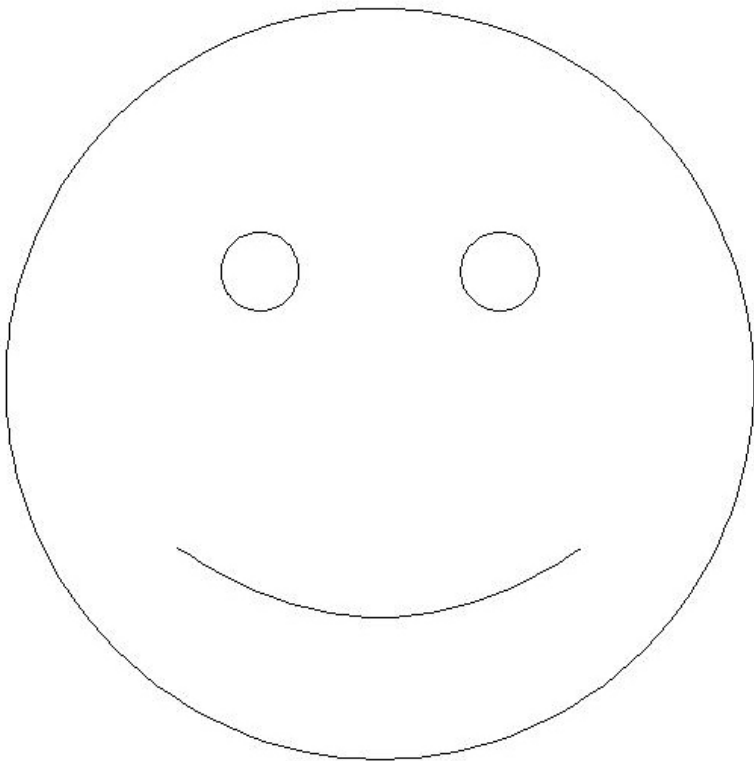
Pasi të përfundojnë, “Qetësimin” e varin në vend të dukshëm në klasë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-2.4: Nga çka frikësohemi?

Materiale

- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Pjesë të mëdha të hamerit të prera në formë të mburojës
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët ulen në rreth. Arsimtari thotë: “Tani do ta luajmë një lojë të frikshme. Do të frikësohemi mes vete, ashtu që unë do të kthehem kah personi afër meje dhe do t’i bëjë BUUUU sa më tmerrshëm që mundem, e pastaj ai do të kthehet kah ai pranë tij dhe do ta bëjë të njëjtën sikur unë dhe kështu me radhë derisa BUUUU-ja nuk arrin përsëri tek unë”.

Kjo mund të përsëritet disa herë me ndryshime të tempos së përcjelljes së BUUUUU-së.

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë nxënësit ulen në rreth dhe arsimtari u thotë: “Mbyllni sytë dhe mundohuni të përkujtoheni në situata, qenie, gjëra, ndodhi ose njerëz të cilët ju frikësojnë – shkatojnë frikë tek ju.”

Pas një kohe arsimtari u thotë nxënësve t’i hapin sytë dhe të diskutojnë lidhur me pyetjet vijuese:

Diskutim

1. Kush dëshiron të tregojë se prej çka frikësohet?
2. A ka ndonjë që frikësohet nga përbindësh, shpirtra, shtriga?
3. Sa prej jush frikësohen nga gjarpërinj, insekte, minj?
4. A frikësohet ndonjëri prej jush nga tërmetet? Apo nga sëmundjet...?
5. Prej çfarë tjetër frikësoheni?
6. A mendoni se ekziston fëmijë ose njeri i cili nuk frikësohet nga asgjë?
7. A frikohen të rriturit?
8. Çfarë është frika për ne, a është e dobishme ose e dëmshme?
9. Në cilat raste mund të jetë e dobishme? (na ruan nga situata të rrezikshme – frikësohem të mos më godasë automobili, andaj nuk dal me vrap përtej rrugës; frikësohem të mos sëmurem, andaj i laj duart para ushqimit)

Përfundim

Të gjithë njerëzit frikësohen nganjëherë. Frika mund të ketë edhe funksion mbrojtës. Situata të rrezikshme për jetën tonë u shmangemi falë fikës, andaj ndërmarrim diçka për t’u mbrojtur.

Përfundim

Mund të luftojmë kundër frikës e cila na kufizon. Mundemi vetë të orvatemi ta mposhtim frikën, por mund të na ndihmojë edhe dikush tjetër (person real ose i paramenduar)

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtari u drejtohet nxënësve: “Hajt, ta shohim tani se çka do të mund të bëni me frikën e cila ju pengon. A mund ta përdorni fantazinë tuaj që ta mposhtni frikën? Mbyllni sytë përsëri dhe mundohuni ta paramendoni një ndihmës i cili do ta rregullojë tërë atë që pa nevojë ju bën të frikësoheni. Ai mund të jetë ndonjë hero i filmave vizatimorë, ndonjë personazh nga përrallat ose ndonjë person i vërtetë, ndoshta ndonjë që ju e njihni....?”

Pas disa minutave arsimtari thotë: “Tani cili dëshiron të na tregojë se cili është ndihmësi i tij dhe çka bën ai”.

Aktiviteti kryesor 3

Në këtë aktivitet fëmijët të ndarë në grupe duhet të bëjnë mburojë ku do të vizatojnë/shënojnë gjithçka u ndihmon për ta mposhtur frikën.

Arsimtari thotë: “Tani do të ndaheni në grupe me nga pesë dhe secili grup do t’i ndahet nga një “mburojë” e madhe (pjesë e madhe e hamerit e prerë në formë të mburojës). Secili grup i asaj “mburoje” duhet ta vizatojë tërë atë që i ndihmon të lirohet nga frika. Nëse dëshironi, mund ta vizatoni edhe ndihmësin tuaj. Vendosi vetë se çka do të përmbajë ajo “mburojë e frikës”.

Pastaj secili grup e prezanton “mburojën” e vet.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë nxënësit qëndrojnë në rreth dhe një nga një e thonë emrin e tyre në mënyrë shumë të frikshme; aq frikshëm, saqë mund ta frikësojnë frikën e tij që edhe ajo të ikë nga frika.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si u ndjetë?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja I-3: KRIJIMI I MAZHIT PËR VETVETEN SI ANËTAR I FAMILJES DHE SI NXËNËS

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se çka është familja dhe se njerëzit jetojnë në lloje të ndryshme të familjeve » Të dijë për rolet dhe detyrat e ndryshme që i kanë njerëzit në familjet e tyre » Të dijë se cilat janë detyrat dhe të drejtat e tij/të saj në familje » Të dijë për orarin ditor të aktiviteteve në shkollë » Të dijë për rregullat themelore në klasë dhe në shkollë
Shkathtësi	» Të mund t'i përshkruajë dhe krahasojë rolet dhe detyrat e anëtarëve në familje » Të mund t'i realizojë detyrat e tij si anëtar i familjes » Të mund t'i realizojë në kohë detyrimet e tij shkollore » Të mund t'i respektojë rregullat themelore në klasë dhe në shkollë, si dhe në mënyrë aktive të marrë pjesë në procesin e sjelljes dhe ndryshimit të tyre » Të mund t'i shprehë lirshëm mendimet dhe idetë e tij në paralelen e tij
Qëndrime/vlera	» Të pranojë se familja duhet të ofrojë mbrojtje dhe siguri për anëtarët më të rinj » Të pranojë se në familje të gjithë kanë detyrime që janë të patjetërsueshme për funksionimin e saj » Të pranojë se duhet të respektohen rregullat e miratuara në klasë dhe në shkollë » Të pranojë se është me rëndësi që secili nxënës të mund ta shprehë lirshëm mendimin tij

Punëtorja I-3.1: Familja ime

36

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Fotografi me kafshë për ndarje në grupe
- » Fleta për vizatim
- » Ngjitës sellotej
- » Pajisje për të shkruar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Shkumës

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët marrin nga një fotografi nga fleta e punës "Fotografi me kafshë për ndarje në grupe", fotografi me një kafshë që dallohet për prodhimin e tingujve karakteristikë. Në fotografi janë paraqitur pesë kafshë të ndryshme, por duhet të kihet kujdes që fëmijëve t'u shpërndahen numër i njëjtë i fotografive me kafshën e njëjtë. Pastaj duhet ta bëjnë tingullin me të cilin dallohet kafsha gjegjëse dhe pa fjalë t'i gjejnë kafshët e tjera të asaj familje dhe kështu të grupohen. Në fund arsimtarja kërkon nga familjet e kafshëve që të prezantohen me tingull e pastaj të tregojnë se cilat kafshë janë ato. Me këtë aktivitet njëherazi fëmijët ndahen në pesë grupe.

Aktiviteti kryesor 1

Nga fëmijët kërkohet që t'i vizatojnë ose t'i shkruajnë emrat e anëtarëve të familjes së tyre. Fëmijët duhet të nxiten t'i përmendin personat me të cilët jetojnë, por edhe ata me të cilët kanë lidhje familjare, por me të cilët nuk jetojnë. Pastaj vizatimet i ngjisin në tabelë.

Pasi të përfundojnë, arsimtarja zhvillon bisedë rreth pyetjeve në vijim:

Diskutim

1. Cilat familje janë paraqitur gjithsej në vizatime?
2. A kanë të gjithë numër të njëjtë të anëtarëve dhe anëtarë të njëjtë?
3. A është me rëndësi sa është e madhe një familje që të quhet familje?
4. Përveç familjeve të prezantuara këtu, a ekzistojnë edhe familje të tjera më të ndryshme, me përbërje tjetër dhe me numër tjetër të anëtarëve?

Përfundimi

Familja është bashkësi e njerëzve në të cilën ka së paku një fëmijë. Familjet dallohen për nga numri i anëtarëve dhe përbërja e tyre. E përbashkët për të gjitha familjet është se të rriturit duhet të kujdesen për fëmijët. Te anëtarët e familjes ka gjëra që nuk na pëlqejnë, por ka edhe gjëra që na pëlqejnë. Është krejt normale që disa gjëra mos të na pëlqejnë edhe te njerëzit që i duam shumë.

Duke parashtruar pyetje, arsimtarja duhet t'i shpijë nxënësit në atë që ata vetë t'i konstatojnë këto lloje të familjes: familje me më shumë fëmijë/me një fëmijë, familje me një prind/me dy prind, familje të përbëra nga prindërit, fëmijët dhe farefisi tjetër, familje shtëpi (më shumë fëmijë me një ose dy të moshuar që kujdesen për ata). Gjatë bisedës së zhvilluar arsimtari/arsimtarja edhe përmes vizatimeve shumë të thjeshta i ilustron llojet e ndryshme të familjeve në tabelë.

1. Ekzistojnë familje të ndryshme, por në të gjitha familjet ka diçka. Çka është ajo?
2. Kush duhet të kujdeset për fëmijët në familje?
3. A ndikon numri i fëmijëve dhe përbërja e familjes në atë se si do të jetë kujdesi për fëmijët?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në çifte dhe ndërmjet vete duhet të rrëfejnë për atë që u pëlqen te së paku një anëtar i familjes (mundet edhe te më shumë anëtarë), e çka është ajo që nuk u pëlqen.

Pastaj arsimtarja kërkon nëse ndonjë çift dëshiron të raportojë për bisedën në çift dhe vazhdon me pyetjet e mëposhtme:

1. A na pëlqen çdoherë gjithçka të anëtarët e familjes?
2. A ka edhe ndonjë punë që nuk na pëlqen te anëtarët e familjes sonë?

Aktiviteti përmbyllës

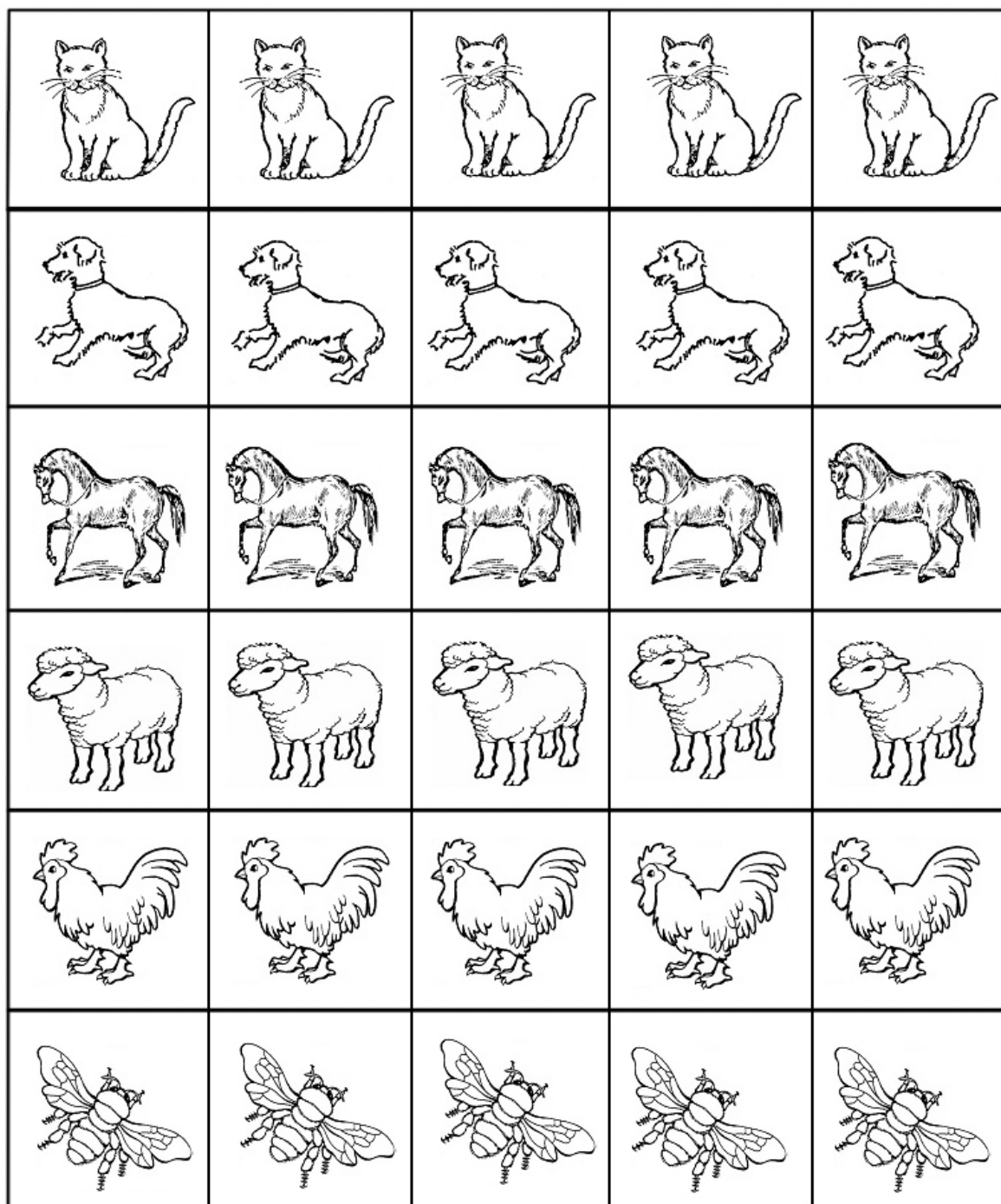
Nxënësit ndahen në grupe me nga tre veta. Në secilin tresh dy duhet të jenë të vendosur njëri kundrejt tjetrit dhe t'i shtrijnë duart para vetes. I treti duhet të qëndrojë ndërmjet tyre i kthyer me fytyrë kah njëri prej tyre. Ata dy, që janë në pjesët e jashtme, duhet t'i mbështetin pëllëmbët e tyre te i treti dhe me lëvizje të ngadalshme të luhaten herë kah njëri e herë kah tjetri. Ndërkaq ai që është në mes duhet të qëndrojë fortë, me këmbë të drejtuara në gjunjë dhe lirisht të anojë kah ajo anë që e shtyjnë ata që në fakt duhet të kujdesen për sigurinë e tij. Me rëndësi është që të formohen treshe të nxënësve që kështu të mbahet llogari për karakteristikat fizike të nxënësve.

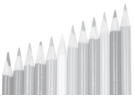
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Fotografi me kafshë për ndarje në grupe

Punëtorja I-3.2: Detyrimet e mia në familje

Materialet

- » Tre fllomasterë me ngjyra të ndryshme ose sende të tjera të vogla
- » Fleta të vogla për të vizatuar
- » Pajisje për të shkruar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Fleta të mëdha për të vizatuar
- » Ngjitës sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë nxënësit qëndrojnë në rreth. Arsimitarja ia jep një send (fllomaster ose ndonjë send tjetër të vogël) nxënësit që e ka në anën e saj të djathtë që atë ta përcjellë më tej në rreth dorë më dorë, ndërsa njëherazi atij që e ka në anën e saj të majtë po ashtu ia jep një send tjetër që ta përcjellë në atë anë të rrethit. Nxënësit duhet që sa më shpejt t'i përcjellin sendet dhe kur të arrijnë ato te nxënësi a nxënësja që i pari e ka filluar rrethin, ata thonë "STOP" që kështu ta shohin se cili send është përcjellë më shpejt. Loja mund të përsëritet disa herë.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët qëndrojnë në rreth, ndërsa para tyre ka banka në të cilat mund të shkruhet. Secili fëmijë e merr nga një fletë në të cilën duhet t'i shkruajë emrat e anëtarëve të familjes së tij një nga një. Pastaj arsimtarja u thotë se do të bisedojnë dhe shkruajnë për atë se kush çka bën në familjen e tij.

Arsimitarja mund t'i lexojë me zë detyrat e zakonshme në familje, ndërsa fëmijët t'i regjistrojnë/shkruajnë se kush është përgjegjës në familjet e tyre për atë detyrë. Nxënësit më të vegjël mund ta realizojnë aktivitetin gojarisht.

39

Detyrimet e mundshme:

- » Larja e enëve
 - » Fshirja e pluhurit
 - » Ujitja e luleve
 - » Larja e teshave
 - » Hedhja e plehrave
 - » Rregullimi i librave
 - » Përgatitja e ushqimit
 - » Blerja në shitore
 - » Rregullimi i krevatit
 - » Shëtitja e kafshës kanakar
 - » Përfitimi i të hollave
 - » Kujdesi për punën e aparateve në shtëpi
 - » Kujdesi për sigurinë në familje
 - » Rregullimi i tryezës së ushqimit
- Nxënësit mund të nxiten që edhe ata vetë të shtojnë detyra.

Diskutim

1. Kush ka më shumë detyra?
2. A ka dikush që nuk ka aspak detyra?
3. Sa detyra i ke ti?
4. A mendon se ti ke mjaft detyra?
5. A ka detyra që duhet t'i realizojnë vetëm më të rriturit?

Përfundim

Që familja të mund të funksionojë mirë, të gjithë anëtarët duhet të ndërmarrin detyra të caktuara dhe rregullisht t'i realizojnë ato. Është shumë me rëndësi që shpërndarja e detyrave të jetë korrekte dhe që fëmija të jetë i përfshirë në ato detyra.

Aktiviteti kryesor 2*

Nxënësit ndahen në katër grupe dhe secili grup e merr nga një fletë të madhe për të vizatuar në të cilën duhet të vizatohet se si duken hapësirat e shtëpisë së tyre kur të gjithë anëtarët e familjes i kryejnë detyrat e tyre:

- » Grupi i parë vizaton se si duket vendi/dhoma e gjumit
- » Grupi i dytë – vendin/dhomën ku përgatitet ushqimi
- » Grupi i tretë – vendin/dhomën ku shikohet televizor
- » Grupi i katërt – vendin/dhomën ku kryhet higjiena personale

Pasi të mbarojnë, në fleta të reja të vizatimit duhet ta paraqesin po atë hapësirë, por tash se si do të dukej nëse anëtarët e familjes nuk do të kujdeseshin për detyrat e tyre.

Pastaj fletët ekspozohen në klasë dhe shkurtimisht komentohet ajo që është vizatuar.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-3.3: Kush për kë kujdeset në familje?

Materialët

40

- » Fletë pune për nxënësit: Zana dhe familja e saj

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët ulen në rreth, ndërsa arsimtarja është në mes dhe ajo është “nipçeja”. “Nipçeja” është i uritur dhe shkon të kërkojë ushqim nga “gjyshi”. Arsimtarja i drejtohet një fëmije duke i thënë: “Gjysh, gjysh, a ka drekë për fëmijën?”, por derisa e thotë këtë nuk guxon t’i shihen dhëmbët, pra nuk guxon të qeshet. Fëmija duhet të përgjigjet: “Nuk e di, nuk e di, por prit ta pyes gjyshen tënde!” dhe gjithashtu pa bërë shenjë qeshjeje, kthehet kah nxënësi që është afër tij dhe e pyet: “Gjyshe, gjyshe, a ka drekë për fëmijën?”.

Loja vazhdon me ndërrimin e njëpasnjëshëm të “gjyshit” dhe “gjyshes” derisa t’i vijë radha përsëri arsimtares.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ndahen në çifte dhe secili çift duhet t’i thotë partnerit të tij se çka është ajo që të gjithë anëtarët e familjes e bëjnë së bashku (pastrimi i shtëpisë, pushimet, shikimi TV, shëtitje në park...), çka i pëlqen te ndonjëri ose te të gjithë anëtarët e familjes dhe çka nuk i pëlqen te ndonjëri ose te të gjithë anëtarët e familjes.

Pastaj arsimtarja e zhvillon një bisedë të shkurtër rreth këtyre propozim-pyetjeve:

Diskutim

1. Si është ndjenja të jesh anëtar i familjes?
2. Çka është e bukur në atë që të kesh familje?
3. Çka nuk është gjithaq mirë?
4. Nëse ndonjëherë nuk pajtohemi krejt me ndonjërin nga anëtarët e familjes, a do të thotë kjo se nuk i duam?

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtarja i ndan nxënësit në pesë grupe dhe ua jep nga një ekzemplar të fletës së punës “Zana dhe familja e saj” dhe u thotë: “Lexojeni me kujdes tekstin vijues dhe përpikuni të zbuloni se çka është paraqitur këtu gabimisht.”

*Idea e këtij aktiviteti është marrë nga: Keller, A. & Floersch, G. for The Bureau for At-Risk Youth (1993). The Value of Responsibility. New York: The Bureau for At-Risk Youth

Për fëmijët më të vegjël është mirë që arsimtarja t'i lexojë fjalitë një nga një, ndërsa ata t'i zbulojnë me zë gabimet e tyre, kurse fëmijët më të mëdhenj duhet të ndahen në grupe dhe në mënyrë të pavarur ta analizojnë tekstin, e pastaj ta shkruajnë një të ri, një tekst të përmirësuar dhe kështu secili grup ta lexojë tekstin e tij para të tjerëve.

Diskutim

1. Çka bëjnë anëtarët e familjes për fëmijën/fëmijët në familje?
2. Pse nevojiten familjet: a mund të mbijetojë vetë foshnja e porsalindur? Çka i nevojitet një foshnjeje nga familja që të rritet dhe zhvillohet?
3. A kanë të drejtë të gjitha foshnjat që t'i gëzojnë të gjitha ato gjëra ose vetëm disa prej tyre (për shembull, vetëm ato që janë të qeta, ato që nuk qajnë, ato që duan të hanë...)?
4. Çka bëjnë fëmijët në familje? A kanë ata ndonjë detyrim?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Fëmija ka të drejtë të familjes dhe të prindërve që do të kujdesen për të. Të gjithë fëmijët, pa marrë parasysh se çfarë karakteristika kanë, kanë të drejtë të përkujdesjes. Fëmijët që kanë prindër të shkurorëzuar po ashtu kanë të drejtë për atë përkujdesje. Gjatë adoptimit të fëmijës mbahet llogari që fëmijës t'i sigurohet familje e cila në përgjithësi do të mund të kujdeset për të. Edhe fëmija ka detyrime të caktuara në familje, të cilat duhet t'i kryejë që familja të mund të funksionojë normalisht.

Fleta e punës për nxënës: Zana dhe familja e saj

Zana është vajzë tetëvjeçare e cila jeton me nënën, babanë, hallën dhe gjyshin. Ja si duket një ditë e zakonshme e saj. Ajo zgjohet në mëngjes dhe menjëherë vjen babai i saj dhe e veshë, ia lan fytyrën, duart dhe dhëmbët. Gjatë kësaj kohe gjyshi ia rregullon krevatin dhe ia palos pizhamet. Ndërkaq Zana shkon në kuzhinë, e ndez shporetin dhe u përgatit mëngjes prindërve të saj, kurse nëna e saj i ndihmon duke e vendosur çarçafin në tryezë. Zana kujdeset që anëtarët e familjes së saj të ushqehen me ushqim të shëndetshëm, andaj çdo ditë shkon në treg dhe blen pemë dhe perime të freskëta. Pasi të ushqehen të gjithë mirë, nëna dhe babai i Zanës ulen dhe ia bëjnë asaj detyrat e shtëpisë dhe ia rregullojnë çantën e shkollës, ndërsa Zana ngjitet në veturë dhe e shpie gjyshin te lodrat që të luajë, ndërsa vetë shkon në punë. Me të hollat që i fiton, përveç ushqimit për anëtarët e familjes, blen edhe veshmbathje për ata, madje edhe lodra. Ndonjëherë, kur i mbete kohë, shkon edhe në shkollë. Kur vjen nga shkolla, pak kohë kalon duke lozur me hallën e saj, ndërsa meqë ajo shumë shpesh sëmuret, ajo e dërgon te mjeku dhe ia kujton që ta pijë shurupin. Zana në dhomën e saj ka akvarium me peshq, të cilët babai i saj çdo ditë i ushqen dhe ua ndërron ujin. Në mbrëmje para gjumit i lexon përrallë gjyshit të saj, e puth në faqe dhe i thotë se e do shumë, e pastaj e mbulon dhe ia shuan dritën. Kur nëna e saj ëndërron ndonjë ëndërr të tmerrshme, ajo vjen të Zana, e cila e qetëson dhe e ngushëllon.

Përmbajtja I-4: Ballafaqimi me sukses/mossukses

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se secili njeri, pavarësisht nga mosha, përjeton sukses dhe mossukses » Ta dijë se kujt t'i drejtohet në rast të mossuksesit
Shkathtësi	» Të mund ta dallojë suksesin dhe mossuksesin e vet në mësim dhe në punë » Të ketë guxim të kërkojë ndihmë gjatë mossuksesit në mësim ose në punë
Qëndrime/vlera	» Ta pranojë suksesin si rezultat të angazhimeve dhe mundit personal të tij/të saj

Punëtorja I-4.1: Me mund – deri te sukcesi

Aktiviteti kryesor

Kjo punëtori përbëhet nga disa aktivitete të prodhuara (aplikative) në të cilat fëmijët përmes realizimit të tyre praktik duhet të njihen me gjithçka që nevojitet që të kihet sukses në qëllimin e parashtruar. Arsimtari duhet të synojë që sa më shumë fëmijë të kenë sukses në kryerjen e të gjitha aktiviteteve, ndërsa detyrimsht të synojë që të gjithë fëmijët të kenë sukses së paku në një aktivitet. Koha që ai do t'ia kushtojë secilit aktivitet varet nga ajo se me çfarë sukcesi fëmijët do t'i përvetësojnë ato.

1. Brirë

Arsimtari ua shpjegon nxënësve se si bëhen brirë, e pastaj nga fëmijët kërkon që edhe ata ta bëjnë atë. Brirë bëhen në atë mënyrë që gishti i madh futet ndërmjet gishtit tregues dhe gishtit të mesëm, ndërsa gishti i vogël vihet nën gishtin që është pranë gishtit të vogël dhe futet ndërmjet gishtit që është pranë gishtit të vogël dhe gishtit të mesëm. Kur gishtat e dorës thuren në këtë mënyrë, gishti i madh dhe gishti i vogël ngjajnë në brirë. Aktiviteti duhet të zgjasë aq sa së paku gjysma e fëmijëve të arrijnë të bëjnë brirë.

2. Rrotullimi në rreth

Nxënësit ndahen në çifte sipas një zgjedhjeje të lirë dhe secili çift vendoset në klasë, ashtu që të ketë mjaft vend përreth vetes.

Arsimtari e jep këtë udhëzim: “Ndaluni të kthyer kah njëri-tjetri dhe kapuni për bërryla. Afroni këmbët pranë njëri-tjetrit, ashtu që të prekeni me gishtat e shputës. Pastaj ndani trupat, duke lëvizur prapa, por gjatë kësaj kini kujdes ta ruani baraspeshën. Tash filloni të rrotulloheni në rreth pa u shkëputur mes vete”.

3. Gjunjëzim – ngritje 1

Nxënësit janë të ndarë në çifte, janë të kapur për duar dhe të prekur mes vete me shputa (si në lojën paraprake).

Arsimtari thotë: “Përpuni që ngadalë të gjunjëzoheni e pastaj të ngriheni. Kuptohet, pa u rrëzuar”.

4. Gjunjëzim – ngritje 2

Nxënësit ndahen në çifte të reja dhe kthehen me shpinë ndaj njëri-tjetrit. Pastaj kapen nën bërryla dhe drejtohen duke u prekur nëpër tërë sipërfaqen e shpinës. Përsëri e kanë për detyrë që të gjunjëzohen dhe të ngrihen njëherazi duke pasur kujdes që mos të rrëzohen.

Arsimtari duhet të ketë kujdes që mos të rrëzohen dhe t'u japë ndihmë me udhëzime aty ku ka nevojë. Ata fëmijë që nuk mund ta realizojnë aktivitetin mund t'i nxisë që t'i shikojnë ata që munden ose të bëhen çifte me një fëmijë që ka arritur ta realizojë aktivitetin me një fëmijë që ende përpiket.

Në fund arsimtari e zhvillon një bisedë lidhur me këto çështje:

Diskutim

1. Si u dukej derisa i realizoni aktivitetet?
2. Në cilin aktivitet ia dolët më lehtë?
3. Cila detyrë ishte më e vështirë?
4. Çka u vinte të bëni kur edhe pas disa përpjekjeve nuk arrinit ta bëni aktivitetin?
5. Si arritët ta realizoni aktivitetin?
6. A ndihmoi përsëritja dhe qëndrueshmëria? A ju ndihmoi dikush?
7. Çka tjetër ju ndihmoi?
8. Si bashkëpunuat me njëri-tjetrin? A ndihmoi edhe kjo?

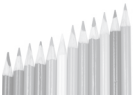
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundimi

Që të keni sukses, nevojitet të investohet mund dhe të bëhen më shumë ushtrime. Kur nuk kemi sukses në diçka, ne dëshirojmë të heqim dorë, por nëse japim mund plotësues, mbase do t'ia dalim. Kur dikush na tregon se si të veprojmë ose në një mënyrë do të na ndihmojë, kështu na i rrit gjasat për sukses.

Punëtorja I-4.2: Si deri te suksesi?

Materialet

- » Fletë pune për nxënësit: Raste të suksesit dhe mossuksesit
- » Letër (gazeta të vjetra)
- » Ngjitës sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë nxënësit janë të ulur në rreth dhe një nga një secili duhet ta thotë emrin e tij si tifoz dhe gjatë kësaj të duartrokasë me duar në ritmin e tifozerisë. Për shembull, Ma-ja (duartrokitje – duartrokitje – duartrokitje). Pastaj të gjithë duhet ta përsërisin këtë në mënyrë të njëjtë.

Aktiviteti kryesor

Arsimtarja u thotë nxënësve se do të bisedojnë për suksesin dhe mossuksesin dhe për atë se pse ndonjëherë jemi të suksesshëm, e ndonjëherë nuk jemi dhe çka mund të bëjmë kur nuk jemi aq të suksesshëm.

Pastaj arsimtari formon grupe nga katër nxënës dhe secilit grup ia jep nga një rast të suksesit ose mossuksesit nga fletëza “Raste të suksesit dhe mossuksesit”.

Arsimtarja thotë: “Në këto fletëza janë përshkruar disa ngjarje në të cilat disa fëmijë kanë pasur sukses, ndërsa disa nuk kanë pasur sukses. Detyra juaj është që ta lexoni atë që është shkruar dhe të mendoni se cili ka mundur të jetë shkak i mossuksesit të atij fëmije. Pastaj, nga një përfaqësues i secilit grup do ta lexojë tekstin e fëmijës dhe do ta tregojë shkakun.”

Diskutim

1. Çka duhet të bëjmë nëse dëshirojmë të kemi sukses në diçka që për ne është me rëndësi?
2. A mund të na ndihmojë dikush?
3. A do të thotë se të jesh i suksesshëm në diçka duhet të jesh i parë?
4. A mund të jenë të pasuksesshëm edhe të rriturit? (arsimtarja u jep shembuj për veten e saj se si nuk ka pasur sukses të arrijë diçka – mund të jetë situata nga jeta shkollore)

Përfundim

Që të kemi sukses në diçka, ajo që na duhet është që të investojmë shumë mund, të ushtrojmë dhe të mos heqim dorë. Me rëndësi është që ta parashtrojmë qëllimin që i përgjigjet moshës dhe aftësive tona, e nëse diçka nuk dimë – të kërkojmë ndihmë. Kur e dimë se e kemi bërë më të mirën që mundet, edhe nëse nuk jemi të parët, megjithatë duhet të jemi të kënaqur nga vetvetja.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth dhe stafeta (letra e mbështjellë me ngjitës në formë të stafetës) përcillet nga njëri fëmijë te tjetri ashtu që ata ia japin njëri-tjetrit me gjunjë. Nëse stafeta bie, fillohet nga fillimi. Koha për përcjelljen e stafetës mund të matet që kështu grupi ta nxitet ta përcjellë më shpejt atë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për nxënësit: Rastet e suksesit dhe mosesuksesit

1. Arditi tashmë tre vite ushtron hendboll. Në dy vitet e para ai ushtronte mjaft dhe mirë, ashtu që arriti rezultate të mira. U bë edhe kapiten i ekipit të shkollës. Por, në lojën e fundit ai ishte më i dobëti se të gjithë. Ja si mendonte ai disa ditë para ndeshjes: “Unë çdoherë jam më i miri, di gjithçka dhe sa herë që dua mund t’i jap gol edhe portierit më të mirë. Çka të shkoj unë në stërvitje, unë s’kam nevojë të ushtrroj. Do të rri në shtëpi dhe do të shkoj drejt në lojë.”

» Pse Arditi doli lojtari më i dobët në lojën e fundit? Çka duhet të bëjë që të jetë i suksesshëm?

2. Lea i ka shtatë vite dhe ushtron basket, ndërsa anëtarët e saj të ekipit i kanë nga 10 e 11 vjet. Edhe motra e saj më e madhe, Marija, merr pjesë në ekip, andaj Lea dëshiron të bëhet si ajo. Lea është shumë e vendosur dhe punon shumë, por kur e gjuan topin nuk ka fuqi ta hedhë deri në kosh. Lea është shumë e dëshpëruar dhe mendon se nuk është e suksesshme.

» Pse Lea mendon se nuk është e suksesshme? Çka duhet të bëjë që të jetë e suksesshme?

3. Pjetri i ka tetë vjet dhe shumë dëshiron të gatuajë. Kur të rritet, dëshiron të bëhet kuzhinier. Një ditë duke dashur ta bëjë gati drekën për tërë familjen, e preu pak gishtin me thikë, ndërsa tenxherja e mbushur me ujë i ra në këmbë.

» Pse Pjetri nuk mundi ta bëjë gati drekën? Çfarë ushqimi duhet të bëjë që të jetë i suksesshëm?

4. Esma dëshiron të vrapojë. Ajo çdo ditë ushtron, madje kur ka nevojë të shkojë diku, ajo nuk ecën, por vrapon. Është shumë e shpejtë, 50 metra i kalon për 10 sekonda. Ajo mori pjesë në një garë ku vrapoi 50 metra për 9 sekonda dhe kështu e arriti kohën e saj më të mirë. Por, kishte edhe më të shpejtë se ajo – ajo e fitoi vendin e katërt. Edhe pse nuk ishte e para, Esma ishte shumë e kënaqur nga vetja e saj.

» Pse Esma ishte e kënaqur nga vetvetja e saj?

5. Sara disa ditë ishte e sëmurë dhe nuk shkoi në shkollë. Gjatë kësaj kohe fëmijët mësuuan një mënyrë të re të detyrave në matematikë. Kur u kthye Sara në shkollë dhe kur duhej t’i zgjidhë për detyrë shtëpie ca detyra në mënyrën e re, ajo nuk ishte e sigurt, një kohë të gjatë punoi mbi detyrat dhe shume shpesh gaboi. Disa herë e lexoi se çka shkruante në libër, por vetë nuk arriti ta kuptonte.

» Pse Sara nuk mund t’i zgjidhte detyrat? Çka duhet të bëjë që t’i zgjidhë detyrat?

6. Leardi është nxënës i klasës së tretë. Ai dëshiron të mësojë shumë dhe menjëherë sa kthehet nga shkolla i bën detyrat e shtëpisë dhe i mëson mësimet. Leardit para dy javëve ia sollën një kompjuter të ri. Ai tash tërë ditën dëshiron të luajë në kompjuter. Kur vjen nga shkolla, menjëherë ulet para kompjuterit dhe, pasi të luajë mirë e mirë, i bën detyrat e shtëpisë. Ato i bën shpejt që të ketë kohë që përsëri të luajë në kompjuter. Ai nuk ka më fuqi të mësojë, është shumë i lodhur nga loja në kompjuter. Leardi tashmë nuk është nxënës i suksesshëm, bën shumë gabime në detyrat e shtëpisë, madje shumë rrallë di të përgjigjet në pyetjet e arsimtares.

» Pse Leardi tash nuk është më nxënës i shkëlqyeshëm? Çka duhet të bëjë që të jetë i suksesshëm?

7. Simoni është i dashuruar në lojën me katrorë. Me orë të tëra i rendit dhe bën vetura, shtëpi dhe kafshë. Para dy ditëve babai i solli katrorë të rinj me të cilët mund të bëjë edhe robot. Simoni u përpoq ta bëjë robotin sipas fotografive, por nuk arriti t’ia rregullojë krahët. Pas dy-tre përpjekjeve të pasuksesshme, i hodhi katrorët, filloi të qajë dhe tha se asnjëherë më nuk do të luajë me katrorë.

» Pse Simoni hoqi dorë nga loja me katrorë? Çka duhet të bëjë që të mund ta bëjë robotin?

Përmbajtja I-5: BALLAFAQIMI ME HUMBJEN DHE DHIMBJEN

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Ta dijë se në jetë ndodhin lëndime ose humbje të të dashurve etj.
Shkathtësi	» Të mund shfaqë dhimbjen e tij pas ndonjë humbjeje
Qëndrime/ vlera	» Të pranojë se secilit mund t'i ndodhë ndonjë lëndim ose humbje e ndonjë të dashuri.

Punëtorja I-5.1: Jam i pikëlluar/ e pikëlluar kur...

Materialet

- » Fleta pune për nxënësit: Kontura e njeriut
- » Pajisja për ngjyrosje
- » Ngjytës sellotej

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë një nga një e thotë emrin e tij sikur të jetë i pikëlluar, e pastaj të gjithë fëmijët me zë e thonë secili emrin e tij ashtu të pikëlluar.

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët ulen në rreth dhe arsimtarja zhvillon biseda me ta në të cilën u thotë se do të flasim për pikëllimin dhe kërkon nga secili fëmijë që ta përfundojë fjalinë: “Jam i pikëlluar/e pikëlluar kur....”.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ulen në banka dhe secili fëmijë e merr nga një ekzemplar të fletës së punës “Kontura e njeriut” në të cilën duhet të vizatohet se në cilën pjesë të trupit të njeriut ndjehet pikëllimi.

Arsimtarja u thotë: “Tash do të doja të provoni të vizatoni. Te ky njeri (arsimtarja ua tregon fletën e punës) do të vizatoni se ku e ndjen ai pikëllimin në trupin e tij. Ku fillon, ku zgjerohet, çfarë ngjyre ka, çfarë madhësie, çfarë forme... Hajt, provoni ta paraqitni këtë me ngjyra.”

Pastaj zhvillohet një bisedë e shkurtër në të cilën fëmijët tregojnë se ku e ndjejnë pikëllimin dhe si u duket ajo ndjenjë, si dhe i tregojnë vizatimet.

Diskutim

1. Çka ju bën të pikëlluar?
2. Çka bëni zakonisht kur jeni të pikëlluar?
3. A dëshironi të jeni vetëm ose dëshironi të keni dikë pranë vetes?
4. A qani? A qani kur jeni vetëm ose edhe para të tjerëve?
5. Si dhe kujt i ndihmon qarja? A u ndihmon të gjithëve?
6. Çka bëni kur jeni të pikëlluar?
7. Çka dhe kush mund t'ju disponojë?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ndahen në çifte. Njëri fëmijë nga çifti duhet të qëndrojë në gjendje të pikëllimit (të duket se është i pikëlluar) dhe të “gurohet” – të mos lëvizë. Fëmija tjetër i çiftit duhet të përpiqet ta bëjë atë të qeshë duke i treguar gjëra me humor, barsoleta, duke i bërë mimika për të qeshur, por assesi nuk guxon ta prekë.

Kur të qeshë “figura”, fëmijët i ndërrojnë rolet.

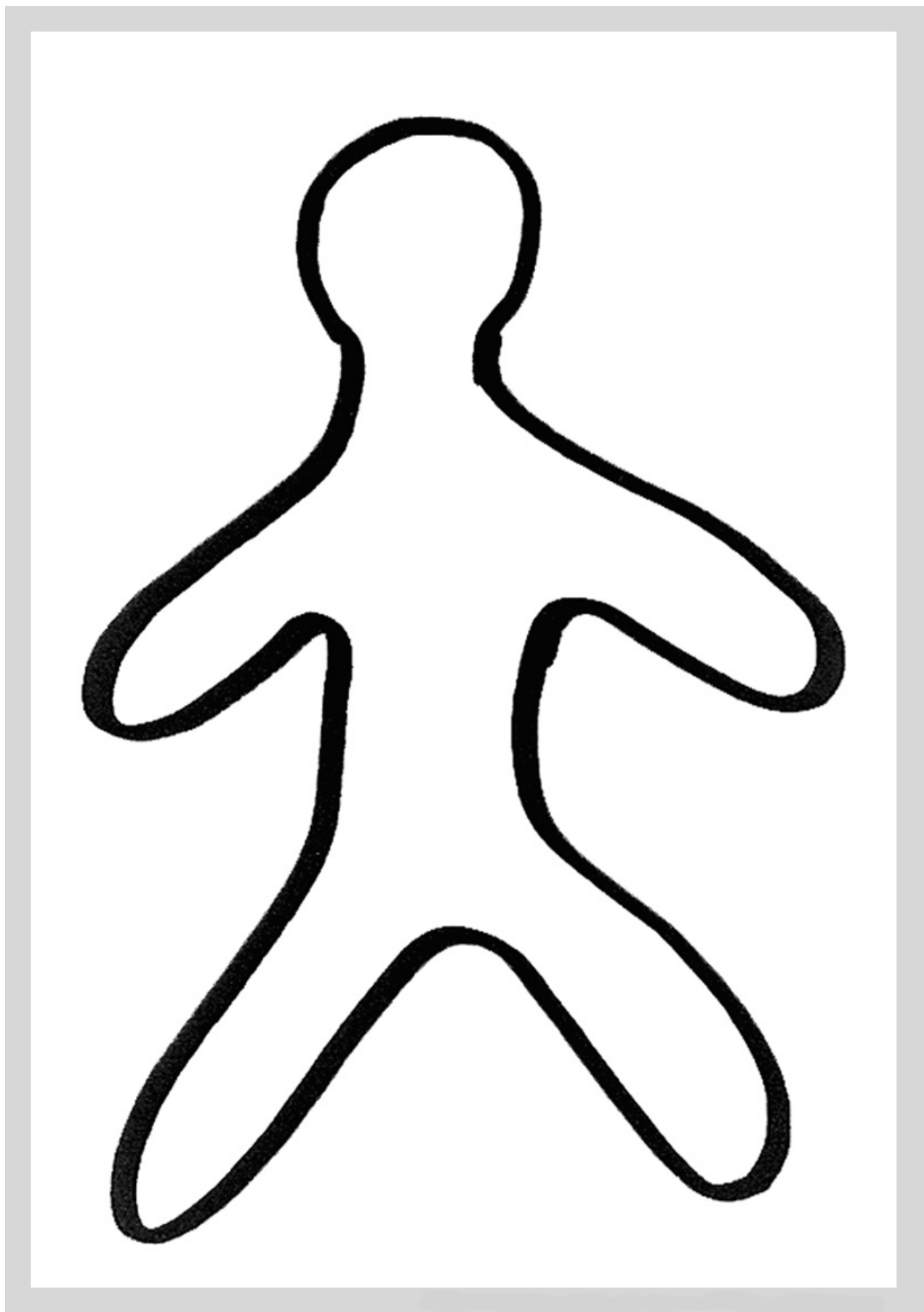
Përfundim

Secili nga ne ndonjëherë është i pikëlluar. Pikëllimin mund ta shkaktojnë gjëra të ndryshme (ndarja, humbja, lëndimi ose sëmundja e ndonjë të afërmi, mosuksesi, ofendimi etj.). Qarja është e dobishme, na ndihmon që të qetësohemi dhe nuk është turp të qahet. Është mirë të provojmë që mos të jemi vazhdimisht të pikëlluar dhe pas një kohe të disponohemi.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-5.2: Pepi nuk është më...

Materialet

» Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Pepi nuk është më

Aktiviteti hyrës

Arsimtari i paralajmëron fëmijët se do të flasim për humbjen dhe për ndjenjat që paraqiten në lidhje me të. Humbje do të thotë kur e humb dikë, kur më nuk do ta kesh dikë ose diçka që e ke dashur shumë. Të gjithë njerëzve, madje edhe fëmijëve, u ndodhë që ndonjëherë të humbin dikë ose diçka që e duan shumë.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtari ua lexon nxënësve përrallën e fletës së punës “Pepi nuk është më...”

Pastaj arsimtari zhvillon bisedë në bazë të këtyre propozim-pyetjeve:

Diskutim

1. Si ndjehej Mensuri?
2. A u ka ndodhur edhe juve ndonjëherë si Mensurit?
3. A keni humbur ndonjëherë dikë ose diçka që për ju ka qenë shumë e rëndësishme?
4. Çka keni bërë atëherë?
5. Kush u ka ndihmuar që ta keni më lehtë?

Përfundim

Humbjet janë një pjesë e rëndë dhe e pakëndshme e jetës, të cilët më herët a më vonë i ndodhin secilit në jetë. Kur humbim diçka ose dikë, ndjehemi keq dhe është mirë ta dimë si mund të ndjehemi më mirë.

50

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe me nga katër ose pesë vetë dhe arsimtari u thotë se secili grup duhet ta mendojë se si mund t'i ndihmohet Mensurit, e pastaj do të duhet të aktrojnë. Arsimtari duhet t'ua thotë nxënësve se secili në grup duhet të ketë ndonjë rol, gjegjësisht se secili duhet të bëjë dhe flasë diçka.

Pasi që fëmijët të aktrojnë, arsimtari kërkon nga të tjerët që atë ta shpërblejnë me duartrokitje dhe shkurtimisht i rezymon mënyrat e paraqitura të lehtësimit të pikëllimit.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ndahen në çifte. Njëri nga fëmijët duhet të qëndrojë në gjendje të pikëllimit (të duket sikur është i pikëlluar) dhe “të gurohet” – të mos lëvizë. Fëmija tjetër i çiftit – duke ia vendosur në mënyra të ndryshme pjesët e trupit (duart, këmbët, pamjen e fytyrës) – “skulpturën” e pikëlluar duhet ta transformojë në të gëzuar. Pastaj fëmijët në çift i ndryshojnë rolet, “skulptori” bëhet skulpturë dhe anasjelltas. Kështu e përsërisin aktivitetin.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtarin: Pepi nuk është më....

Mensuri është nxënës i klasës së tretë. A i do shumë kafshët. Secilën javë shkon në kopshtin zoologjik dhe bashkë me babanë u dërgon ushqim kafshëve. Me orë të tëra rri aty duke i shkuar dhe kënaqet. Është shumë i gëzuar kur shkon për vizitë te gjyshja e tij në fshat dhe kur i ndihmon kushërit të tij që t'i kullotin dhentë. Ndërsa kur është në shtëpi, rregullisht u lë kocka dhe ushqim qenve endacakë që jetojnë rreth ndërtesës së tij.

Nëna dhe babai i tij ia dinë hujin atij ndaj kafshëve, andaj vendosën që për ditëlindje t'i dhurojnë një papagall. Kur e mori papagallin, gëzimi i Mensurit nuk kishte fund. Kërcente nga gëzimi. Menjëherë e vendosi në dhomë, afër dritares që të ketë mjaft dritë dhe ajër të pastër. Secilën ditë para se të shkonte në shkollë, shkonte te papagalli dhe me kujdes ia hapte derën kafazit që t'i japë ushqim dhe ujë. E kur kthehej nga shkolla, shkonte përsëri te Pepi dhe e lëmonte me gisht nëpër tela, ndërsa ai me plot gëzim cicëronte.

Kështu Mensuri i kalonte ditët i gëzuar dhe i mbushur me kujdes e dashuri për papagallin Pepi.

Por, një mëngjes, kur Mensuri u zgjua dhe shkoi t'i dëshirojë mirëmëngjesi kanakarit të tij, e pa se dera e kafazit ishte e hapur, ndërsa papagalli nuk ishte më aty. E kërkoi nëpër dhomë duke shikuar nën tavolinë, mbi vitrinë, nën krevat, por Pepi nuk ishte aty. Përnjëherë e pa se dritarja e dhomës ishte e hapur dhe e kuptoi se Pepi kishte fluturuar jashtë. U shtri i tëri në dritare dhe shikonte në të gjitha anët. Pepi nuk ishte askund.

Atëherë Mensuri ndjeu një pikëllim të madh edhe filloi të qajë.

"Pepi nuk është më, nuk është më..."

Shkoi në dhomën e tij dhe gjatë, shumë gjatë, qau dhe nuk donte të flasë me askënd. Dëshironte që edhe ai vetë të mos ishte më.

Përmbajtja I-6: SHPREHJA E MENDIMIT

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» T'i dijë disa mënyra të shprehjes së mendimit » Të dijë për të drejtën që ta ketë mendimin e tij dhe që ta shprehë atë
Shkathtësi	» Të mund ta shprehë mendimin e tij në mënyra të ndryshme
Qëndrime/vlera	» Të pranojë se secili ka të drejtë në mendimin e tij personal » Të pranojë se secili ka të drejtë ta shprehë mendimin e tij personal

Punëtorja I-6.1: Unë mendoj se...

Materialet

- » Dy fleta të letrës – në njërin shkruan PO, ndërsa në tjetrën JO
- » Ngjitës sellotej
- » Shkumës

Aktiviteti hyrës

Të gjithë nxënësit qëndrojnë në një rreth të gjerë. Arsimitarja e vizaton me shkumës një rreth (aq të madh sa që në të mund të qëndrojnë disa fëmijë).

Pastaj thotë: “Unë tash do t’ju them nga një fjali, një pohim. Ata që pajtohen me atë pohim, duhet të futen në këtë rreth, ndërsa ata që nuk pajtohen – duhet të rrinë jashtë rrethit. Para se ta lexoj secilin pohim të ri, të gjithë duhet të qëndroni jashtë rrethit.”

Shembuj për disa pohime:

- » Dëshiroj të shikoj filma të tmerrshëm
- » Dëshiron të fle pas dite
- » Lënda ime më e dashur është matematika
- » Unë e kam në shtëpi një kafshë të dashur kanakar
- » Vajzat duhet të luajnë me kukulla
- » Djemtë duhet të shikojnë futboll.
- » ...

Aktiviteti kryesor*

Së pari arsimtarja e vizaton në dysheme me shkumës një vijë dhe në njërin anë e ngjet fletë “PO”, ndërsa në tjetrën “JO” (nga fleta e punës “PO” dhe “JO”).

Pastaj në tabelë i vizaton dy kolona: PO dhe JO.

Arsimitarja u drejtohet fëmijëve me këto udhëzime: “Tash unë do t’ju lexoj pohime të ndryshme, ndërsa ju dëgjoni me kujdes dhe mendoni se a duhet apo nuk duhet që për atë të dëgjohet edhe mendimi i tjetrit. Nëse mendoni se ajo është punë për të cilën me rëndësi është të dihet se çka mendon fëmija, atëherë qëndroni pranë fletës në të cilën shkruan “PO”, ndërsa nëse mendoni se nuk është aq me rëndësi – qëndroni pranë fletës në të cilën shkruan “JO”. Pasi të qëndroni aty, rrini pak që të numërohemi dhe t’i regjistrojmë rezultatet në tabelë.”

Numërohen fëmijët në të dyja grupet dhe numri shënohet me shkumës në tabelë.

Fleta e pohimeve të mundshme:

- » Çka të veshë fëmija për në shkollë
- » Me cilët miq të shoqërohen prindërit
- » Me cilët shokë të shoqërohet fëmija
- » Si të rregullohet dhoma e fëmijës
- » Çka duhet të hajë fëmija për drekë
- » Ku duhet të shkojë familja për pushime verore
- » A të shkojë nëna në punë apo jo
- » A të lindet fëmijë në familje

* Ideja për këtë aktivitet është marrë nga: UNICEF. (2004). Kam të drejtë...; Doracak për arsimtarë të klasës së tretë dhe të katërt, Shkup, Instituti i Studimeve Sociologjike, dhe Politiko-Juridike dhe UNICEF – Shkup

- » Cilën lojë ta luajë fëmija
- » Sa orë mund të shikojë fëmija TV
- » A t'i bëjë fëmija detyrat e shtëpisë apo jo
- » ...

Diskutim

1. A mendoni se fëmijët duhet ta shprehin mendimin e tyre kur kanë arritur ta kenë mendim të tyre?
2. A ndodhë ndonjëherë që prindërit ta dëgjojnë fëmijën?
3. A ka pasur ndonjëherë ndonjë situatë kur keni dashur shumë ta shprehni mendimin tuaj, por nuk u kanë lejuar?
4. Për çka dëshironi që më së shumti t'ju dëgjojnë prindërit?
5. Për çka ju pyesin më së paku prindërit?

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth, njëri pas tjetrit, ndërsa secili fëmijë duhet t'i bëjë masazh të lehtë në shpinë atij që e ka përpara.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Fëmija ka të drejtë ta ketë mendimin tij, ta shprehë atë mendim, të dëgjohet dhe t'i kushtohet vëmendje e duhur. Fëmijët kanë të drejtë të formojnë qëndrim të tyre dhe mendim për gjërat që ndodhin në shtëpi. Të rriturit duhet t'i nxisin fëmijët të kenë mendim të tyre dhe çdoherë duhet t'i kenë parasysh kur marrin vendim në lidhje me fëmijët.

Punëtorja I-6.2: Mund të them, madje mund edhe të vizatoj

Materialet

- » Dy fletë të letrës – në njërin të shkruar PO, e në tjetrin JO
- » Ngjitës sellotej
- » Shkumës
- » Fleta të mëdha për vizatim
- » Pajisje për të vizatuar

Aktiviteti hyrës

Arsimtari thotë: “Tash të gjithë do të ngrihem. Unë do ta vendos një karrige në mes të rrethit të cilët do ta emërtojmë “Më e bukura karrige”, ndërsa përreth saj do të vendos karrige të tjera në largësi të njëjtë nga ajo. Pastaj do të them një fjali, një pohim. Ata që mendojnë se ai pohim vlen shumë për ata, do të ulen në “Më të bukurën karrige”. Ata që mendojnë se ajo aspak nuk vlen për ata, do të ulen në atë karrige që është më larg nga “Më e bukura karrige.”

Shembuj të disa pohimeve:

- » Dëshiroj të luaj basketboll
- » Kur lahem, këndoj
- » Ha shumë thjerrëza
- » Dëshiroj të ngas motor
- » Kam simpati
- » ...

Aktiviteti kryesor 1*

Së pari arsimtari me shkumës e bën një vijë në dyshe dhe nga njëra anë e vë letrën “PO, ndërsa në anën tjetër “JO” (nga fleta e punës “PO” dhe “JO”).

Pastaj arsimtari e vizaton në tabelë një tabelë me dy kolona: PO dhe JO.

Arsimtari u drejtohet fëmijëve me këtë udhëzim: “Tash unë do t’ju lexoj pohime të ndryshme, ndërsa ju dëgjoni me kujdes dhe mendoni se çka mendoni për atë se a duhet apo nuk duhet ta dëgjoni mendimin e fëmijës. Nëse mendoni se ajo gjë është e rëndësishme dhe për të është me rëndësi ta dini edhe mendimin e fëmijës, atëherë qëndroni te fleta që shkruan “PO, ndërsa nëse mendoni se ajo nuk është gjithaq me rëndësi – qëndroni te fleta në të cilën shkruan “JO”. Pasi të qëndroni aty, rrini pak që të numërohemi dhe t’i shkruajmë rezultatet e tabelës.”

Numërohen fëmijët e të dyja grupeve dhe numri shënohet në tabelë me shkumës.

Fleta e pohimeve të mundshme:

- » Sa duhet të jetë rroga e arsimtarit
- » Çfarë veshje të punës duhet të mbajnë nxënësit
- » Çfarë veshje të punës duhet të mbajnë arsimtarët
- » Çfarë ushqimi duhet të kenë nxënësit për darkë
- » Si të lyhen muret në klasë
- » Kur të fillojë pushimi i madh
- » Si të rregullohet oborri i shkollës
- » Kur të shkohet në ekskursion
- » A mësohet matematika apo jo
- » Çka të bëhet në orët e edukatës fizike
- » ...

* Ideja për këtë aktivitet është marrë nga: UNICEF. (2004). Kam të drejtë...; Doracak për arsimtarë të klasës së tretë dhe të katërt, Shkup, Instituti i Studimeve Sociologjike, dhe Politiko-Juridike dhe UNICEF – Shkup

Diskutim

1. A mendoni se fëmijët duhet ta shprehin mendimin e tyre në lidhje me punët që i referohen shkollës?
2. Në cilat mënyra fëmijët mund ta shprehin mendimin e tyre?
3. A mund ta bëjnë atë përmes vizatimit?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe nga pesë veta dhe secili grup duhet ta shprehë përmes vizatimit atë që e mendon për ndonjë nga pohimet e ofruara.

Arsimtari e jep udhëzimin e mëposhtëm: "Tash secili grup le ta zgjedhë njëren nga pyetjet që i lexuam më parë (arsimtari përsëri mund t'i lexojë) dhe përpuni që mendimin tuaj në lidhje me atë që e keni zgjedhur ta shprehni përmes vizatimit."

Në fund vizatimet prezantohen dhe shkurtimisht komentohen.

Nëse fëmijët nuk kanë ide se si ta bëjnë atë, arsimtari mund t'u ndihmojë duke u propozuar që në pjesë të fletës ta vizatojnë atë që nuk u pëlqen, ndërsa në pjesën tjetër ta vizatojnë atë që do të dëshironin ta shihnin.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-6.3: Ushtrojmë shprehjen e mendimit

Materialet

- » Fletë pune për nxënës: Situata – shprehja e mendimit

Aktiviteti hyrës

Nxënësit duhet ta paramendojnë se gishtat e tyre kanë brusha për ngjyrosje. Pastaj imagjinojnë se janë duke zgjedhur ngjyrë me të cilën dëshirojnë ta shkruajnë emrin e tyre, atë e marrin dhe e shkruajnë emrin e tyre në ajër ashtu si duan ata. Mund të provojnë ta shkruajnë emrin e tyre edhe me të dyja duart përnjëherë. Pastaj nxënësit paramendojnë se kanë brushë për ngjyrosje në bërrylin e tyre, pastaj në sup, pastaj në gju dhe, në fund, në këmbë dhe se me të e shkruajnë emrin e tyre në ajër.

Aktiviteti kryesor

Arsimtari shpjegon se është shumë me rëndësi që fëmijët ta dinë se kanë të drejtë ta shprehin mendimin e tyre, por po ashtu është me rëndësi të ushtrojnë sesi ta bëjnë atë.

Pastaj fëmijët i ndan në grupe nga tre veta dhe u thotë: "Secili grup do ta marrë nga një situatë (fletë pune: Situata – e shprehim mendimin") të cilën duhet ta lexoni dhe të merreni vesh si ta aktroni. Situatat janë vetëm të përshkruara, ndërsa ju duhet ta mendoni vetëm bisedën. Secili grup do të merret vesh mes vete dhe do të përgatitet veçmas, ndërsa pastaj të gjithë do t'i shfaqin dramatizimet e tyre para të tjerëve."

Përfundim

Fëmija ka të drejtë ta ketë mendimin e tij, të shprehë mendimin e tij, të dëgjohet dhe t'i kushtohet vëmendje e duhur. Fëmijët kanë të drejtë të formojnë qëndrim dhe mendim të tyre për gjërat që ndodhin në shkollë. Të rriturit duhet t'i nxisin fëmijët ta kenë mendimin e tyre dhe çdoherë duhet ta marrin parasysh atë kur marrin vendim në lidhje me fëmijët. Fëmijët mund ta shprehin mendimin tyre me gojë ose me shkrim, përmes vizatimit, këngës, shfaqjes dramatike etj.

Diskutim

1. Si ndjeheshit si fëmijë që e shprehin mendimin e tyre?
2. Si ndjeheshit në rolin e të rriturve?
3. Çka mund të bëni që të rriturit ta dëgjojnë mendimin tuaj?
4. Çka do të thotë ta respektosh mendimin e tjetrit?
5. A do të thotë se nëse të rriturit e dëgjojnë mendimin tënd, se ashtu edhe duhet të veprojnë? (A nënkupton respekti edhe pranim dhe pëlqim?)

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Fëmija kë të drejtë ta ketë mendimin e tij, ta shprehë mendimin e tij, të dëgjohej dhe t'i kushtohet vëmendje e duhur. Fëmija duhet ta shprehë mendimin e tij, por edhe ta dëgjojë dhe respektojë edhe mendimin e të tjerëve. Respektimi i mendimit do të thotë pranim se dikush tjetër mund t'i shohë më ndryshe se ne gjërat dhe prandaj ai mendon ndryshe. Të rriturit duhet t'i nxisin fëmijët ta kenë mendimin e tyre dhe çdoherë ta marrin parasysh atë kur marrin vendim në lidhje me fëmijët.

Fletë pune për nxënës: Situata – shprehja e mendimit

Skenari 1 Fëmija: Nuk të pëlqen qilimi në dhomën e ditës. U thua të rriturve se dëshiron ta ndërroni me ndonjë tjetër. Të rriturit: Nuk i kushtoni kujdes fëmijës dhe vazhdoni të bisedoni.
Skenari 2 Fëmijët: Të gjithë fëmijët e klasës vendosni t'i thoni arsimtarit tuaj se nuk është e drejtë që ju jep aq shumë detyra shtëpie gjatë vikendeve, kur ju duhet të keni më shumë kohë për t'u shoqëruar me familje, për të shikuar televizion dhe për të luajtur me shokët. Arsimtari: Habitesh shumë nga reagimi i fëmijëve dhe në momentin e parë nuk di çka të thuash.
Skenari 3 Fëmija: U zhvendosët në lagje tjetër dhe të rriturit të regjistruan në shkollë të re, e cila është më afër shtëpisë së re. Kjo nuk të pëlqen ty dhe këtë ua thua të rriturve. Të rriturit: Nuk e kuptoni fëmijën dhe orvateni ta bindni se kjo është më mirë për të.
Skenari 4 Fëmija: Të duhej pallto dhe të rriturit pa të pyetur fare kanë shkuar në shitore dhe ta kanë blerë një. Por, ajo nuk të pëlqen ty dhe ti ua thua këtë. Të rriturit: Nuk dëshironi ta dëgjoni fëmijën dhe i thoni se tashmë jeni i lodhur.
Skenari 5 Fëmijët: I thoni arsimtarit se juve nuk u pëlqen që ai vetë e rregullon klasën, ngase dëshironi të merrni pjesë edhe ju në atë punë. Arsimtari: Jeni i shqetësuar nga reagimi i nxënësve.

Përmbajtja I-7: MENAXHIMI I KOHËS SË LIRË

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë për mënyrat e ndryshme për shfrytëzimin e kohës së lirë
Shkathtësi	» Të mund të zgjedhë nga aktivitetet e ofruara për kohën e lirë
Qëndrime/ vlera	» Të pranojë se koha e lirë mund të përdoret për zgjerimin e diturive të tij

Punëtorja I-7.1: Lojërat e dashura

Materialet

- » Fletë pune për nxënësi: Koha e lirë
- » Pajisje për të shkruar

Aktivitet hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth dhe arsimtarja tregon se çka duhet të prekin fëmijët dhe ata sa më shpejt që munden e prekin atë. Arsimtarja mund të fillojë nga gjërat e njohura për fëmijët: ngjyra, sende në klasë, e pastaj gradualisht të kalojë në kërkesa më të komplikuara (për shembull: Prek diçka të hollë..., prek diçka që prodhon ngrohtësi..., prek diçka për të fshirë... etj.).

58

Aktiviteti kryesor

Arsimtarja u thotë se do të flasim për atë se çka është koha e lirë dhe çka mund të bëhet në kohën e lirë.

Pastaj fëmijët ndahen në çifte dhe secili çift e merr nga një fletë pune “Koha e lirë” në të cilin me të rrethuar duhet të shënohet se çka nga aktivitetet e ofruara është për argëtim, e çka është për të mësuar diçka të re.

Pasi të përfundojnë, kërkohet nga secili fëmijë që ta ngjyrosë atë që më së shumti dëshiron ta bëjë në kohën e lirë, e nëse ajo nuk gjendet në fletë – mund ta vizatojë.

Pastaj arsimtarja zhvillon bisedë për secilin nga aktivitetet e ofruara duke kërkuar nga nxënësit që të tregojnë se pse aktiviteti është argëtim, gjegjësisht pse është për të mësuar diçka të re.

Në fund nga secili fëmijë kërkohet të tregojë se çka dëshiron të bëjë më shumë në kohën e lirë.

Përfundim

Në kohën e lirë mund të bëhen gjëra për argëtim, por mund të bëhet edhe diçka nga e cila mund të mësohet gjëra të reja dhe interesante. Edhe argëtimi dhe mësimi i gjërave të reja dhe interesante është shumë me rëndësi për zhvillimin e fëmijës.

Aktiviteti përmbyllës

Secili fëmijë duhet ta thotë se cila është lodra e tij me të cilën ai mund të luajë në klasë. Arsimtarja i shënon lodrat e dashura dhe e merr përsipër që të sigurojë hapësirë që ato të luhen në momentin më të volitshëm – mund të bëhen edhe si aktivitet hyrës ose si aktivitet përmbyllës i ndonjë aktiviteti. Për aktivitet përmbyllës të kësaj punëtorie arsimtarja do ta zgjedhë atë lojë që më shumë fëmijë e kanë përmendur si lojë e dashur.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja I-7.2: Si e kaloj kohën e lirë?

Materialet

- » Lëmshe leshi
- » Gërshërë
- » Shkumës

Aktivitetet hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth, ndërsa arsimtari e mban në dorë një lëmshe leshi. Fundin e perit e mban me njërin dorë dhe tregon se çka dëshiron të bëjë në kohën e lirë, e pastaj lëmshe ia jep fëmijës që është përballë tij pa e lëshuar perin. Pastaj fëmija që e pranon lëmshe në njërin dorë e mban perin, tregon se çka dëshiron të bëjë më së shumti në kohën e lirë dhe pastaj lëmshe ia jep një fëmijë tjetër (mundësisht atij që e ka përballë ose ndonjë fëmijë që është më larg se ai, që peri të mund të thuret, të ngatërrohet). Procedura përsëritet derisa lëmshe të kthehet përsëri te arsimtari. Gjatë dhënies e marrjes së tij pritet që kështu të bëhet një “rrjet merimange” dhe arsimtari në fund duhet ta presë perin nga të dyja anët e secilit fëmijë dhe t’ua japë atyre, ndërsa fëmijët me pe pastaj mund të bëjnë hallkë ose ndonjë stoli tjetër që do t’i përkujtojnë në atë aktivitet.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtari zhvillon bisedë për kohën e lirë rreth këtyre propozim-pyetjeve:

1. Çka është koha e lirë?
2. Çka mund të bëhet në kohën e lirë?
3. Për çka mund të përdoret koha e lirë? (pushim, argëtim, mësim dhe kryerje të punëve që na interesojnë)
4. A mund të mësojë fëmija në kohën e lirë diçka që nuk mund ta mësojë në shkollë, e që fëmijën e intereson shumë?
5. A kanë të gjithë fëmijët të drejtë për kohë të lirë?
6. Pse është e rëndësishme koha e lirë?

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtari me shkumës i vizaton në tabelë tre rrathë të mëdhenj dhe i ndan në disa pjesë duke vizatuar më shumë diametra.

Mbi rrethin e parë shkruan “PUSHIM”, mbi të dytin “ARGËTIM” dhe mbi të tretin “MËSIM”.

Në rrethin “PUSHIM” në secilën pjesë e shkruan nga një mënyrë të mundshme të kalimit të kohës së lirë në pushim (gjumë, shtrirje, lexim, shëtitje, shikim të TV-së etj.) dhe në një pjesë të vogël e shkruan “TJETËR”.

Në rrethin “ARGËTIM” në secilën pjesë e shkruan nga një mënyrë të mundshme të kalimit të kohës së lirë në argëtim (lojëra me lodra, lojë në kompjuter, dëgjim të muzikës, lojë jashtë shtëpisë me shokët, lojë me kanakarin e shtëpisë etj.) dhe në një pjesë të vogël e shkruan “TJETËR”.

Në rrethin “MËSIM” në secilën pjesë e shkruan nga një mënyrë të mundshme të kalimit të kohës së lirë duke mësuar (stërvitje sportive, mësim i gjuhës së huaj, vizatim, bërja e sendeve nga materiale të ndryshme, leximi i librit, mbikëqyrja e bimëve etj.) dhe në një pjesë të vogël e shkruan “TJETËR”.

Pastaj arsimtari i lexon pjesët e vogla të secilit rreth, një nga një, ndërsa fëmijët me ngritje të dorës deklarohen se a e praktikojnë atë aktivitet në kohën e lirë. Arsimtari i numëron dhe e shënon numrin në vendin e duhur.

Pasi të plotësohen të gjithë pjesët, arsimtari ia fillon bisedës.

Diskutim

1. Si pushojnë shumica e fëmijëve të kësaj klase në kohën e lirë?
2. Më tregoni çka mendoni, pse pikërisht atë (e tregon aktivitetin e zgjedhur më shpesh) aktivitet e kanë zgjedhur shumica e fëmijëve?
3. Për cilin aktivitet të kohës së lirë janë deklaruar më pak fëmijë?
4. Çka dëshirojnë të bëjnë fëmijët e kësaj klase për t'u argëtuar?
5. Çka mendoni, pse?
6. E cilin aktivitet për argëtim e kanë zgjedhur më pak fëmijë?
7. Çka dëshirojnë më shumë shumica e fëmijëve të kësaj klase në kohën e lirë? Çka mendoni, pse?
8. Çka është ajo që më pak fëmijë dëshirojnë ta mësojnë në kohën e lirë?

Përfundim

Të gjithë fëmijët kanë të drejtë të kohës së lirë. Në kohën e lirë fëmija, përveç që mund të pushojë e të argëtohet, ai mund të mësojë edhe diçka të re. Çka do të zgjedhë të bëjë fëmija në kohën e lirë, kjo varet nga interesat dhe mundësitë e tij. Ajo që do të bëhet në kohën e lirë i mundëson fëmijës që të zhvillohet mirë dhe t'i përmbushë interesat e tij më të gjera.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë ulen në rreth. Arsimtari thotë: "Paramendoni se tingulli "Bëz" është tingulli i një veture kur lëviz, ndërsa se "Kërc" është tingulli i një veture kur ajo frenon. Do të paramendojmë se ajo veturë është nisur drejt meje dhe e vazhdon rrethin. Atëherë unë do të them "Bëz" dhe do ta kthejë kokën majtas. Ai që është afër meje, po ashtu mund të thotë "Bëz", sepse vetura kalon edhe pranë tij. Pastaj edhe ai kthehet kah ai që është afër dhe po ashtu, derisa dikush në rreth do të thotë "Kërc", që do të thotë se vetura është ndalur. Atëherë ai e ndryshon kahun dhe "Bëz" kalon në anën e djathtë, përsëri ashtu, derisa dikush të thotë përsëri "Kërc". Por, kini parasysh se secili ka të drejtë të thotë vetëm një herë "Kërc".

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Tema II: UNË E TI – MARRËDHËNIET INTERPERSONALE

Përmbajtja II-1: PRANIMI I NGJASHMËRIVE DHE DALLIMEVE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Ta dijë se ekzistojnë ngjashmëri dhe dallime ndërmjet njerëzve në pamjen fizike dhe në aftësitë e tyre » Ta dijë se njerëzit dallohen për nga mendimet e tyre » Ta dijë se njerëzit kanë nevojë të ndryshme
Shkathtësi	» Të mund t'i njohë ngjashmëritë dhe dallimet që ekzistojnë ndërmjet asaj/atij dhe të tjerëve në aspekt të pamjes fizike dhe të aftësive » Të mund ta respektojë mendimin e tjetrit (të mos e përqeshë, të mos e nënçmojë)
Qëndrime/ vlera	» Ta pranojë se ekzistimi i dallimeve ndërmjet njerëzve në aspektin fizik dhe në aftësitë e tyre nuk duhet të jetë bazë për ndarje të ndërsjellë » Të pranojë se edhe mendimet e të tjerëve duhet të merren parasysh » Të pranojë se nevojat e tjerëve janë njësoj të vlefshme si nevojat e tij/të saj.

Punëtorja II-1.1: Bingo

62

Materialet

- » Fletë pune për nxënësi: Bingo
- » Pajisje për të shkruar
- » Nga një ngjyrë të gjelbër dhe të kuqe për secilin fëmijë

Aktiviteti kryesor

Të gjithë fëmijët ulen në bankë dhe e marrin nga një fletë pune “Bingo”. Arsimtari i shpjegon fushat dhe thotë se fëmijët duhet që në mënyrën më të thjeshtë ta shënojnë përgjigjen që u referohet në secilën fushë.

Pastaj secili fëmijë e merr nga një ngjyrë të gjelbër dhe të gjithë fëmijët ngrihen dhe shëtisin ndërmjet fëmijëve të tjerë duke kërkuar për secilën fushë të fletës së tyre nga një fëmijë që ka përgjigje të njëjtë me ata. Kur ta gjejnë atë – fëmijën tjetër, e shkruajnë emrin e tij në fushën gjegjëse të fletës së fëmijës së gjetur.

Rregulla thotë se fëmija që një herë është nënshkruar nuk mundet të nënshkruhet përsëri te fëmija i njëjtë. Bingo arrihet duke i mbledhur nënshkrimet e gjelbra në secilën fushë të një kolone (vertikale, horizontale dhe diagonale) Pasi të arrihet Bingo, fëmijët stimulohen të bëjnë edhe Bingo të tjera, por nuk është patjetër këtë ta arrijnë të gjithë.

Pastaj secili fëmijë merr një ngjyrë të kuqe. Procedura është njësoj si edhe me ngjyrën e gjelbër, por tash fëmijët kërkojnë t'u nënshkruhet dikush që ka shkruar diçka të ndryshme nga ajo që e kanë shkruar ata në fushën gjegjëse, ndërsa fëmija i gjetur e shkruan emrin e tij me ngjyrë të kuqe.

Diskutim

1. Për cilën fushë e patët më lehtë të gjeni fëmijë që ishte i njëjtë ose i ndryshëm nga ju? Dhe, për cilën fushë e kishit më vështirë? Pse?
2. Me çka janë të njëjtë të gjithë njerëzit në botë?
3. Me çka tjetër mund të dallohen njerëzit?
4. Si do të ishte nëse të gjithë njerëzit do të ishim të njëjtë?
5. A ndodhë në realitet që ndonjë fëmijë ose i rritur të përqeshet ose të mos shoqërohet nga të tjerët vetëm nga shkak se nuk duket si ata ose sepse nuk mund të bëjë si ata? Shembuj? Si ndjehet ai fëmijë ose i rritur atëherë?
6. A mund të na përqeshë edhe neve dikush ose mos të na shoqërojë sepse edhe ne jemi sigurisht me diçka të ndryshëm nga të gjithë njerëzit e tjerë? Si do të ndjeheshit atëherë?
7. A mund të mësohet diçka nga dikush që i takon ndonjë grupi tjetër (grup i të verbërve, grup i të gjatëve, grup i njerëzve që hanë krimba...)?

Përfundim

Njerëzit u takojnë grupeve të ndryshme për shkak të karakteristikave të jashtme (që shihen më lehtë: ngjyra e syve, ngjyra e flokut...), karakteristikave të brendshme (që shihen më pak: shkathtësitë, emocionet...), karakteristikave që i kanë qysh me lindjen e tyre (gjinia, raca...), për nga zgjedhja (hobi...), për nga kultura (gjuha, religjioni...), për nga zhvillimi (rritja, hendikepi...)

Përkatësia ndaj një grupi të caktuar u jep njerëzve siguri. Ekzistojnë karakteristika që janë të përgjithshme për të gjithë njerëzit (të gjithë lindin, marrin frymë...), por ka edhe të tilla që janë specifike për secilin njeri veçmas (shenjat e gishtërinjve).

(Mos)Përkatësia ndaj një grupi të caktuar e hap mundësinë për manifestimin e raportit diskriminues nga ana tjetër. Dallimi në përkatësi ndaj një grupi të caktuar është njësoj me dallimin në mospërkatësinë ndaj atij grupi ("Ata dallohen nga unë sepse hanë mish, por edhe unë dallohem nga ata se nuk ha mish").

Aktiviteti përmbyllës

Në një hapësirë më të gjerë vendosen dy rende me karrige – rendi "PO" dhe rendi "JO". Të gjithë fëmijët tërhiqen në gjysmën tjetër të klasës. Arsimtari thotë pohime të sferave të ndryshme, si p.sh.:

- » "Dua makarona."
- » "Di të flas anglisht."
- » "Jam femër."
- » "Di të vozis biçikletë."
- » "Di të notoj."
- » "Di të ngjitem në drurë."
- » "Mbaj vathë."
- » "Kam flokë të gjata."
- » "Matematika më shkon mirë."
- » ...

Pas secilit pohim fëmijët ulen në njërin ose rendin tjetër të karrigeve, varësisht nga përgjigja e tyre. Atëherë kur do të ketë më shumë fëmijë që janë përcaktuar për përgjigje të njëjtë, ata do të duhet të ulen me kujdes në prehrin e njëri-tjetrit pa u lënduar ose rrëzuar.

Në paralelet ku ka fëmijë të përkatësive të ndryshme etnike ose religjioze, mund të shtohen edhe pohimet e tipit:

- » "I festoj Pashkët."
- » "E festoj Bajramin."
- » "Di të flas në gjuhën rome."
- » ...

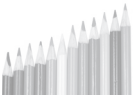
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për nxënës: Bingo

Ngjyra e syve të mi është...	Ngjyra e flokut tim është...	Pjesa e dëshiruar e veshjes sime është...
Kafsha ime e dashur është...	Loja ime e dashur është...	Më së shumti frikësohem nga..
Më së shumti dëshiroj të ha...	Ngjyra ime e dashur është...	Filmi i vizatuar që e dua unë është...

Punëtorja II-1.2: Ditëlindja e Orhanit

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Ditëlindja e Orhanit – 1
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Ditëlindja e Orhanit – 2
- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Kapëse për fletë

Aktiviteti kryesor

Arsimtarja e lexon pjesën e parë të përrallës “Ditëlindja e Orhanit” duke ua treguar vizatimet e saj.

Pastaj secili fëmijë e merr nga një fletë në të cilën së pari duhet ta vizatojë një rreth në mes, e pastaj ta përfundojnë vizatimin ashtu që të ketë njëfarë ideje. Aty thuhet se do të ishte më interesante nëse secili vetë për vete e vizaton rrethin.

Mblidhen të gjitha vizatimet.

Arsimtarja vazhdon me pjesën e dytë të përrallës.

Pastaj shikohen vizatimet e fëmijëve duke i vërejtur zgjidhjet e ndryshme.

Arsimtarja vazhdon me pjesën e tretë të përrallës.

Diskutim

1. Si ndjeheshin fëmijët që jepnin ide derisa fëmijët e tjerë i përqeshnin?
2. Si ndjehej Florina kur dëshironte ta shprehë idenë e saj, ndërsa një fëmijë tjetër nuk e la të shprehet?
3. A ju ka ndodhur juve ndonjëherë të thoni ndonjë ide ose diçka që keni menduar, ndërsa dikush t’ju përqeshë për atë që e keni thënë ose mos t’u lërë të shpreheni. Si jeni ndjerë atëherë?
4. A i përfunduan të gjithë fëmijët njësoj rrathët. Pse jo?
5. Kur do të ishte dhurata për Orhanin më e bukur: kur të gjithë do t’i vizatonin një gjë apo kur ai mori vizatime të ndryshme?
6. A është e mundur që të gjithë të mendojmë njësoj? Si do të ishte sikur të gjithë të mendonin njësoj?

Përfundim

Njerëzit dallohen në të menduarit e tyre. Kjo e bën botën të mbushur me llojllojshmëri dhe e shpie drejt ndryshimeve, përballë asaj që është njësoj e cila do të mbisundonte nëse të gjithë do të mendonin njësoj (do të kishte vetëm një veshje, do të voziteshin vetëm një lloj i veturave, do të hahej vetëm një lloj i ushqimit...).

Përqeshja dhe nënçmimi i mendimit të dikujt, si dhe moslejimi i dikujt që ta shprehë mendimin e tij janë mënyra me të cilat shprehet mosrespektimi i tjetrit.

Secili ka të drejtë ta shprehë mendimin e tij. Ndonjëherë ndonjë mendim në shikim të parë mund të duket “i marrë”, por shpesh ato mendime sjellin deri në një mendim “më të mençur” të nxitur nga ai mendim.

Aktiviteti përmbyllës

Sipas një zgjedhjeje të rastësishme zgjidhen nga pesë vizatime, hartuesit e të cilëve e formojnë një grup. Secili grup ulet dhe së bashku duhet ta mendojë një rrëfim/fjali të shkurtër në të cilën do të përmenden të gjitha pesë gjërat e vizatuara. Atyre u tërhiqet vërejtja se secili anëtar i grupit ka të drejtë ta shprehë mendimin e tij dhe se ndonjëherë edhe diçka që në pamje të parë duket pa lidhje, mund të shpie në zgjidhje interesante, siç i dukej në fillim dikujt pa lidhje ideja e Florinës për të vizatuar rrathë, por që pastaj doli në zgjidhje e shkëlqyeshme.

Pastaj secili grup e rrëfen përrallën e tij/fjalinë e tij për pesë sendet e vizatuara të grupeve të tjera.

Në fund, vizatimet e fëmijëve bashkohen në “libër”.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Pjesa I

Vizatimi 1

Nesër Orhani e kishte ditëlindjen. Fëmijët e klasës dëshironin ta befasojnë me një dhuratë, por nuk dinin çka t'i blejnë. Prandaj, fshehtas atij u morën vesh që të presin të mbarojnë të gjitha orët dhe Orhani të nisët për në shtëpi, ndërsa ata të mbeten edhe pak në klasë që të merren vesh për befasinë.

Ra zilja dhe mbaroi ora e fundit. Orhani e mori çantën dhe u nis të shkojë. Atij i shpejtohej shumë, sepse nëna e tij e priste jashtë që të shkojnë te dentisti, andaj as që e vërejti se fëmijët e tjerë nuk dolën bashkë me të.

Vizatimi 2

Si e vërejtën se Orhani ishte larguar nga klasa, fëmijët e klasës filluan të merren vesh se çka t'i dhurojnë Orhanit. Dikush dha një propozim që të mblidhen të holla nga të gjithë fëmijët dhe t'ia blejnë ndonjë lodër, dikush tjetër tha t'ia këndojnë një këngë, dikush tha t'i mbledhin lule... Dhe ashtu u dhanë shumë ide, por asnjëra nuk u pëlqeu të gjithë fëmijëve.

Vizatimi 3

Atëherë Florina tha: "Mendoj se Orhani më së shumti do të gëzohet nëse ne vetë bëjmë diçka për atë. Për shembull, e di se ai i do shumë vizatimet, andaj ja – mund të vizatojmë diçka."

"Super", u pajtuan të gjithë fëmijët. Të gjithë e dinin se Orhani vërtet gëzohej shumë në orët e artit figurativ, madje ai dinte të vizatojë shumë mirë. Një problem u zgjodh: të gjithë u pajtuan që Orhanit t'i dhurojnë vizatim. Por, tash lindi një problem tjetër: Çka t'i vizatohet?

Vizatimi 4

Atëherë Elvisi tha: "T'i vizatojmë një dru. Ai shumë dëshiron të ngjitet nëpër drurë." Një fëmijë tjetër u përgjigj; "E çka me atë dru? Sikur ta dije se çfarë trapi je ti vetë!"

Pastaj Ana tha: "Orhani e mban në shtëpi një qen dhe shumë e do atë! T'ia vizatojmë një qen!"

Përsëri doli një fëmijë tjetër dhe tha: "Kujdes vetëm mos fillojë të lehë ai qeni që do ta vizatosh!"

Pastaj Igori e dha idenë ta vizatojnë një akullore të madhe, sepse Orhani shumë i pëlqente akulloret.

Edhe për të u gjet një fëmijë me përgjigjen: "Aiiiiii, çfarë ideje "e mençur"! Më e mençur – nuk bëhet! Akullore të vizatojmë! Mos të hahet ty akullore, që tash të gjithë të vizatojmë akullore?"

Kështu koha kalonte, ndërsa fëmijët e klasës nuk merreshin vesh dot. Sapo e jepte dikush një ide, menjëherë dilte një fëmijë tjetër që e kundërshtonte atë.

Vizatimi 5

Atëherë Florina u kujtua çka të propozojë, andaj tha: "Nëse vazhdojmë kështu dhe secili jep nga një ide, e pastaj ka dikush që e përqesh atë ide dhe thotë se është për asgjë, do të na zërë nata, e nuk do të merremi vesh. Prandaj, propozoj që secili ta vizatoj nga një rreth në fletën e tij...."

Menjëherë kërceu një fëmijë dhe e ndërpreu: "Aiiiiiiiiiii, të bëjmë rrathë!!! Punë madhe! E çka nëse vizatojmë rrathë?!"

Florina tha: "Të lutem mos më ndërprit derisa flas, sepse akoma s'e kisha mbaruar idenë time. Ideja ime është që secili të vizatoj nga një rreth e pastaj kush si të dojë le ta përfundojë rrethin e tij që t'i duket si diçka. Kështu, edhe secili do të vizatojë diçka për Orhanin, edhe Orhani do të fitojë vizatime të ndryshme, por edhe ne nuk do të shesim mend se cila ide është më e mençur ose më e marrë."

Vizatimi 6

Si e dëgjuan idenë e Florinës, propozimi iu duk i mirë secilit fëmijë, andaj menjëherë morën në dorë fleta dhe ngjyra, e vizatuan nga një rreth e pastaj secili vizatoi diçka në atë rreth që kështu të ngjajë në diçka.

Pjesa II

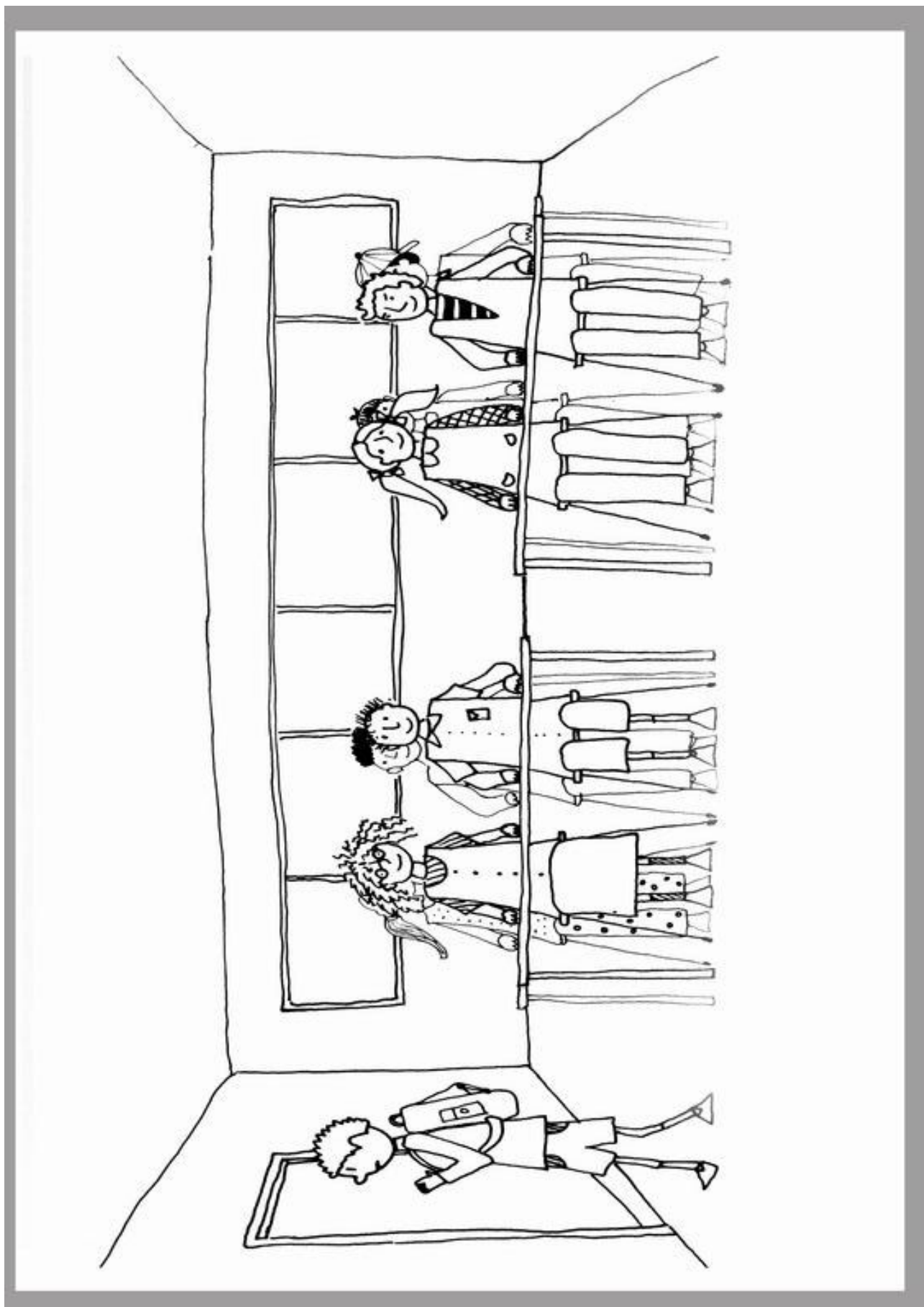
Vizatimi 7

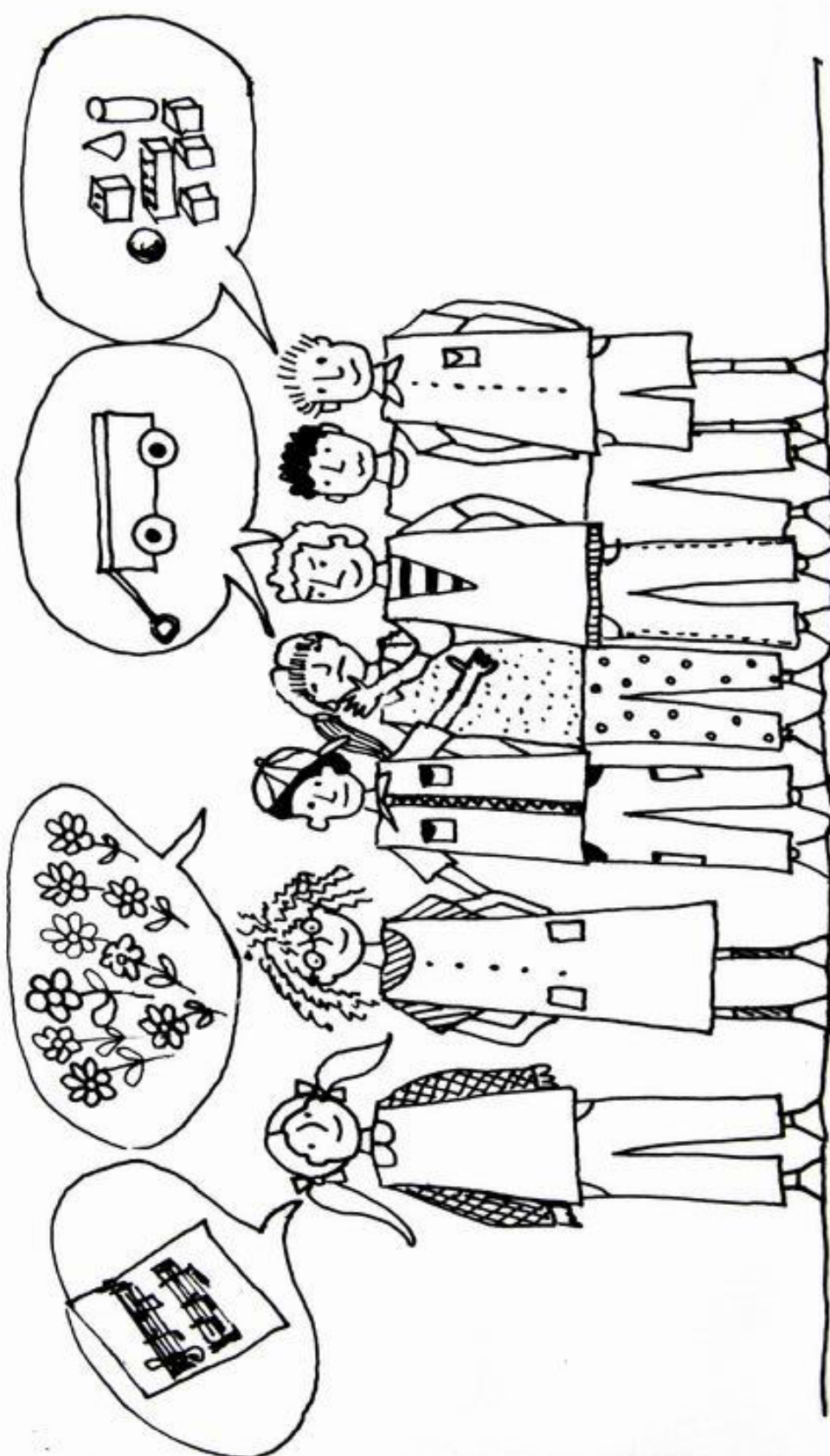
Kështu fëmijët i përfunduan rrathët, i lidhën bashkë si në libër dhe u ulën t'i shikojnë bashkërisht se çka kishte në të.

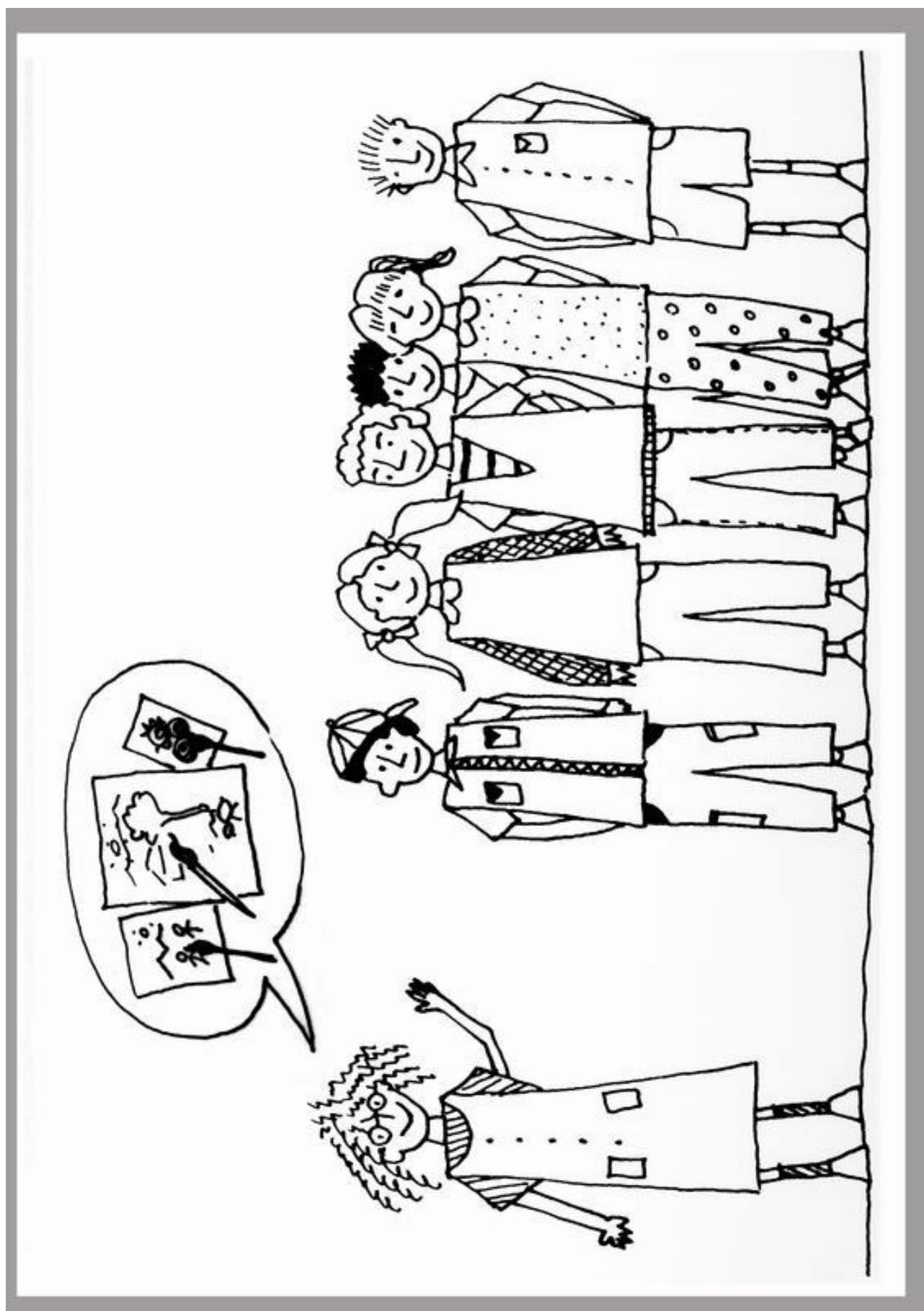
Pjesa III

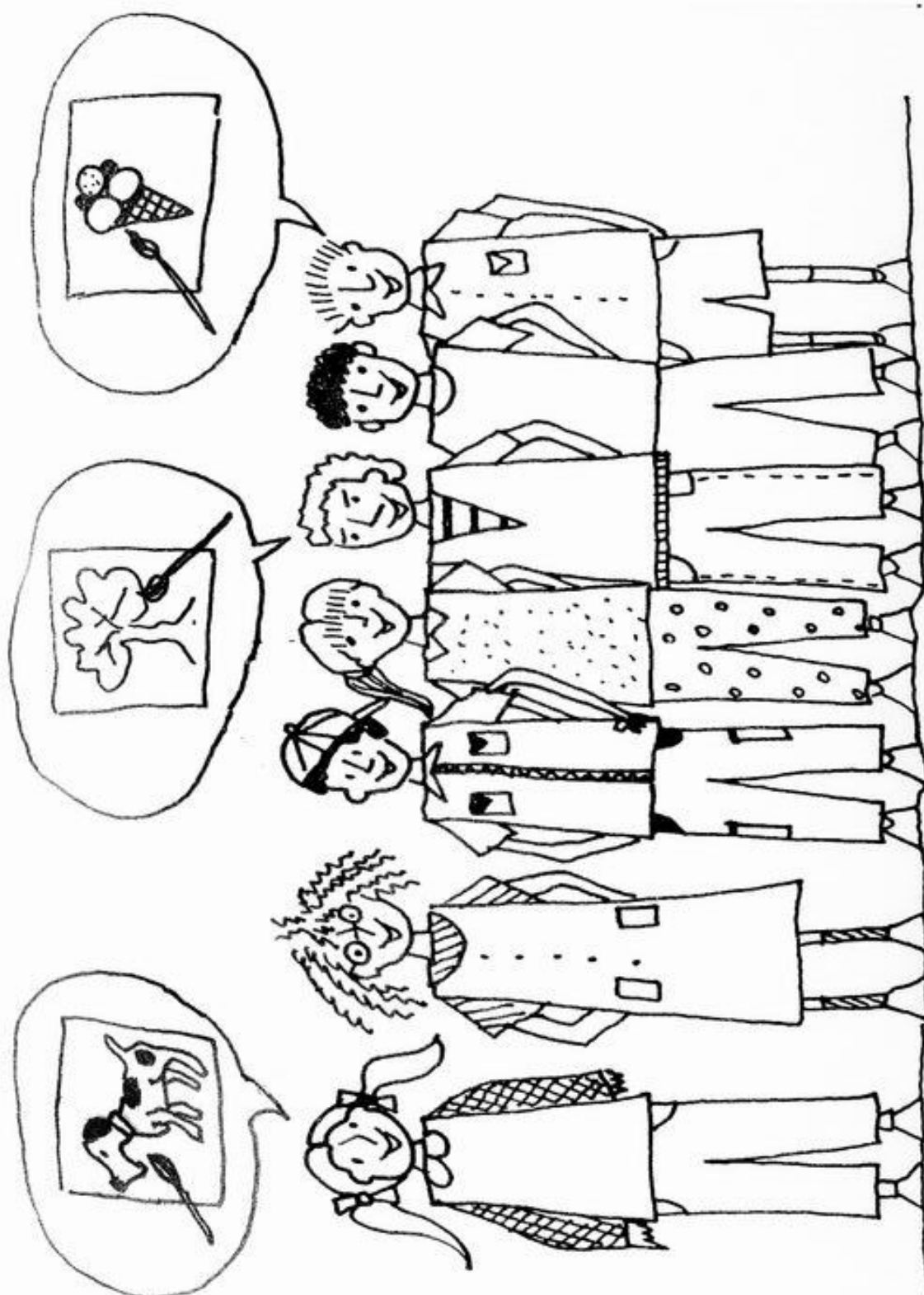
Виза́тими 8

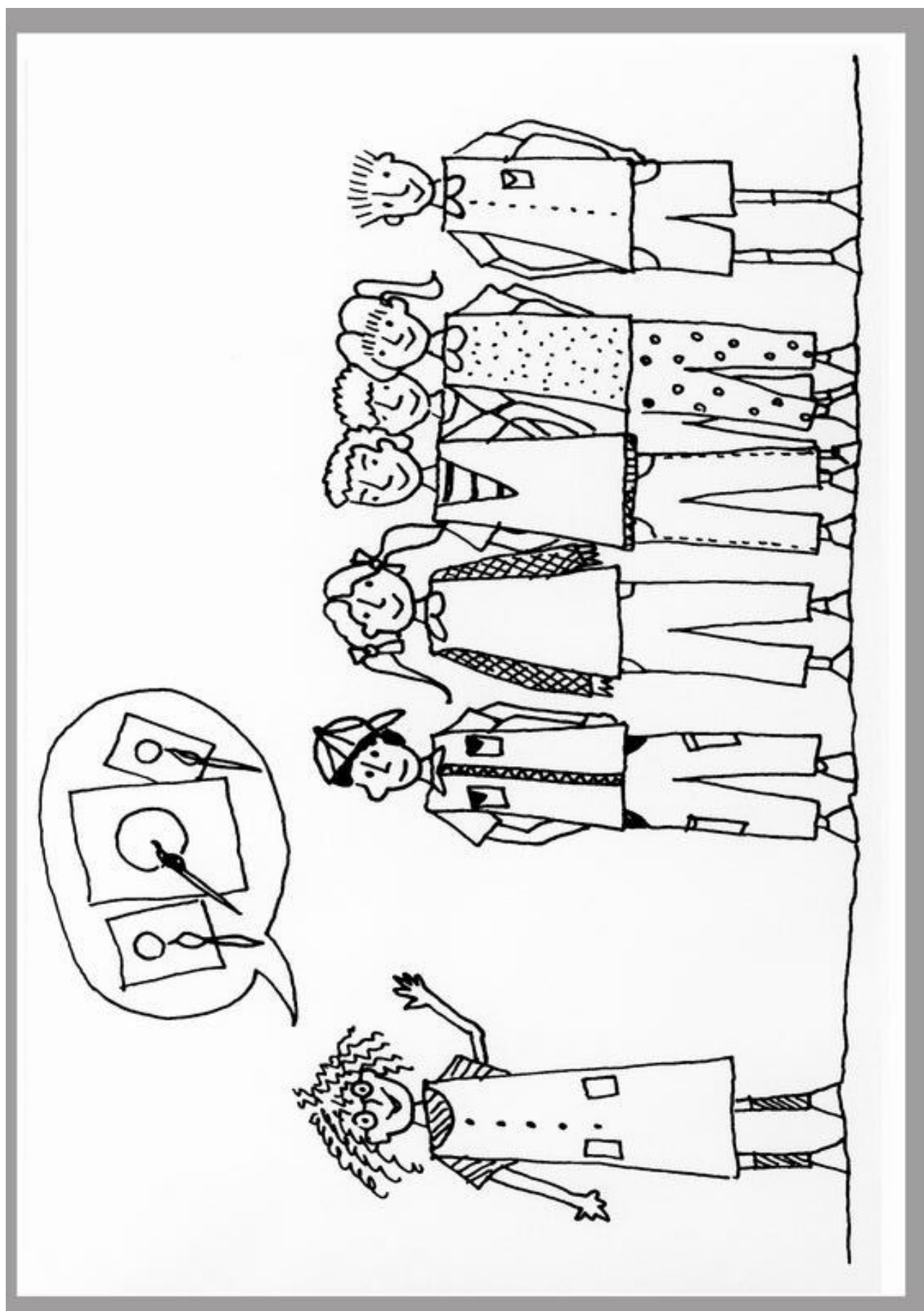
Në mëngjes, para se të vijë Orhani në shkollë, fëmijët ia lanë Orhanit dhuratën në bankë. Ai erdhi dhe kur e pa dhuratën – u gëzua shumë, ndërsa kur e pa se ka shumë vizatime nga të gjithë fëmijët – u gëzua jashtëzakonisht. Ajo ishte dhurata më e bukur që kishte mundur ta paramendojë se mund ta marrë nga shokët dhe shoqet e klasës.

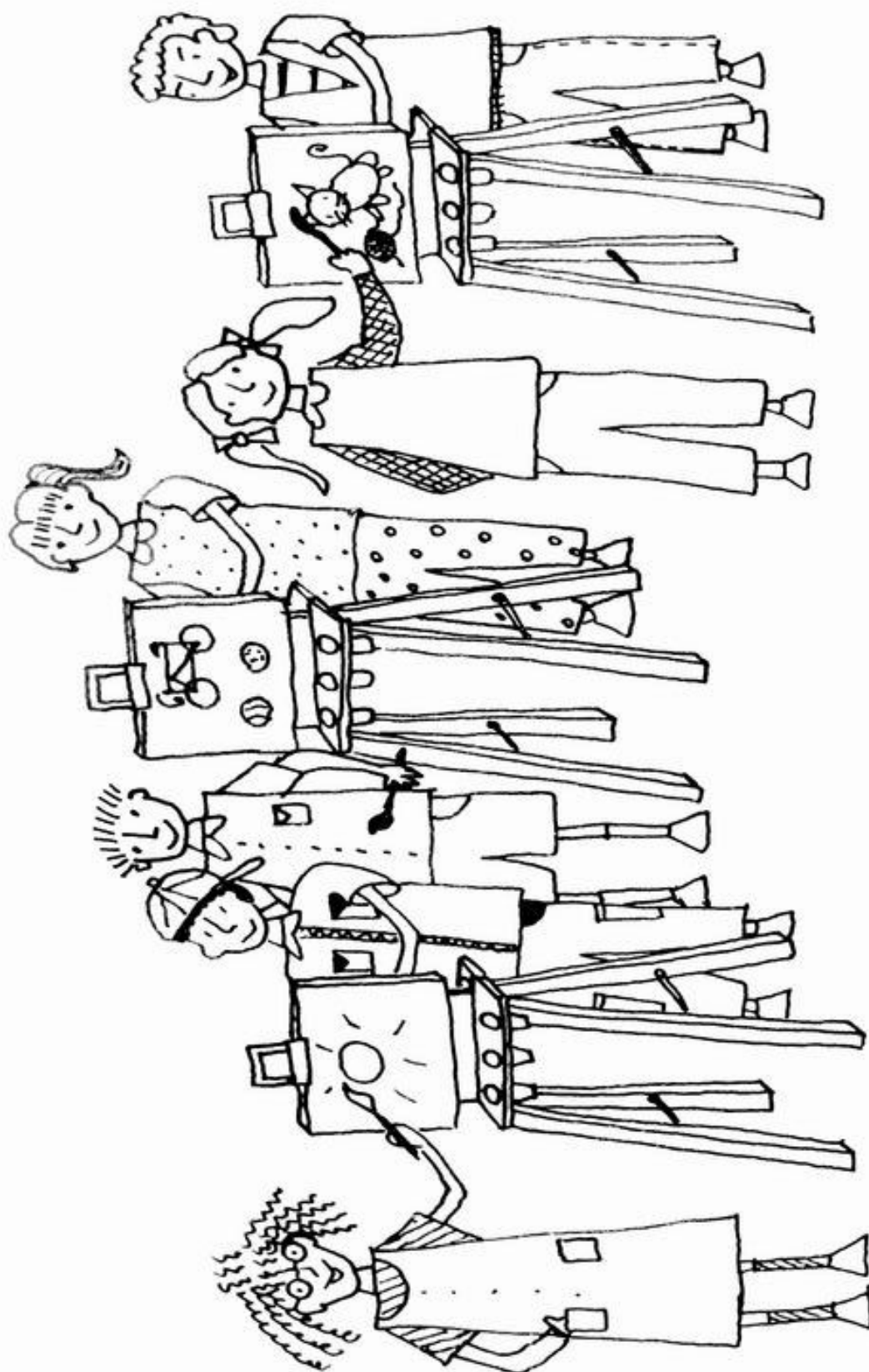

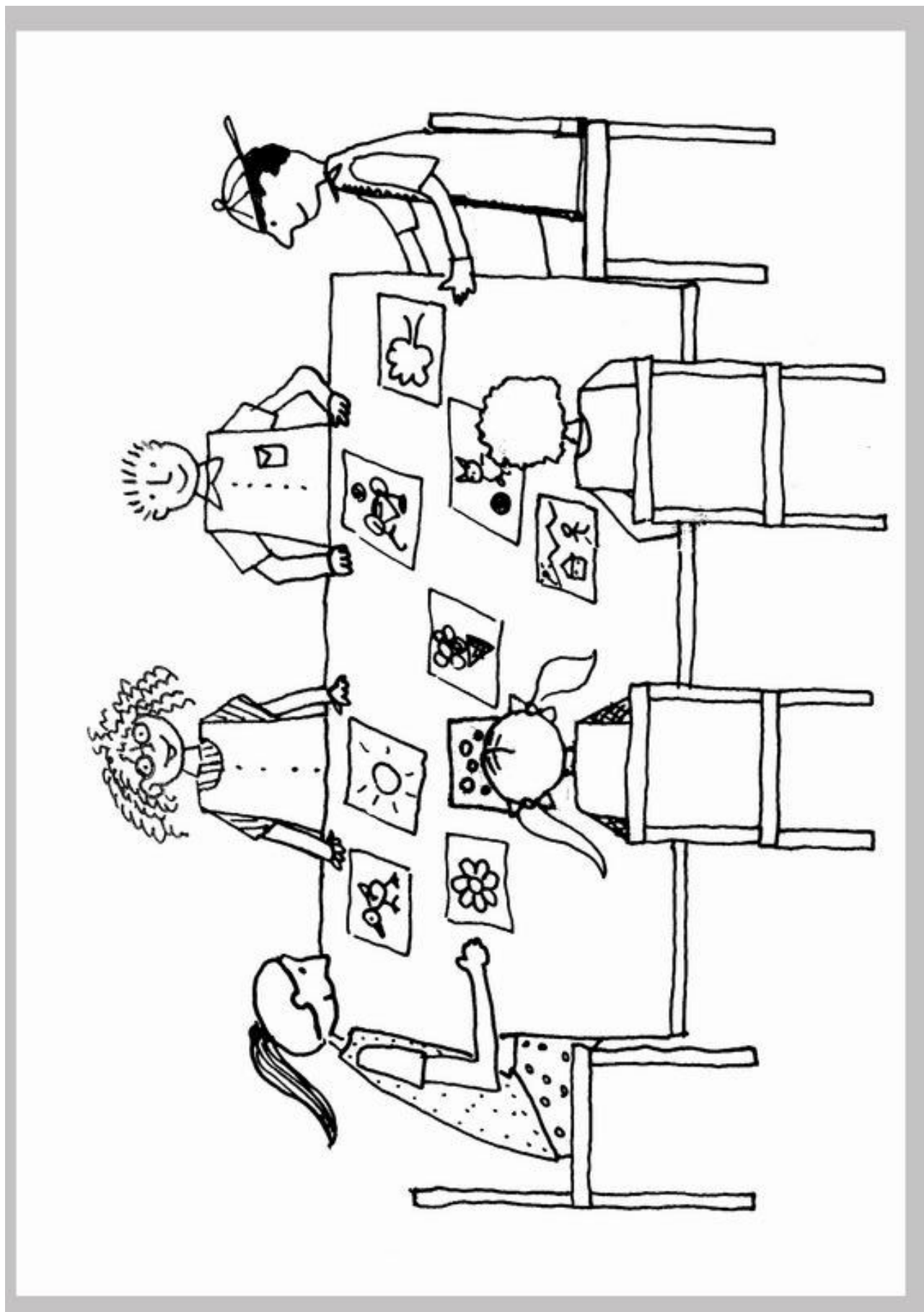

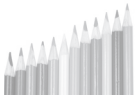

Punëtorja II-1.3: Nevojat e mia – nevojat tua

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nevojat e mia
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nevojat e mia – nevojat tua
- » Një fletë e gjelbër në të cilën shkruan “Saktë” dhe një fletë e kuqe në të cilën shkruan “Gabim”
- » Sellotej

Aktiviteti kryesor 1

Në njërën anë të murit të klasës ngjitet një fletë e kuqe që shpreh mospajtimin (GABIM), ndërsa në tjetrën – në fletën e gjelbër shprehet pajtimi (SAKTË).

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në mes, ndërmjet mureve.

Arsimtari e lexon pohimin e fletës së punës “Nevojat e mia”, në bazë të së cilës fëmijët mbeten afër njërit ose murit tjetër, varësisht nga mendimi i tyre. Pastaj fëmijët e të dyja anëve pyeten që ta shpjegojnë përgjigjen e tyre. Gjatë shpjegimit ndonjë fëmijë mund ta ndryshojë mendimin e tij dhe atëherë ai kalon në anën tjetër.

Diskutim

1. Pse mendoni se është e saktë/gabim... (thuhet pohimi)? Pse (nuk) pajtoheni me pohimin... (thuhet pohimi)? (arsimtari e orienton shpjegimin drejt asaj se ato janë nevoja që janë të patjetërsueshme të përmbushen që secili njeri të mund të ketë jetë të shëndetshme).

Aktiviteti kryesor 2

Ky aktivitet zhvillohet njësoj si aktiviteti paraprak, por me pohime nga fleta e punës “Nevojat e mia – nevojat tua”

Diskutim

1. A ka nevoja që i kanë të gjithë njerëzit? Cilat janë ato?
2. A ka nevoja që i kanë vetëm disa njerëz? Shembuj?
3. Si mundet disa njerëz t'i përmbushin nevojat e tyre kur ata dallohen nga nevojat e të tjerëve? Shembuj?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ulen në rreth. Një fëmijë del jashtë, ndërsa të tjerët merren vesh se cili fëmijë do të jetë “dirigjent” dhe do të bëjë lëvizje të caktuara që në mënyrë diskrete do të ndiqen nga fëmijët e tjerë. Pastaj fëmija që ka dalë jashtë kthehet në klasë dhe ai duhet ta zbulojë se kush është “dirigjenti”. Nëse “dirigjenti” zbulohet, ai duhet jetë fëmija i radhës që duhet t’ia qëllojë.

Përfundim !

Arsimtari i orienton fëmijët drejt vetëdijes se edhe njerëzit e tjerë kanë nevoja që janë njësoj të rëndësishme si nevojat tona.

Njerëzit kanë nevoja elementare, me përmbushjen e të cilave sigurohet jetë e shëndetshme: nevoja për të mbijetuar (për ushqim, ajër, pushim, banesë, ndihmë mjekësore...), nevoja për siguri (ndjenja e frikës që na mbron nga ndërmarrja e sjelljeve të rrezikshme), nevoja për të dhënë dhe për të pranuar dashuri, nevoja për respekt (pranimi i lëndave)...

Njerëzit mund të dallohen edhe për në disa nevoja varësisht nga mosha që i takojnë, varësisht nga gjendja shëndetësore, prapavija kulturore... Kur ka njerëz me nevoja që dallohen nga nevojat e të tjerëve, është patjetër të sigurohet respektimi i tyre përmes mirëkuptimit dhe, nëse ka nevojë, përmes ndihmës në realizimin e përmbushjes së tyre.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtarene: Nevojat e mia

1. Mund të jetoj pa ajër. (nevoja për ajër)
2. Frikohem së paku nga diçka. (nevoja për siguri)
3. Mund edhe të mos fle fare. (nevoja për pushim)
4. Mjekët nuk duhet të ekzistojnë fare. (nevoja për ndihmë mjekësore)
5. Dëshiroj të më lavdërojnë kur bëj diçka të mirë. (nevoja për mirënjohje)
6. Nuk dua askush asnjëherë të më dojë. (nevoja për të dhënë dhe për të pranuar dashuri)
7. Nuk dua ta dua askënd. (nevoja për të dhënë dhe për të pranuar dashuri)
8. Mund të jetoj edhe pa ushqim. (nevoja për ushqim)
9. Nuk mund të jetoj në qiell të hapur. (nevoja për banesë)
10. Dëshiroj të luaj loja të ndryshme. (nevoja për rekreacion)

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nevojat e mia – nevojat e tua

1. Fëmijët duhet të flenë më gjatë se të rriturit.
2. Disa njerëz duhet të hanë më shumë se të tjerët.
3. Njerëzve më të moshuar u vjen më rëndë të qëndrojnë në këmbë sesa fëmijëve.
4. Disa njerëzve u duhen syze për të lexuar, e disa të tjerëve jo.
5. Disa njerëz hanë derrkuc të pjekur, e disa jo.
6. Edhe të rriturit frikohen si fëmijët.
7. Fëmijët rriten më shpejt se të rriturit.
8. Të sëmurit rrinë të shtrirë më shumë se të shëndoshët.
9. Disa njerëzve u duhet qerre që të mund të lëvizin, e disave jo.
10. Disa njerëz shkojnë në kishë, e disa jo.
11. Disa njerëz shkojnë në xhami, e disa jo.
12. Edhe njerëzit më të moshuar dëshirojnë të jenë të dashur siç duan fëmijët.
13. Edhe të rriturit dëshirojnë të lavdërohen kur bëjnë diçka të mirë njësoj siç duan edhe fëmijët.

Përmbajtja II-2: FORMIMI, MBAJTJA DHE NDËRPRERJA E LIDHJEVE

Pritet që nxënësi/nxënësj:

Dituri	» Të dijë se cilat janë tiparet e shokëve të mirë » Ta dijë dallimin ndërmjet miqësisë me njerëz dhe miqësisë me kafshë
Shkathtësi	» Të mundë ta përshkruajë kuptimin e shoqërimit
Qëndrime/ Vlera	» Të pranojë se shokët dhe shoqëria janë pjesë e rëndësishme e jetës

Punëtorja II-2.1: Shokët e mi 1

Materialet

- » Nga një katror të gjelbër dhe një të kuq për secilin fëmijë
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Shok është ai që...
- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të shkruar dhe për të ngjyrosur

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët ulen në rreth. Secilit fëmijë i jepet një katror i gjelbër ("Po") dhe një katror i kuq ("Jo").

Arsimtari i lexon përfundimet e ndryshme të fjalisë: "Shok është ai që...". Pas secilës fjali, duke e ngritur katrorin e gjelbër ose të kuq, fëmijët deklarohen se a pajtohen me atë që thuhet ose jo.

Diskutim

1. Me cilat tipare u pajtuat? E me cilat jo? Pse?

Aktiviteti kryesor 2

Secili fëmijë e merr nga një fletë për të vizatuar. Në gjysmën e njëres fletë e vizaton vetveten, ndërsa në tjetrën – shokun e tij më të mirë. Pastaj fëmijët ndahen në çifte dhe secili çift i rrëfen tjetrit se çka bën me shokun e tij, e pastaj edhe çka i pëlqen më shumë te ai.

Pastaj, nën vizatime secili fëmijë e shkruan nga një gjë që e bën të dallohet nga shoku më i mirë dhe atë së pari në raport me pamjen fizike (p.sh.: nën vizatimin ku e ka bërë shokun shkruan "flok i zi", ndërsa nën vizatimin ku e ka bërë vetveten shkruan "flok ngjyrë kafe), e pastaj – çka mund të bëjë njëri e çka nuk mund të bëjë tjetri, e krejt në fund – diçka që do njëri e që nuk e do tjetri. Pastaj atë që e kanë shkruar ia rrëfejnë njëri-tjetrit në çiftin e formuar.

Diskutim

1. Çka bëni me shokët tuaj?
2. Çka u pëlqen më shumë te shoku juaj?
3. A ka dikush që me asgjë nuk dallohet nga shoku i tij më i mirë?
4. A është shkak ajo që jeni të ndryshëm që më mos të jeni shokë?

Përfundim

Shoqërimi është pjesë e rëndësishme e jetës së secilit fëmijë dhe të rritur. Përmes tij përbushet nevoja për këmbim, ndihmë, kujdes dhe argëtim. Shokët kanë shumë gjëra që i kanë të njëjta, por edhe gjëra me të cilat dallohen. Dallimi nuk është pengesë që shoqërimi të vazhdojë derisa të dy shokët mendojnë se kalojnë mirë me njëri-tjetrin.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në një hapësirë të zbrazët e të gjerë. Atyre u thuhet se në këtë aktivitet do të bëhet “lakra”. Së pari vetëm dy-tre fëmijë përqafohen në formë rrethi dhe e formojnë shtresën e parë “të lakrës”. Pastaj me radhë përqafohen edhe fëmijët e tjerë duke formuar rrathë të jashtëm të rrathëve që tashmë janë formuar dhe kështu formohet rrethi i dytë, i tretë etj. Aktiviteti mbaron kur të gjithë fëmijët do të bëhen pjesë “e lakrës”, e pastaj mbisundon një heshtje me qëllim që “lakra” të pëqet.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Shok është ai që...

1. Shok i mirë është ai që luan me mua.
2. Shok i mirë është ai që nuk më dëgjon kur unë flas.
3. Shok i mirë është ai që nuk më jep gjëra të veta.
4. Shok i mirë është ai që kujdeset për mua.
5. Shok i mirë është ai me të cilin asnjëherë nuk qeshemi.
6. Shok i mirë është ai që nuk më përqesh.
7. Shok i mirë është ai të cilit mund t'i shprehem kur kam ndonjë vështirësi.
8. Shok i mirë është ai që asnjëherë nuk ndan asgjë me mua.
9. Shok i mirë është ai që nuk më ndihmon të bëj diçka.
10. Shok i mirë është ai që di ta ruaj fshehtësinë.
11. Shok i mirë është ai që më ofendon.
12. Shok i mirë është ai që më godet.
13. Shok i mirë është ai që është i singertë.

Punëtorja II-2.2: Shokët e mi 2

Materialet

- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Kolazh
- » Ngjytës
- » Gërshërë
- » Lloje të ndryshme të kokrrave të imëta për dekorim (oriz, kafe thjerrëza...)

Aktiviteti hyrës

Fëmijët janë të ulur në rreth. Arsimitarja zhvillon bisedë me ata:

“Paramendoni se jeni në ndonjë planet që ka fëmijë, por të cilët nuk kanë shokë”.

1. Çka mund të bëjnë fëmijët atje pa shokë?
2. Çka nuk mund të bëjnë fëmijët atje pa shokë?
3. Si ndjehen fëmijët pa shokë?
4. Sikur ata fëmijë të vijnë në planetin tonë dhe të kenë shokë, çka do t’u pëlqente më shumë?

Aktiviteti kryesor

Fëmijët mendojnë për shokun e tij dhe i përgatitin kartolinë përmes së cilës do t’i tregojnë se atyre u vlen ajo që shoqërohen. Në të do të vizatojnë gjëra që ndjehen mirë kur i bëjnë bashkë me të. Në fund, fëmijët e marrin me vete dhuratën e bërë që vërtet t’ia dhurojnë shokut më të mirë.

82

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ndahen në çifte. Secili çift ndalet pranë njëri-tjetri duke i formuar dy linja. Pastaj një fëmijë nga çifti i fundit kalon ngadalë në hapësirën ndërmjet çifteve, ndërsa gjatë kësaj kohe fëmijët e tjerë i japin atij porosi të bukura (diçka që u pëlqen te ai fëmijë – në pamje ose në shkathtësi), duke e paramenduar se ai është shoku i tyre më i mirë. Secili fëmijë patjetër “duhet të qulloset” me porosi të bukura dhe përsëri me çiftin e tij përballë ndalet në fundin tjetër të vargut të fëmijëve duke i pritur fëmijët e ardhshëm me porosinë e bukura.

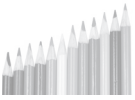
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Ka gjëra që fëmija mund t’i bëjë pa shok (lexim, lojë në kompjuter, vizatim, shikim të televizionit...), por mospasja shok do të thotë vetmi dhe pamundësi që të bëhen shumë punë të tjera (symshela, ndarja e sekretit, ndihma kur ndjehesh keq...).

Punëtorja II-2.3: Kafshët – shokët e mi

Materialet

- » Shirit letre për secilin fëmijë
- » Pajisje për të shkruar/për të ngjyrosur

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në hapësirë të zbrazët e të gjerë. Secili fëmijë e paramendon kafshën e tij të dashur duke mos ia thënë këtë askujt. Pastaj të gjithë fëmijët e imitojnë kafshën e tyre me lëvizje dhe zë.

Pas një kohe arsimtari jep shenjë që fëmijët të përpiqen ta gjejnë se a ka ende kafshë ose ndonjë kafshë si ajo që e kanë zgjedhur ata (vetëm përmes njohjes së tingullit dhe përmes lëvizjes) dhe, nëse e gjejnë, të qëndrojnë në një grup.

Pastaj kafshët prezantohen: grupi i qenve, grupi i maceve..., por edhe ata që janë vetëm nga një kafshë në klasë. Prezantimi bëhet njëkohësisht me prodhimin e tingullit dhe lëvizjes duke i përshëndetur ashtu fëmijët e tjerë.

Arsimtari mban llogari që fëmijët që kanë zgjedhur një kafshë që dallohet nga shtazët e tjera të mos mbeten të prezantohen në fund të të gjitha grupeve dhe mos të ndjehen keq pse janë të vetëm, por të potencohet dallueshmëria e tyre në zgjedhjen dhe bukurinë e kësaj zgjedhjeje.

Aktiviteti kryesor

Secilit fëmijë i jepet nga shirit i letres, të cilin ai e mbështjell duke i formuar katër fusha. Në fushën e parë e vizaton/shkruan shokun e tij kafshë (që e ka tash ose që dëshiron ta ketë). Në tre fushat e tjera vizaton/shkruan gjëra që i ka për qejfi ose dëshiron t'i bëjë me kafshën e zgjedhur.

Pastaj fëmijët ndahen në grupe me nga pesë. Secili fëmijë ua rrëfen "rrëfimin" e tij fëmijëve të tjerë të grupit.

Diskutim

1. Çka mund të bëni me kafshën tuaj shok, me të cilën të dy do të ndjeheni mirë?
2. Çka mund të bëni me fëmijën shok që nuk mund ta bëni me kafshën shok?

Përfundim

Kafshët mund të jenë miq të mëdhenj të njeriut. Ata së bashku mund të bëjnë shumë gjëra; të shëtisin, ta mbrojnë njëri-tjetrin nëse i sulmon dikush, të luajnë me top... Por, ka gjëra që njeriu mund t'i bëjë vetëm më ndonjë njeri tjetër: të kërkoj këshillë, t'ia thotë ndonjë fshehtësi...

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët ndahen në grupe me nga gjashtë vetë. Në secilin grup së pari shprehen se cila është kafsha e tyre e dashur, e pastaj se çka do të mund t'i dhuronin asaj kafshe, me të cilën do ta gëzonin. Në fund nga një përfaqësues i secilit grup e prezanton gjithë atë që është thënë në grupin e tyre se mund t'u dhurohet kafshëve.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja II-3: THËNIA E GËNJESHTRAVE/TË VËRTETAVE

Pritet që nxënësi/nxënësjat:

Dituri	» T'i dijë pasojat negative nga të pavërtetat
Shkathtësi	» Të mund ta dallojë gënjeshtren nga e vërteta » Të mund të përmbahet nga shprehja e të pavërtetave
Qëndrime/vlera	» Ta vërejë se shprehja e të pavërtetave nuk u ndihmon, por vetëm u bën dëm edhe të tjerëve edhe atij/asaj

Punëtorja II-3.1: Përfolja mbas shpine

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përfolja mbas shpine
- » Fleta për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur

Aktiviteti hyrës

Fëmijët ndahen në çifte dhe duhet të mendojnë dhe shprehin një fjali që do të fillojë me fjalët “Ne të dy/të dyja...” dhe që do të vazhdojë duke përmendur diçka që është e vërtetë për njërin fëmijë të çiftit, por që nuk është e vërtetë për fëmijën tjetër të atij çifti. Për shembull, çifti e thotë fjalën: “Ne të dy/të dyja kemi qenë në Turqi për pushime”, me ç'rast vetëm njëri fëmijë ka qenë vërtet, ndërsa tjetri nuk ka qenë. Ose: “Ne të dy/të dyja dëshirojmë të vozitemi me trotinet”, me ç'rast vetëm njëri/njëra vërtet dëshiron, ndërsa fëmija tjetër nuk e dëshiron këtë.

Detyra e nxënësve të tjerë është që të zbulojnë se cili gënjen, e cili e thotë të vërtetën.

Ato gjëra që i thonë fëmijët për vete mund t'u referohen gjërave të ndryshme: diçka që kanë në shtëpi, diçka që u ka ndodhur, diçka që dëshirojnë të bëjnë etj.

Aktiviteti kryesor

Arsimtari e lexon përrallën e fletës së punës. Pastaj me nënpyetje për atë që ka ndodhur në përrallë atë e ritregon edhe një herë me të gjithë fëmijët. Pastaj secili fëmijë e vizaton ndonjë situatë të përrallës (ajo që i ka lënë më shumë përshtypje). Në fund fëmijët i shfaqin vizatimet dhe arsimtari zhvillon bisedë me ta.

Diskutim

1. Çfarë ndodhë kur themi gjëra të pavërteta për dikë? A është kjo vepër e mirë? Pse?
2. A është e vërtetë gjithçka që flasin njerëzit? Pse?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Kur themi gjëra të pavërteta për dikë, njerëzit krijojnë mendim të keq për atë, madje mund të fillojnë të sillen edhe keq ndaj atij (ta ndëshkojnë, të mos shoqërohen me të etj.)

Duke thënë gënjeshtër për dikë nuk fitohet asgjë. Vetëm dikush mund të na hidhërohet, e pastaj edhe ai të flasë keq për ne.

Njerëzit nuk e thonë çdoherë të vërtetën për dikë dhe kjo mund të ketë pasojë të këqija për marrëdhëniet ndërmjet njerëzve.

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përfolja mbas shpine

Dejani dhe Afërdita ishin shokë shumë të mirë. Thua se një vit uleshin bashkë në një bankë, bashkë dilnin në pushim, bashkë ktheheshin nga shkolla, sepse jetonin në një lagje, madje shumë shpesh bashkë edhe vinin në shkollë.

Një ditë, derisa po vizatonin, Dejanit iu desh një fllomaster i kuq; e kishte harruar në shtëpi. Ia kërkoi Afërditës fllomasterin e kuq, por edhe ajo po vizatonte pikërisht me ngjyrë të kuqe dhe nuk mund t'ia jepte: "Prit të mbaroj njëherë unë, e pastaj ta jap", i tha Afërdita. Dejani priti e priti, por Afërdita assesi të mbaronte.

Dikur para përfundimit të orës arsimtarja kaloi kah banka e tyre dhe e pa se Dejani nuk e kishte përfunduar vizatimin e tij. "Dejan, më shumë duhet të angazhohesh në orë. Të gjithë mbaruan, ndërsa ti ende s'je askund", i tha ajo. "Por, mësuese, unë..." "S'ka "por", orën e ardhshme dëshiroj që i pari ta përfundosh detyrën".

Dejani u turpërua, iu hidhërua arsimtares, por edhe Afërditës. Për shkak të asaj mësuesja e qortoi. Dejani në atë moment deshi t'i bëjë diçka të ligë Afërditës që ashtu t'ia kthejë për atë që arsimtarja e qortoi atë.

Ditën e ardhshme, kur po shkonte në shkollë, Dejani u ndal para shtëpisë së Afërditës. Ai tashmë ishte vonë dhe e dinte se Afërdita kishte shkuar në shkollë, por megjithatë u bë sikur nuk e dinte. E pyeti nënën e Afërditës se a është ajo në shtëpi dhe pasi u siguria se nuk është, e gënjeu nënën e Afërditës se Afërdita tashmë tre orë vjen në shkollë pa i bërë detyrat e shtëpisë. Pas dite, kur u kthye Afërdita nga shkolla, nëna e saj ishte shumë e hidhëruar me atë. Kot përpiqej Afërdita ta bindë se dikush e kishte gënjyer. Nëna e saj e ndëshkoi duke ia ndaluar të shkojë në luna park me shokët e tjerë të klasës.

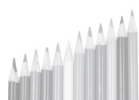
Atë të shtunë Dejani u ndje shumë i vetmuar në luna park. Të gjithë shokët e klasës ngjiteshim dy nga dy nëpër veturat e luna parkut, shëtisnin bashkë, hanin bashkë, ndërsa ai nuk kishte me kë të rrijë. Shoqja e tij më e mirë nuk ishte me ata – ajo e kishte patjetër të qëndronte në shtëpi sepse ishte dënuar nga nëna e saj. Dejani nuk po kalonte mirë atë të shtunë. Dëshiroi mos ta kishte gënjyer nënën e Afërditës për detyrat e shtëpisë. E dinte se Afërditës i vinte keq që nuk mund të ishte në luna park, por e kuptoi se kështu edhe vetvetes i kishte bërë dëm duke dashur t'i hakmerrej Afërditës.

Përmbajtja II-4: DHËNIA DHE PRANIMI I NDIHMËS

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se me çka mund të ndihmojë në shtëpi dhe në shkollë » Të dijë se prej kujt mund dhe duhet të kërkojë ndihmë (në shtëpi dhe në shkollë)
Shkathtësi	» Të mund të ndihmojë kur dikush kërkon ndihmë nga ai » Të mund të kërkojë ndihmë kur i duhet » Të mund të pranojë ndihmë kur i ofrohet » Të mund të falënderohet kur i ofrohet ndihmë
Qëndrime/ vlera	» Ta vërejë se dhënia e ndihmës është vlerë pozitive » Të pranojë se duhet t'i ndihmohet shokut të klasës që ka nevoja të veçanta

Punëtorja II-4.1: Ndhimjo në shtëpi, ndihmoj në shkollë

Materialet

- » Fletë pune për nxënësi: Ndhimjo në shtëpi, ndihmoj në shkollë (1 dhe 2 fletë të kopjuara në të dyja anët)
- » Pajisje për të shkruar

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Një fëmijë në mënyrë joverbale e tregon një aktivitet që bëhet në shtëpi (pastrimi me pluhurthithëse, larja e enëve, rregullimi i krevatit etj.) ose në shkollë (shkrim, lexim, fshirja e tabelës etj.), ndërsa fëmijët e tjerë duhet ta qëllojnë se çka është ajo. Pastaj vjen me radhë fëmija i ardhshëm në rreth.

Arsimtari i stimulon që të mos përsëriten aktivitetet që janë realizuar një herë.

Aktiviteti kryesor

Të gjithë fëmijët ulen në banka. Secilit fëmijë i jepet nga një fletë pune “Ndhimjo në shtëpi, ndihmoj në shkollë”, ashtu që së pari në pesë fushat që i referohen shtëpisë i shkruan mënyrat e ndryshme përmes të cilave mund të ndihmojë aty. Pastaj të gjithë fëmijët para fëmijëve të tjerë e paraqesin nga një mënyrë për të ndihmuar (stimulohet prezantimi i mënyrave që nuk janë paraqitur deri atëherë).

Diskutim

1. Në shtëpi bëhen secilën ditë bëhen shumë punë. Kujt mund t'i ndihmojë në shtëpi? Si?
2. Si ndjehen anëtarët e familjes kur u ndihmoni?
3. Pse është me rëndësi të ndihmohet në shtëpi?
4. Çka nuk mund të ndihmoni në shtëpi? Pse?

Aktiviteti kryesor 2

Secili fëmijë e kthen anën tjetër të fletës së punës e cila është me një vizatim të shkollës dhe pesë fusha në të cilat i shkruan pesë mënyra në të cilat mund t'i ndihmojë dikujt në shkollë. Pastaj të gjithë fëmijët e prezantojnë nga një mënyrë para fëmijëve të tjerë (stimulohet prezantimi i mënyrave që nuk janë paraqitur deri atëherë).

Përfundim

Ekzistojnë mënyra të ndryshme përmes të cilave fëmijët mund të ndihmojnë në shtëpi (rregullimi i lodrave të tyre, pastrimi i këpucëve, rregullimi i krevatit...) ose në shkollë (ndihmë ndonjë fëmijë që ka qenë i sëmurë ose që nuk ka qenë në shkollë në përvetësimin e materialit, ndihmë gjatë rregullimit të karrigeve dhe bankave, fshirja e tabelës, mbledhja e mbeturinave...)

Gjatë kësaj ata që marrin ndihmë ndjejnë se dikush kujdeset për ata dhe se ata nuk janë të lënë që vetë t'i kryejnë të gjitha detyrimet, ndërsa fëmija që ndihmon krijon shprehje punë dhe ndjehet i dobishëm.

Për shkak të moshës së tyre fëmijët nuk mund të ndihmojnë në të gjitha punët në shtëpi ose në shkollë (p.sh.: fëmijët nuk mund ta lyejnë shtëpinë, nuk mund të bartin ndonjë vitrinë të madhe, nuk mund ta rregullojnë rrymën etj.)

Diskutim

1. Kujt mund t'i ndihmojë në shkollë? Si?
2. Si ndjehen ata që u ndihmoni në shkollë?
3. Pse është me rëndësi të ndihmohet në shkollë?
4. Çka nuk mund të ndihmoni në shkollë? Pse?

Aktiviteti përmbyllës

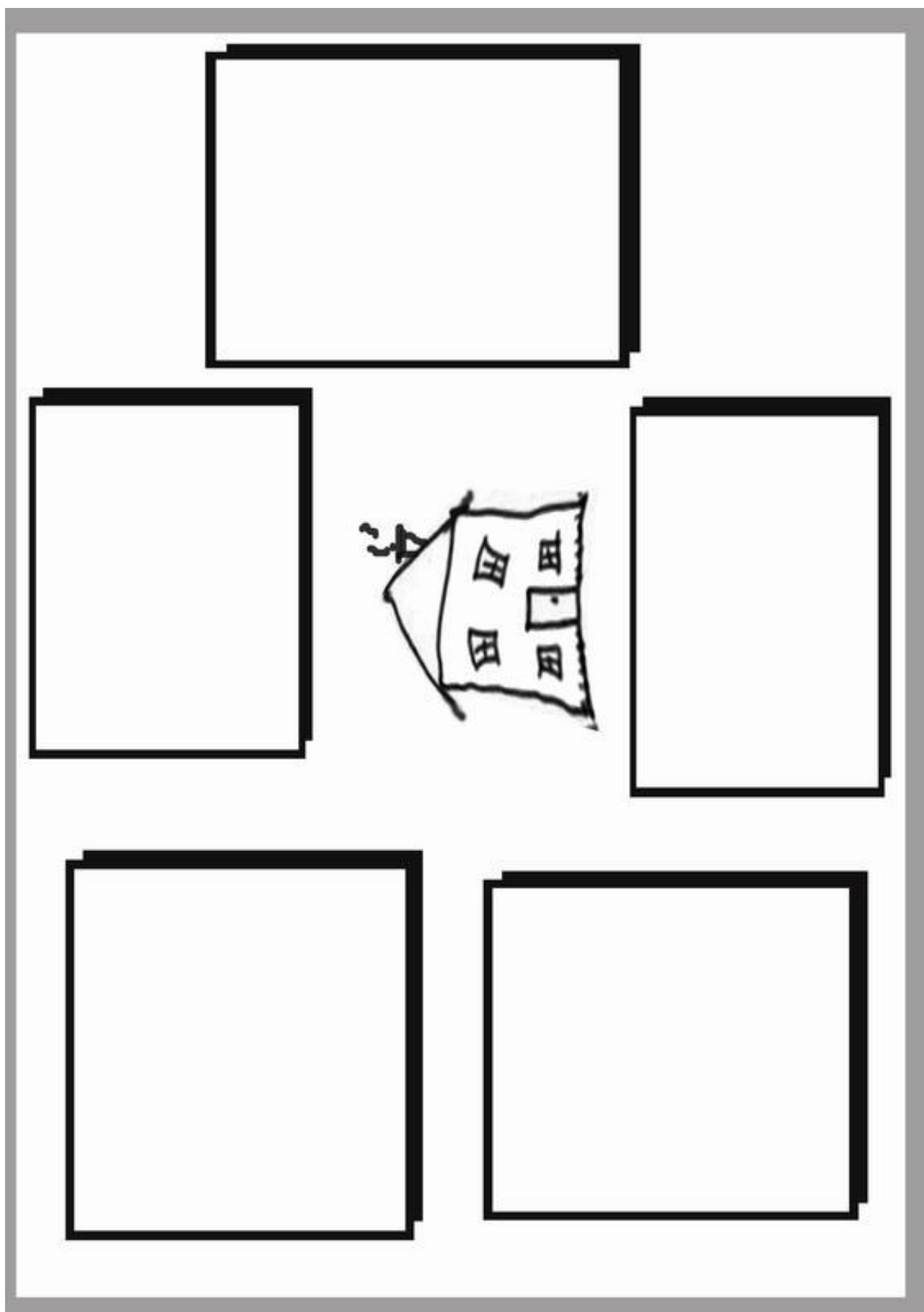
Në mesin e hapësirës vendosen në formë rrethi më shumë karrige të kthyer kah ana e jashtme e rrethit. Të gjithë fëmijët rrotullohen rreth tyre, ndërsa arsimtari duartrokit. Kur ndalet duartrokitja, kjo është shenjë se fëmijët duhet të gjejnë vend për t'u ulur në karrige.

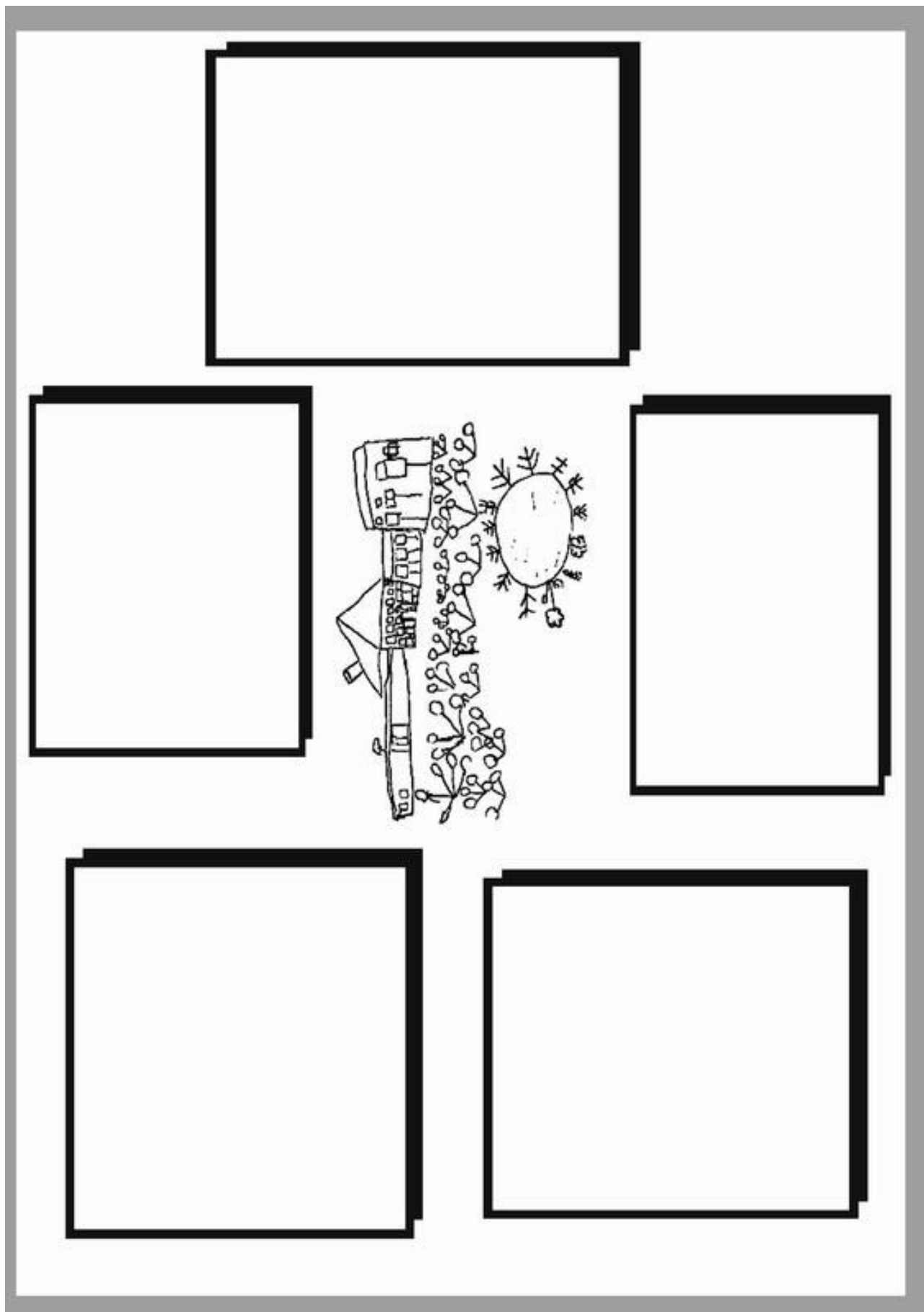
Gjatë kësaj në secilin rreth të ardhshëm hiqet nga një ose dy karrige nga rrethi derisa të mbeten tre-katër, por asnjë fëmijë nuk bie nga loja, sepse qëllimi është se si të gjenden më shumë fëmijë që të ulen në sa më pak karrige pa u lënduar fare.

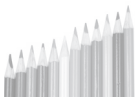
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja II-4.2: Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?

Materialet

- » Fletë pune për nxënës: Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?
- » Pajisje për të shkruar

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ndahen në grupe me nga gjashtë veta. Secilit grup i jepet nga një fletë pune “Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?”. Në të janë paraqitur disa situata në të cilat fëmijëve mund t’u duhet ndihmë. Arsimtari me ndihmën e fletës së tij të punës i prezanton situatë pas situatë dhe lë kohë që secili grup të merret vesh se me cilët persona (një ose më shumë) do ta ndërlikojë situatën konkrete, gjegjësisht nga kush do të kërkojë ndihmë.

Pastaj shkohet në çdo situatë një nga një dhe prezantohet se cili grup me cilin person është ndërlidhur me të.

Po atë situatë pastaj e aktrojnë dy fëmijë, nga të cilët njëri me dashamirësi kërkon ndihmë nga tjetri, ndërsa fëmija tjetër që është në rol të njërit nga personat e fletës së punës, i ndihmon atij, ndërsa fëmija i parë i falënderohet për ndihmën e dhënë.

Diskutim

1. A mund të bëjmë gjithçka vetë?
2. Për cilat punë zakonisht kërkon ndihmë?
3. Nga kush mund të kërkon ndihmë?

90

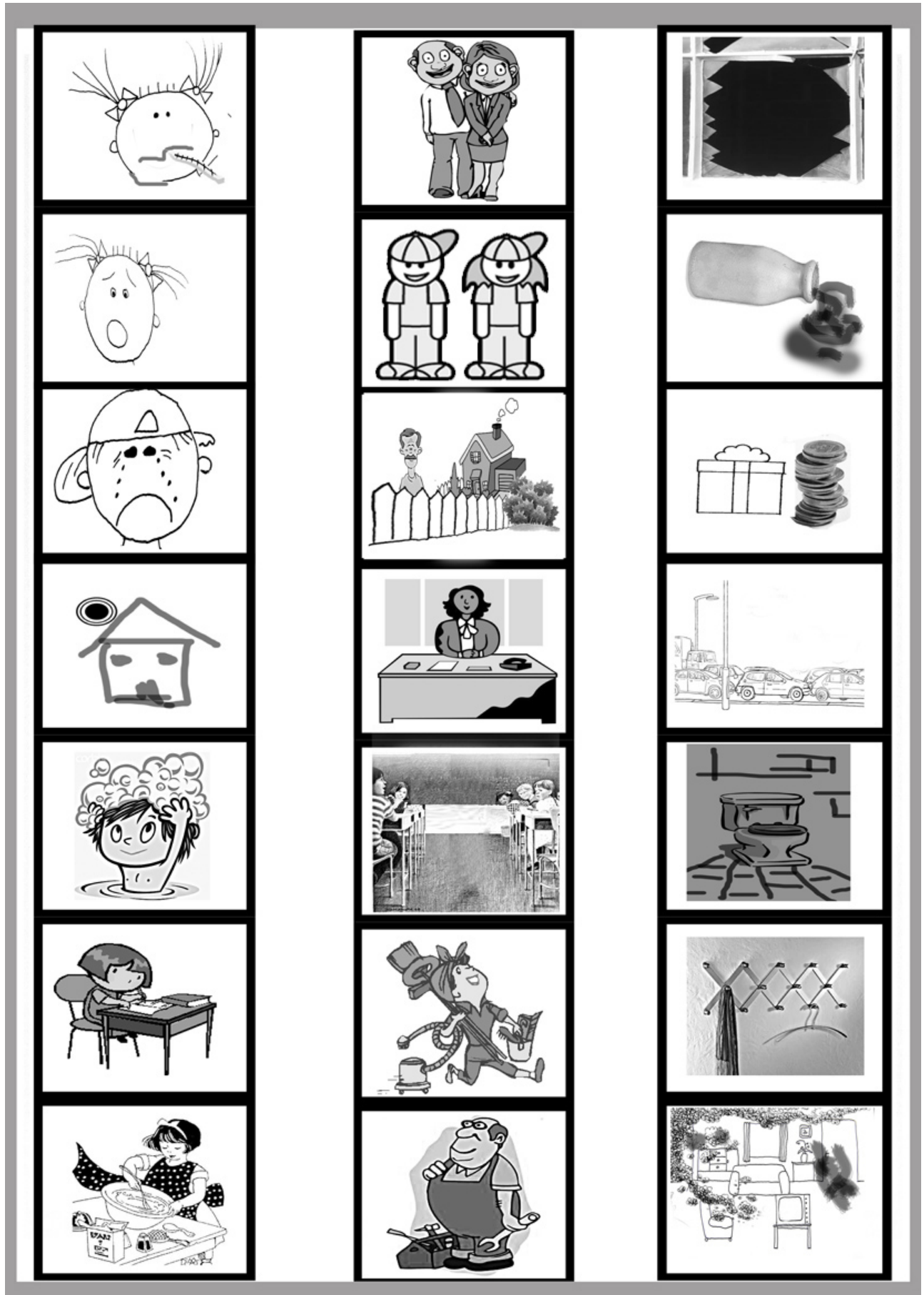
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Asnjë njeri nuk mundet të bëjë gjithçka vetë. Prandaj nevojitet që ai të mësohet të lutet për ndihmë, të mësojë të pranojë ndihmë dhe për atë të dijë të falënderohet. Fëmijët mund të kërkojnë ndihmë nga prindërit, vëllai/motra, farefisi, arsimtari/ja, fëmijët e klasës..., krejt kjo varësisht nga ajo se çfarë lloji të ndihmës u nevojitet, por megjithatë ata më shpesh kërkojnë ndihmë nga personat më të rritur të cilët në situatën e dhënë për ata janë përgjegjës ose janë më afër tyre.

Fletë pune për nxënës: Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Kur dhe nga kush mund të kërkoj ndihmë?

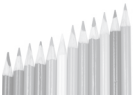
Situatat:

1. Je i/e sëmurë.
2. Je i/e frikësuar.
3. Je i/e pikëlluar.
4. Topi të ka mbetur në çatinë e fqinjit.
5. Të duhet ndihmë për të notuar.
6. Nuk di të bësh brumë për art figurativ.
7. E ke thyer xhamin në klasë.
8. E ke derdhur jogurtin në klasë.
9. Të duhen të holla që t'i blesh dhuratë shokut/shoqes.
10. Nuk mund ta kalosh rrugën pranë shkollës, sepse kalojnë shumë makina.
11. Të shkohet në tualet, por aty nuk ka dritë.
12. Je në shkollë dhe të humbë palltoja.
13. Je në shtëpi dhe dhoma mbushet me tym.

Personat:

1. Prindërit
2. Vëllai/motra
3. Fqinji/fqinja
4. Arsimtari/arsimtarja
5. Fëmijët e klasës
6. Pastruesi/pastruesja në shkollë
7. Mjeshtri i shkollës.

Punëtorja II-4.3: Fëmijët e klasës sonë

Materialet

- » Lidhëse për sy për secilin çift të fëmijëve
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Fëmijët e klasës sonë

Aktiviteti hyrës

Fëmijët ndahen në çifte, me ç'rast njërit fëmijë të çiftit i lidhen sytë. Në anën tjetër nëpër klasë janë vënë pengesa – banka dhe karrige, që janë vendosur në mënyrë të ndryshme, ndërsa fëmija me sy të lidhur duhet të kalojë disi nëpër ato (disa duke i anashkaluar, disa duke u futur në to, disa duke i kërcyer...). Fëmija i çiftit që nuk i ka sytë e lidhur duhet t'i ndihmoj atij me sy të lidhur që pa u lënduar fare të arrijë deri në fund të vargut të pengesave.

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ndahen në pesë grupe. Arsimtari e lexon një nga një secilën situatë të fletës së punës "Fëmijët e klasës sonë". Pas secilës situatë ai i parashtrohet dy pyetje:

1. Cilat vështirësi i kanë shkollë, sepse...(përkthehet raporti i nevojës së veçantë: nuk dëgjon mirë/nuk mund të ecë/nuk shikon mirë/belbëzon/nuk kupton lehtë)?
2. Si mund t'i ndihmohet... (emërtohet fëmija konkret) që të ndjehet më mirë?

Nga secili grup kërkohet të japë nga një përgjigje, së pari në pyetjen e parë, e pastaj edhe në pyetjen e dytë. Për përgjigje të saktë të secilës pyetje grupi fiton një pikë. Për secilën situatë të ardhshme fillohet nga grupi i cili i pari përgjigjet në pyetje.

Përfundim

Ka fëmijë që kanë lloje të ndryshme të nevojave të veçanta (ekstremitete të dëmtuara, shqisa e të parit, e dëgjimit, të folurit, aftësitë mendore). Disa nevoja të veçanta nuk mund të zhduken, e as të përmirësohen, por ajo që mund të përmirësohet është raporti i mjedisit ndaj këtyre personave dhe ndihma që do të jetë e patjetërsueshme.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fleta e punës për arsimtarin/arsimtaren: Fëmijët e klasës sime

1. Da si zamislime deka vo na{eto oddelenie u~i edno devoj~e {to se vika Marijana. Koga taa bila mnogu mala, mnogu se razbolela i imala visoka temperatura. Od bolesta, od koja edvam ozdravela, & se o{tetil sluhot na ednoto uvo, pa sega ne slu{a najdobro.

(mo`ni pote{kotii: ne mo`e da go slu{a nastavnikot najdobro, ne mo`e da slu{a koga nekoj ne{to {epoti...})

2. Të paramendojmë se në klasën tonë mëson një vajzë që quhet Marijana. Kur ka qenë ajo e vogël, ka qenë shumë e sëmurë dhe ka pasur temperaturë të lartë. Nga ajo sëmundje, nga e cila më pas është shëruar, tash e ka të dëmtuar dëgjimin në njërin vesh, andaj tash nuk dëgjon mirë.

(Vështirësi të mundshme: nuk mund ta dëgjojë arsimtarin mirë, nuk mund të dëgjojë dikë që pëshpëritë...)

3. Të paramendojmë se në klasën tonë mëson edhe një djalë që quhet Sinan. Dikur moti në një ditë vere, kur ai i kishte pasur vetëm tre vjet, derisa kishte udhëtuar për pushime me prindërit e tij, një kamion ishte përplasur me veturën e tyre, ashtu që Sinani dhe prindërit e tij mezi kishin mbetur gjallë. Atëherë Sinani i kishte lënduar të dyja këmbët dhe prej atëherë nuk mundet të ecën. Secilën ditë vjen në shkollë me qerre që e lëviz vetë me duart e tij.

(Vështirësitë e mundshme: nuk mund ta godasë topin, nuk mund të ngjitet nëpër shkallë, nuk mund të notojë...)

4. Të paramendojmë se në klasën tonë mëson edhe një vajzë që quhet Vjollca. Kur ajo i kishte tre vjet, deshi të ngjitej në një gardh. Babai i saj sapo e pa, vrapoi ta zbresë, por nuk arriti – Vjollca u rrëzua në tokë dhe nga kjo rënie e dëmtoi shikimin. Tash mban syze të trasha, por edhe ashtu nuk sheh mirë.

(Vështirësitë e mundshme: nuk mund të shikojë mirë se çka shkruan në tabelë, nuk mund të shikojë nëse ndonjë fëmijë rri pak më larg saj..)

5. Në klasën tonë mëson edhe Elviri i cili e di shumë mirë se çka dëshiron të thotë, por sa e hap gojën të flasë – fillon të belbëzojë dhe fjalët nuk i dalin aq lehtë nga goja. Ai shumë turpërohet nga kjo, andaj flet shumë rrallë.

(Vështirësitë e mundshme: nuk mund të shprehet, fëmijët e tjerë nuk kanë durim ta dëgjojnë deri në fund, nuk mund të recitojë në shfaqje...)

6. Në klasën tonë mëson edhe Sashoja. Ai dallohet nga fëmijët e tjerë, sepse i duhet më shumë kohë që ta kuptojë atë që thuhet. Kjo ndodhë edhe kur flet arsimtari – shumë rrallë ndodhë që ai ta kuptojë menjëherë arsimtarin dhe atë se çka na mëson ai.

(Vështirësitë e mundshme: fëmijët e llogarisin si trap, askush nuk ka kohë t'ia shpjegojë ngadalë...)

Përmbajtja II-5: PRANIMI DHE MIRATIMI I GABIMEVE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se mosrespektimi i rregullave, padituria dhe pakujdesia mund të sjellin gabime në veprimet ndaj të tjerëve
Shkathtësi	» Të mund të njihet gabimi në sjelljen personale ndaj të tjerëve » Të mund të bëhet dallim ndërmjet gabimeve të qëllimshme dhe të paqëllimshme në sjelljen personale ndaj të tjerëve » Të mund të kërkojë falje kur të gabojë
Qëndrime/vlera	» Të vërejë se gabimet në sjelljen ndaj të tjerëve duhet të miratohen, e jo të injorohen dhe mohohen » Të pranojë se edhe gabimet e paqëllimshme në sjellje mund të kenë pasoja negative të të tjerët

Punëtorja II-5.1: Kur gaboj...

Materialet:

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Kur gaboj...
- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari jep udhëzime se si duhet të mbahen mend tre lëvizje që lidhen me tre pemë të caktuara.

- » Mollë: dora e djathtë vihet mbi kokë
- » Dredhëz: krahët lidhen në gjoks
- » Kumbull: trupi lakohet pak përpara

Pastaj shpjgohet se çdoherë kur të përmendet njëra nga këto tre pemë, fëmijët duhet ta bëjnë lëvizjen e caktuar. Nëse dikush e bën ndonjë lëvizje tjetër, ai del nga loja dhe ulet në karrige. Aktiviteti vazhdon derisa të mbeten dy-tre fëmijë.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtari i lexon një nga një situatat e fletës së punës. Pas secilës situatë, ai e parashtron pyetjen: “A ka bërë/vepruar dikush diçka gabimisht?” dhe bashkërisht e konstaton natyrën e gabimit.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët marrin nga një fletë për të vizatuar në të cilën duhet ta vizatojnë një situatë kur kanë gabuar ndaj njerëzve të tjerë (prindër, vëllezër, motra, farefis, shokë etj.). Pastaj fëmijët i prezantojnë vizatimet e tyre duke e theksuar gabimin që e kanë bërë.

Diskutim

1. Çka duhet të bëjmë kur gabojmë ndaj dikujt? Si mund të tregojmë se na vjen keq që kemi gabuar?
2. Si mund ta dimë se kemi gabuar ndaj dikujt? Si na e bën me dije tjetri se kemi gabuar diçka?
3. Çka mund të ndodhë nëse shtiremi se e kemi hidhëruar dikë, ndërsa në fakt nuk e kemi hidhëruar me asgjë?
4. Çka mund të ndodhë nëse jemi marrë vesh me dikë, e pastaj nuk e kemi mbajtur premtimin?
5. A keni dashur ndonjëherë qysh më parë ta ofendoni/hidhëroni dikë? Dhe, a ju ka ndodhur ta hidhëroni/ofendoni dikë pa dashur?
6. Çka ndodhë me të tjerët nëse i ofendojmë/hidhërojmë pa dashje.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ndahen në çifte dhe një nga një i kërkojnë falje njëri-tjetrit për diçka që kanë bërë ose për diçka që kanë mundur të bëjnë e që nuk ia kanë bërë tjetrit gjatë javës (p.sh.: “Më fal që ta mora gomën pa ta pyetur”, Më fal që nuk luajta me ty “babo”, edhe pse të premtova”...)

96

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Kur gabojmë ndaj dikujt, duhet të kërkojmë falje. Në këtë mënyrë tregojmë se nuk dëshirojmë t'i prishim raportet me të tjerët.

Nëse dikush na hidhërohet, refuzon të luajë me ne ose fillon ta sillet keq ndaj nesh, kjo mund të kuptohet se ne më parë kemi gabuar me diçka ndaj tij/saj.

Nëse gabojmë ndaj dikujt, duhet ta pranojmë gabimin. Në tëkundërtën, nëse shtiremi se nuk ka ndodhur asgjë, edhe më tepër e ofendojmë/hidhërojmë atë ndaj të cilit kemi gabuar dhe pastaj ai as nuk do të luajë me ne, madje do të dëshirojë të na hakmerret.

Kur nuk respektohen marrëveshjet, paraqiten gabime dhe lëndime të të tjerëve.

Ndonjëherë ne qëllimisht sillemi keq ndaj dikujt, por ndonjëherë këtë e bëjmë pa dashje.

Madje edhe kur nuk duam, mund të ndodhë që dikë ta hidhërojmë/lëndojmë dhe pastaj ai ose ajo ta mos dëshirojë të shoqërohet me ne.

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Kur gaboj...

1. Një ditë Senadi shkoi në kinema bashkë me motrën e tij më të madhe. Kur filloi filmi, Senadi vazhdimisht e pyeste diçka motrën e tij për atë që ndodhet në film: ku shkoi qeni, a do të kthehet përsëri, a mos i ndodhi gjë etj. Motra e tij vazhdimisht i thoshte të mos flasë me zë të lartë, se nuk ishin në shtëpi, por Senadi përsëri vazhdonte me pyetjet e tij. Në një moment një njeri që ishte i ulur pas tyre e preku Senadin në sup dhe i tha: “Çuno, hajt pusho më. Nuk mund ta ndjek filmin nga biseda jote.”

Shënim: Mosrespektimi i rregullave mund të krijojë gabime në veprimet tona ndaj të tjerëve.

2. Enisi tashmë një javë nuk shkonte në shkollë, sepse e kishte lënduar shpinën gjatë një rënie derisa luante futboll. Kur më në fund u paraqit në shkollë, shoku i tij Denisi iu afrua duke i rënë supeve dhe i tha: “Po, ku je bre Enis?”. Enisi ofkëlloi dhe ia ktheu: “Kujdes se ma lëndove shpinën?!”.

Shënim: Padituria dhe pakujdesia mund të sjellë në gabime në veprimet tona ndaj të tjerëve. Ndonjëherë mund ta lëndojmë dikë edhe pa dashje. (të gabojmë ndaj atij).

3. Amra ishte shoqe e mirë dhe nxënëse e shkëlqyeshme. Edhe Martina ishte e nxënëse e shkëlqyeshme. Një ditë gjatë kohës së pushimit të gjatë, Amra me shoqet e saj paramendonin emra të rinj për nxënësit e klasës. Boban – Tarzan, Betim – Betmen, Angella – Anxhelina, Martina... – askujt nuk i kujtohej ndonjë emër i ri për Martinën. Atëherë Amra bërtiti me zë të lartë: “Martina – Lopëtina”. Të gjithë u qeshën ëmbël. Amra e shikoi Martinën, ndërsa ajo me zë të dëshpëruar i tha: “Të faleminderit Amra!”. Amra e ndali të qeshurën dhe e ndjeu rëndë se e kishte ofenduar shoqen e saj.

Shënim: Është me rëndësi që kur të gabojmë, ta kuptojmë se kemi gabuar.

4. Darkoja vizatonte shumë bukur. Ai kënaqej kur duhej të vizatojë diçka. Njëherë në një orë derisa vizatonte, ai gaboi dhe menjëherë e kërkoi në çantë gomën që ta fshijë, por nuk e gjeti. Atëherë në bankën pas tij e pa gomën e Majlindës. Ai fshehtas asaj ia mori dhe vazhdoi të vizatojë. Pas një kohe Majlinda bërtiti se dikush ia ka marrë gomën. Darkoja bëhej se nuk dëgjon. Por, atëherë Enuri nga banka fqinje i tregoi arsimtares se e kishte parë Darkon sesi ia merrte gomën Majlindës. Arsimtarja i tha: “Darko, kjo që e bëre ti nuk është mirë”.

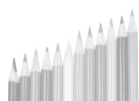
Shënim: Nëse ndonjëherë gabojmë në diçka, atë duhet ta pranojmë në vend që të bëhemi se nuk dimë gjë.

Përmbajtja II-6: BALLAFAQIMI ME EMOCIONET

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se cilat emocione janë këndshme, e cilat janë të pakëndshme » Të dijë se cilat ngjarje nxisin emocione të këndshme, e cilat të pakëndshme
Shkathtësi	» Të mund t'i njohë emocionet në bazë të shenjave të jashtme » Të mund të shprehë dashuri ndaj prindit dhe vëllait-motrës » Të mund të shprehë simpati ndaj arsimtarit dhe nxënësve të tjerë
Qëndrime/vlera	» Ta vërejë se emocionet ndikojnë në sjelljen e njerëzve (të pakëndshmet – negativisht, e të këndshmet – pozitivisht)

Punëtorja II-6.1: Ndjenjat e këndshme dhe të pakëndshme

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Ndjenjat e këndshme dhe të pakëndshme
- » Tetë fleta të mëdha: në secilën prej tyre është ngjitur nga një vizatim i fletës së punës së arsimtarit “Ndjenjat e këndshme dhe të pakëndshme – nga dy fletë të mëdha për secilën ndjenjë
- » Pajisje për të shkruar
- » Sellotej

98

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët ulen në rreth. Arsimtari i tregon një nga një vizatimet nga fleta e punës “Ndjenjat e këndshme dhe të pakëndshme”. Fëmijët duhet t’ia qëllojnë se për cilën ndjenjë bëhet fjalë derisa nuk i gjejnë të gjitha katër ndjenjat: gëzim, pikëllim, hidhërim dhe frikë.

Diskutim

1. Si ia qëlloni se cila ndjenjë është paraqitur në vizatime? Sipas cilës pjesë të vizatimit ju e dalloni se për cilën ndjenjë bëhet fjalë?
2. A i qëlluat njësoj të gjitha ndjenjat njësoj lehtë?
3. Cilat nga këto ndjenja janë të këndshme, e cilat janë të pakëndshme?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në tetë grupe dhe ulen secili veçmas përreth bankave të bashkuar. Secilit grup i jepet nga një fletë e madhe me një vizatim të ngjitur në mes të fletës së punës së arsimtarit/arsimtares që e shpreh njërin nga katër ndjenjat themelore: gëzim, pikëllim, hidhërim dhe frikë (secili grup i dytë e merr nga një vizatim me ndjenjë të njëjtë).

Pastaj fëmijët e secilit grup bashkërisht mendojnë situata/ngjarje konkrete të cilat mund ta nxisin atë ndjenjë në personazhin e paraqitur dhe të mendojnë sesi sillet ai (çka bën). Fëmijët i shënojnë idetë e tyre në hapësirën e zbrazët përreth vizatimit.

Pastaj një përfaqësues i secilit grup e prezanton personazhin duke u treguar grupeve të tjera sesi ndjehet ai, çka mund ta nxisë atë ndjenjë dhe çka bën personazh kur ndjehet ashtu.

Diskutim

1. Cilat situata nxisin gëzim te fëmijët dhe të rriturit? Çka bëjnë ata kur ndjehen ashtu?
2. Cilat situata nxisin pikëllim te fëmijët dhe të rriturit? Çka bëjnë ata kur ndjehen ashtu?
3. Cilat situata nxisin hidhërim te fëmijët dhe të rriturit? Çka bëjnë ata kur ndjehen ashtu?
4. Cilat situata nxisin frikë te fëmijët dhe të rriturit? Çka bëjnë ata kur ndjehen ashtu?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët qëndrojnë në rreth. Një fëmijë fillon t'i lëvizë duart sikur të vë maskë në fytyrë e pastaj e paraqet fytyrën më qesharake që mund të bëhet. Pastaj përsëri i vë duart në fytyrë, e heq maskën dhe e hedh në ajër. Pastaj në radhë është fëmija i ardhshëm në rreth.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Ekzistojnë shumë shenja joverbale (shprehja e fytyrës, mbajtja e trupit, mënyra e lëvizjes...) me të cilat njihen emocionet, por megjithatë më së lehti njihen përmes fytyrës. Në bazë të ekspresionit joverbal disa emocione njihen më lehtë (p.sh.: frika), e disa më vështirë (p.sh.: zilia). Disa emocione janë të këndshme (dashuria, gëzimi...), ndërsa disa janë të pakëndshme (frika, pikëllimi, hidhërimi...), andaj edhe nxisin sjellje të caktuar te njerëzit. Madje edhe kur njerëzit e kanë emocionin e njëjtë, kjo mund të jetë e nxitur nga shkaqe të ndryshme dhe të manifestohet në mënyra të ndryshme (dikush kur është i gëzuar, qeshet, e dikush – qan).

Punëtorja II-6.2: Dashuria në familje

Materialet

- » Fletë pune për nxënësit: Dashuria në familje
- » Pajisje për të vizatuar
- » Një fletë e madhe për të vizatuar

Aktiviteti hyrës

Fëmijët ulen në rreth. Arsimitarja kalon pranë secilit fëmijë dhe secilit ia jep një nga katër emrat e rinj: “Nënë/baba/vëlla/motër”. Fëmijët duhet t’i mbajnë mend emrat e tyre të rinj. Lojën e fillon arsimtarja duke qëndruar në mes të rrethit dhe duke thënë: “T’i ndërrojnë emrat të gjithë (thuhet njëri nga emrat e rinj)!” dhe duartroket. Pas duartrokitjes, të gjithë fëmijët që e kanë atë emër shpejtojnë të ulen në një karrige tjetër, por me shumë kujdes që të mos ndodhë ndonjë lëndim. Meqë luan edhe arsimtarja, një fëmijë do të mbetet pa karrige. Ai në fakt do të jetë personi i ardhshëm që do të qëndrojë në rreth dhe që do të japë shenjë se cili duhet ta ndërrojë vendin menjëherë duke kërkuar karrige të zbrazëta. Loja përsëritet disa herë.

Aktiviteti kryesor

Të gjithë fëmijët ulen në banka dhe secilit i jepet nga një fletë pune “Dashuria në familje”. Në hapësirën përreth personave të paraqitur, varësisht kush çfarë ka në familjen e tij më të ngushtë, fëmija vizaton diçka që më së shumti dëshiron ta bëjë me secilin anëtar veçmas. Pastaj fëmijët ulen në rreth. Secili fëmijë shkurtimisht prezanton se çka dëshiron të bëjë me një anëtar të familjes më të ngushtë, krejt kjo sipas zgjedhjes së tij.

104

Diskutim

1. Kë e duam më shumë dhe kush na do neve më shumë?
2. Si mund t’u dëshmojmë të afërmeve tanë se i duam?
3. Si na tregojnë të afërmit tanë se na duan?
4. A është me rëndësi t’u dëshmojmë anëtarëve të familjes sonë se i duam? Pse?
5. Si ndjeheni kur u dëshmoni se i doni? Si ndjehen ata atëherë?

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në këmbë. Një fletë e madhe vihet mbi disa banka të bashkuara që më shumë fëmijë të kenë qasje nga më shumë anë.

Secili fëmijë mendon se cila ngjyrë do të ishte dashuria e tij ndaj anëtarëve të familjes dhe e zgjedh atë ngjyrë. Pastaj me atë ngjyrë e vizaton dashurinë në fletë në formë të vijës, varësisht nga ajo se çfarë vije do të jetë ajo (e drejtë, cik-cak, e lakuar, e ndërprerë...).

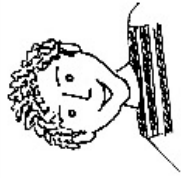
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

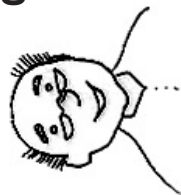
Ekzistojnë shumë mënyra të ndryshme të shfaqjes së dashurisë ndaj personave që i duam: me fjalë, lëvizje (përkëdhelje...) ose veprim (kujdes për tjetrin, ndihmë, dhuratë...). Dashuria nuk është me rëndësi vetëm të ndjehet, por edhe të manifestohet: ajo është ushqimi themelor për t’u ndjerë mirë dhe për të ndërtuar marrëdhënie të thella dhe të shëndosha me njerëzit që neve na vlejnë.

Fletë pune për nxënësit: Dashuria në familje

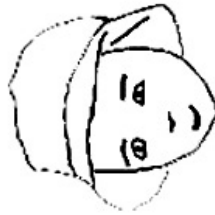

VËLLAI

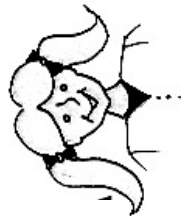
GJYSHI

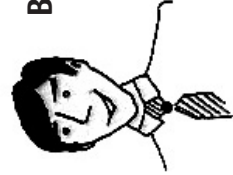
GJYSHJA

UNË

MOTRA

BABAI

NËNA

Punëtorja II-6.3: Dhuratë pa para

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Dhuratë pa para
- » Fleta për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Ngjytës të lëngshëm
- » Sellotej ose gjilpëra për ngjytjen e kartolinave
- » Kokrra të ndryshme për dekorimin e kartolinave (oriz, thjerrëza...)

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari qëndron në mes të rrethit dhe sillet disa herë me sy të mbyllur. Pastaj ndalet dhe e drejton gishtin dhe shikimin e tij drejt një fëmijë (me rëndësi është që të dyja veprimet të bëhen përnjëherë që mos të ketë hamendje). Fëmija i zgjedhur duhet të qëndrojë i drejtuar dhe “të përqafohet” nga dy fëmijët që gjenden djathtas dhe majtas tij, ashtu që fëmija që qëndron nga njëra anë e tij bën një qark me duar përreth gjunjëve të këtij fëmije, ndërsa fëmija që qëndron në anën tjetër bën një qark me duar në pjesën e sipërme të trupit të tij. Gjatë kësaj kohe, fëmijët e tjerë në rreth duhet të thonë shpejt: “Përqaftim, përqaftim, përqaftim”. Nëse grupi është më i shpejtë në këtë thirrje sesa tre fëmijët që e kanë bërë figurën, atëherë fëmija i zgjedhur qëndron në qendër të rrethit dhe ai do të jetë fëmija i ardhshëm që do ta zgjedhë dikë tjetër.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ulen në banka. Arsimtari e lexon përrallën nga fleta e punës.

106

Diskutim

1. Si mund t’ia dëshmojnë nxënësi arsimtarit se e duan, po kjo të mos jetë me diçka që blihet me para.
2. Si mund t’ua dëshmojë arsimtari nxënësve që i mëson se ai i do, por kjo të mos jetë me diçka që blihet me para?
3. Si mund t’ua dëshmoni nxënësve me të cilët mësoni se i doni, por kjo të mos jetë me diçka që blihet me para.

Përfundim

Fëmija një pjesë relativisht të gjatë të ditës së tij e kalon në shkollë dhe aty zhvillon marrëdhënie të thella me arsimtarin e tij dhe me nxënësit e tjerë që bëhen njerëz të rëndësishëm në jetën e tij. Fëmija mund ta shprehë simpatinë e tij ndaj atyre në më shumë mënyra verbale dhe joverbale: me fjalë të mirë, me buzëqeshje, përqaftim, dëshirë që të jetë afër me dikë, të ndajë me dikë ndonjë përjetim (ngjaje, ndjenjë, send), t’i ndihmohet, t’i jepet dhuratë (vizatim që fëmija e ka bërë vetë, ndonjë punë të tij etj., por jo gjëra të blera). Shprehja dhe pranimi i simpatisë kontribuon për forcimin e vetëbesimit dhe marrëdhënieve të ndërsjella.

Aktiviteti kryesor 2

Të gjithë fëmijët ulen në banka dhe e marrin nga një fletë për vizatuar, të cilën e mbështjellin si kartolinë dhe në njërin anë të saj shkruajnë gjëra kur ndjehen mirë me arsimtarin e tyre, ndërsa në anën tjetër – gjëra që i ndjejnë si të mira me nxënësit e tjerë të klasës (çka kur bëjnë me ata).

Pastaj të gjithë kartolinat i ngjisin në klasë si dhuratë për klasën.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Dhuratë pa para

Ishte njëherë një raft që “jetonte” në një klasë. Ishte shumë i bukur kur e sollën – ishte i ri dhe shkëlqente, por tash pas shumë kohësh aty – ai ishte vjetruar, dyert i kërcitnin, ngjyra thuajse i kishte dalë e tëra, ishte lakuar pak, por megjithatë ende mund të mbante sende në të. Çka nuk kishte në të: shkumësa, shpuza, libra, fletore, ngjyra...

Por, kishte edhe një sirtar special të madh në të – ai ishte sirtar ku mësuesja i ruante dhuratat që ia jepnin nxënësit e saj.

- Çka mendoni, çka pranonte arsimtarja si dhuratë nga nxënësit e saj?

- Për çka gëzohej ajo më shumë?

Kjo mësuese nuk gëzohej me dhuratat që mund të bliheshin me të holla.

- Çka mendoni, pse? Cila dhuratë ka më shumë vlerë: e blera apo ajo që bëhet me duar? Pse?

- Atëherë çka i dhuronin asaj fëmijët, e që nuk blihej me para?

Ky sirtar ishte plot i mbushur me vizatime të ndryshme që fëmijët ia dhuronin asaj që ta befasojnë. Asaj i vlenin shumë ato vizatime, andaj i ruante me vite, madje shpesh i nxirrte të gjitha vizatimet prej aty dhe një nga një i shikonte dhe gëzohej duke u kujtuar në fëmijët që i kishin vizatuar ato.

Përmbajtja II-7: KOMUNIKIMI

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se si përcillen informacionet prej njërit te tjetri » Të dijë se çka nënkuptojnë shenjat të ndryshme » T'i dijë rregullat e dëgjimit të vëmendshëm (të mos ndërhyjë dhe të mos ia ndërpresë fjalën atij që flet) » T'i dijë rregullat e të shprehurit kur dëshiron të arrijë diçka
Shkathtësi	» Të mund t'i dallojë shenjat joverbale të cilat kanë ndikim pozitiv mbi marrëdhëniet mes njerëzve nga ato me ndikim negativ » Të mund të dëgjojë kur dikush flet, pa mos e ndërprerë dhe pa i ndërhyrë në fjalë » Të mund të lusë kur dëshiron të arrijë diçka » Të mund të shprehë pakënaqësi pa mos e ofenduar tjetrin
Qëndrime/ vlera	» Të vërejë se gjatë përcjelljes së informacioneve prej njërit te tjetri bëhen shumë gabime » Të vërejë se komunikimi joverbal mund të ketë ndikim pozitiv dhe negativ në raportet me të tjerët » Të vërejë se duke e dëgjuar tjetrin kur flet rritet mundësia që edhe atë ta dëgjojnë të tjerët » Të vërejë se fjala e mirë i mban/i përmirëson marrëdhëniet, ndërsa fjala e keqe i prish marrëdhënie me të tjerët

Punëtorja II-7.1: Telefoni i prishur

108

Materialet

- » Nga dy kolazhe me katrorë të vegjël ngjites në ngjyrë të ndryshme për secilin fëmijë (nga gjithsej tre ngjyra të letrës kolazh)

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët ndahen nga tre dhe qëndrojnë në hapësirë të zbrazur dhe të gjerë. Fillimisht shpjegohen dy elementet themelore të aktivitetit:

- » “shtëpi”: dy fëmijë nga grupet e ndara me nga tre qëndrojnë duke u mbajtur me duar të ngritura lart mbi kokë
- » “banues”: një fëmijë nga grupet e ndara me nga tre qëndron ndërmjet dy fëmijëve të cilët e ndërtojnë “shtëpinë”.

Pastaj të gjitha grupet me nga tre fëmijë e bëjnë figurën “shtëpi” dhe “banues” në të.

Arsimtari, i cili fillimisht nuk i takon asnjërit grup, qëndron në mes dhe në mënyrë të qartë i jep udhëzimet vijuese të cilat grupet i ushtrojnë:

- » “Shtëpitë i ndërrojnë banuesit”: dy fëmijët të cilët e formojnë shtëpinë duke u mbajtur ende me duar e lëshojnë “banuesin” dhe shpejt kërkojnë “banues” të ri; gjatë kësaj kohe të gjithë “banuesit” qëndrojnë në vend.
- » “Banuesit i ndërrojnë shtëpitë”: të gjithë banuesit dalin nga “shtëpitë” e tyre dhe shpejt kërkojnë “shtëpi” të re; gjatë këtij udhëzimi “shtëpitë” qëndrojnë në vend
- » „Tërmet”: të gjitha grupet me nga tre ndahen dhe formojnë treshe krejtësisht të reja në të cilat dy fëmijë janë “shtëpi”, ndërsa njëri është “banues” në atë “shtëpi”.

Pas ushtrimit të udhëzimeve dhe lëvizjeve, arsimtari fillon të luajë në mënyrë aktive – menjëherë pas dhënies së udhëzimeve të para edhe ai shpejton të hyjë në ndonjë tresh (si “banues” ose si pjesë e “shtëpisë”, varësisht nga udhëzimi i dhënë). Fëmija i cili nuk do të gjendet në asnjëfarë treshe, atij i ngel radha të japë udhëzime.

Aktiviteti kryesor

Të gjithë fëmijët ulen në rreth dhe e luajnë lojën “telefoni i prishur”: arsimtari i pëshpërit një fjali në vesh njërit fëmijë, e pastaj ai duhet t’ia përcjellë atë me pëshpëritje fëmijës tjetër afër dhe kështu me radhë derisa të arrijë fjalja deri te fëmija i fundit i cili e thotë atë më zë. Fjalja e fundit krahasohet me atë që në fillim arsimtari e ka thënë dhe konstatohet se a ka pasur ndryshim të përmbajtjes së fjalisë.

Fjali që mund të thuhet brenda rrethit mund të jenë këto:

1. Një qen i madh e ndiqte një zog, por pak para se ta kapë – i zuri këmba në një gurë dhe zogu fluturoi.
2. Një fëmijë e mori një gotë më ujë, por kur e pa se po fillon filmi vizatimor që ai e pëlqente, e ktheu kokën dhe gota i ra në tokë.

3. Ana i tha Elvisit se arsimtarja e ka parë Ronin se si ia merr ngjyrat Neshrës.

4. ...

Me rëndësi është që në fillim të këtij aktiviteti të theksohet se fjalja duhet të shqiptohet qartë, por megjithatë me pëshpëritje që të mos e dëgjojë askush, përpos fëmijës të cilit i thuhet fjalja. Ai duhet të orvatet që me kujdes ta dëgjojë fjalinë që të mund t'ia përcjellë fëmijës afër tij.

Diskutim

1. Çka ndodhi në lojë?
2. A ndodhë ashtu edhe në realitet – një njeri t'i thotë diçka dikujt, e pastaj ai t'ia rrëfejë atë tjetërkujt, por gjatë përcjelljes së fjalisë pak a shumë ta ndryshojë atë?
3. Pse ngjan që njerëzit t'i ndryshojnë porosinë?
4. A duhet gjithnjë të besojmë në diçka që është rrëfyer nga persona të tjerë?
5. Si mund të verifikohet se a është e vërtetë ajo që do ta dëgjojmë?

Përfundim

Shpesh herë gjatë jetës së përditshme barten porosi nga një person në personin tjetër, andaj gjatë kësaj porosisë mund të ndryshohet pak ose deri në një masë të konsiderueshme. Kjo më së shpeshti ngjan sepse porosisë e parë nuk dëgjohej mirë ose është dëgjuar mirë por personi i cili e tregon dëshiron të bëhet i rëndësishëm, ta teprojë ose e ka ndërmend t'i shkaktojë dëm personit tjetër, andaj e ndryshon përmbajtjen e porosisë ose e thekson ndonjë pjesë të saj. Kur dikush pranon porosi të ritreguar, ai duhet ta dijë se ndoshta porosisë është ndryshuar gjatë përcjelljes nga njëri te personi tjetër. Nëse porosisë është ndryshuar ose nuk është ndryshuar – pranuesi i saj këtë mund ta verifikojë përmes bisedës me burimin e porosisë.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në këmbë. Në bërrylin dhe gjurin e secilit fëmijë ngjitet nga një kolazh katrori i vogël me ngjyrë të ndryshme. Të gjithë fëmijët lëvizin dhe në një moment arsimtari thotë: “Le të preken ... (një ngjyrë) dhe ... (ngjyra tjetër)”! Atëherë secili fëmijë shikon se a e ka katrorin me ngjyrën e thënë dhe orvatet sa më shpejt ta prekë me katrorë fëmijën tjetër që e ka ngjyrën tjetër të përmendur.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja II-7.2: Të folurit pa fjalë

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Të folurit pa fjalë
- » sellotej i letrës
- » Fletë me numër rendor për secilin fëmijë

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtarja fillon të tregojë se bën diçka, ndërsa tregon krejtësisht diçka tjetër (p.sh. bën lëvizje sikur i lanë dhëmbët, ndërsa thotë se është duke e hapur dritaren). Fëmija tjetër e bën atë që është thënë nga ai para tij, kurse thotë se po bën diçka tjetër (p.sh. bën sikur po e hap dritaren, ndërsa thotë se e shuton topin).

Aktiviteti kryesor

Arsimtarja e rrethon një hapësirë të vogël me karrige dhe thotë: “Paramendoni se unë gjendem prapa ndonjë dritare e cila nuk e lëshon depërtimin e zërit. Ju dëshironi të më thoni se këtu kundërmon erë shumë e keqe, por unë nuk mund t’ju dëgjoj. Si mund ta kuptoj unë se çka doni të më thoni”? Fillimisht fëmijët tregojnë se cila është mënyra, pastaj edhe tregojnë lëvizje adekuatë në vend se të përdorin fjalë.

Pastaj fëmijë ndahen në çifte dhe secilit çift arsimtarja i pëshpërit çka t’u tregojë në mënyrë joverbale fëmijëve të tjerë të cilët duhet të qëllojnë se çka do të thotë ajo që po tregohet. Disa situata të mundshme për paraqitje joverbale janë të dhëna në fletën e punës “Të folurit pa fjalë”

110

Diskutim

1. Çka është më lehtë: të tregohet ose të thuhet diçka?
2. A ishin të gjitha gjërat njësoj lehtë për t’u treguar ose kishte disa që ishin të vështira? Cilat?
3. A ishte lehtë të qëllohen të gjitha gjërat të cilat qëlloheshin ose disa ishin pak sa më të rënda? Cilat?
4. A ishin të këndshme të gjitha gjërat e treguara për atë i cili i shikon apo kishte edhe të tilla që nuk ishin të këndshme? Cilat ishin ato? Pse?
5. Si ndjeheshit kur duhej të tregoni/qëlloni lëvizje të këndshme? Si ndjeheshit kur duhej të tregoni/qëlloni lëvizje të pakëndshme?

Aktiviteti përfundimtar

Në dysheme ngjitet sellotej i letrës në formë të vijës së drejtë dhe të gjatë sa të mund të qëndrojnë të gjithë fëmijët në të. Fillimisht arsimtarja i shpjegon udhëzimet, pastaj jep shenjë ta ndërpresin bisedën derisa të mbarojnë aktivitetet, gjegjësisht derisa ajo të japë shenjë se mund të flasin.

Secilit fëmijë i ngjitet në shpinë një fletë me numër, por ai nuk mund ta shoh atë. Jepet shenjë për fillimin e lojës dhe fëmijët duhet të radhiten në vijë prej numrit më të vogël deri te numri më i madh, por pa asnjë fjalë.

Loja do të përfundojë kur të gjithë numrat do të jenë në vendin e tyre. Nëse arsimtarja e shoh se ndonjë numër nuk është vënë në mënyrë të duhur, ajo nuk thotë se cili është ai, por thotë se ende ka numra të cilët nuk janë në vendin e tyre sipas radhitjes. Kjo përsëritet derisa të arrihet radhitja e duhur.

Nëse fëmijët janë më të vegjël, atëherë mund të radhiten në tre grupe dhe secili grup të radhitet në tre vija të ndryshme (p.sh. prej 1-10)

Përfundim

Kur fëmijët bisedojnë, përpos fjalëve, ata përdorin edhe shumë lëvizje. Shpeshherë mjafton të bëhet vetëm lëvizja pa fjalë që të kuptohet se kush çka ka dëshiruar të thotë. Disa lëvizje të cilat i bëjnë njerëzit bartin ndonjë porosi të këndshme, disa të tjera nuk bartin porosi të tillë, andaj ato në mënyrë të njëjtë ndikojnë në marrëdhëniet mes njerëzve (p.sh. grushti i afuar drejt mjekrës nënkupton kërcënim dhe bart porosi të pakëndshme, ndërsa duart e ngritura lartë mbi kokë të përcjella me buzëqeshje nënkuptojnë gëzim dhe bartin porosi të këndshme).

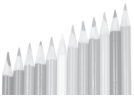
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Të folurit pa fjalë

1. "Më vjen shume ftohtë."
2. "Nuk e dua atë."
3. "Urra, fitova."
4. "Ha ushqim të neveritshëm."
5. "Më bezdis."
6. "Pres dikë."
7. "Do të rrah!"
8. "Më vjen keq."
9. "Jam i/e lumtur!"
10. "Jam shumë i hidhëruar!"
11. "Frikësohem!"
12. "Më dhemb këmba."
13. "Jam i pikëlluar!"
14. "Të dua!"
15. "Të qortoj."
16. "Më flihet."
17. "Nuk mund të të duroj!"
18. "Më vjen turp"
19. "Ik andej!"
20. "Mendoj!"
21. "Shumë kam nevojë për tualet."
22. ...

Punëtorja II-7.3: A dëgjoj mirë?

Materiale

- » Llastik i gjatë sa të mund t'i rrethakojë të gjithë fëmijët kur janë të mbledhur në grumbull
- » Shirita për t'ia mbyllur sytë secilit fëmijë
- » Audio-incizues për incizimin e përrallës gjatë aktivitetin përmbyllës

Aktiviteti hyrës*

Të gjithë fëmijët ndahen në çifte. Secili çift në mënyrë ta pavarur e paramendon emrin e vet të përbërë nga një fjalë. Pastaj të gjithë fëmijët futen brenda llastikut dhe u mbyllën sytë. Fëmijët i kryqëzojnë duart e tyre duke i prekur supet. Në atë mënyrë fillojnë të lëvizin ngadalë dhe me kujdes brenda llastikut që të përzihen. Pas dhënies së shenjës, secili duhet ta gjejë çiftin e tij, por vetëm përmes shqiptimit të vazhdueshëm të emrit të caktuar paraprakisht. Kur të gjenden fëmijët e çiftit të njëjtë, ndalen në një vend afër njëri-tjetrit.

Aktiviteti kryesor 1**

Fëmijët ulen në çifte. Mundësohet qetësi e plotë. Fëmijët i mbyllin sytë dhe orvaten që në dy minutat e ardhshme t'i dëgjojnë të gjithë zërat që vijnë drejt tyre.

Diskutim

1. Çka dëgjuat?
2. A ka dallim nga ajo kush çka ka dëgjuar? Pse?

Aktiviteti kryesor 2***

Çiftet ia kthejnë shpinën njëri-tjetrit. Një fëmijë i secilit çift fillon t'i flasë një minutë fëmijës tjetër për filmin e dëshiruar vizatimor, ndërsa fëmija tjetër vetëm do të duhet ta dëgjojë pa thënë asgjë. Me dhënien e shenjës rolet zëvendësohen.

Pastaj fëmijët e të gjitha çifteve kthehen me fytyra njëri kah tjetri. Njëri i tregon fëmijës tjetër për lodrën e tij të dëshiruar (cilën lodër, çfarë lodre, si e ka marrë...). Fëmija tjetër nuk thotë asgjë, por vetëm dëgjon me vëmendje. Me dhënien e shenjës rolet zëvendësohen.

Diskutim

1. Kur e kishit më lehtë të flisni/dëgjoni: kur ishit me shpinë të kthyer ose kur ishit të kthyer kah njëri-tjetri? Pse?
2. A është me rëndësi të dëgjohen njerëzit kur flasim diçka? Pse?
3. Si e dini që dikush ju dëgjon kur flisni?

Aktiviteti kryesor 3

Fëmijët e secilit çift janë të kthyer me fytyrë kah njëri-tjetri. Njëri fëmijë e pyet fëmijën tjetër se çka dëshiron të hajë më së shumti. Njëkohësisht fëmija tjetër i tregon se çka dëshiron më shumë të pijë. Pas dhënies së shenjës fëmijët një pas një e përsërisin atë që u është thënë gjegjësisht, që e kanë dëgjuar.

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: Kreidler, W.J., Furlong, L., Cowles, L. & Prouty, I. (1995). *Adventures in Peacemaking*. Cambridge, MA: Educators for Social Responsibility and Work/Family Directions, Project Adventure, Inc.

/ Ideja për aktivitetin është marrë nga: TACADE (2001). *Skills for the Primary School Child, I am, I know, I can*. Manchester: TACADE

Diskutim

1. Si ndjeheni kur dëshironi t'i thoni diçka ndokujt, ndërsa ai nuk ju dëgjon, ju ndërhyt ose ua ndërpret fjalën?
2. Nëse dikush vetë ka dashur të na thotë diçka, ndërsa ne i kemi ndërhyrë në fjalë, çka do të ngjajë kur të dëshirojmë t'i themi diçka atij?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët ulen në rreth. Arsimtari e fillon një përrallë duke e thënë një fjali. Pastaj secili fëmijë

me radhë e shton nga një fjali, por duhet t'i dëgjojë me kujdes të gjithë para tij që të mund të ndërlihet. Përralla incizohet me audio-incizues dhe pastaj incizimi u lëshohet fëmijëve për ta dëgjuar.

Përfundim

Dëgjimi i tjetrit kur flet është shumë i rëndësishëm për shkak se mundëson të kuptohet nga ai ndonjë informatë e rëndësishme, mund të vërehen ndjenjat e tij dhe mund të përjetojmë çaste të bukura.

Ndërprerja e fjalës derisa dikush flet bën që ai i cili flet të ndjehet i parespektuar dhe rritet mundësi që edhe ai pastaj të mos e dëgjojë palën tjetër kur të dëshirojë t'i thotë diçka atij.

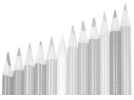
Shenjat kryesor në bazë të të cilave mund të përfundohet se dikush e dëgjon dikë derisa flet janë: të shkuarit në sy, lëkundja e kokës, buzëqeshja, trupi paksa i anuar kah bashkëbiseduesi, parashtrimi i pyetjeve adekuate që kanë të bëjnë me temën e bisedës.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja II-7.4: Nuk më vjen mirë kur...

Materiale

- » Një “kukull”
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nuk më vjen mirë kur... - 1
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nuk më vjen mirë kur... - 2
- » Dy fletë; në njërin shkruan: “Nuk më vjen mirë kur më...”, ndërsa në tjetrën “Të lutem a mund të më...”
- » sellotej

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Një fëmijë fillon ta përfundojë fjalinë: “Nuk më vjen mirë kur dikush do të më... (plotësohet me veprim ose sjellje)”. Vazhdon radha me fëmijët tjerë..

Kur të gjithë fëmijët e mbarojnë fjalinë e parë, vazhdohet me përfundimin e fjalisë tjetër: „Më vjen mirë kur dikush më... (plotësohet me veprim ose sjellje)”.

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtarja e merr një kukull dhe nga fleta e punës e lexon përrallën “Nuk më vjen mirë kur... - 1”.

Diskutim

1. Çka ndodh kur jemi të hidhëruar dhe fillojmë ta sulmojmë ose ofendojmë tjetrin?
2. Në vend të kësaj, si mund të shprehet ndryshe hidhërimi kur kemi problem? (përsëritet shembulli me frazën edhe njëherë: “Nuk më vjen mirë kur m’i tollovit gjërat nëpër sirtarë; nëse të nevojitet diçka prej aty, të lutem a mund të më tregosh që unë të ta sjell”).
3. Pse është me rëndësi të veprimet ashtu në vend që të ofendohet apo të sulmohet vëllai? (të sulmohet problemi, e jo personi)

Përfundim

Përkundër ofendimit, lutja është mënyrë miqësore për t’iu drejtuar dikujt që mund të ndihmojë në përmbushjen e ndonjë nevojë personale, por që njëkohësisht të mos ndjehet i nënçmuar ose i papërfillur.

Me vetë ekzistimin e ndjenjës së pakënaqësisë nevojitet që ajo ndjenjë të shprehet, por duhet pasur kujdes të mos sulmohet personi i cili në një mënyrë është i lidhur me pakënaqësinë, por të sulmohet vetë problemi për shkak se vetëm në atë mënyrë do të krijohet fushë për bashkëpunim nga personi tjetër që problemi të mund të zgjidhet. Përkundrazi, nëse personi sulmohet me ofendime ose nëse ai lëndohet, mund të pritët që ai të fillojë të mbrohet duke i shfrytëzuar veprimet e njëjta sikur personi nga i cili ndjehet i kanosur.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në mes të klasës. Një njërin kënd është ngjitur një fletë në të cilën është shkruar: “Nuk më vjen mirë kur më...”, ndërsa në tjetrën “Të lutem a mund të më...”. Arsimtarja lexon situata të ndryshme të dhëna në fletën e punës “Nuk më vjen mirë kur... -2”, e pastaj secili prej fëmijëve pohon se a duhet përgjigjur me njërin ose me frazën tjetër duke u ndalur në pjesën adekuate të hapësirës. Pastaj një fëmijë vullnetar e përfundon fjalinë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nuk më vjen mirë kur... - 1

Tung, fëmijë! Dëshiroj t'ju zbuloj diçka shumë interesante që e kam zbuluar. Më në fund është gjetur një ilaç që mund t'ju ndihmojë kur të hidhëroheni. E di, nuk ju besohet. As mua nuk më besohet. Hajt, po ju tregoj gjithçka me radhë e do ta shihni se për çka bëhet fjalë. Sa për fillim dua t'ju them se si të gjithë njerëzit edhe unë çdo ditë hidhërohem për ndonjë send dhe ajo mund të kalojë në grindje më të vogël ose më të madhe: me nënën time e cila nuk më lejon të shkoj në fushën e sportit, me babanë tim i cili më detyron ta vesh një pallto të cilën nuk e dua aspak, më vëllain tim i cili m'i tollovit gjërat personale, me shokët të cilët dëshirojnë të më fitojnë në lojë, me mësuesen e cila më detyron të bëjë detyra shtëpie, me gjyshen e cila as nuk do të dëgjojë të më lërë të shkoj vetë në shitore, me gjyshin tim i cili për 100 ditë ma riparoi biçikletën, me tezen time e cila nuk më blen gjëra të cilat ia kërkoj, por më blen krejtësisht gjëra tjera, me axhën tim i cili gjithnjë kur më sheh – ma bën pyetjen e njëjtë... dhe të mos numëroj më – me një fjalë mund të hidhërohem me secilin.

Nganjëherë hidhërohem në vete dhe tjetri fare nuk e di që jam i hidhëruar. Ndonjëherë hidhërohem me zë dhe mund të më dëgjojë tjetri; atëherë edhe ai fillon të hidhërohet me mua dhe unë i them: “Ti je i këtillë e i atillë”, ndërsa ai më përgjigjet: “Jo ti je e tillë e e tillë” dhe vërtet shumë grindemi.

Megjithatë unë e zbulova një trik që ndihmon edhe t'i tregoni ndokujt se jeni të hidhëruar dhe përsëri kjo të mund të ndihmojë që problemi të zgjidhet. Është trik shumë i thjeshtë dhe lehtë do ta mbani mend, andaj mund t'ju shërbejë herën tjetër kur të hidhëroheni.

Triku është: kur jeni i hidhëruar, fillimisht thoni se nuk ndjeheni mirë dhe pse nuk ndjeheni mirë. Pra në fillim do t'i them vëllait tim: “Nuk më vjen mirë kur m'i tollovit sirtarët...”, pastaj do të duhet ta lus të veprojë/sillet ndryshe “... Të lutem a mund të më tregosh nëse të duhet diçka prej atje, unë jam duke shkuar”.

Hë-hë, ju nuk e dini se çfarë shpëtimi është kjo! Provoni dhe do ta shihni!

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Nuk më vjen mirë kur... - 2

1. Je duke pritur në rresht që të ngjitesh në fushën e patinazhit. Artani i cili ishte prapa teje, shtyhet dhe të del përpara.

(shprehje e pakënaqësisë)

2. Dëshiron të shkosh në ditëlindjen e një shoku/shoqe të klasës, por ai jeton larg.

(lutje)

3. Dëshiron të qëndrosh në duar, por të bien këmbët poshtë, andaj dikush duhet të t'i mbajë këmbët lart.

(lutje)

4. Dëshiron t'i grumbullosh në shportë të gjitha zaret, por motra më e vogël i nxjerr prej aty dhe i gjuan gjithandej..

(shprehje e pakënaqësisë)

5. Dëshiron të shkosh të Amella e cila jeton afër jush, që të luani pak derisa babai yt e përgatit drekën.

(lutje)

6. Dëshiron ta thuash një ide për lojë, por Zana ta ndërpret fjalën.

(shprehje e pakënaqësisë)

7. Fletoren tënde ia jep Vllatkos që të përshkruajë diçka, mirëpo ai e kthen atë me faqe të shkarravitura.

(shprehje e pakënaqësisë)

8. Nëna jote shikon lajme në televizor. Filmi yt i dashur vizatimor sa nuk ka filluar.

(lutje)

9. Shikon film vizatimor, ndërsa në atë moment vëllai yt Enesi lëshon muzikë me zë.

(shprehje e pakënaqësisë)

10. Fletorja e matematikës të është mbushur dhe për nesër në shkollë të duhet një fletore e re.

(lutje)

Punëtorja II-7.5: Si të gjej fjalë më të mirë?

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Si të gjej një fjalë më të mirë? - 1
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Si të gjej një fjalë më të mirë? - 2
- » Nga një fletë letre të vjetër për secilin fëmijë
- » Një fletë më e madhe (si për A3 format)
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës

Përshtatet një hapësirë e gjerë dhe e zbrazur. Një fëmijë është “oktopod”. Ai mban në duar aq letra të vjetra sa është numri i fëmijëve. Pas dhënies së shenjës, të gjithë fëmijët fillojnë të ikin, ndërsa “oktopodi” mundohet t’i zërë. Kur e kap ndonjë fëmijë, ai duhet të ndalet në atë vend dhe të qëndrojë mbi fletën që do të ia jep “oktopodi”. Tani edhe ky fëmijë bëhet “oktopod”, por orvatet t’i kap fëmijët vetëm me duart e tij, sepse këmbët i ka vazhdimisht mbi fletë. Loja përfundon kur të gjithë fëmijët do të qëndrojnë mbi fleta, gjegjësisht kur të gjithë fëmijët do të shndërrohen në “oktopodë”

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ndahen në dy grupe dhe ulen në dy grupe. Arsimtari një pas një për secilin grup e lexon nga një situatë nga fleta e punës “Si të gjej një fjalë më të mirë? – 1” për secilin grup. Situata paraqitet edhe me vizatime. Grupi duhet të merret vesh se si do duhet të veprohet më ndryshe në situatën e përshkruar. Për përgjigje të saktë grupi e fiton një pikë. Nëse përgjigjja nuk është e saktë, atëherë grupi tjetër e fiton të drejtën të përgjigjet për atë situatë dhe ta fitojë një pikë. Gjatë realizimit të aktivitetit ashtu siç paraqiten vizatimet në tabelë ashtu edhe ngjiten që më vonë gjatë diskutimit fëmijët të mund të përkujtohen në situatat e dhëna.

118

Diskutim

1. Cila sjellje i keqëson marrëdhëniet me njerëzit e tjerë? Pse?
2. Cilat reagime i ruajnë/përmirësojnë marrëdhëniet me njerëzit tjerë? Pse?
3. Pse është me rëndësi të kujdesemi se si sillemi me njerëzit e tjerë?

Aktiviteti përmbyllës

The gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Nga një fletë e madhe bëhet stafetë (mbështillet si gyp) dhe me vëmendje përcillet nga një fëmijë te tjetri, por në atë mënyrë që të mund të bartet vetëm me ndihmën e supeve dhe mjekrës. Nëse gjatë bartjes brenda rrethit stafeta bie, atëherë përsëritet prej fillimi derisa të kalojë te të gjithë fëmijët pas asnjë rënie.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Përdorimi i fjalëve të mira, mirësjellja gjatë komunikimit me njerëzve nuk do të thotë vetëm formë e pranuar e qasjes në mënyrë kulturore (“urdhëroni”, “të lutem”, përshëndetje), por gjithashtu e nënkupton mënyrën se si të tregohet respekt ndaj tjetrit dhe si ruhen marrëdhëniet e ndërsjella. Ofendimi, të sharat, mospranimi kur dikush bën diçka të mirë, mungesa e marrëveshjes ose mospyetja për leje kurr merret diçka ose moskërkimi i faljes hapin mundësi për prishjen e marrëdhënieve mes njerëzve për shkak se tjetri ndjehet se nuk është i respektuar sa duhet.

Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Si të gjej një fjalë më të mirë? - 1

1. Të kanë mbaruar orët dhe shkon në shtëpi. E takon fqinjin, fëmija i të cilit është në klasë të njëjtë me ty dhe shtiresë se nuk e sheh.

(përsëritje)

2. Të vjen mysafir një fëmijë i cili të ka sjellë dhuratë. E hap dhuratën, e sheh se çka është dhe e dërgon në dhomë.

(falënderim)

3. Fëmija me të cilin luan çdo ditë ka biçikletë të re. Dëshiron të provosh sesi vozitet, por pret që ai ta lërë ai dhe ti menjëherë ta marrësh ta vozitësh.

(pyetje për leje)

4. Dëshiron që prindërit tuaj të të blejnë patika të reja. Pasi të ka thënë nëna jote se patikat e vjetra mund t'i mbash ende, ndalesh në dhomën e ndejës dhe fillon të bërtasësh: "Ose do të më blini patika ose nuk shkoj në shkollë!"

(marrëveshje)

5. Një fëmijë në klasë e solli një lodër të re - robot. Ti shkove te ai dhe i the: "Ma jep robotin!" "Dua ta shoh!"

(lutje)

6. Jashtë është bërë terr, por ti shumë dëshiron edhe pak të qëndrosh jashtë që ta përfundosh lojën. Prindërit tu të thërrasin të vish në shtëpi. Kthehesh drejt tyre dhe fillon t'u bërtasësh: "Po, po, do të vij! Nuk vij dhe pikë!"

(lutje/marrëveshje)

7. Një fëmijë ta kërkon fletoren që të shohë diçka. E merr fletoren, ia jep dhe i thua: "Mbaje fletoren!"

(“urdhëro”)

8. Gjatë daljes nga dera, pa dashje ia shkel këmbën një fëmijë. E shikon, por nuk i thua asgjë. Le të ketë kujdes herën tjetër kah shkon.

(kërkim falje)

9. Sa ke filluar të hash, një fëmijë në vrap pa dashje të godet dhe ushqimi të bie në dysheme. Hidhërohesh dhe e shanë fëmijën.

(pa sharje)

10. Shumë të pëlqen se si vizaton një fëmijë në klasë. Por, kurrë nuk do t'i thuash asgjë që pastaj mos të krekoset.

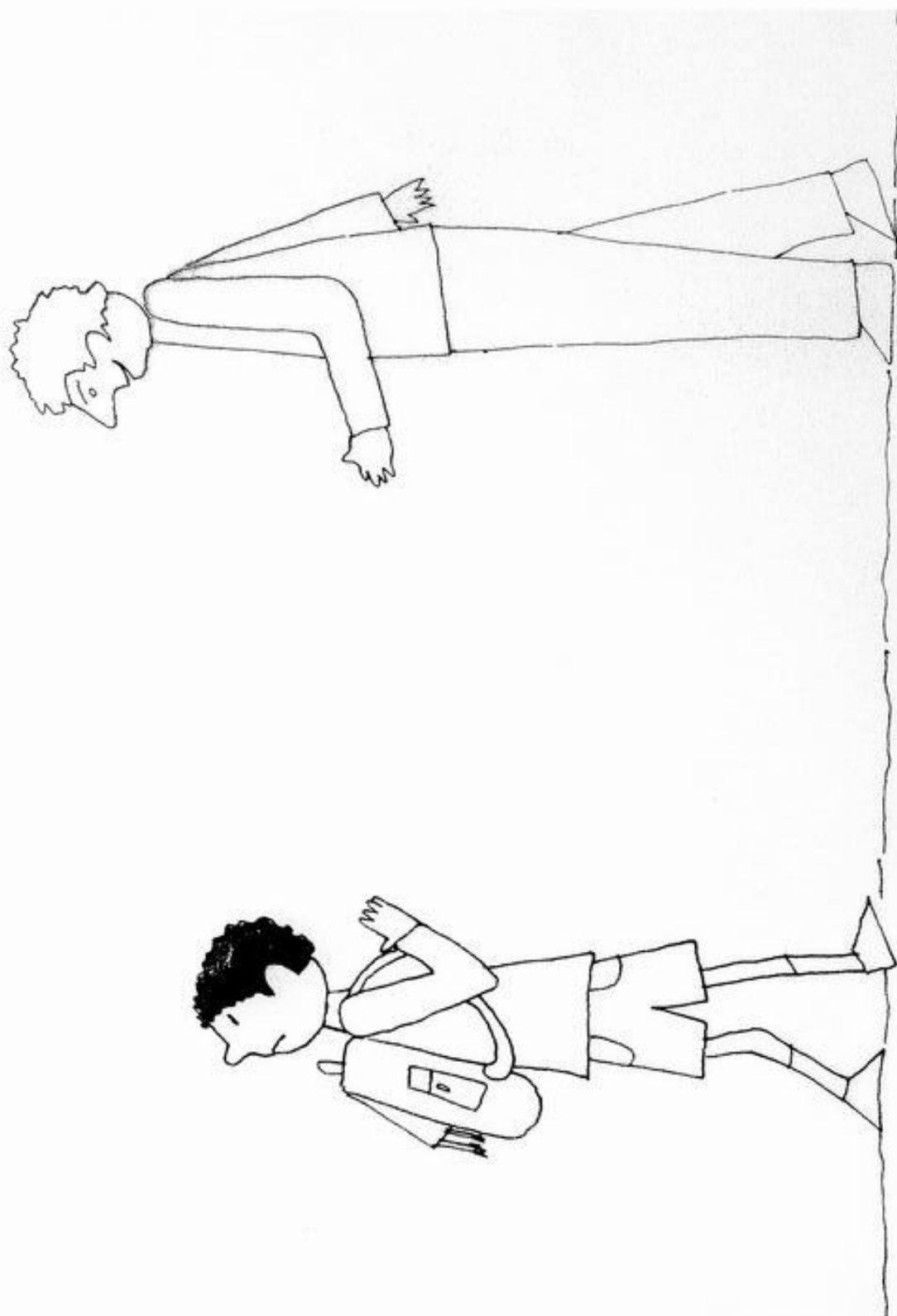
(të tregosh nëse të pëlqen diçka te dikush)

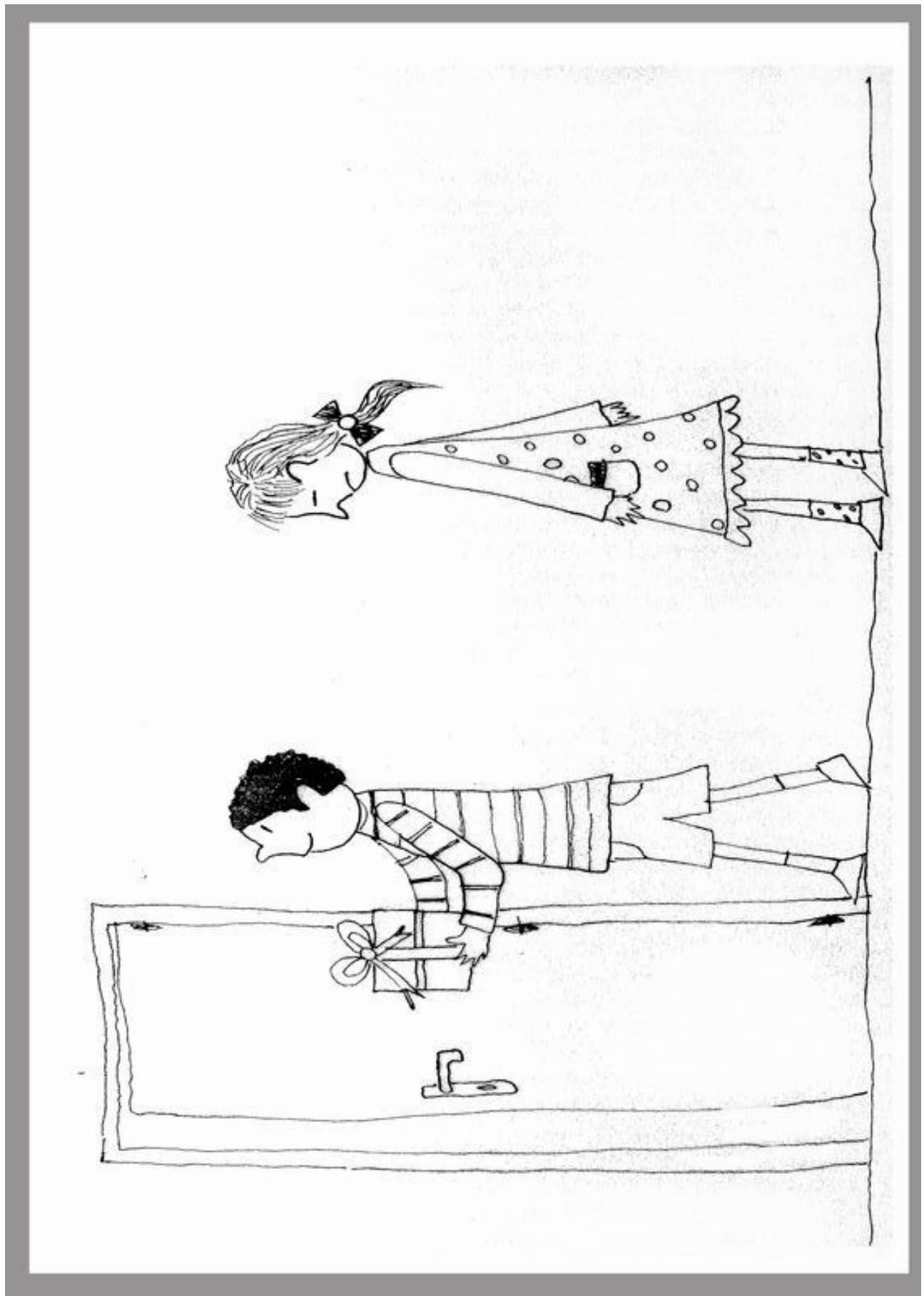
11. Përdërisa i zhytur e shikon në televizor një film interesant vizatimor, të pihet shumë ujë. I bërtet babait tënd, i cili bën diçka në kuzhinë: "Babi, më jep ujë!"

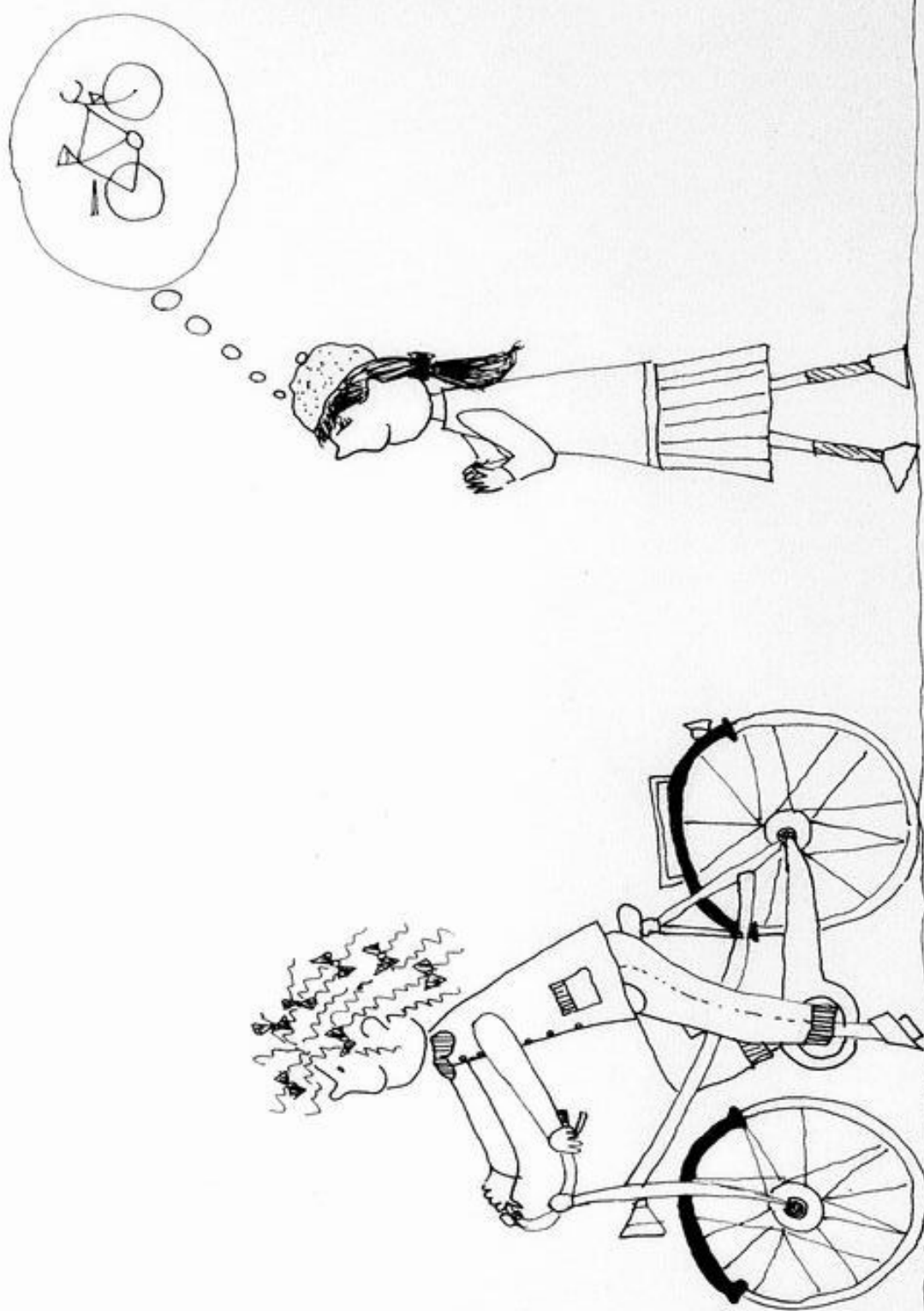
(lutje)

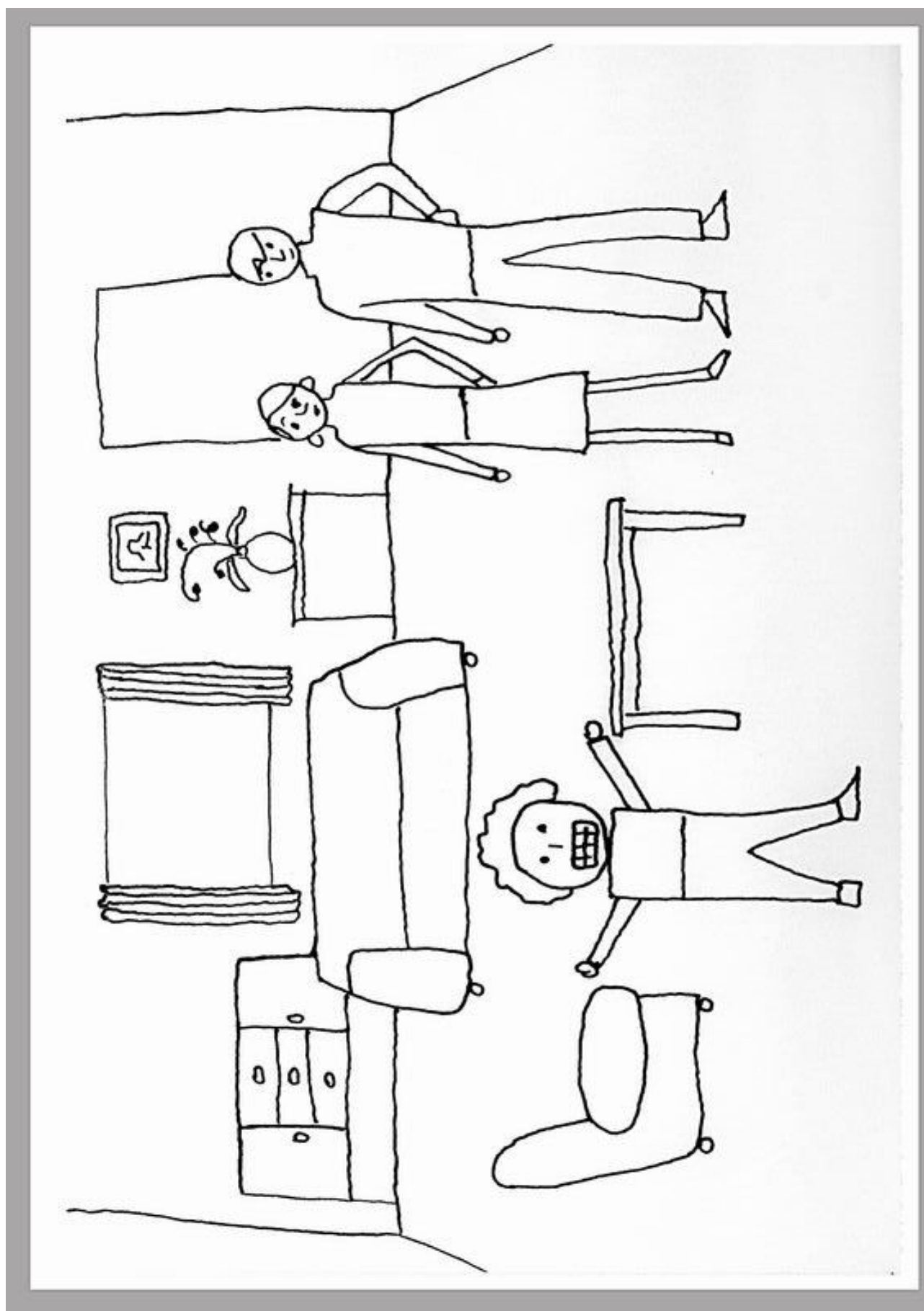
12. Një fëmijë nuk di ta zgjidhë detyrën të cilën t'i tashmë e ke përfunduar. Do të kthehesh kah ai dhe do t'i thuash: "Torollak-ahmak!"

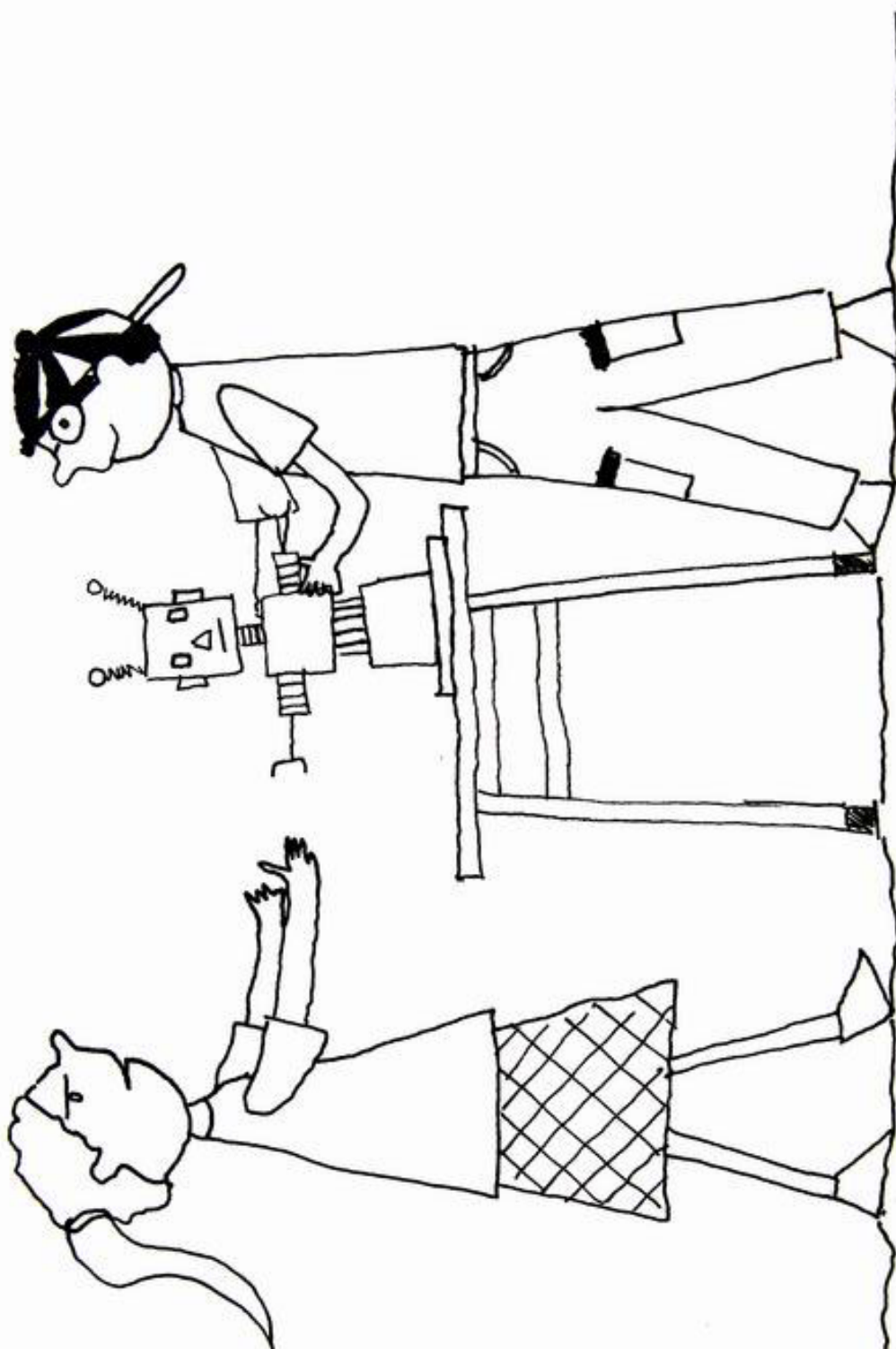
(pa ofendime)

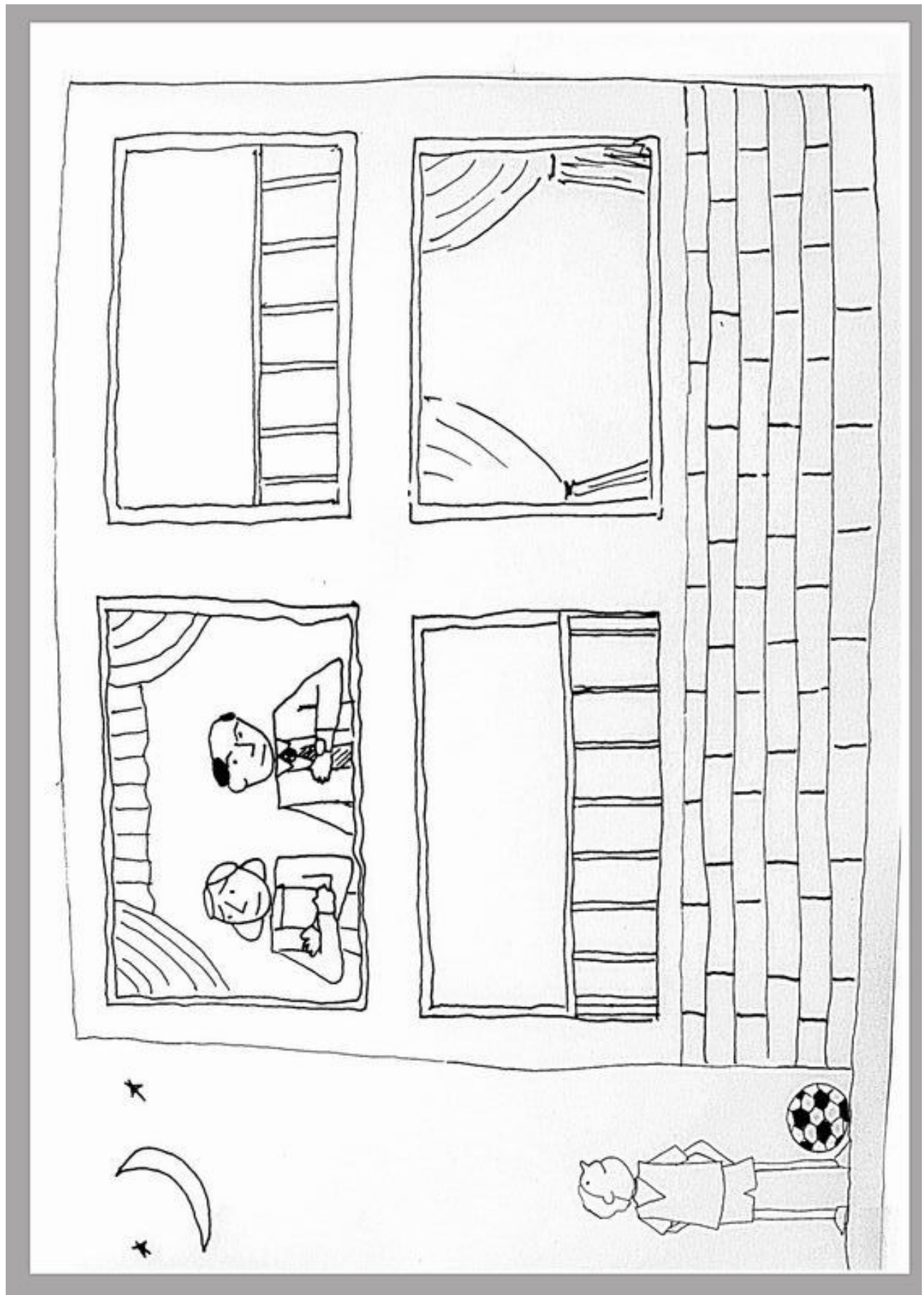

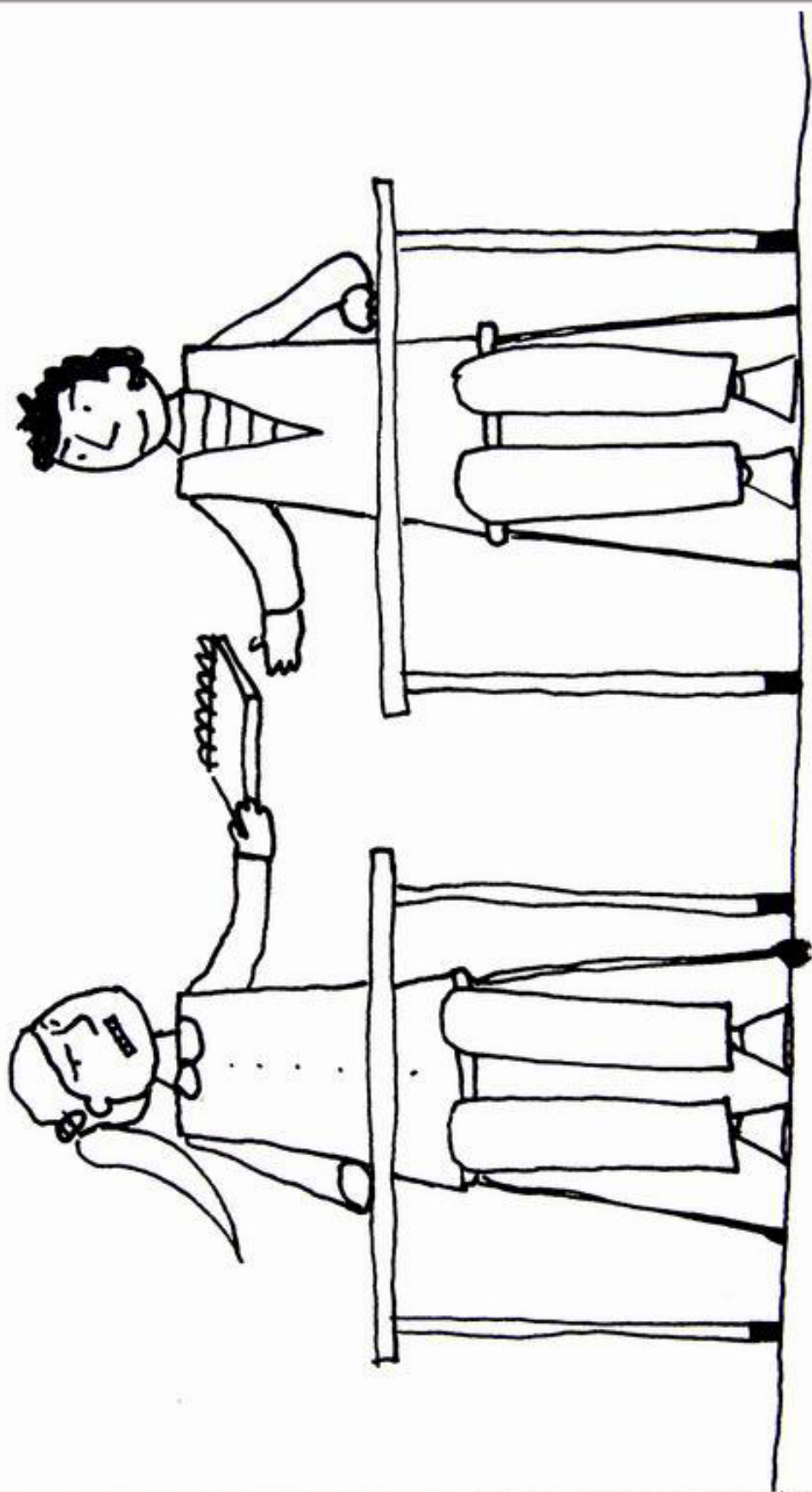

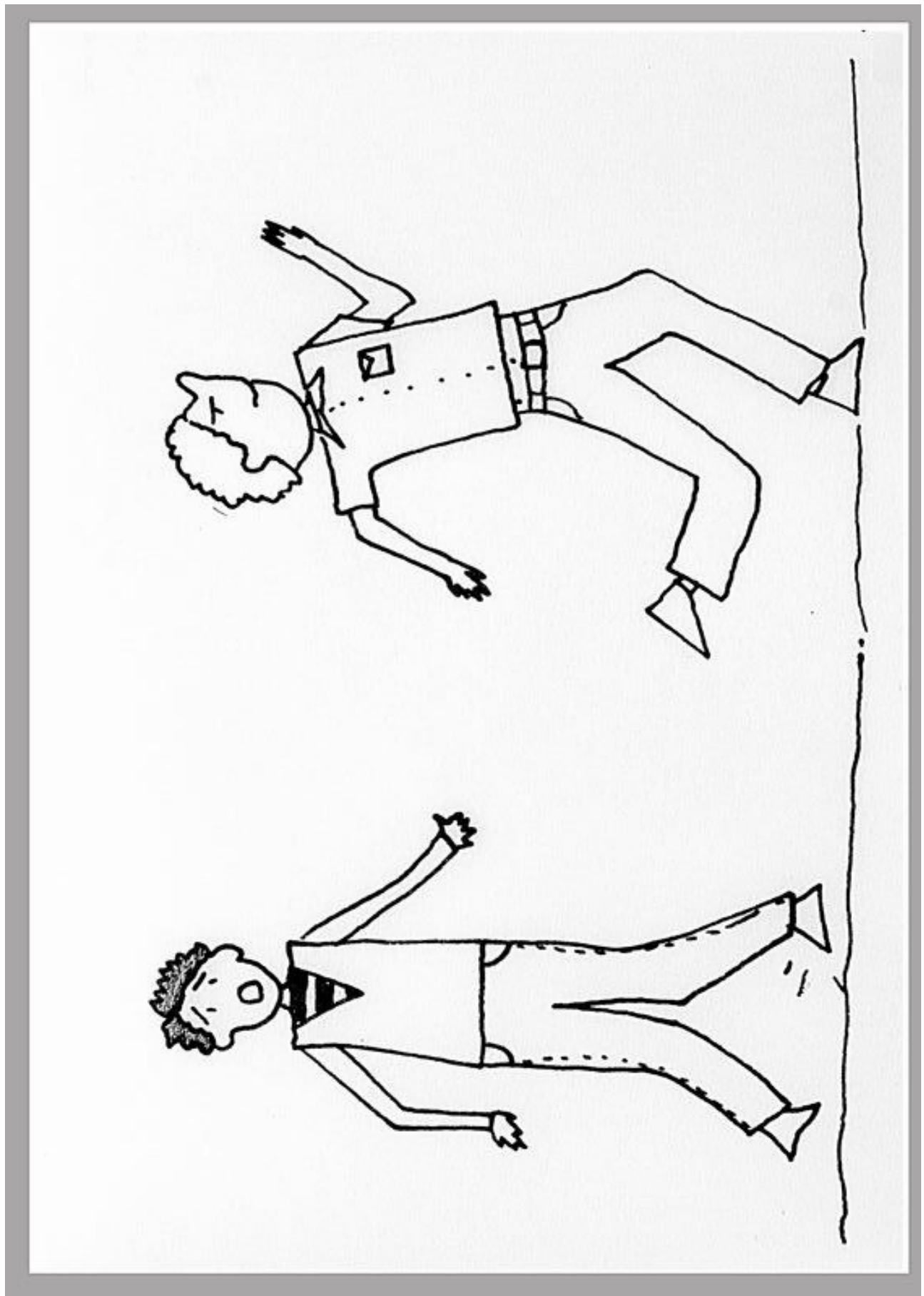

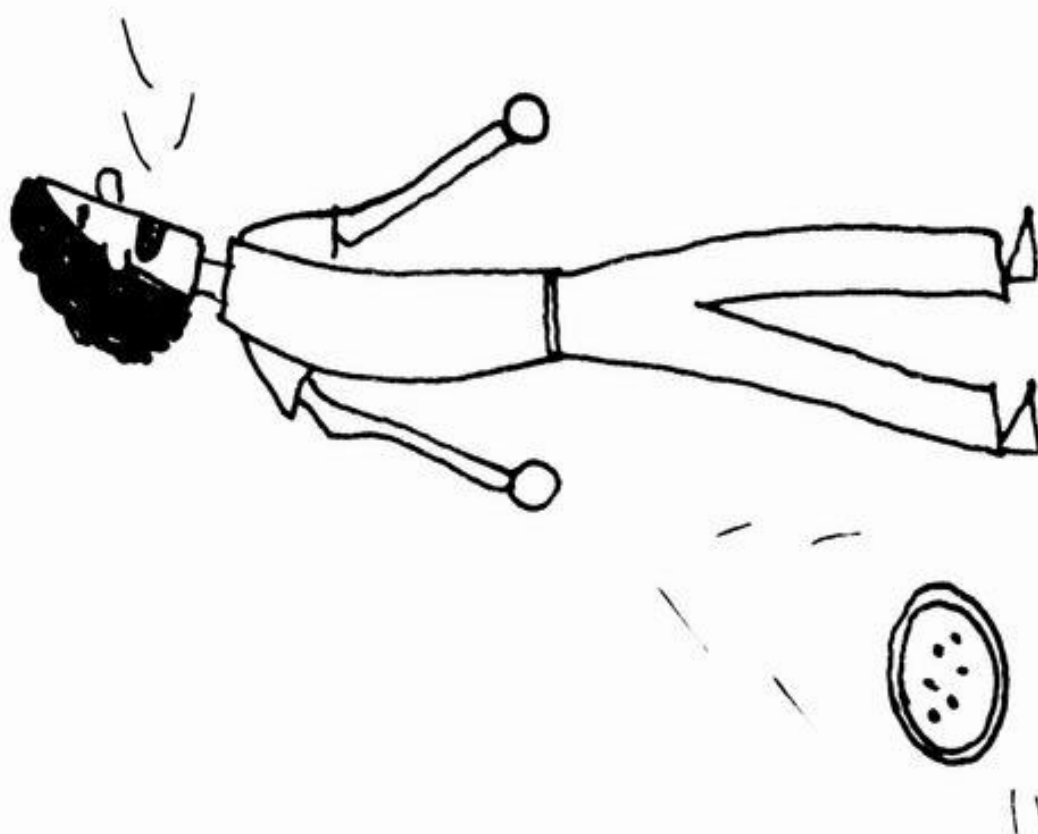
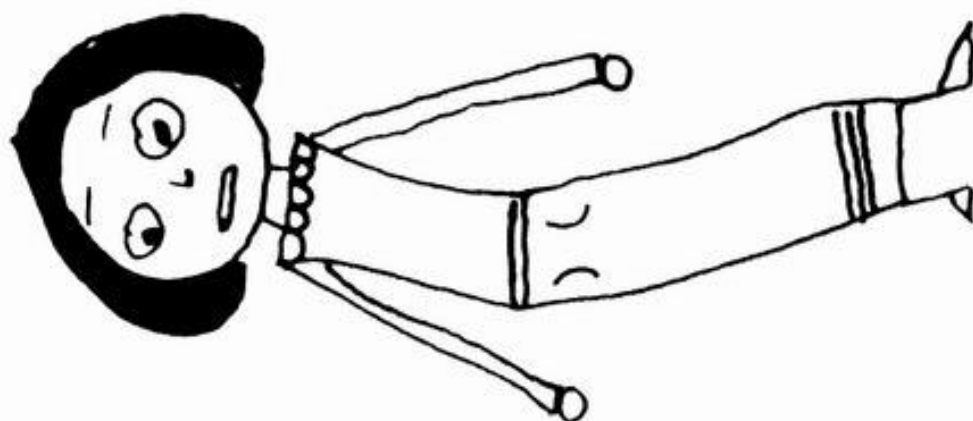

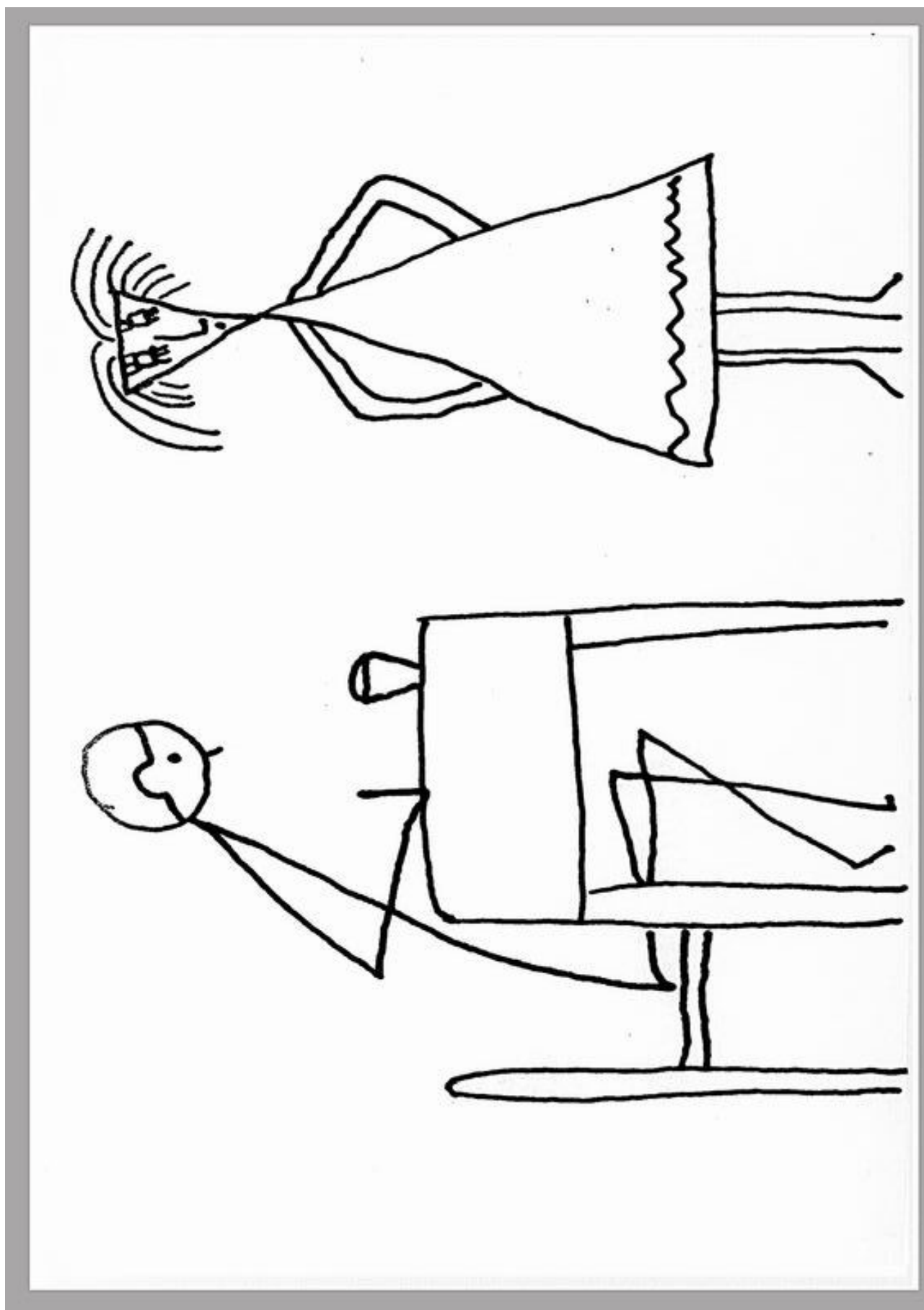

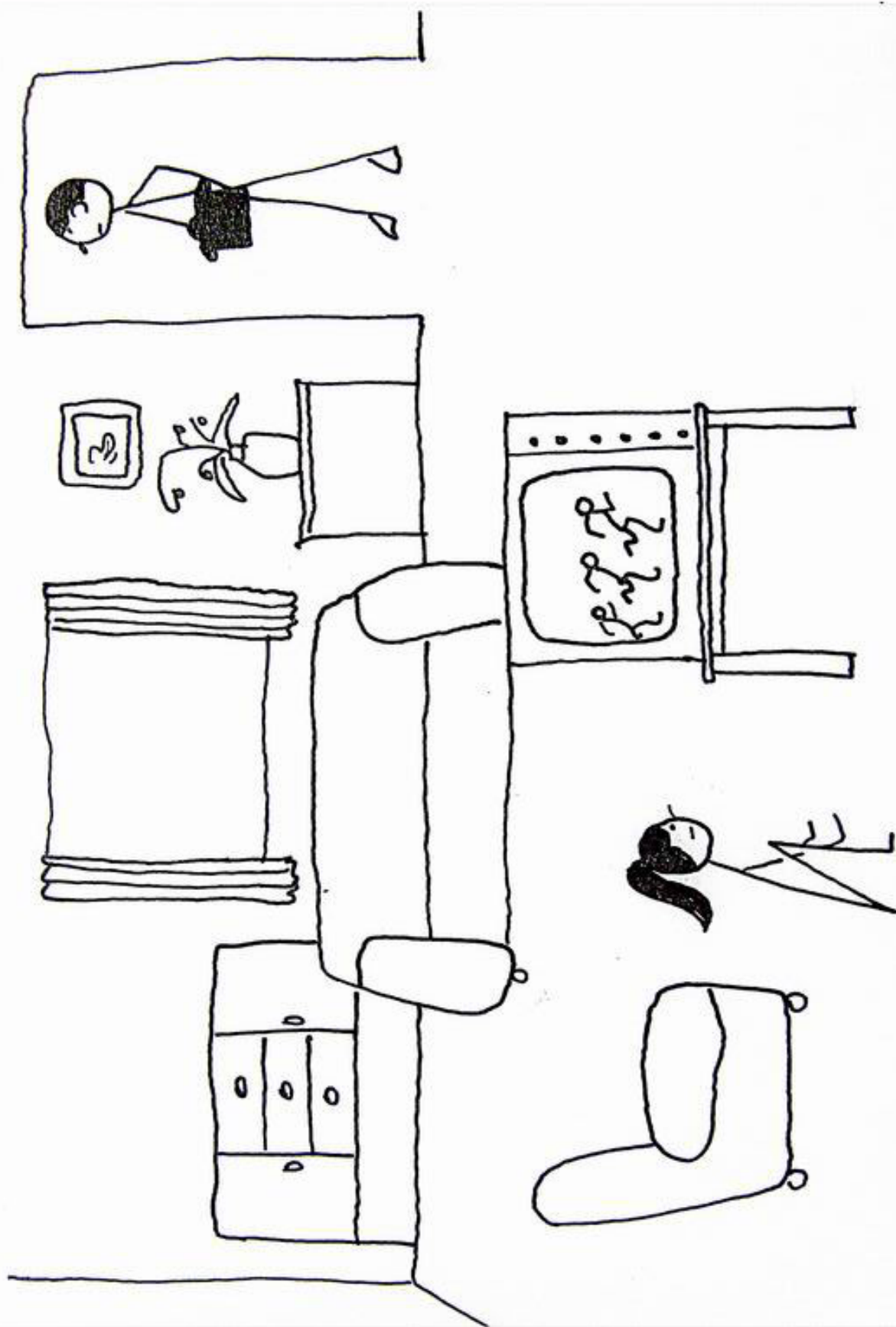

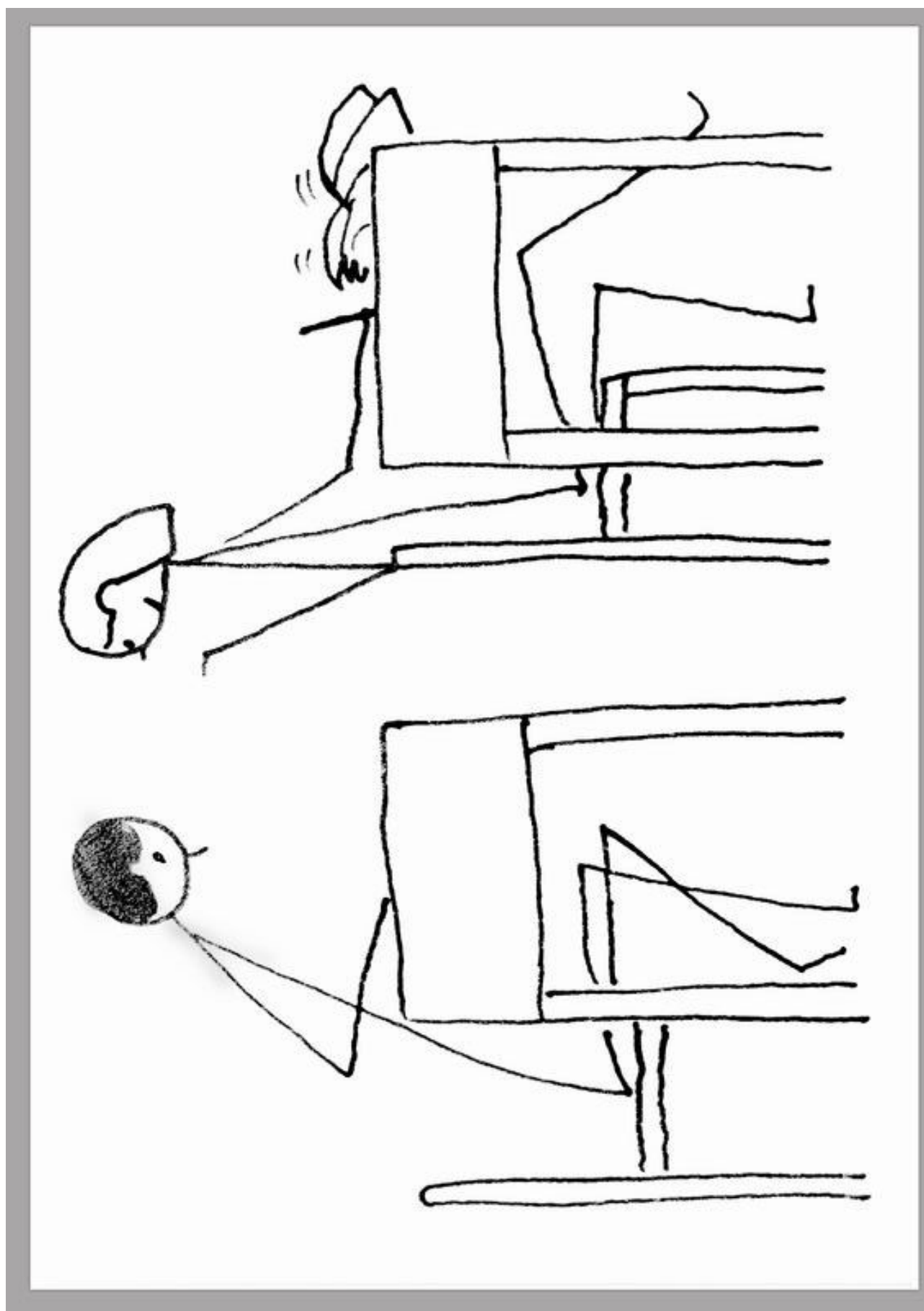

Përmbajtja II-8: BALLAFAQIMI ME SJELLJE TË DHUNSHME

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë për lloje të caktuara të sjelljes së dhunshme (përqeshje, ofendime, rrahje) » Të dijë ku mund të kërkojë mbështetje nga sjellja e dhunshme kundër tij/saj
Shkathtësi	» Të mund të kërkojë ndihmë kur është viktimë e sjelljes së dhunshme
Qëndrime/vlera	» Ta shqyrtojë nevojën për ta mbrojtur vetveten nga sjellja e dhunshme

Punëtorja II-8.1: Stop dhunës!

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Stop dhuna!
- » Nga një rreth të kuq të letrës me fytyrë të vizatuar me gojë teposhtë dhe me nga një rreth të gjelbër me gojë të vizuar përpjetë për secilin fëmijë

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth dhe një pas një e përfundojnë fjalinë vijuese duke shprehur ndonjë veprim të caktuar: “Kur jam shumë i/e hidhëruar më vjen t’ia ... diku!”.

132

Aktiviteti kryesor

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth duke mbajtur nga një rreth të letrës me ngjyrë të kuqe dhe të gjelbër. Arsimtari e lexon situatë problemore të fletës së punës në të cilën paraqitet sjellje e dhunshme dhe e padhunshme. Pas çdo situatë fëmijët deklarohen me ngritje të njërit ose të rrethit tjetër dhe, nëse i lëndon/ofendon reagimi i paraqitur, e ngrenë rrethin e kuq, ndërsa nëse jo, atëherë e ngrenë rrethin e gjelbër.

Diskutim

1. Cilat veprime të fëmijës tjetër bënin që ju të ndiheni mirë? Pse?
2. Cilat veprime të fëmijës tjetër bënin që ju të mos ndiheni mirë? Pse?
3. A guxon ndonjë fëmijë të veprojë me ju në mënyrë që t’ju ofendojë ose lëndojë?
4. A guxon ndonjë i rritur të veprojë me ju në mënyrë që t’ju ofendojë ose lëndojë?
5. Nëse dikush vepron ndaj jush në njërin nga mënyrat e përmendura që ju bëjnë të mos ndiheni mirë, ndërsa ju aspak nuk reagoni, çka mund të ndodhë?
6. E çka do të ndodhë nëse ju ia ktheni me po atë veprim të njëjtë?

Përfundim

Ekzistojnë lloje të ndryshme të sjelljes së dhunshme të cilat e ofendojnë ose lëndojnë tjetrin, andaj ai nuk ndjehet mirë: piskama, përqeshja, ofendimi, shkulja e flokëve, kërcënimi, sharja, shtyrja, goditja, kapja për rroba, pickimi, krehja e veshit, vënia e ndërkëmbës.

Pavarësisht a bëhen këto nga ndonjë fëmijë ose i rritur, ky lloj i reagimeve shkakton ndjenja të pakëndshme dhe e lëndon fëmijën i cili është viktimë e sjelljes së tillë.

Nëse nuk reagohet në asnjë mënyrë kundër sjelljes së dhunshme, ekziston mundësia që sjellja e tillë të përsëritet gjatë situatave të ngjashme. Por, nëse sjelljes së dhunshme i kundërpërgjigjet me sjellje të dhunshme, ekziston mundësia të shkaktohet konflikt i cili mund të sjellë ofendime dhe lëndime edhe më të mëdha të të dyja palëve.

Prandaj gjatë sjelljes së dhunshme duhet të reagohet, por në atë mënyrë që do të nënkuptojë mbrojtje personale, ndërsa nga ana tjetër qetësim të tjetrit. Sjellje jo e dhunshme është çdo sjellje e orientuar drejt bisedës, marrëveshjes me palën tjetër ose pranimi i gabimeve personale.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth afër njëri tjetrit. Arsimtari fillon të duartrokasë, ndërsa fëmijët fillojnë që me vëmendje të ecin afër njëri pas tjetrit duke pasur kujdes të mos e prishin rrethin. Në një moment të caktuar arsimtari duartroket fuqishëm dhe ndalet. Kjo është shenjë se secili fëmijë duhet ta kapë për beli një fëmijë para tij dhe t'i ulet në "prehër" fëmijës pas tij. Pastaj arsimtari vazhdon të duartrokasë deri në ndërprerjen e ardhshme të befasishme kur reagimi i fëmijëve përsëritet.

Arsimtari bën me dije se gjatë kësaj kohe nevojitet heshtje që fëmijët të mund të dëgjojnë mirë se kur ndalet duartrokitja.

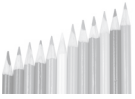
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Stop dhunës!

1. Luan futboll me fëmijët e klasës. Ti e ke topin, shuton, por huq. Njëri prej fëmijëve të ekipit tënd fillon të të bërtasë si ke mund ta huqësh golin.
2. Shumë të pëlqen gdhendësja e lapsave e fëmijës që ulet në bankën tënde. E merr vetëm sa ta shikosh, ndërsa ai/ajo fillon të të përqeshë me fjalët: “Çka? Nuk ke parë si duket gdhendësja?!”
3. Një fëmijë ka sjellë në shkollë ilustrime të cilat ti deri atëherë nuk i ke parë. Edhe një fëmijë tjetër dëshiron ta shikojë dhe të pyet a mund t’i shikoni së bashku.
4. Je duke zgjedhur një detyrë të matematikës. Assesi nuk të del rezultati i saktë. Një fëmijë të ngacmon me fjalë: “Of of, çfarë torollaku paske qenë”!
5. Një fëmijë i klasës mendon se ti e ke paraqitur te mësuesja. Të afrohet dhe t’i shkul flokët.
6. E sjell në shkollë albumin me fotografi që t’ua tregosh shokëve. Kur një fëmijë e sheh se ke grumbulluar më shumë fotografi se ai, vjen dhe të kërcënohet se do ta shqyejë albumin nëse nuk ia jep fotografitë të cilat i mungojnë atij.
7. Shkon në fushën e patinazhit për të rrëshqitur. Por, në atë kohë vjen edhe një fëmijë tjetër i cili po ashtu dëshiron të rrëshqasë. Të pyet a mund të hidhni monedhë se cili do të rrëshqasë i pari.
8. Gjatë pushimi të madh del dhe luan basketboll së bashku me disa fëmijë. Në një moment bën ta kapësh topin, mirëpo edhe një fëmijë tjetër nisat drejt topit. Pa dashje goditeni mes veti dhe ai fillon të të shajë.
9. Pret të të vijë radha në luhatëse. Po sa të të vijë rendi ty, vjen një fëmijë tjetër të shtyn dhe fillon të luhatet.
10. Duke dalë nga dera një fëmijë pa dashje ta shkel këmbën. Menjëherë të kërkon falje duke të thënë se ta ka shkelur këmbën gabimisht.
11. Një fëmijë i klasës askund nuk mund t’i gjejë ngjyrat. Ti ke ngjyra të njëjta me të atij, ai mendon se ti ia ke marrë ngjyrat e tij/saj dhe fillon të të godasë.
12. Dëshiron të pish ujë, por një fëmijë fillon të të tërheq për rroba që ai të pijë i pari.
13. Bën ta marrësh topin të luash me të. Posa ta marrësh, vjen një fëmijë dhe fillon të të pickojë nëpër duar që ta lëshosh topin.
14. E merr shpuzën ta fshish dërrasën. Vjen një fëmijë tjetër i cili është kujdestar atë ditë dhe të lut t’ia japësh shpuzën ta fshijë dërrasën.
15. Ec nëpër korridor drejt klasës, kur prapa këndit paraqiten disa fëmijë të klasave më të larta. Njëri ta vë ndërkëmbëzën, ti rrëzohesh dhe të derdhen gjërat brenda çantës. Fëmijët e tjerë të qeshen me zë.
16. Gjatë pushimit të madh merreni vesh me fëmijët e klasës se cilën lojë ta luani. Ti propozon të luani “babo” dhe të gjithë fëmijët pajtohen. Në atë moment vjen vëllai më i madh i një shoku, ta kreh veshin dhe të thotë se a njëqind herë duhet ta përsërisë se nuk dëshiron që vëllai i tij të vrapojë dhe të djersitet.
17. Dëshiron ta shohësh lodrën të cilën një fëmijë e ka sjellë në shkollë. Njëkohësisht edhe një fëmijë tjetër dëshiron ta shikojë atë, andaj të propozon ta shikosh ti i pari, e pastaj kur të mbarosh, t’ia japësh atij.

Punëtorja II-8.2: Si kundër dhunës?

Materiale

- » fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Si kundër dhunës?
- » Një top të letrës

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët qëndrojnë dhe ndahen në çifte. Arsimtarja i lexon një pas një nga fletat e punës “Si kundër dhunës” situatat të cilat përmbajnë sjellje të dhunshme. Pas secilës situatë të tillë, një fëmijë i çiftit shtiret (aktron) se gjoja vepron në mënyrë të dhunshme ashtu siç është përshkruar në situatë, e pastaj fëmija tjetër i drejtohet me këtë frazë: “Nuk më vjen mirë kur dikush...” (përfundon duke e emërtuar veprimin e dhunshëm). Pastaj gjatë leximit të situatës vijuese, fëmijët e secilit çift i zëvendësojnë rolet – ai i cili paraprakisht ka qenë “dhunues” tani bëhet “viktimë” dhe anasjelltas.

Diskutim

1. Çka mund të bëni kur dikush sillet ashtu që ju lëndon ose ofendon, kurse ju nuk silleni keq ndaj tij siç sillet ai ndaj jush?
2. Por, çka do të ndodhë nëse fëmija edhe më tej vazhdon me sjelljen e njëjtë përkundër asaj se ju i keni thënë se nuk është sjellje e mirë? Ku mund të drejtoheni për ndihmë?

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtarja i zgjedh pesë situata të fletës së punës dhe kërkon fëmijë vullnetarë të aktrojnë. Në secilën situatë ka nga një fëmijë i cili manifeston sjellje të dhunshme ndaj një fëmije tjetër. Fëmija-viktimë fillimisht i drejtohet dhunuesit me frazën: “Nuk më vjen mirë kur dikush...”, por dhunuesi vazhdon edhe më tej me sjelljen e tij të dhunshme. Atëherë fëmija viktimë i drejtohet personit të rritur (arsimtar/prind) që në fakt aktrohet nga një fëmijë tjetër. Fëmija tjetër i ballafaqon të dyja palët dhe ia parashtron dhunuesit pyetjen: “Si do të ndjeheshe ti kur dikush do të...” dhe e thekson sjelljen e dhunshme

Diskutim

1. Si do të ndjeheshit nëse shihni se një fëmijë disa herë është sjellë në mënyrë të dhunshme jo ndaj jush, por ndaj një fëmije tjetër? A do të shtireni se nuk “nuk e shihni” se çka ndodh, a do të orvateni ta zgjidhni problemin ose do t’i drejtoheni ndonjë të rrituri?
2. Pse është me rëndësi që në situatë të tillë të mos heshtni, por edhe të mos përziheni, por t’i drejtoheni ndonjë të rrituri?

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Një fëmijë fillon t’ia gjuajë topin e letrës fëmijës pranë tij. Qëllimi është që topi sa më shpejt të bartet nga një fëmijë te tjetri deri në fund të rrethit pa mos rënë fare në tokë. Arsimtarja mund ta matë kohën (me orë ose të numërojë), me çka i stimulon nxënësit të jenë më të shpejtë. Loja luhet tri herë (tre rrethe) që të arrihet sukses në zvogëlimin e kohës së nevojshme për gjuajtjen e topit nga një fëmijë te tjetri deri në fund të rrethit.

Përfundim

Gjatë situatës së sjelljes së dhunshme, preferohet që fillimisht fëmija-viktimë të orvatet të shfaq reagim të qartë ndaj fëmijës-dhunues (që të mos ngjajë “të paraqitet” rasti te ndonjë i rritur). Kjo mund të shprehet me këtë fjali: “Nuk më vjen mirë kur dikush...”. Nëse fëmija edhe më tej vazhdon me sjellje të tillë, atëherë fëmija i cili pëson duhet të kërkojë ndihmë nga ndonjë person i rritur (prind, arsimtar, person tjetër i rritur). Nëse ndonjë fëmijë nuk është i përfshirë në mënyrë aktive, por është dëshmitar i situatës me sjellje të dhunshme dhe viktimë nuk mund të ballafaqohet me atë sjellje, gjegjësisht ajo përsëritet më shumë herë, nuk është mirë që fëmija dëshmitar të përzihet për shkak të rrezikut që mund ta pësojë edhe ai, por duhet ta informojë ndonjë të rritur për rastin me çka i ndihmon viktimës dhe vetvetes për shkak se e pamundëson përsëritjen e situatës së tillë edhe kundër tij në të ardhmen.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme

Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Si kundër dhunës?

1. Luan futboll me fëmijët e klasës. Ti e ke topin, shuton, por huq. Njëri prej fëmijëve të ekipit tënd fillon të të bërtasë si ke mund ta huqësh golin.
2. Shumë të pëlqen gdhendësja e lapsave e fëmijës që ulet në bankën tënde. E merr vetëm sa ta shikosh, ndërsa ai/ajo fillon të të përqeshë me fjalët: “Çka? Nuk ke parë si duket gdhendësja?!”
3. Je duke zgjedhur një detyrë të matematikës. Assesi nuk të del rezultati i saktë. Një fëmijë të ngacmon me fjalë: “Of of, çfarë torollaku paske qenë”!
4. Një fëmijë i klasës mendon se ti e ke paraqitur te mësuesja. Të afrohet dhe t’i shkul flokët.
5. E sjell në shkollë albumin me fotografi që t’ua tregosh shokëve. Kur një fëmijë e sheh se ke grumbulluar më shumë fotografi se ai, vjen dhe të kërcënohet se do ta shqejë albumin nëse nuk ia jep fotografitë të cilat i mungojnë atij.
6. Gjatë pushimit të madh del dhe luan basketboll së bashku me disa fëmijë. Në një moment bën ta kapësh topin, mirëpo edhe një fëmijë tjetër nisat drejt topit. Pa dashje goditeni mes veti dhe ai fillon të të shajë.
7. Pret të të vijë radha në luhatëse. Po sa të të vijë rendi ty, vjen një fëmijë tjetër të shtyn dhe fillon të luhatet.
8. Një fëmijë i klasës askund nuk mund t’i gjejë ngjyrat. Ti ke ngjyra të njëjta me të atij, ai mendon se ti ia ke marrë ngjyrat e tij/saj dhe fillon të të godasë.
9. Dëshiron të pish ujë, por një fëmijë fillon të të tërheq për rroba që ai të pijë i pari.
10. Bën ta marrësh topin të luash me të. Posa ta marrësh, vjen një fëmijë dhe fillon të të pickojë nëpër duar që ta lëshosh topin.
11. Ec nëpër korridor drejt klasës, kur prapa këndit paraqiten disa fëmijë të klasave më të larta. Njëri ta vë ndërkëmbëzën, ti rrëzohesh dhe të derdhen gjërat brenda çantës. Fëmijët e tjerë të qeshen me zë.
12. Gjatë pushimit të madh merreni vesh me fëmijët e klasës se cilën lojë ta luani. Ti propozon të luani “babo” dhe të gjithë fëmijët pajtohen. Në atë moment vjen vëllai më i madh i një shoku, ta kreh veshin dhe të thotë se a njëqind herë duhet ta përsërisë se nuk dëshiron që vëllai i tij të vrapojë dhe të djersitet.

Përmbajtja II-9: ZGJIDHJA E KONFLIKTEVE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se cila sjellje mund të shkaktojë konflikt » Të dijë se cila është zgjidhja e drejtë e konfliktit » Të dijë se cilat janë pasojat e konfliktit » Të pazgjidhur duke u bazuar në ndjenjat dhe marrëdhëniet ndërmjet njerëzve
Shkathtësi	» Të mund të bëjë dallim ndërmjet sjelljes miqësore dhe armiqësore » Të mund të zbatojë qasje të ndryshme deri në gjetjen e zgjidhjeve të drejta brenda konfliktit
Qëndrime/vlera	» Të pranojë se konflikti është pjesë e jetës së përditshme » Të vërejë se zgjidhja e konfliktit duhet të jetë e drejtë për të dyja palët » Të vërejë se sjellja e çdo pale në konflikt ndikon në situatën konfliktuale » Të vërejë se konflikti i pazgjidhur lind ndjenja negative dhe mund të ketë ndikim të pafavorshëm në marrëdhëniet me të tjerët

Punëtorja II-9.1: Konflikt majtas – konflikt majtas

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Konflikt majtas – konflikt majtas
- » Dy “kukulla” (mashkull dhe femër)
- » Fletë për vizatim
- » Pajisje për ngjyrosje
- » Sellotej ose gjilpëra për ngjitje

138

Aktiviteti hyrës

Fëmijët qëndrojnë në rreth dhe duhet të përkujtohen në ndonjë rast kur kanë qenë shumë të hidhëruar. Fillon të flasë një fëmijë i cili me fytyrë dhe zë të zemëruar e thotë emrin e tij. Pastaj, pas dhënies së shenjës, të gjithë fëmijët e tjerë së bashku e përsërisin atë shprehje të fytyrës dhe e shqiptojnë emrin e tyre ashtu siç e dëgjuan paraprakisht. Rrethi vazhdon me prezantimin e njëjtë të fëmijëve të tjerë dhe me imitim të tyre nga ana e grupit. Stimulohet shprehja sa më e qartë e zemërimit përmes shprehjes verbale dhe joverbale.

Aktiviteti kryesor

Arsimtari i merr dy “kukulla” dhe e lexon përrallën e fletës së punës.

Diskutim

1. Çka ndodhi ndërmjet Rinës dhe Ledonit?
2. Pe u grindën? Çka bëri Ledoni që i pengonte Rinën? (ose: Çka bënte Ledoni që e zëmëronte Rinën?) Çka bëri Rina që i pengonte Ledonit? (ose: Çka bënte Rina që e zëmëronte Ledonin?)
3. A e dini si i thuhet me fjalë tjera kur dikush grindet ose nuk pajtohet me dikë për diçka?
4. A jeni grindur ndonjëherë, a keni qenë ndonjëherë në konflikt me ndokënd?
5. A ka dikush i cili asnjëherë nuk është grindur me askënd?
6. Për çka dhe me kë grindeni më së shpeshti?
7. A grinden mes vete njerëzit e rritur? A ka dikush i cili njeh persona të rritur të cilët kurrë nuk janë grindur me askënd?
8. Për çka grinden të rriturit?
9. Sa njerëz nevojitet që të ketë mospajtim apo grindje?
10. Si ndjeheni kur jeni në konflikt me ndokënd?

Përfundim

“Konflikt” do të thotë mospajtim ndërmjet njerëzve për ndonjë gjë. Konfliktet janë pjesë e paevitueshme e përditshmërisë sepse nuk ekzistojnë dy persona të cilët do të pajtoheshin thjeshtë për gjithçka. Konfliktet hasen çdokënd ku ka njerëz. Ato ndodhin ndërmjet fëmijëve, ndërmjet të rriturve, si dhe mes fëmijëve dhe të rriturve. Ndodhin edhe në vende të ndryshme (në shtëpi, në shkollë, në punë, në rrugë...). Që të ketë konflikt, së paku duhet të jenë dy persona, por grupe të tëra (p.sh. ndërmjet fëmijëve të dy klasave ose të dy mëhallëve) ose mes dy popujve (p.sh. lufta) me çka njëra palë në konflikt bën diçka që i pengon palës tjetër. Zakonisht gjatë konfliktit dominojnë ndjenjat e pakëndshme (zemërimi, urrejtja, ofendimi...)

Aktiviteti përfundimtar

Fëmijët ulen në banka. Secili fëmijë e merr nga një fletë dhe e vizaton se si duken dy persona kur janë në konflikt. Në fund të gjitha vizatimet vendosen në një vend të dukshëm në klasë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Konflikt majtas – konflikt majtas

Rina: "Tung, Ledon!"

Ledoni: "Tung, Rina!"

Rina: "Çka bën?"

Ledoni: "Ja, edhe unë tash u ktheva prej shkolle, po shikoj televizion – përsëri janë duke e emituar emisioni tim të dashur për kafshë."

Rina: (me zë të qetë) "Përsëri po e shikon atë emision? E jo, nuk do të mund ta shikosh për shkak se në programin tjetër do të emitohet festivali për fëmijë të cilin dua ta shikoj unë – këndon shoqja ime. Vetëm sa ta lë çantën dhe do të ulem pranë televizorit, deri atëherë ti shporru andej."

Ledoni: (pak me zë të zemëruar) "Ti nuk do të shikosh televizor. Unë thash i pari, madje edhe ka filluar emisioni."

Rina: (gjatë dialogut të mëtejme gradualisht e ngrit zërin deri në kulminacion) "E çka, nëse ke thënë ti i pari! Dje tërë ditën ti shikoje filma vizatimorë, ndërsa unë nuk shikova asgjë."

Ledoni: (gjatë dialogut të mëtejme gradualisht e ngrit zërin deri në kulminacion) "Fare kam dert. Pse nuk erdhe më herët në shtëpi, e ndizje televizorin e para?!"

Rina: "Nëse nuk ngrihesh menjëherë, do ta shohësh!"

Ledoni: "Çka do të shoh? Çka? Hajt, merri bëri detyrat për nesër, e jo pastaj mami dhe babi të t'i shkruajnë si gjithnjë!"

Rina: "E, nuk mundet, jo nuk mund të fitosh çdoherë. Ngrihu menjëherë se do t'i çoj puplajat!"

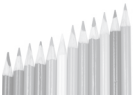
Ledoni: "Au, au, au! Sa më ke frikësuar! Po, këtu ti je pula, e jo unë!"

Rina: "Çka?! Unë pula?! Eh, tani do ta hash atë që e meriton!" (Rina e godet Ledonin dhe të dy rrihen)

Ledoni: (fillon të qajë) "Vetëm sa të vijnë babi dhe mami – gjithçka do t'ju tregoj!"

Rina: "Qurravec!"

Punëtorja II-9.2: Konfliktet janë shkallë

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Konfliktet janë shkallë - 1
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Konfliktet janë shkallë - 2
- » Për secilin fëmijë nga dy sende të vogla që shkaktojnë zë kur goditen mes vete (mundet edhe nga pajisjet për shkollë)
- » Shkumës dhe dërrasë
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës*

Secili fëmijë i merr nga dy sende. Fëmijët mund të ulen në banka ose të qëndrojnë në çifte. Me dhënie të shenjës secili çift fillon “të komunikojë” mes vete, por pa përdorur fjalë; përmes goditjes së sendeve të zgjedhura prodhohen vetëm tinguj dhe bëhen mimika.

“Komunikimi” realizohet nëpër disa faza (secila fazë paralajmërohet nga arsimtarja dhe zgjat një minutë): në fillim të dy palët në çift “bisedojnë” qetë dhe rrjedhshëm. Pastaj palët “zihen” duke prodhuar zëra më të fuqishëm, pastaj ngadalë fëmijët kalojnë në “ulje” të komunikimit në anë të kundërt dhe në fund përfundojnë me “bisedë”.

Aktiviteti kryesor 1

Në tabelë me shkumës vizatohen shkallë të rëndomta me nëntë shkallë me gjerësi të mjaftueshme që në secilën prej tyre të mund të ngjitet nga një vizatim. Arsimtarja na e bën me dije se nëpër shkallë mund të shkohet lartë dhe poshtë; në situata konflikti nëpër shkallë mund të shkohet lart drejt përmirësimit ose poshtë drejt keqësimit të situatës.

Pastaj ajo e lexon përrallën nga fleta e punës “Konfliktet dhe shkallët - 1”, duke e ilustruar atë me vizatime, ndërsa secilin vizatim të ardhshëm që paraqitet e ngjet në tabelë një shkallë më lartë nga ai paraprak.

Diskutim

1. Çka ndodhi në fillim? E pastaj? (me anë të vizatimeve përsëriten elementet më kryesore të përrallës duke e vënë theksin në reagimet reciproke të të dyja palëve)
2. Çka ndodhi në fund?
3. Si u ndje në fund Jana e si u ndje Semiri?
4. A u sollën mes vete në mënyrë miqësore apo në mënyrë armiqësore? Pse?
5. Kush është përgjegjës për atë që ndodhi?
6. Pasi që Semiri dhe Jana kanë filluar të ulen në baka të ndryshme, a do të thotë kjo se është zgjidhur edhe konflikti mes tyre?
7. Çka do të ndodhë nëse nuk zgjidhet konflikti mes tyre?
8. Si mund të zgjidhet konflikti ndërmjet Janës dhe Semirit që ata të pajtohen në vend që të ngelin të hidhëruara?

Përfundim !

Për konflikt nevojiten së paku dy persona. Të dyja anët me sjelljen e tyre ndikojnë ndaj situatës konfliktuale, zakonisht duke ia kthyer fjalën njeri tjetrit, gjegjësisht duke reaguar. Zakonisht sjelljet armiqësore nga njëra palë (akuza, ofendimi, kërcënim, rrahja...) shkaktojnë sjellje të ngjashme edhe nga pala tjetër, sepse paraqitet nevoja “të fitohet tjetri”. Nëse nuk zgjidhet konflikti, ai paraqet kërcënim për marrëdhëniet e mira ndërmjet njerëzve dhe për kultivim të ndjenjave të ndërsjella pozitive. Në rastin e Semirit dhe Janës, kjo do të thoshte se këta fëmijë mund të dëshirojnë që të mos ndajnë asgjë mes vete, të mos shkojnë në vende në të cilat shkon tjetri, të mos qëndrojnë njëri pranë tjetrit kur kërkohet kjo, të mos dëshirojnë të luajnë loja në të cilat është duke luajtur tjetri, ata të mos luajnë me shokët të cilët shoqërohen me tjetrin...

Përkundër kësaj, sjellja miqësore gjatë konfliktit jep mundësi që ai të zgjidhet në atë mënyrë që të dyja palët të bisedojnë në mënyrë paqësore dhe të ndjehen këndshëm për shkak se nuk e kanë për qëllim “ta fitojnë tjetrin”, por duan që të zgjidhet problemi. Në shembullin e tregimit do të thoshte që biseda ndërmjet Janës dhe Semirit ku do të shpëtohej ajo që ka ndodhur, ku nuk do të ketë ofendime, kërcënime e ngjashme, në të do të shqyrtohej përgjegjësia personale, do të kërkohej falje dhe eventualisht do të sanoheshin pasojat e drejtpërdrejta të konfliktit nëse kjo është e mundur (të ndihmohet pastrimi i njollave të fanellës, mbledhja e ujit të derdhur të vizatimit, ndihma gjatë vizatimit ose ngjyrosja e vizatimit tjetër nëse ai nuk mund të shpëtohet....).

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në çifte. Secili çift aktron situatë në të cilën konflikti ndërmjet Semirit dhe Janës zgjidhet në njërin prej mënyrave të përmendura. Pastaj, disa çifte vullnetare e prezantojnë zgjidhjen e tyre edhe para fëmijëve tjerë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Konfliktet janë shkallë - 1

vizatimi 1

Semiri dhe Jana mësojnë në klasë të njëjtë dhe ulen në bankën e njëjtë. Një ditë gjatë pushimit të madh Semiri nuk deshi të dalë nga klasa, por dëshironte të rrijë në vendin e tij që ta përfundojë ngjyrosjen e vizatimit me ngjyra temperë. Jana dëshironte të dalë me shoqen e saj në oborrin e shkollës dhe, posa mësuesja e përfundoi orën, ajo menjëherë shpejtoi dhe u ngrit nga karrigia.

vizatimi 2

Mirëpo, duke shpejtuar, pa dashje Jana e lëkund bankën. Fatmirësisht nuk u derdhën ngjyrat dhe uji, por meqenëse u lëkund banka Semir i frikua mos t'i prishet vizatimi dhe e ngriti dorën lart duke e mbajtur brushën me temperë të kuq në dorë. Tre pika ngjyre ranë mu në fanellën e Janës.

vizatimi 3a i 3b

(Dialogu rrëfhet me lëvizje të njëpasnjëshme të figurave të prera në të cilat janë të paraqitur Jana dhe Semiri)

Jana: "Oh lele, ma përleve fanellën!"

Semiri: "Punë e madhe! Do ta lash ngjyrën me ujë dhe do të zhduket".

Jana: "Po, por nuk mund ta lajë tani këtu në shkollë. Duhet të pres të kthehem në shtëpi. A të rrijë tërë ditën me këtë fanellë në shkollë?"

Semiri: „Eh, po ti je fajtores! Ti e përplase bankën, andaj ngjyra fluturoi!"

Jana: "Sa torollak që je – ngjyrat nuk fluturojnë! Ti me qëllim më stërpike!"

Semiri: „E ti, a qorre je, kot mban syze kur nuk sheh kah e lëvizë karrigën!"

Jana: „Ëhë, më mirë qorr se sa i trashë si bure që je ti!"

Semiri: "Kush është bre i trashë si bure? Eh, tani do ta shohësh ti!"

vizatimi 4

Atëherë Jana fillon të vrapojë nëpër klasë derisa Semiri vrapon pas saj që ta zërë.

vizatimi 5

Duke ikur, në një moment kur ajo kalon përsëri pranë bankës së tyre, Jana e merr gotën me ujë dhe e derdh krejt mbi vizatimin e Semirit.

vizatimi 6

Semiri atëherë tërbohet. Ai e kap Janën dhe e shtyn në dyshe.

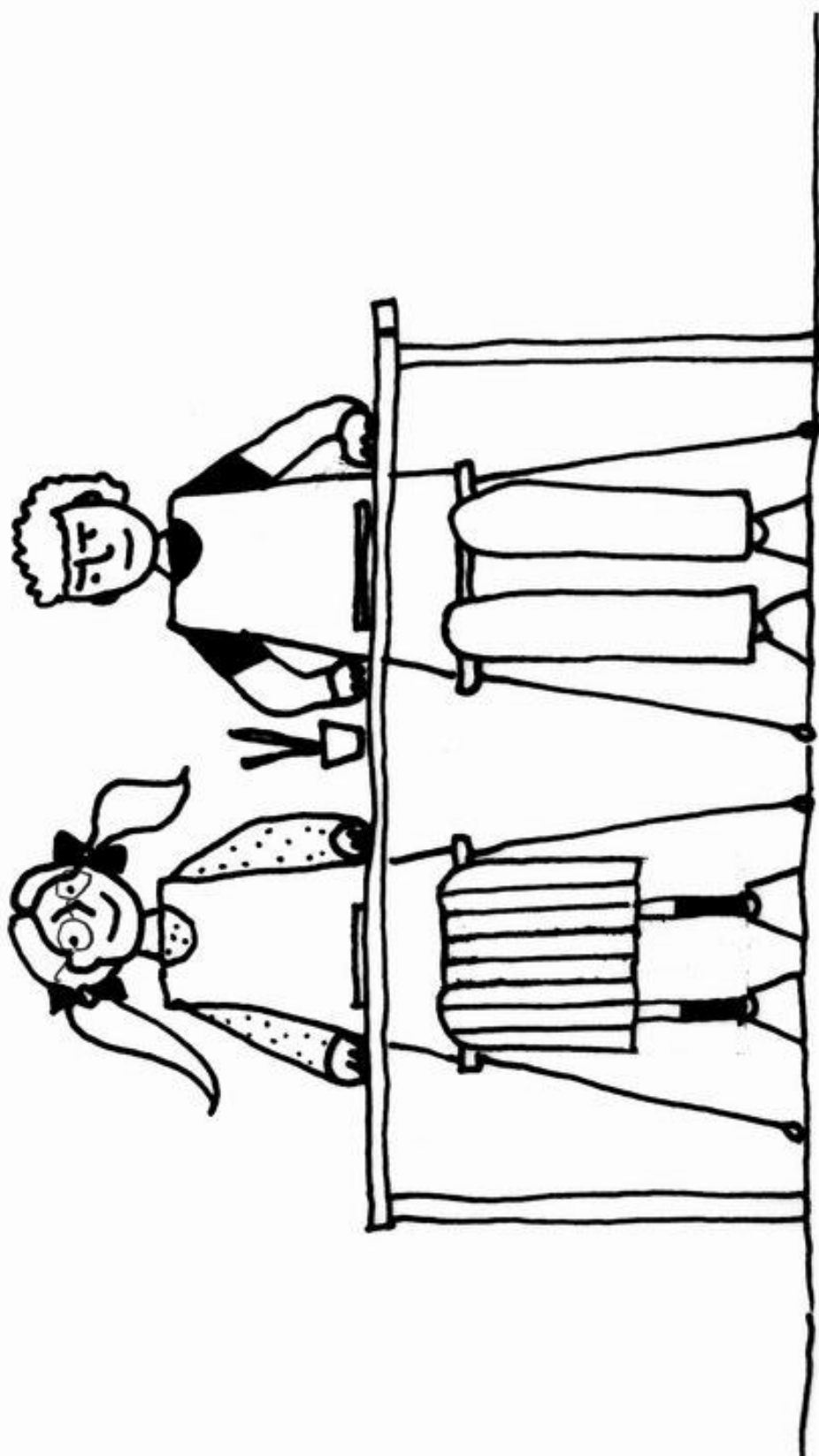
vizatimi 7

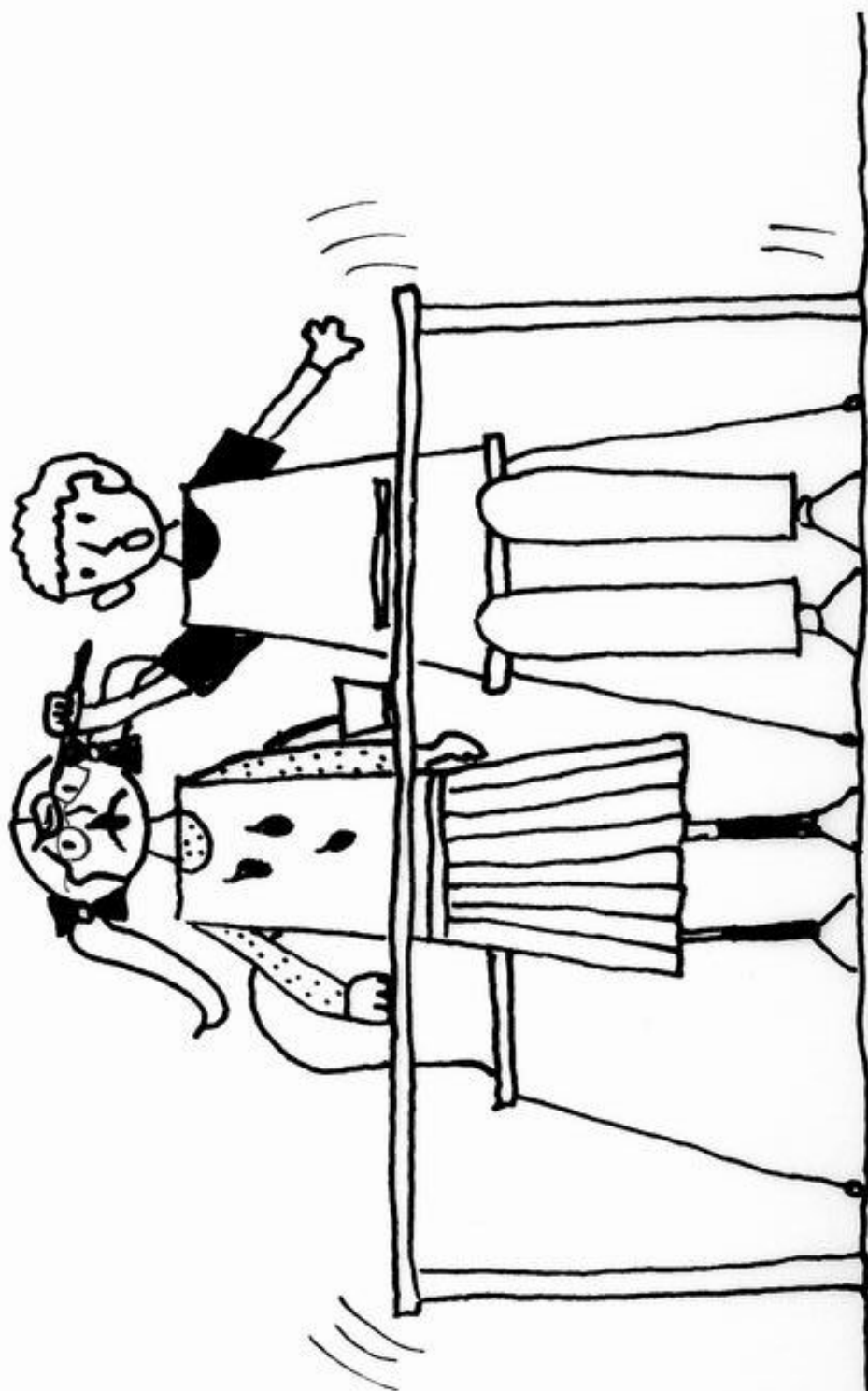
Kur hyri arsimtarja, Jana dhe Semiri i thanë se nuk dëshirojnë të ulen së bashku në të njëjtën bankë. Kur ajo i pyeti se për çfarë arsye, Semiri dhe Jana njëzëri filluan të akuzohen mes vete – Semir thoshte se Jana ia ka prishur vizatimin, ndërsa Jana thoshte se Semiri e ka shtyrë.

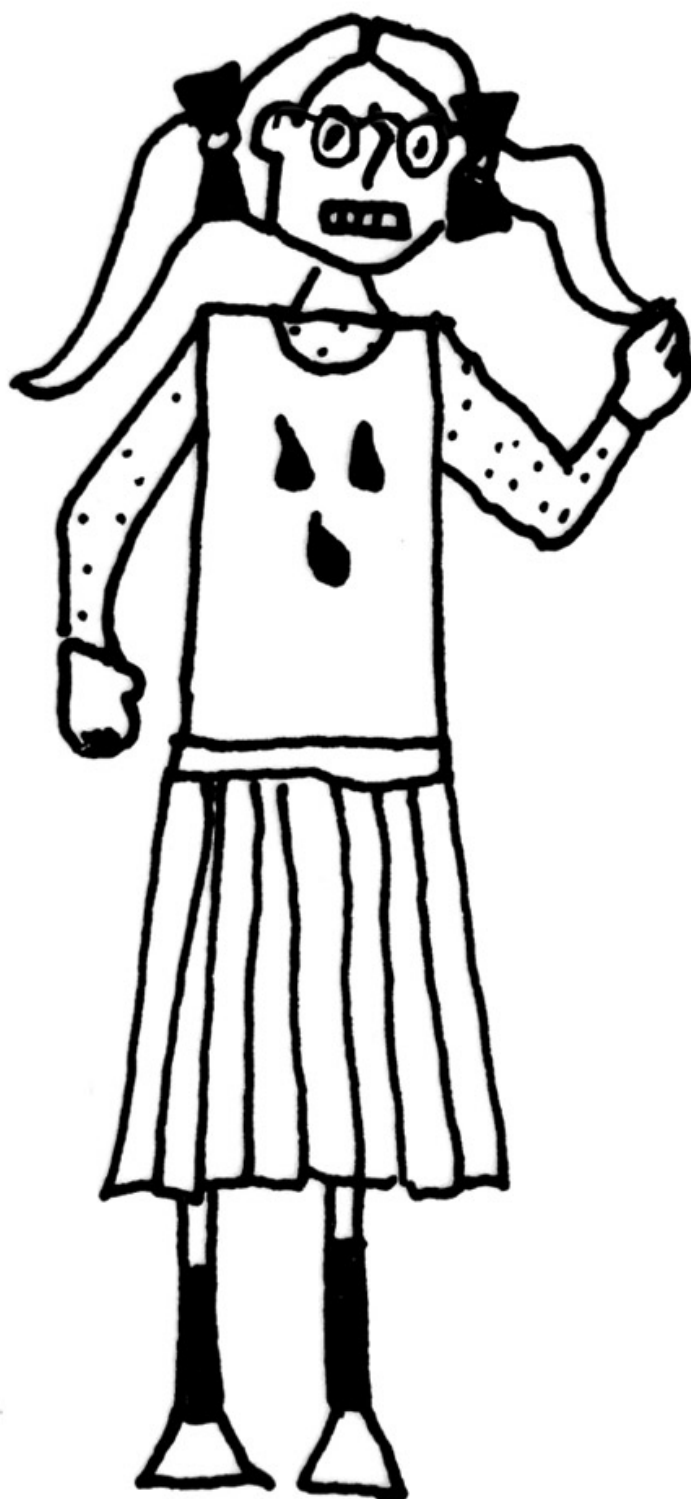
vizatimi 8

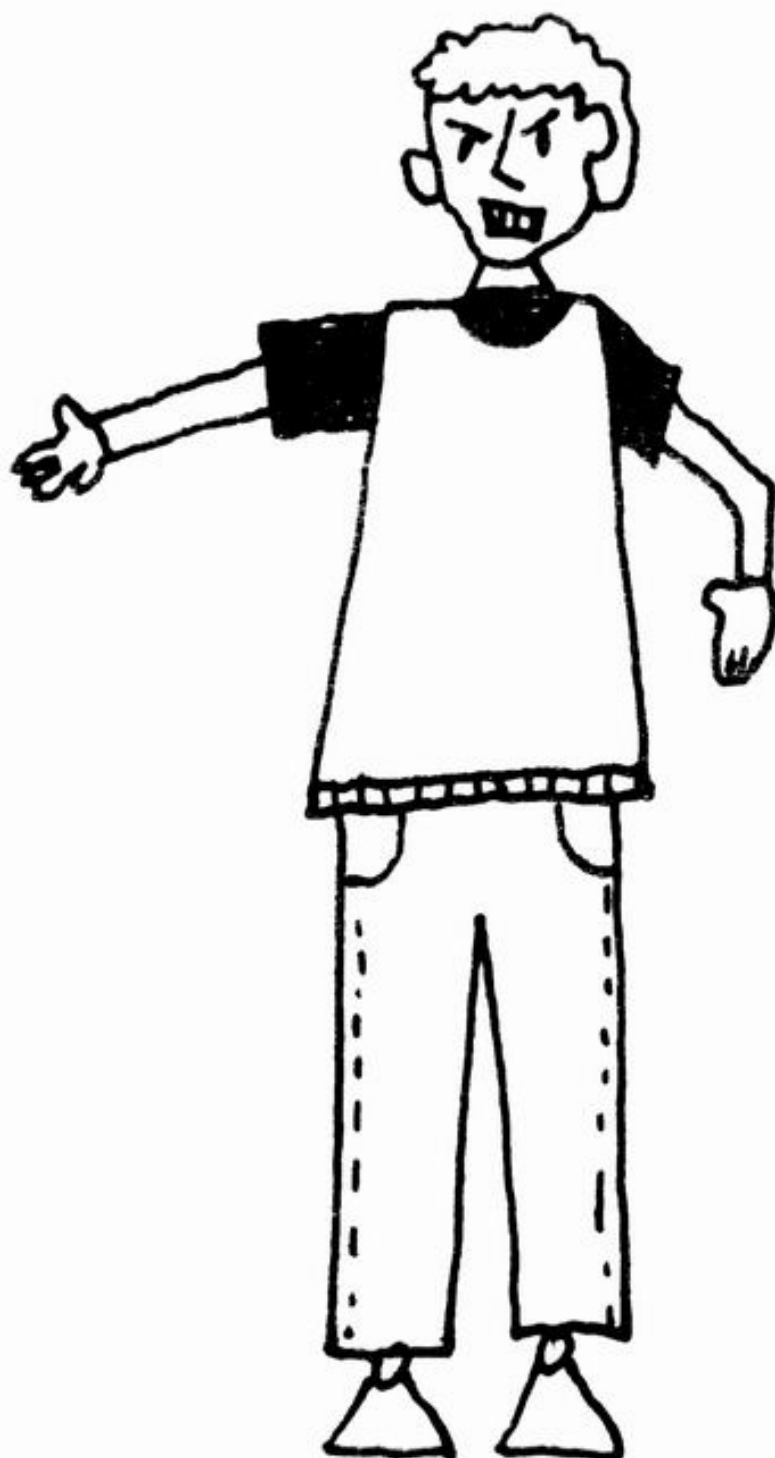
Arsimtarja i uli në banka të ndryshme.

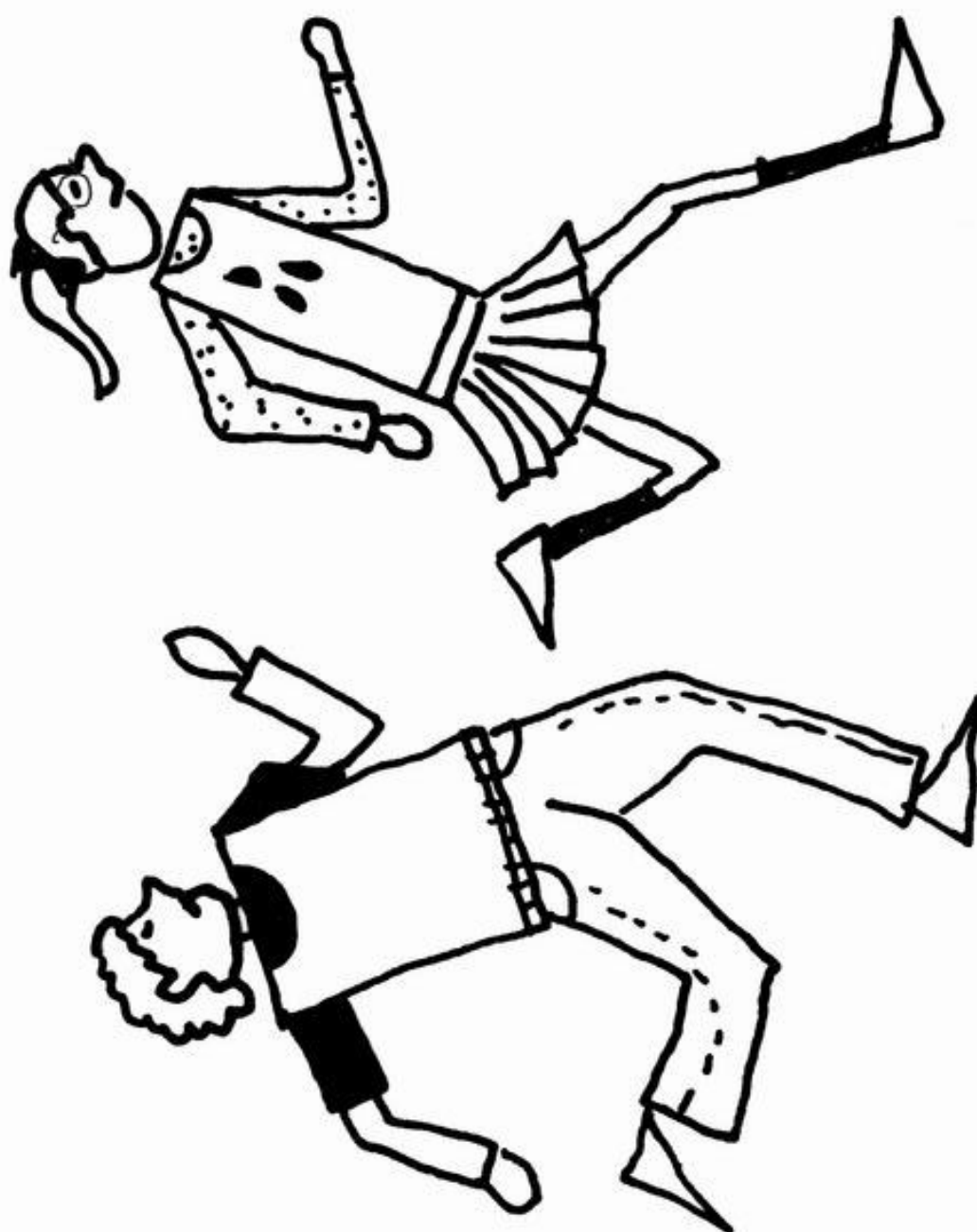
Prej atëherë Jana dhe Semir nuk luajnë më së bashku.

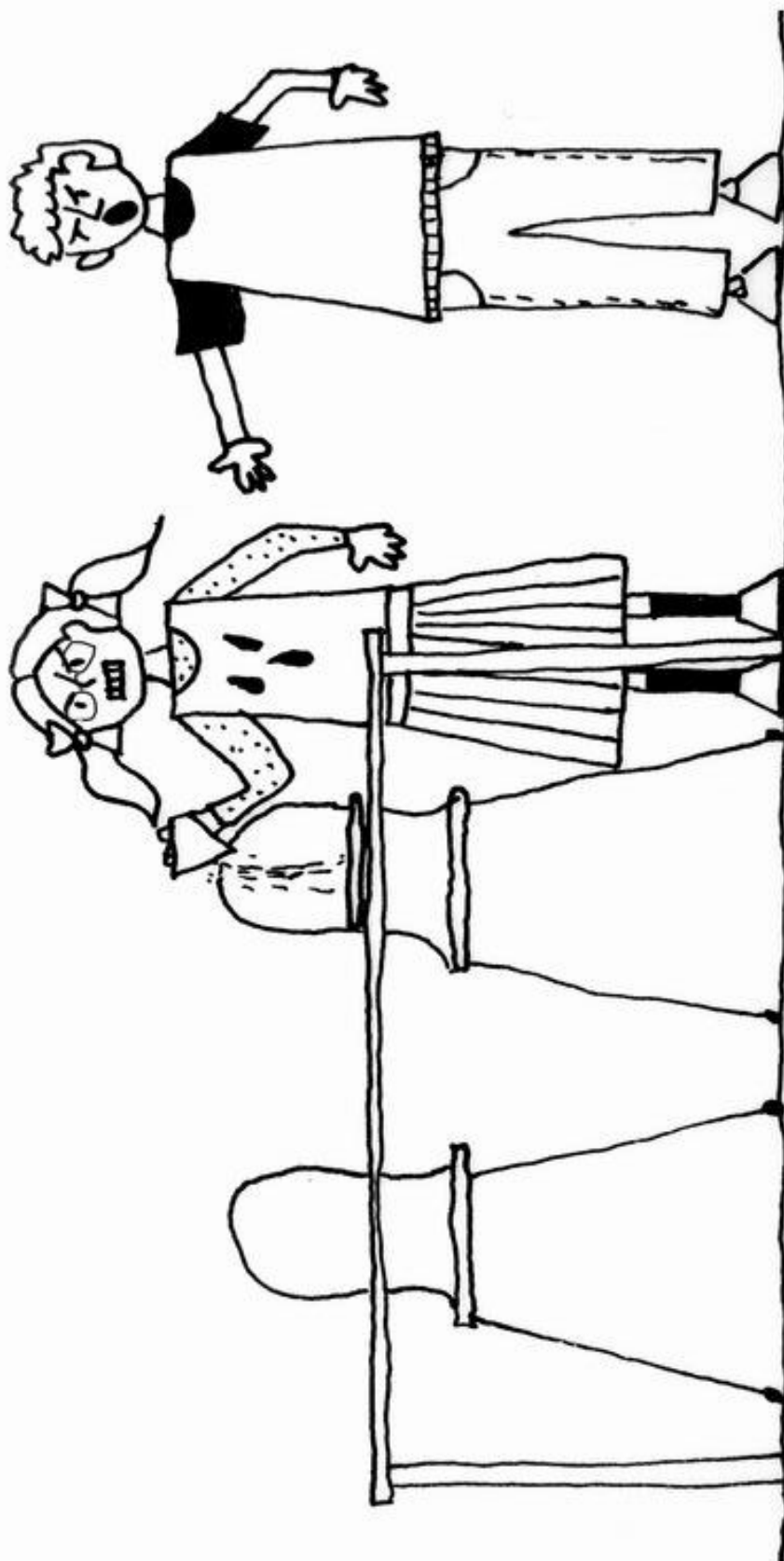

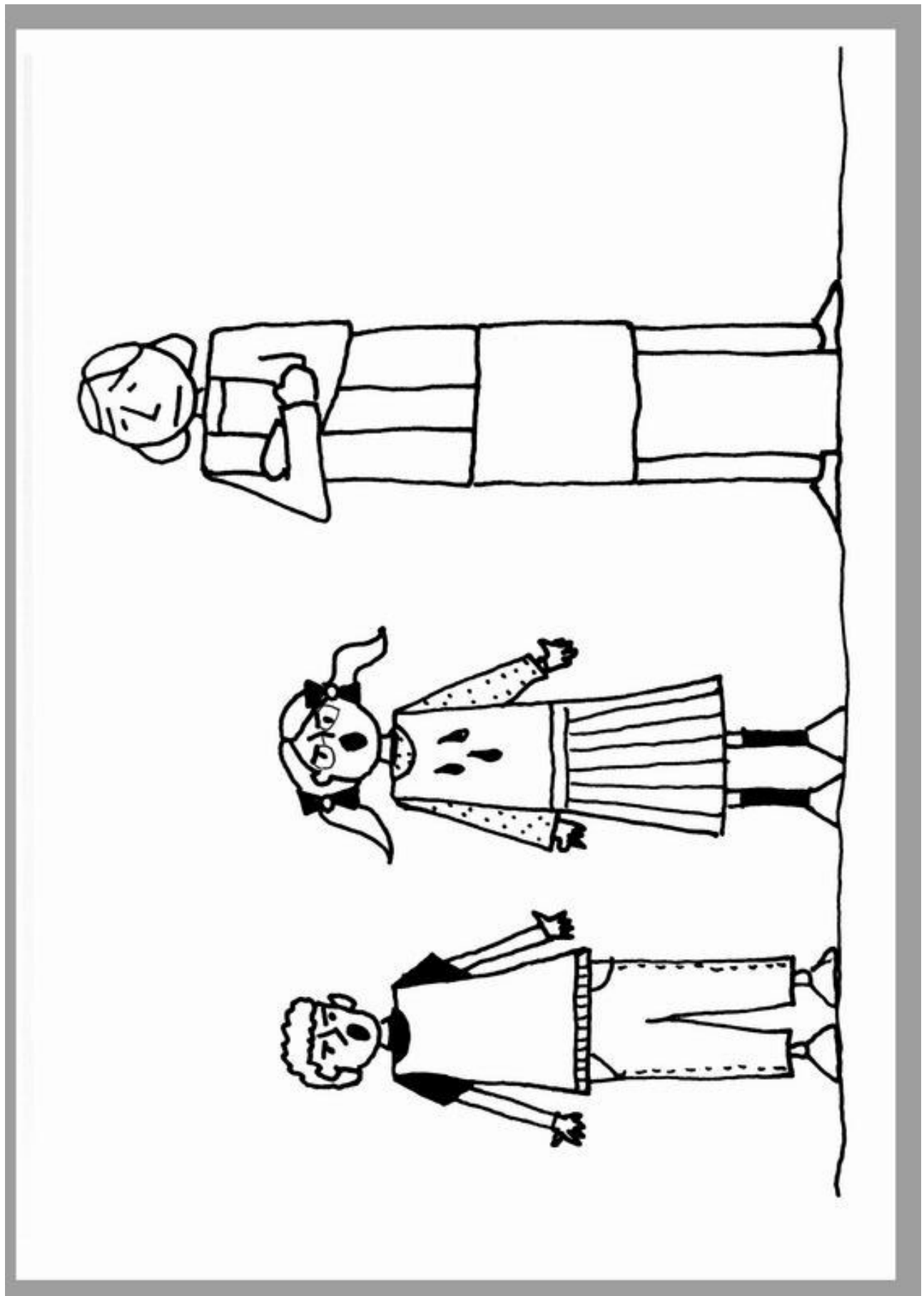

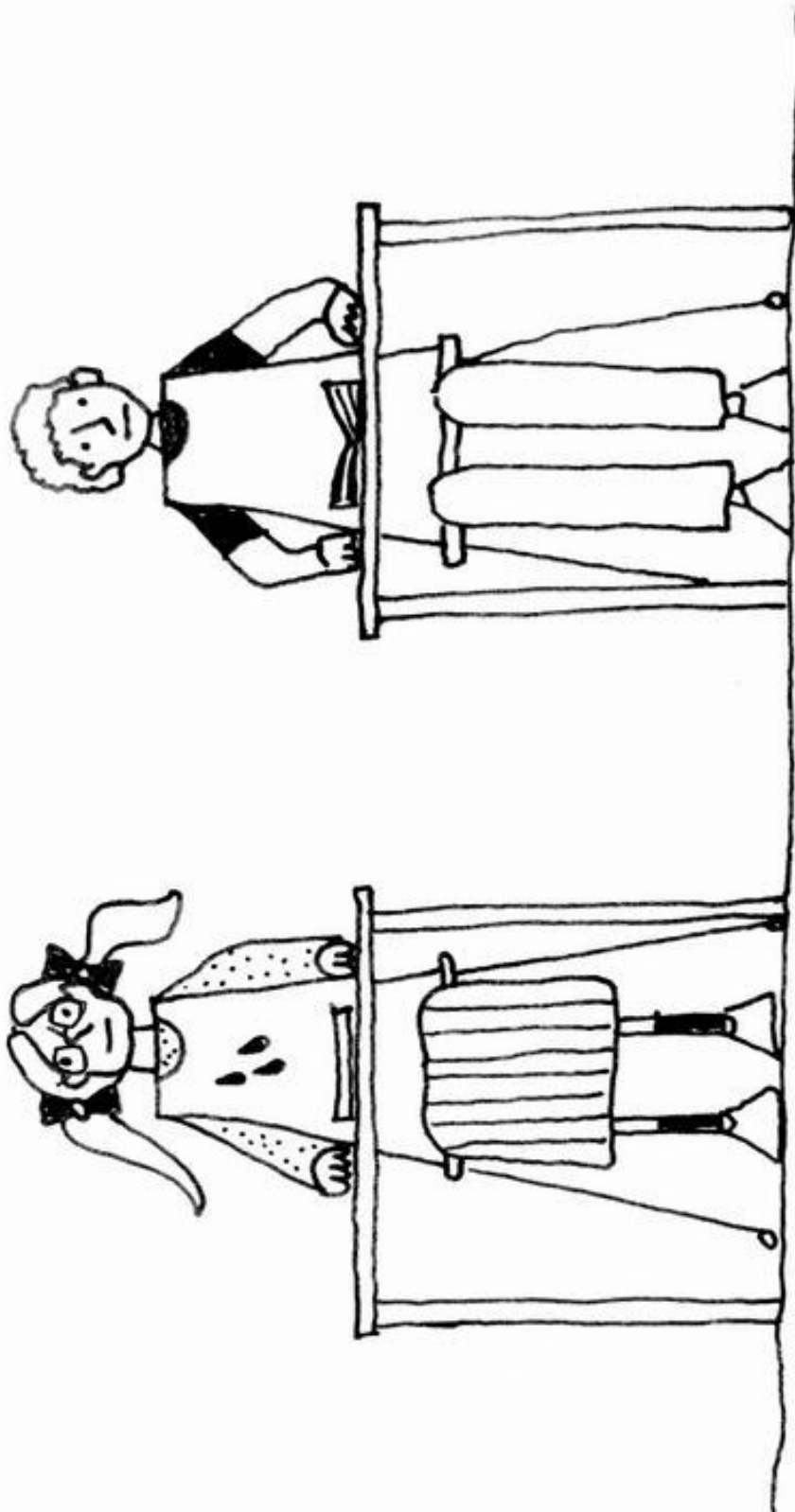

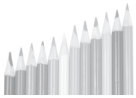

Punëtorja II-9.3: Zgjidhje të drejta 1

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Zgjidhje të drejta 1 (hamer)
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Zgjidhje të drejta 1a
- » Tre sende të ndryshme të cilat lehtë mbahen në dorë
- » Top i letërës, një copë torte e vizatuar, flomasterë (për aktrim)
- » Sellotej

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari ia jep një send fëmijës në anën e tij të djathtë i cili pastaj duhet ta përcjellë dorë më dorë nëpër rreth dhe të thotë: “Ky është lepur dhe lepur i vrapon”. Pas një kohe të shkurtër, përderisa sendi i parë ende shpërndahet, arsimtari e fut edhe një send tjetër i cili gjithashtu duhet të bartet përsëri dorë më dorë dhe thotë: “Kjo është dhelpra dhe tani po mundohet ta kap lepurin”. Më vonë arsimtari e fut edhe sendin e tretë duke thënë: “Ky është ujku dhe ai dëshiron ta kapë dhelprën”. Fëmijët sa më shpejt duhet t’i përcjellin sendet nga njëri te tjetri që asnjë “kafshë” të mos kapet.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ulen në banka. Në tabelë ngjitet hameri në të cilin janë të shkruara zgjidhjet e drejta (ashtu siç është bërë në fletën e punës “Zgjidhje të drejta 1”) dhe arsimtari i shpjegon shkurtimisht.

Arsimtari një nga një e lexon nga një situatë konfliktuale nga fleta e punës “Zgjidhje të drejta 1a”.

Kaktohen fëmijë të cilët dëshirojnë ta aktojnë atë situatë, por edhe ta përfundojnë veprimin ashtu siç ndodhë zakonisht në jetën e përditshme (në mënyrë miqësore me grindje të ndërsjellë të personazheve për shkak se ose vetëm njëra palë e fiton atë që e dëshiron ose të dy nuk e fitojnë atë që e dëshirojnë).

Bisedohet me të gjithë fëmijët se si do të mund të zgjidhej tani situata e njëjtë në mënyrë miqësore me anë të gjendjes së zgjidhjeve të drejta me çka të dyja palët në konflikt do të ndjeheshin mirë. Fëmijët e zgjedhin njërin prej zgjidhjeve të drejta të ofruara në hamer dhe shpjegojnë se pse mendojnë se ajo është zgjidhja më adekuate.

Fëmijët të cilët paraprakisht e aktruan situatën konfliktuale me qasje miqësore, tani aktojnë përsëri prej fillimit, por me zbatimin e zgjidhjes së përcaktuar si të drejtë.

Arsimtari e lexon situatën e ardhshme konfliktuale dhe përsëriten hapat e përshkruar paraprakisht.

Vërejtje: hameri me zgjidhje të drejta ruhet për punëtorinë e ardhshme kur do të vazhdohet me llojet e tjera të zgjidhjeve të drejta.

Përfundim

Ekzistojnë më shumë zgjidhje të drejta të situatave konfliktuale: kërkimi i faljes (për probleme të vogla ose të rastit), kompromisi (kur për palët nuk është e rëndësishme që plotësisht ta kënaqin interesin e tyre, andaj heqin dorë prej një pjese që të arrihet pajtueshmëri), një nga një (kur të dytë e dëshirojnë sendin e njëjtë, ndërsa ajo është vetëm një dhe e pandashme), zgjedhje të rastësisë (“hedhja e monedhës”: kush të fillojë i pari ose të fitojë diçka), lëshim pe (kur për njërin nuk është me rëndësi marrja e ndonjë sendi, andaj heq dorë), prolongimi i zgjidhjes (kur për momentin palët nuk mund të kujtohen ose të merren vesh për zgjidhje adekuate, andaj e prolongojnë kërkesën e tyre për më vonë ose kur zgjidhja prolongohet për shkak të ekzistimit të situatës momentale e cila kufizon), të kërkuarit ndihmë nga fëmija tjetër ose nga ndonjë i rritur, ndarja e sendit të cilin e duan të dyja palët. Që të gjendet zgjidhje e drejtë gjatë situatës konfliktuale, nevojitet që të dyja palët të sillen në mënyrë miqësore dhe të dëshirojnë ta zgjidhin konfliktin. Zgjidhja e drejtë bën që të dyja palët në konflikt të ndjehen mirë me të.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe përafërsisht me nga gjashtë persona dhe ulen së bashku. Nga fëmijët e secilit grup kërkohet të bisedojnë për situata të ngjashme konfliktuale nga përditshmëria e tyre, të cilat do të mund të zgjidheshin ose që tashmë janë zgjidhur me ndonjërin nga zgjidhjet e drejta të përpunuara. Pastaj merren vesh që cilën nga situata e prezantuar ta aktojnë para grupeve të tjera duke e përfunduar me ndonjë zgjidhje të drejtë.

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Arsimtari e shpjegon lojën: “Unë i pari do të numëroj prej një deri në gjashtë. Por, gjatë shqiptimit të secilit numër duart gjenden në vend të ndryshëm:

- » një – duart i prekin gishtat e këmbëve
- » dy – gjunjtë
- » tre – belin

- » katër - supet
- » pesë - kokën
- » gjashtë – ata janë të ngritura lart mbi kokë.

Hajt tani disa herë me radhë t'i ushtrojmë numrat me lëvizjet e tyre, ndërsa ju orvatuni të mbani mend se cili numër me cilën lëvizje korrespondon (ushtrohet disa herë).

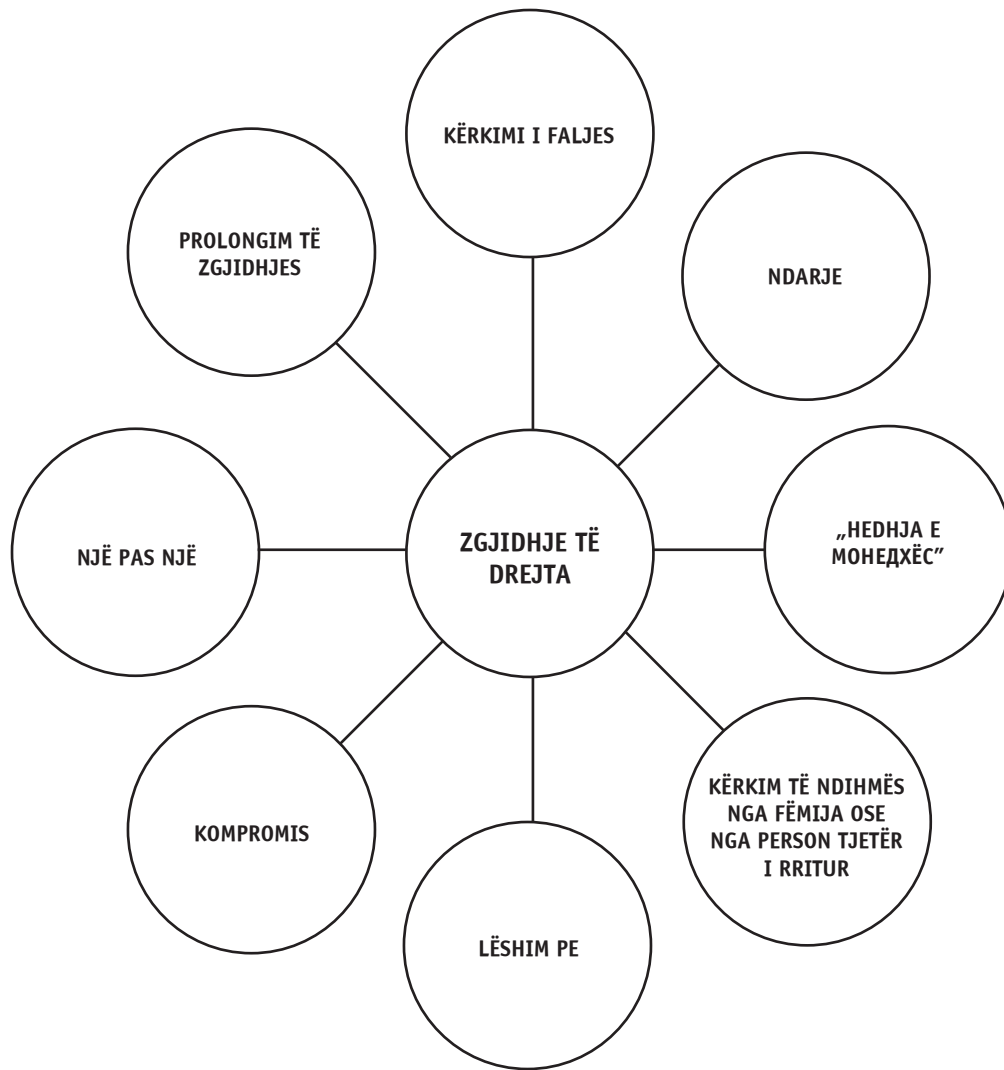
"Tani unë do t'i them numrat prej një deri në gjashtë, por jo me radhë, ndërsa ju do të duhet të përkujtoheni se ku duhet t'i vendosni duart në atë numër. Por, kini kujdes se numrat do t'i them gjithnjë e më shpejt".

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Zgjidhje të drejta 1

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Zgjidhje të drejta 1a

1. Hava dhe Ivani banojnë në një ndërtesë dhe çdo ditë luajnë së bashku në fushën e sportit prapa ndërtesës. Një ditë Ivani e solli topin e tij të ri t'ia tregojë Havës dhe të luajnë me të. Por, një ditë më parë kishte rënë shi dhe vende-vende ende kishte ujë. Megjithatë ata e gjetën një vend më të thatë dhe atje bukur u shkante loja. Në një moment Hava e goditi topin pak më fortë dhe ai fluturoi drejt ujit afër tyre. Ivani vrapoi ta kapë, por meqë nuk ia doli ta kapë me të dy duart, vetëm e goditi fuqishëm me njërën dorë. Topi nuk ra në dorë, por pa dashje e goditi Havën në kokë. Fatmirësisht, Hava nuk u lëndua nga goditja me top, por megjithatë ajo e shikoi Ivanin me një zemërim të madh

(Kërkimi i faljes: Ivani i kërkoi falje Havës për shkak se rastësisht e goditi me top)

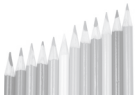
2. Burhani dhe Emina janë vëlla e motër. Së bashku u kthyen nga shkolla në shtëpi. Pasi hëngrën drekë, që të dy deshën ndonjë ëmbëlsirë. Iu kujtua se dje në shtëpi kishte tortë, e hapën frigoriferin të shohin a mos ka ngelur diçka nga torta. Aty kishte vetëm një copë tortë. Të dy dëshironin ta marrin copën e tortës për vete.

(Kompromis: Burhani dhe Emina e ndajnë copën e tortës; që të dy e heqin dorë nga gjysma e copës së tortës që do ta kishin hëngër vetë nëse do ta merrnin tortën vetëm për vete)

3. Daniela ka ardhur mysafir te Orhani. Luajtën së bashku tre loja të ndryshme: radhitën mozaik, luajtën “babo”, shikuan film vizatimor. Pastaj që të dy dëshiruan të vizatojnë, por kishte vetëm një fllomaster. Të dy u nisën drejt fllomasterit dhe asnjëri nuk dëshironte të heq dorë nga ideja e vizatimit.

(një pas një, pastaj „hedha e monedhës “: një herë vizaton njëri e pastaj tjetri, për shkak se fllomasteri nuk mund te ndahet, ndërsa me hedhjen e monedhës përcaktohet se kush do të vizatojë i pari, kur të mbarojë njëri – ia jep fllomasterin tjetrit)

Punëtorja II-9.4: Zgjidhje të drejta 2

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Zgjidhje të drejta 1
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Zgjidhje të drejta 2
- » Letër të vjetër
- » Sellotej
- » Libër, kuti të mozikëve, bluzë të madhe/maicë, katrorë për lojë, top (për aktrim)

Aktiviteti hyrës

Në tri vende në dyshe ngjiten disa letra të vjetra njëra pranë tjetrës duke formuar tre “ishuj” me madhësi të ndryshme: më i vogli (ku duhet të qëndrojnë më shumë fëmijë, disa duhet të mbahen mes vete), i mesmi (ku pothuajse të gjithë fëmijët do të mund të qëndrojnë me nga një këmbë dhe disa do të mbahen nga fëmijët e tjerë) dhe më i madhi (ku të gjithë fëmijët do të mund të qëndrojnë me të dy këmbët).

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në këmbë. Pasi të jep shenjë arsimtarja, të gjithë fëmijët do të duhet të qëndrojnë në njërin nga tre sipërfaqet, varësisht se cilën e ka përmendur arsimtarja (“ishulli i vogël”, “ishulli i mesëm”, “ishulli i madh”). Sipërfaqet janë përafërsisht të ngushta dhe nuk lejojnë që të gjithë fëmijët të qëndrojnë me rehati në to, por të gjithë së bashku do të duhet të gjejnë zgjidhje që asnjë fëmijë të mos ngelë jashtë “ishullit”.

Aktiviteti kryesor 1

Aktiviteti realizohet sipas radhës së njëjtë të përshkruar në punëtorinë e mëparshme, por me situata të reja konfliktuale të cilat sjellin lloje të ndryshme të zgjidhjeve të drejta (të cilat nuk u përpunuan në punëtorinë e mëparshme).

Fëmijët ulen në banka. Në tabelë ngjitet hameri në të cilin janë të shënuara zgjidhjet e drejta (ashtu siç është shpjeguar në fletën e punës “Zgjidhje të drejta 1”) dhe arsimtarja shkurtimisht i shpjegon.

Arsimtarja e lexon njërin nga situatat konfliktuale të fletës së punës “Zgjidhje të drejta 2”).

Caktohen fëmijë të cilët dëshirojnë të aktrojnë situatë të njëjtë, por edhe që ta përfundojnë veprimin ashtu siç ndodhë zakonisht në jetën e përditshme (në mënyrë armiqësore, me grindje të ndërsjellë të personazheve për shkak se ose vetëm njëra palë e fiton atë që e dëshiron ose të dy nuk e fitojnë atë që e dëshirojnë).

Bisedohet me të gjithë fëmijët se si do të mund tani të zgjidhjet situata e njëjtë në mënyrë miqësore me anë të gjendjes së zgjidhjes së drejtë, me çka të dyja palët në konflikt do të ndjeheshin mirë. Fëmijët e zgjedhin njërin prej zgjidhjeve të drejta të ofruara në hamer dhe shpjegojnë se pse mendojnë se ajo është zgjidhja më e adekuate.

Fëmijët të cilët paraprakisht e aktuan situatën konfliktuale me qasje armiqësore, tani aktrojnë përsëri prej fillimi, por me zbatimin e zgjidhjes së përcaktuar si të drejtë.

Arsimtarja e lexon situatën e ardhshme konfliktuale dhe kështu përsëriten hapat e përshkruara paraprakisht.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët qëndrojnë në rreth me duar të shtrira përpara. Pastaj i mbyllin sytë dhe ngadalë nisen drejt qendrës së rrethit, duke i prekur dy shputa të lira të cilat do të duhet t’i kapin. Asnjë dorë nuk duhet të ngelë e lirë, por edhe dy duar nuk mund ta kapin një dorë. Kur të kapen të gjitha duart mes vete, fëmijët i hapin sytë dhe ngadalë fillojnë të lirohen, por duke i mbajtur duart të lidhura.

Në fund mund të fitohet një rreth, tetëshe ose dy rrethe. Disa mund të ngelin me shpinë të kthyer kah qendra e rrethit, por duhet të gjithë fëmijët të lirohen. Me rëndësi është që arsimtarja ta përcjellë procesin jashtë rrethit, sepse gjatë ndonjë pjese të lirim të duhet t’u ndihmojë fëmijëve me sugjerimet e veta.

Përfundim

Tashmë është dhënë në punëtorinë e mëparshme.

Ekzistojnë më shumë zgjidhje të drejta të situatave konfliktuale: kërkimi i faljes (për probleme të vogla ose të rastit), kompromisi (kur për palët nuk është e rëndësishme që plotësisht ta kënaqin interesin e tyre, andaj heqin dorë prej një pjese që të arrihet pajtueshmëri), një nga një (kur të dytë e dëshirojnë sendin e njëjtë, ndërsa ajo është vetëm një dhe e pandashme), zgjedhje të rastësisë (“hedhja e monedhës”: kush të fillojë i pari ose të fitojë diçka), lëshim pe (kur për njërin nuk është me rëndësi marrja e ndonjë sendi, andaj heq dorë), prolongimi i zgjidhjes (kur për momentin palët nuk mund të kujtohen ose të merren vesh për zgjidhje adekuate, andaj e prolongojnë kërkesën e tyre për më vonë ose kur zgjidhja prolongohet për shkak të ekzistimit të situatës momentale e cila kufizon), të kërkuarit ndihmë nga fëmija tjetër ose nga ndonjë i rritur, ndarja e sendit të cilin e duan të dyja palët.

Që të gjendet zgjidhje e drejtë gjatë situatës konfliktuale, nevojitet që të dyja palët të sillen në mënyrë miqësore dhe të

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Zgjidhje të drejta 2

1. Learti dhe Didari mësojnë në klasë të njëjtë. Një fëmijë tjetër i klasës atë ditë kishte ditëlindje dhe i ftoi ata dy atë pasdite në shtëpinë e tij të hanë tortë. Learti dhe Didari shkuan pas orëve të blejnë dhuratë të përbashkët për ditëlindje. Learti dëshironte ta blejnë një libër, ndërsa Didarie pa një mozaik të bukur. Learti luante më shumë me fëmijën i cili e festonte ditëlindjen dhe insistonte t'i blejnë libër për shkak se mendonte se libri do ta gëzonte më shumë se mozaiku.

(lëshim pe: Didari e pranon idenë e Leartit për shkak se ai e njeht më mirë fëmijën i cili e feston ditëlindjen)

2. Vjosa dhe Arta janë motra. Ato ishin në ndërrimin e parë në shkollë, por në mëngjes të dyja i kishte zënë gjumi dhe shpejtuan të mos vonohen, sepse ora e parë sapo ishte duke filluar. Vjosa e hapi sirtarin e saj që me shpejtësi ta veshë bluzën e dëshiruar, por ajo nuk gjendej aty. Nuk kishte kohë ta kërkojë, andaj e veshi një bluzë tjetër. Arta tashmë kishte dalë në oborr dhe e priste. Kur doli Vjosa, ç'të sheh: Arta e kishte veshur bluzën të cilën e kërkonte ajo. Vjosa u zemëruar shumë.

(prolongim i zgjidhjes për më vonë: për shkak të mungesës së kohës së mjaftueshme për bisedë para shkollës, zgjidhja prolongohet për ndonjë rast të ardhshëm – pas mbarimit të orëve)

3. Tarkani dhe Nadija kanë katrorë të përbashkët. Të dy filluan të ndërtojnë diçka, por sa më shumë që zvogëlohej numri i katrorëve të lirë, aq më pak ata vazhdonin me ndërtim, madje orvateshin t'i grumbullojnë për vete katrorët e lirë që të mos i marrë tjetri, me çka nuk do t'ju ngelnin katrorë të mjaftueshëm për ta përfunduar ndërtimin. Në fund gjysma e katrorëve ishin pranë Tarkanit dhe pothuajse po aq gjendeshin pranë Nadies, por asnjëri prej tyre nuk kishte katrorë të mjaftueshëm që ta përfundojë ndërtimin. Assesi nuk mundnin që së bashku të gjejnë zgjidhje.

(të kërkuarit ndihmë nga ndonjë fëmijë tjetër ose nga ndonjë i rritur: për shkak se nuk mundnin vetë ta zgjidhin problemin)

4. Markoja dhe Dona janë vëlla e motër. U bezdisën së shikuari televizor, andaj të dy dëshiruan të luajnë me top. Vrapuan drejt tij dhe të dy filluan ta tërheqin topin kah vetja.

(ndarja: mund të merren vesh që të dy të luajnë ndonjë lojë me top në të njëjtën kohë)

Tema III: UNË DHE TË TJERËT – MARRËDHËNIET SHOQËRORE

Përmbajtja III-1: NJOHJA ME TË DREJTAT E FËMIJËVE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se fëmijët kanë të drejta » T'i njohë disa të drejta të fëmijëve » Të dijë se ekziston një libër (dokument ndërkombëtar) në të cilin janë të përcaktuar ato të drejta
Shkathtësi	» Të mund t'i dallojë disa të drejta të fëmijëve dhe shkeljen e tyre » Të mund të kërkojë mbrojtje në rast se shkelet ndonjë nga të drejtat e tij
Qëndrime/ vlera	» Të kuptojë se të gjithë fëmijët kanë të drejta » Të pranojë se të gjithë fëmijët kanë të drejta të barabarta

Punëtorja III-1.1: Dëshirat dhe nevojat*

Materiale

- » Fletë pune për nxënësit: Komplet kartelash me nevoja dhe dëshira
- » Pajisje për të shkruar
- » Fleta më të mëdha të letrës
- » Sellotej
- » Shkumës

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ndahen në grupe me nga katër-pesë fëmijë. Secilit grup i jepen komplete të 20 kartelave të shënuara dhe katër kartela të zbrazëta në të cilat shënohen nevojat dhe dëshirat nga fleta e punës.

Arsimtari u shpjegon fëmijëve se ata janë banorë të shtetit të ri i cili kujdeset që t'i përmbush nevojat dhe dëshirat e tyre. Pastaj u thotë t'i shikojnë kartelat dhe nëse mendojnë se ka edhe diçka tjetër që ata e duan dhe është e shumë e rëndësishme për ta, atë ta vizatojnë në kartelat e zbrazëta.

Pas disa minutave, pasi që secili grup t'i kompletojë kartelat, arsimtari u thotë se për shkak se shteti është varfëruar shumë do të detyrohet t'i ndalojë disa të drejta dhe dëshira të fëmijëve, andaj ata do të detyrohen t'i zgjedhin tetë nevoja dhe dëshira prej të cilave do të heqin dorë. Arsimtari thotë: "Kur t'i zgjidhni dhe t'i lini anash kartelat e zgjedhura, unë do të kalojë dhe do t'i mbledh, ndërsa juve do t'ju ngelin 16 vizatime me të drejta dhe dëshira".

Pas disa minutave, pasi fëmijët të përfundojnë, arsimtari i mbledh kartelat prej të cilave nxënësit kanë hequr dorë dhe u thotë: "Tani ka varfëri edhe më të madhe, andaj duhet të hiqni dorë edhe prej tetë nevojave dhe dëshirave të tjera, sepse shteti do të mund t'i përmbushë vetëm disa prej tyre".

Pasi që fëmijët të vendosin se prej cilave kartela të heqin dorë, arsimtari përsëri i mbledh kartelat.

Pastaj secili grup i mbledh kartelat e ngelura, i ngjet në një copë të madhe të letrës dhe e ngjet atë në tabelë.

Arsimtari së bashku me fëmijët konstaton se cilat të drejta dhe nevoja përsëriten në secilin grup, ato i heq dhe i ngjet në një fletë tjetër të përbashkët dhe pastaj ua lexon fëmijëve edhe njëherë.

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: UNICEF-i (2004). *Kam të drejtë ...: Doracak për klasën e tretë dhe klasën e katërt*. Shkup: Instituti për Hulumtime Sociologjike dhe Politiko-Juridike dhe UNICEF – Shkup

Diskutim

1. A kishte gjëra prej të cilave do të mund të hiqim dorë lehtë? Cilat?
2. A kishte gjëra prej të cilave do të të hiqim dorë vështirë? Cilat? Pse?
3. A e kishit vështirë të hiqni dorë nga ato dëshira dhe nevoja të cilat i kishit shënuar vetë?
4. Kush duhet t'i përmbushë nevojat e fëmijëve

Përfundim

Ne vështirë heqim dorë nga ato gjëra të cilat paraqesin kushte të domosdoshme për jetë dhe zhvillim (nevoja), ndërsa më lehtë mund të heqim dorë nga ato gjëra të cilat paraqesin kushte të dëshiruara për jetë dhe zhvillim (dëshira).

Ka gjëra pa të cilat nuk mund të jetojmë dhe të zhvillohemi. Ato janë nevojat themelore të njerëzve. Përmbushja e nevojave themelore të fëmijëve është e garantuar me ligj dhe është e rregulluar me të drejta të posaçme të fëmijëve. Respektimi i të drejtave të fëmijëve mundëson që secili fëmijë t'i ketë kushtet për zhvillim normal.

Aktiviteti përmbyllës

Klasa është e ndarë me shumës në dy pjesë. Arsimtari u thotë fëmijëve se njëra pjesë është PO ("pajtohem"), ndërsa pjesa tjetër është JO ("nuk pajtohem").

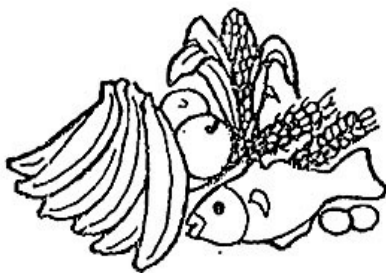
Arsimtari i thotë disa pohime, ndërsa fëmijët kalojnë në njërin ose pjesën tjetër të klasës varësisht se a pajtohen ose nuk pajtohen.

- » "Fëmijët kanë të drejtë të luajnë."
- » "Fëmijët kanë të drejtë të bëjnë çka të duan."
- » "Fëmijët kanë të drejtë të mësojnë."
- » "Fëmijët kanë të drejtë t'i keqtrajtojnë kafshët."
- » "Fëmijët kanë të drejtë të marrin nga prindërit e tyre gjithçka dëshirojnë."
- » "Fëmijët kanë të drejtë të lexojnë libra."
- » "Fëmijët kanë të drejtë ta ndotin planetin (Tokën)."
- » "Fëmijët kanë të drejtë të thonë çka të duan".

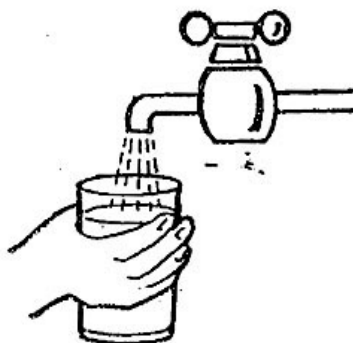

Reflektim

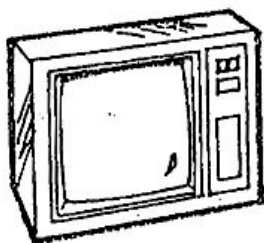
1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

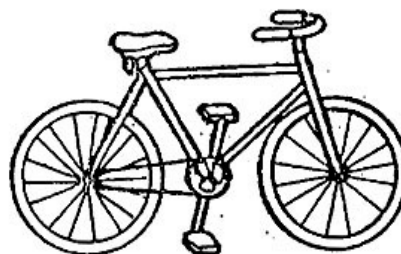
Ushqim cilësor

Ujë i pijshëm

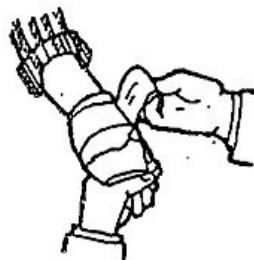
Televizor

Televizor

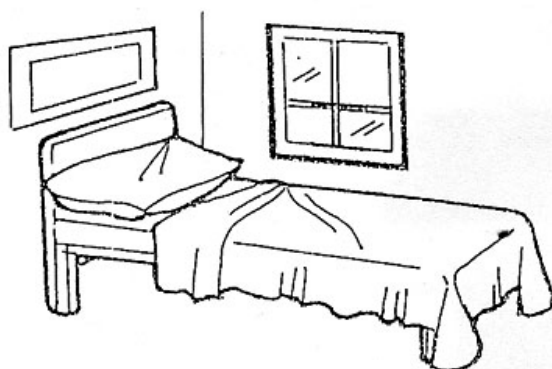

Mundësi që ta shprehë
mendimin tim

Përkujdesje mjekësore

Dhomë personale

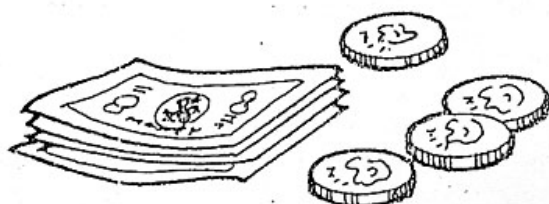
Ëmbëlsira

Mbrojtje nga diskriminimi

Arsimimi

Të holla xhepi

Të holla xhepi

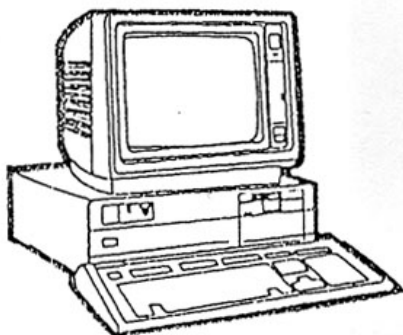

Shtëpi

Mundësi ta shpreh religjionin
personal

Kompjuter

Veshje

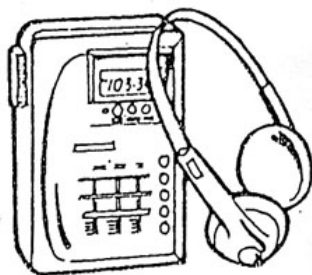

Ajër i pastër

Mbrojtje nga moskujdesi

Sistem muzikor personal

Vend për lojë

Punëtorja III-1.2: Kam të drejt t'i njoh drejtat e mia*

Materialet

- » Fletë të madhe të letrës në të cilën shkruan: Meqenëse jam fëmijë kam të drejtë të
- » Fletë pune për nxënësit: Vizatime me të drejtat e fëmijëve
- » Kuti
- » Sellotej
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Fletë të madhe të letrës
- » Shkumës
- » Tabelë

Aktiviteti kryesor

Fleta e madhe me fjali të papërfunduar "Meqenëse jam fëmijë kam të drejtë të....." ngjitet në tabelë.

Arsimtarja thotë: "Tani do të mendojmë së bashku se cilat janë të drejtat të cilat u takojnë fëmijëve. Secili do të mund t'i thotë të gjitha idetë dhe së bashku me fëmijët t'i komentojë. Pastaj edhe njëherë i lexon idetë e shënuara.

Diskutim

1. Çka nënkupton kur do të thuhet se dikush ka të drejtë të...?
2. A mund të kem të drejtë vetëm unë për diçka, ndërsa të tjerët të mos kenë?
3. A e dini ndonjë vend të posaçëm ku përcaktohen të drejtat e fëmijëve?

166

Përfundim

Të kesh të drejtë do të thotë se ke diçka, mund të bësh, duhet të fitosh, duhet të tjerët të bëjnë për ty. Ekziston një ligji cili vlen për të gjithë fëmijët e botës dhe ai quhet Konventa për të drejtat e fëmijës. Në këtë ligj përshkruhen të drejtat e fëmijëve, aty është shënuar gjithçka që mund të bëjnë fëmijët, si dhe gjithçka që mund të bëjnë të rriturit të cilët janë përgjegjës që fëmijët t'i bëjnë të lumtur, të shëndoshë dhe të sigurt. Në të gjitha ligjet ekzistojnë pjesë të cilat quhen nene. Edhe Konventa ka nene. Në secilin nen është shënuar nga një e drejtë të cilën e kanë fëmijët.

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtarja shpjegon: "Tani do të mundohemi të njoftohemi me të drejtat të cilat i kanë fëmijët. Në një kuti janë futur fotografi me të drejtat e fëmijëve (të prera nga fleta e punës). Tani secili prej jush do ta tërheqë nga një të drejtë.

Ngjitni ato në trupin tuaj dhe shëtitni nëpër hapësirën e klasës me qëllim që të njoftoheni edhe me të drejtat e tjera. Kur të duartrokas dy herë, ju përsëri do të duhet të mbledheni në rreth."

Fëmijëve u jepen disa minuta për shëtitje. Arsimtarja vlerëson vetë se kur do të duhet t'i ftojë përsëri të vijnë në rreth. Pasi që të gjithë fëmijët përsëri do të tubohen në rreth, arsimtarja u thotë: "Tani secili le të na e tregojë vizatimin e tij dhe le të na thotë se cilën të drejtë e ka ai."

Nëse fëmijët kanë probleme për ta definuar të drejtën në mënyrë adekuate, atëherë arsimtarja u ndihmon.

Pastaj ajo pyet: "A mendon se kjo e drejtë do të duhet të jetë pjesë e Konventës për të drejtat e fëmijës?"

Me qëllim që të mos shfaqen situata të pakëndshme mes fëmijëve, më së mirë është që mësuesja ta ngjisë të drejtën për keqpërdorim seksual të fëmijëve.

Aktiviteti kryesor 3

Pasi që të gjithë fëmijët i kanë prezantuar të drejtat e tyre, arsimtarja u drejtohet: "Tani secili prej jush mund të ulët në vendin e vet dhe ta ngjyrosë të drejtën e tij."

Pastaj të drejtat e ngjyrosura bashkërisht ngjiten në fletë më të madhe dhe varen në tabelë.

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: UNICEF-i (2004). Kam të drejtë ...: Doracak për klasën e tretë dhe klasën e katërt. Shkup: Instituti për Hulumtime Sociologjike dhe Politiko-Juridike dhe UNICEF – Shkup

Diskutim

1. Çka bëmë sot?
2. A e dini se pse e bëmë këtë?

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Secili në rreth me radhë do të duhet ta përfundojë fjalinë: “Meqenëse jam fëmijë kam të drejtë të.....”. Pas mësueses vazhdon fëmija afër saj dhe kështu me radhë derisa të përfundojë rrethi.

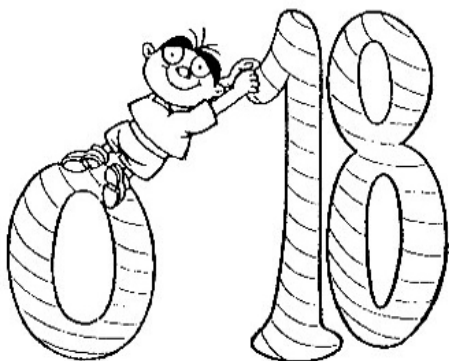
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

VMe rëndësi është që secili fëmijë të njoftohet me të drejtat e veta të cilat i jepen në Konventën për të drejtat e njeriut.

Kur fëmija i njeh të drejtat, mund ta dijë kur ndonjë e drejtë i shkelet dhe të kërkojë t’i respektohet ajo e drejtë.

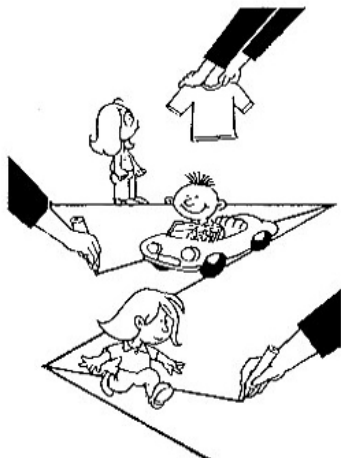
Neni 1.

Fëmijë është secili person i cili nuk i ka mbushur 18 vjet.

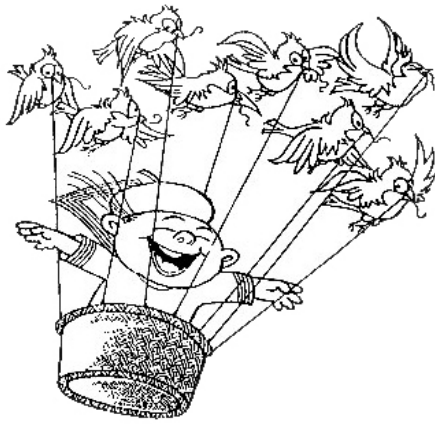
Neni 6.

Secili fëmijë ka të drejtë të jetojë dhe të zhvillohet.

Neni 27

Secili fëmijë ka të drejtë të ketë standard të mirë jetësor.

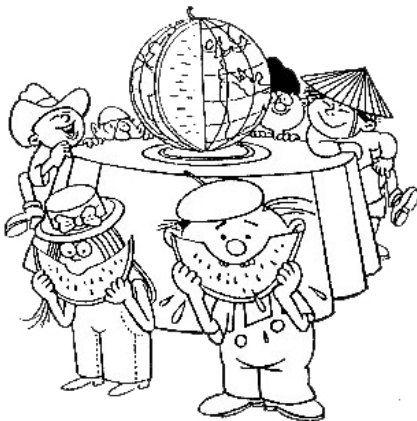
Neni 3.

Çdo i rritur duhet gjithnjë ta bëjë atë që është më e mirë për fëmijën.

Neni 7.

Secili fëmijë e ka të drejtën e emrit dhe të nënshtetësisë.

Neni 2

Asnjë fëmijë nuk guxon të diskriminohet për shkak të pamjes, ngjyrës së lëkurës, gjinisë, gjuhës, religjionit ose çfarëdo gjëje tjetër.

Neni 31.

Fëmijët kanë të drejtë të luajnë.

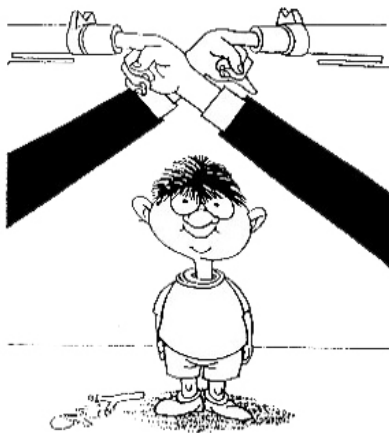
Neni 42.

Secili fëmijë ka të drejtë t'i njohë të drejtat e tij.

Neni 9/18.

Fëmija e ka të drejtën të ketë prindër të cilët do të përkujdesen për të.

Neni 38.

Fëmijët e kanë të drejtën e mbrojtjes gjatë luftës.

Neni 23.

Fëmija i cili ka ndonjë hendikep, ka të drejtë për përkujdesje të veçantë dhe të drejtë për t'u rritur me fëmijët e tjerë.

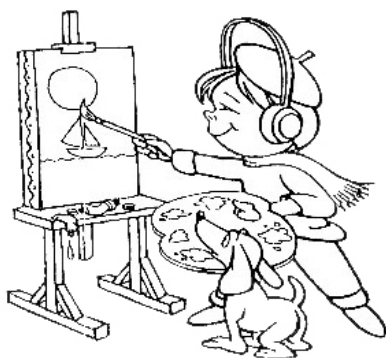
Neni 20.

Fëmija pa prindër ka të drejtë për dashuri dhe përkujdesje.

Neni 12.

Fëmija ka të drejtë të tregojë se çka mendon për të gjitha gjërat që kanë të bëjnë me të.

Neni 13.

Fëmija ka të drejtë të shprehet në mënyra të ndryshme.

Neni 15.

Fëmijët kanë të drejtë të shoqërohen.

Neni 16.

**Fëmija ka të drejtë për
privatësi.**

Neni 17.

**Fëmija ka të drejtë të
marrë informacione.**

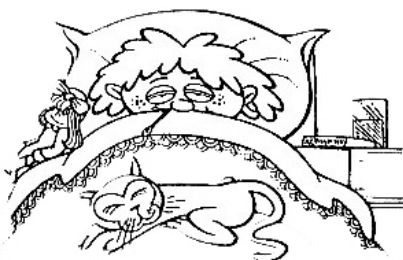
Neni 28/29.

**Fëmijët kanë të drejtë
të mësojnë dhe të
ndjehen mirë në shkollë.**

Neni 19.

**Fëmijët nuk lejohet të
lëndohen.**

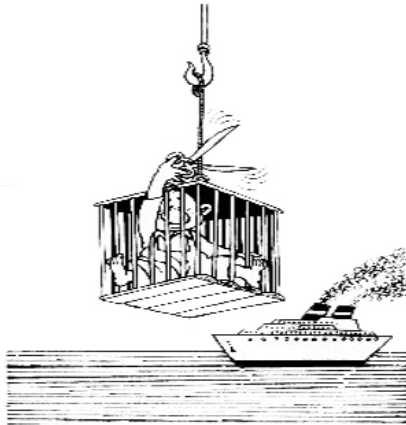
Neni 24.

**Fëmijët kanë të drejtë
të kenë përkujdesje të
veçantë dhe të mjekohen
kur janë të sëmurë.**

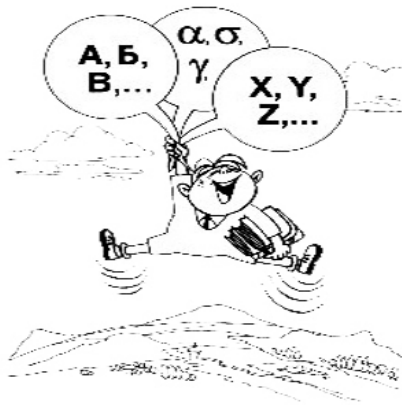
Neni 34.

**Askush nuk guxon t'i
shfrytëzojë seksualisht
fëmijët.**

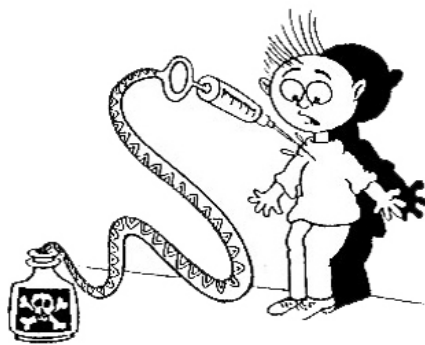
Neni 35.

Fëmijët nuk lejohet të shiten

Neni 30.

Fëmijët kanë të drejtë të kenë kulturë, religjion dhe gjuhë të tyre.

Neni 33.

Fëmijët kanë të drejtë të mbrohen nga droga.

Neni 37.

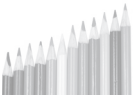
Fëmijët të cilët e kanë shkelur ligjin nuk lejohet të dënohen në mënyrë që do t'i nënçmonte dhe lëndonte ata.

Neni 32.

Fëmijët kanë të drejtë të mbrojtjes nga puna e rëndë.

Punëtorja III-1.3: Secili fëmijë e ka të drejtën e privatësisë

Materiale

» Shkumës

Aktiviteti kryesor 1

Klasa është e ndarë në dy pjesë me vijë shkumës. Arsimitari u thotë fëmijëve se njëra pjesë është PO (“pajtohem”), ndërsa pjesa tjetër është JO (“nuk pajtohem”).

Arsimitari i thotë: “Tani do t’ua lexojë disa pohime dhe në qoftë se ju pajtoheni me to – kaloni në këtë anë të klasës (ana PO – “Pajtohem”), ndërsa nëse nuk pajtoheni – atëherë kaloni në anë tjetër klasës (ana JO “Nuk pajtohem”).

- » “Askush nuk ka të drejtë të hyjë në dhomën time pa më pyetur.”
- » “Secili ka të drejtë të shikojë televizor.”
- » “Askush nuk ka të drejtë të marrë lapsin pa më pyetur.”
- » “Çdokush ka të drejtë të shkojë në vendet për lojë të luajë.”
- » “Askush nuk ka të drejtë të më përgjojë kur bisedoj në telefon.”
- » “Askush nuk ka të drejtë ta shohë fletoren e kujtimeve të mia pa më pyetur.”
- » “Askush nuk ka të drejtë ta huazojë biçikletën time pa më pyetur.”
- » “Çdokush ka të drejtë të ketë lodra.”
- » “Askush nuk ka të drejtë të luajë me lodrat e mia pa më pyetur.”
- » “Askush nuk ka të drejtë t’i kontrollojë gjërat në çantën time.”
- » “Askush nuk ka të drejtë t’i veshë çorapet e mia pa më pyetur.”
- » “Secili mund të shkojë në shkollë.”
- » “Prindërit kanë të drejtë t’i kontrollojnë gjërat e fëmijëve të tyre.”
- » “Askush nuk ka të drejtë ta huazojë brushën time të dhëmbëve.”

Pas çdo pohimi fëmijët duhet të thonë pse nuk janë në atë anë të klasës, gjegjësisht pse pajtohen ose pse nuk pajtohen.

Pastaj fëmijët ulen në rreth.

Diskutim

1. Çka do të thotë të kesh privatësi?
2. Për cilat gjëra u pajtuam se duhet pasur privatësi?
3. A kanë privatësi të gjithë fëmijët?
4. Si mund të cenohet privatësia?
5. Si e cenojnë të rriturit privatësinë e fëmijëve?
6. A kanë të drejtë prindërit t’ua kontrollojnë fëmijëve gjërat e tyre?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në dy grupe me nga pesë vetë. Brenda secilit grup duhet të bisedohet për situata në të cilat është cenuar privatësia, e pastaj ata duhet ta zgjedhin një situatë dhe atë ta aktrojnë para fëmijë të tjerë të klasës..

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Fëmija e ka të drejtën e privatësisë, ka të drejtë të ketë hapësirë dhe gjëra personale të cilat askush nuk guxon t’ia kontrollojë. Kur kontrollohen gjërat e fëmijëve, kur kërkohet nga ata të thonë diçka që nuk dëshirojnë ta thonë, kjo do të thotë se atyre u është cenuar privatësia. Askush nuk ka të drejtë ta cenojë privatësinë e fëmijëve, madje as prindërit e tyre.

Ka një artikull në Konventën për fëmijëve i cili thotë:

Asnjë fëmijë nuk lejohet të ekspozohet në përzjerje me vullnet ose përzjerje joligjore në jetën e tij private ose familjare, shtëpi ose letërkëmbim, si dhe në sulmet e paligjshme ndaj nderit dhe reputacionit të tij.

Fëmija ka të drejtë për mbështetje ligjore ndaj përzjerjes ose sulmit të tillë.

Përmbajtja III-2: RESPEKTIMI I TË TJERËVE (MOSDISKRIMINIMI)

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Ta dijë se ekzistojnë dallime ndërmjet njerëzve (racore, gjinore)
Shkathtësi	» Të mund të shfaqë respekt ndaj dallimeve ndërmjet njerëzve
Qëndrime/ vlera	» Ta pranojë dallueshmërinë si vlerë pozitive » Të ketë raport të njëjtë ndaj të tjerëve pa dallim të ngjashmërive dhe dallimeve

Punëtorja III-2.1: Krijoje vulën tënde

Materialet

- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Sellotej
- » Gërshërë
- » Hamer ose ndonjë fletë më të madhe për të vizatuar
- » Fleta për të vizatuar

Aktiviteti hyrës

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Arsimitarja fillon duke e bërë një rreth me gishtin e saj të madh dhe me gishtin tregues dhe pastaj e thotë emrin e saj. Fëmija i ardhshëm e fut gishtin e tij të madh dhe tregues në rrethin e formuar më parë duke bërë një lloj zinxhiri me hallka dhe kështu e thotë emrin e tij. Pastaj një pas një në këtë mënyrë radhiten fëmijët e anës së djathtë derisa të lidhen të gjithë në rreth. Secili fëmijë e thotë emrin e tij më ndryshe se fëmija tjetër duke bërë variacione të zërit (p.sh.: me zë, qetë, me zë të ëmbël, me zë të tmerrshëm, duke kënduar...)

Aktiviteti kryesor 1*

Nxënësit ndahen në grupe me nga pesë-gjashtë fëmijë. Secili fëmijë i grupit e merr nga një fletë dhe pajisje për të ngjyrosur. Në ndonjë grup vihen edhe disa fleta të bardha të zbrazëta që fëmijët të mund t'i provojnë ngjyrat e kombinuara. Nxënësve u thuhet se me gishtin e tyre do të bëjnë vulë.

Arsimitarja thotë: "Secili në fletën para vetes duhet të bëjë vulë me gishtin tij. Meqë vula e gishtit tuaj është vetëm e juaja, përpikuni të gjeni një ngjyrë tuajën për vulën tuaj. Ajo ngjyrë mund të jetë nga ngjyrat e dhëna këtu ose ndonjë ngjyrë tjetër të cilën do ta fitoni duke i përzier ato ngjyra. Pasi ta keni zgjedhur ngjyrën, bëjeni një vulë tuajën dhe krahasojeni vulën tuaj me vulën e të tjerëve në grup."

Diskutim

1. Shikoni gjurmët e vulës suaj dhe të të tjerëve në grup! Çka mendoni, a janë të njëjta apo dallohen? (mund të priten përgjigje të ndryshme, por me rëndësi është që nxënësve t'u tregohet se ndoshta disa nga gjurmët e vulave të gishtave të tyre duken njësoj, por të gjitha ato dallohen mes vete)

Aktiviteti kryesor 2

Arsimitarja e jep këtë udhëzim: "Tash mund ta vizatoni vulën e gishtit tuaj, t'i jepni formë dhe ta zbukuroni ashtu siç dëshironi ju. Pastaj ato do t'i preni dhe së bashku do t'i ngjisin si mozaik."

Pastaj ftohen fëmijët që në një fletë të madhe t'i vendosin vulat e tyre dhe kështu me ato bëhet një mozaik. Fëmijëve u lejohet nëse dëshirojnë të zhvendosin diçka në mozaik. Pasi të shihet se fëmijët janë të kënaqur nga mozaiku, arsimtarja i ngjet diku në klasë dhe pastaj zhvillohet një diskutim.

Përfundim

Nuk mund të gjenden dy njerëz në botë që kanë vija të njëjta të gishtave. Secili dallohet nga të tjerët sipas vijave të gishtave.

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: UNICEF-i (2004). *Kam të drejtë ...: Doracak për klasën e tretë dhe klasën e katërt. Shkup: Instituti për Hulumtime Sociologjike dhe Politikë-Juridike dhe UNICEF – Shkup*

Diskutim

1. Shihni punimet: me çka dallohen, e me çka janë të njëjta?
2. Shikojeni tërë mozaikun: A ju pëlqejnë kështu si duken punimet tona të vendosura kështu së bashku?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Punimet tona janë të njëjta ngase të gjitha kanë gjurmë të gishtave, ndërsa dallohen sepse secila prej tyre ka ngjyrë dhe formë të ndryshme.

Pra, njësoj si punimet tona, ashtu edhe ne me disa gjëra jemi të ngjashëm me të tjerët, me disa jemi të njëjtë, e me disa dallohemi, madje disa gjëra na përkasin vetëm neve.

Secila gjurmë është e bukur në mënyrë të saj sepse ka ngjyrë, formë dhe pamje të saj. Prandaj edhe të gjitha gjurmët bashkërisht janë shumë të bukura, sepse secila gjurmë i jep diçka të veçantë këtij mozaiku.

Njerëzit ndërmjet vete dallohen me shumë gjëra, por me shumë gjëra janë të njëjtë. Veçantia e njerëzve dhe dallueshmëria e tyre e bëjnë botën më të bukur.

Punëtorja III-2.2: Edhe të ndryshmit mund të shoqërohen

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përralla për Diçka Tjetër*
- » Fleta për të shkruar
- » Pajisje për të shkruar

Aktiviteti kryesor 1

Karigët vihen në rreth. Të gjithë nxënësit janë ulur në atë rreth. Arsimtari thotë: “Tash do t’i lexoj disa pohime. Sa herë që do të dëgjoni një pohim që vlen për ju, do të duhet ta ndërroni vendin.”

- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata që dëshirojnë të luajnë futboll.”
- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata që duan të luajnë llastik.”
- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata kanë kanakar në shtëpi.”
- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata që duan të hanë spinaq.”
- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata që janë nxënës.”
- » “Le t’i ndërrojnë vendet të gjithë ata që sot kanë me vete pajisje për të shkruar.”

Diskutim

1. A kishte dikush që tërë kohën qëndronte ulur?
2. A kishte situatë në të cilën të gjithë i ndërruat vendet dhe kur askush nuk qëndronte ulur?

Përfundim

Sic e shohim, secili diçka do, e diçka jo. Të gjithë ne dallohem për nga ajo që e duam dhe që nuk e duam. Ka gjëra me të cilat ne jemi të njëjtë.

180

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtari e lexon përrallën nga fleta e punës.

Diskutim

1. Si ndjehej Diçka Tjetër në këtë përrallë? Pse
2. Si përpiquej Diçka Tjetër të bëhet si të tjerët?
3. Çka mendoni, pse Diçka Tjetër dëshironte të bëhet si të tjerët?
4. Pse Diçka Tjetër nuk i lejoi asaj qenies të bëhet si ai?
5. Si ndjehej qenia kur iku nga shtëpia e Diçka Tjetër?
6. Çka e detyroi Diçka Tjetër që të mendohet dhe ta kthejë qenien prapë?
7. Ndonëse në fund qenia dhe Diçka Tjetër dalloheshin, megjithatë u pajtuan. Çka mendoni, pse patën sukses?

Përfundim

Diçka Tjetër ishte i vetmuar dhe i pikëlluar që të tjerët nuk e praninin të jetë bashkë me ata, sepse ai ishte i ndryshëm nga ata. Përpiquej të bëhet si ata, sepse përkatësia ndaj një grupi të bën të ndjehesh i sigurt dhe i siguruar.

Kur u paraqit një qenie tjetër e cila ishte e ndryshme nga Diçka Tjetër, Diçka Tjetër nuk i lejoi të qëndrojë në shtëpinë e tij, sepse ai ashtu ishte mësuar – mos të shoqërohet me ata që janë të ndryshëm prej tij. Megjithatë kur në fund i lejoi qenies të jetë me atë, kur e njoftoi më mirë, kur filluan t’i këmbëjnë gjërat, ishte shumë më i gëzuar.

Në shumë situata na ndodhë t’i shmangemi shoqërimit me dikë që është më i ndryshëm se ne. Por, kur lejojmë të njoftohemi më mirë, dallimi na bëhet më interesant dhe argëtues. Sado që të jemi të ndryshëm ndërmjet vete, ne me të gjithë duhet të kemi raport të njëjtë. Duke e respektuar dallueshmërinë, ne e respektojmë vetveten, ngase edhe ne jemi të ndryshëm për të tjerët.

Aktiviteti kryesor 3

Nxënësit ndahen në grupe me nga katër-pesë fëmijë.

Secilit grup i jepet nga një fletë në të cilën është shkruar njëra nga pyetjet e mëposhtme në të cilën duhet të përgjigjemi me shkrim:

1. Kur ndjehemi në shkollë si Diçka Tjetër?
2. Kur ndjehemi në shtëpi si Diçka Tjetër?
3. Çka do të bënit ju sikur në klasën tuaj të paraqitej Diçka Tjetër? (nëse ka më shumë grupe, pyetjet shpërndahen në bazë të grupeve dhe përsëriten)

* Ideja për këtë aktivitet është marrë nga: Ковач, Т. Ц., Росандиќ, Р. и Попадик, Д. (1996). Училишница добре воље. Београд: Мост

Pasi të përfundojnë, nga një fëmijë i secilit grup i lexon propozimet e grupit që pastaj diskutohen.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Shumë shpesh në jetën e përditshme gjendemi në situatë si Diçka Tjetër, gjegjësisht që askush të mos sillet ndaj nesh njësoj siç sillet me të tjerët, sepse neve na konsiderojnë për të ndryshëm prej tyre.

Kështu ndjehemi kur nuk na lejojnë të luajmë futboll sepse jemi femër, kur në shtëpi nuk e marrin parasysh propozimin tonë sepse ne jemi më të vegjël se ata, kur nuk mund të marrim pjesë në korin e shkollës sepse jemi mashkull ose kur nuk dëshirojnë të shoqërohen me ne për shkak të ngjyrës së lëkurës sonë ose të gjuhës tjetër që e flasim ne. Por, paramendoni se si do të ishte bota ku të gjithë do të ishin vetëm meshkuj ose femra, vetëm të vegjël ose vetëm të mëdhenj, me sy të gjelbër ose të kaltër. Atëherë do të ishte shumë jetë e mërzitshme dhe e njëtrajtshme. Dallueshmëria

Në kodrën që e rrihte era, i vetmuar pas askënd që mund ta kishte shok, jetonte Diçka Tjetër.

Ai e dinte se është Diçka Tjetër, sepse të gjitha kafshët që jetonin në atë anë ia thoshin këtë.

Kur orvatej të ulej me ato, të shëtitej me ato ose luante me ato, çdoherë e merrte përgjigjen e njëjtë: “Më fal, por ti nuk je si ne. Ti je i ndryshëm nga ne, ti je diçka tjetër, nuk na përket neve.”

Prandaj Diçka Tjetër që nga thembra deri në majë të kokës përpiquej të jetë si ata që ishin të ndryshëm me ata. Duke buzëqeshur thoshte “Tung” pikërisht ashtu si përsëndeteshin ata.

I vizatonte ato gjëra që i donin ata; kur i lejonin, i luante lojërat e tyre. Edhe ushqimin e mbante në qese siç e kishin shprehur ata.

Por, kot.

As nuk u ngjante atyre, as nuk fliste si ata.

Ai nuk e shihte atë që e shikonin ata.

As nuk dinte të luajë si ata.

Prandaj Diçka Tjetër u tërhoq në shtëpi. Derisa përgatitej të flejë, dikush trokiti në derën e tij.

Dikush po qëndronte pranë derës së tij.

“Tungjatjeta”, tha. “Më vjen mirë që të njoh. A mund të hyj?”

“Më fal”, tha Diçka Tjetër. “Më duket se e gabuar derën.”

Qenia tjetër mohoi me kokë. “Jo, assesi. Dera jote është e përkryer. Shiko!”

Dhe, derisa Diçka Tjetër e kuptonte se çka po ndodhë, qenia ishte brenda dhe u ul pikërisht në karrigen e tij.

“Mos të njoh prej diku?”, e pyeti Diçka Tjetër i shqetësuar.

“A më njeh?”, u buzëqesh qenia. “Kuptohet që më njeh. Më shiko më mirë. Vetëm përpara!”

Diçka Tjetër shikonte. U rrotullua përreth qenies para e prapa. Nuk dinte çka të thotë, prandaj heshti.

“A nuk vëren?”, bërtiti qenia.

“Unë jam njësoj siç je ti! Ti je diçka tjetër dhe po ashtu edhe unë jam diçka ashtu!”

Ia zgjati shputën dhe i buzëqeshi.

“Njësoj siç jam unë?”, i tha. “Ti nuk je siç jam unë. Në fakt nuk i ngjan asnjë qenieje që e kam parë deri tash. Më fal, por ti nuk je nga lloji im i Diçka Tjetër.”

Shkoi deri te dera dhe e hapi atë “Natën e mirë.”

Qenia ngadalë e mblodhi shputën.

“Ah”, tha.

Dukej e vogël dhe e pikëlluar.

Nga kjo Diçka Tjetër u kujtua në një skenë, por nuk ishte i sigurt në cilën. Dhe, derisa ai përpiquej ta kapë skenën që po i kujtohej, qenia iku.

Përnjëherë Diçka Tjetër u kujtua. “Prit”, bërtiti. “Mos ik.”

I dha me shumë shpejtësi pas qenies. Kur e arriti, e kapi fuqishëm për shpute. “Ti nuk je siç jam unë, por kjo s’ka lidhje, mund të qëndrosh me mua, nëse dëshiron.”

Dhe, qenia u kthye.

Prej atëherë e këndej Diçka Tjetër kishte diçka kishte një shok.

Duke buzëqeshur, u përsëndeteshin me “Tungjatjeta”.

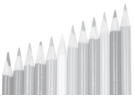
Vizatonin, fotografonin.

I luanin lojërat që i dinin të dy ose mësonin lojëra të reja një nga një. Bashkë e hanin ushqimin. Ishin të ndryshëm, por pajtoheshin.

Madje edhe kur u paraqit një qenie tjetër me pamje shumë të çuditshme, ata nuk i thanë se nuk u përngjan atyre dhe se nuk përshtatet në shoqërinë e tyre.

U mblodhën dhe menjëherë i bënë vend. Edhe asaj qenie ia mësuam lojërat e tyre dhe asnjëherë më nuk u vinte mërzë dhe nuk ndjeheshin të pikëlluar.

Punëtorja III-2.3: Princesha në qese letre

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Modeli i princeshës në qese letre
- » Fleta për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Modeli i princeshës: qese të letrës, shkoptha (Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Modeli i princeshës dhe kuçedrës)
- » Modeli i kuçedrës: fleta A4 thyhet në mes, në të vizatohet kuçedra (Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Modeli i princeshës dhe kuçedrës), bëhen prerje në shpinën e kuçedrës dhe ato copëza mbështillen

Aktiviteti hyrës

Nxënësit ndahen në kolonë njëri pas tjetrit dhe mbahen fortë për belin e njëri-tjetrit. Ai që është në fillim në fakt është “koka” e kuçedrës që përpiqet ta kapë “bishtin” e tij (nxënësin e fundit në kolonë), derisa të gjithë të tjerët përpiqen ta pengojnë, por vetëm duke e mbështjellë kolonën. Kur të kapet nxënësi i fundit, atëherë ai shkon përpara që të bëhet “kokë”, ndërsa ai që ka qenë i parafundit bëhet “bisht”.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtarja e dramatizon përrallën e fletës së punës duke i përdorë modelet e bëra më parë të princeshës dhe kuçedrës.

Diskutim

1. Si ju pëlqeu përralla?
2. A është kjo për ju një përrallë e zakonshme? Pse nuk është e zakonshme?
3. Si është princesha këtu dhe çka bën ajo? E si është ajo zakonisht në përralla?
4. Si është princi këtu dhe çka bën ai? E si është ai zakonisht në përralla?
5. A mund të jetë princesha jo vetëm e bukur, por edhe e mençur dhe e guximshme?
6. Si ndjehet princesha dhe princi në fund të përrallës?
7. Kush janë në jetën e përditshme princa e kush princesha?

Aktiviteti kryesor 2

Kërkohen nxënës vullnetarë që do të dëshirojnë të bëjnë shfaqje kukullash me ndihmën e arsimtares. Ata për shfaqje përdorin model të princeshës dhe të kuçedrës.

Derisa përgatiten për shfaqje, fëmijët e tjerë e vizatojnë përrallën, e pastaj bëhen publik që e ndjek shfaqjen.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Zakonisht në përralla princi e shpëton princeshën, e jo princesha princin. Princesha është vetëm e stolisur dhe e bukur, ndërsa princat janë ata që janë të mençur e të trima. Por, në këtë përrallë e pamë se edhe princeshat mund të jenë të mençura dhe trime dhe nuk është patjetër të jenë të bukura e të stolisura.

Edhe në jetën e përditshme ndonjëherë mendohet se vajzat duhet të jenë vetëm të stolisura e të bukura, ndërsa djemtë të jenë trima dhe të mençur. Por, ky është një mendim i gabuar. Edhe djemtë edhe vajzat mund të jenë të stolisur/a dhe të bukur/a dhe njëherazi të mençur/a e trima/e.

Ishte një herë një princeshë me emrin Eva, e cila ishte shumë e bukur dhe çdoherë ishte e veshur me teshat më të bukura. Flokët i kishte të mbështjella dhe çdoherë kundërmonte erë të mirë. Ajo duhej të martohet me princin shumë të bukur dhe të mirë Adrian. Por, në ditën e dasmës fluturoi një kuçedër nga një shpellë dhe me zjarrin e saj të fuqishëm i përzuri të gjithë mysafirët. E rrëmbeu princin dhe e dërgoi në shpellën e saj. Princesha Eva tashmë me veshje mjaft të djegur, me fytyrë të përlyer dhe me flokë të shprishura, kur e pa se çka ndodhi, menjëherë vendosi të shkojë ta shpëtojë princin. Meqë nuk kishte asgjë me vete, asaj i ra në sy një qese e letrës, të cilën e veshi dhe u nis drejt shpellës së kuçedrës. Kur arriti para shpellës, tha:

“Kuçedër, kuçedër, kam dëgjuar se ti lëshon aq zjarr të fuqishëm saqë mund të djegësh njëqind drurë, por nuk besoj derisa ta shoh me sytë e mi.”

Kuçedra doli dhe tha:

“Mundem, mundem, si nuk beson?”

“Epo hajt të shoh se a mundesh vërtet?!”

“Ja, tash do ta shohësh! – tha kuçedra; mori frymë thellë dhe lëshoi zjarr – “Fuuuuuuuuuuuuu” – aq fuqishëm që mund të digjte njëqind drurë.

“Ja”, tha ai.

“Bravo kuçedër, bukur ishte! Por, hajt përsëri të lutem, të lutem!”

“Mirë, u bë” – tha kuçedra dhe mori ajër dhe përsëri fryu fuqsiëhm: “Fuuuuuuuuu”.

“Au sa interesant, të lutem, të lutem, hajt edhe një herë, kuçedër!”

Kuçedra tashmë pak e lodhur, mori frymë përsëri dhe bëri “Fuuuuuuuuu”, por kësaj radhe zjarri i saj ishte shumë i vogël, sa për të pjekur një petull.

Kuçedra tashmë e lodhur mezi merrte frymë “A-ha, a-ha, a-ha” dhe me hapa të vështirë u kthye të futet në shpellë, kur Eva përsëri u kujtua t’i thotë diçka:

“Kuçedër, më fal kështu, por kam dëgjuar se ti fluturon aq shpejt saqë për dhjetë sekonda mund ta kalosh gjithë planetin. A është e vërtetë kjo?”

“Po, po, sigurisht që është e vërtetë.”, tha kuçedra dhe vazhdoi të rrahë fuqishëm me krahë, fluturoi dhe vërtet u kthye për 10 sekonda. U kthye, por ishte shumë e lodhur dhe mezi merrte frymë “A-ha, a-ha, a-ha”.

Por, princesha Eva nuk e la të qetë, por i tha: “Aman moj kuçedër, sa e shpejtë paske qenë! Hajt të lutem fluturo edhe një herë.”

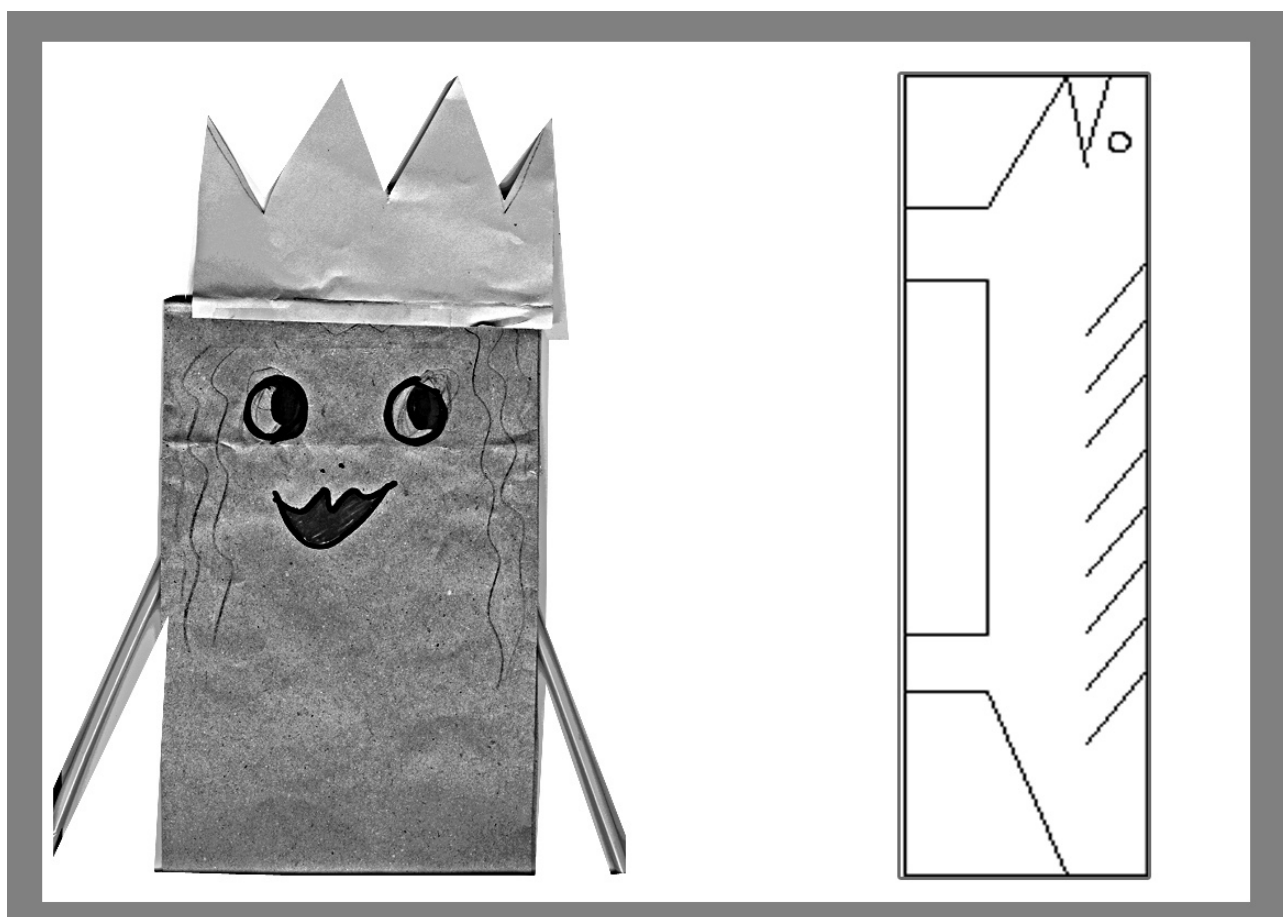
“Mirë, u bë.” – tha kuçedra me zë të qetë e të lodhur. I ngriti krahët dhe fluturoi, por tash u bënë më shumë se 20 sekonda. Kur arriti kuçedra, ishte shumë e lodhur, i bëri edhe disa hapa dhe “u përplas” për toke para shpellës dhe e zuri një gjumë i thellë. Që ta vërejë se a fle me të vërtetë, Eva e thirri “Kuçedër”, por ajo nuk zgjohej. Pastaj përsëri i thirri “KUÇEDËR”, por ajo përsëri nuk zgjohej. Madje iu fut në vesh dhe më fortë e thirri “KUÇEDËR”, por ajo as që lëvizi vendit. Atëherë princesha u fut në shpellë, e gjeti Adrianin dhe i tha:

“Erdha të të shpëtoj. Eja, dil shpejt sa kuçedra po fle!”

Kur e pa Adriani, i tha asaj:

“Ah moj princeshë, të falënderohem që erdhe të më shpëtosh. Ndonëse flokët i ke të shkarravitura, gjithë fytyrën e ke të mbuluar me pluhur, në vend të fustanit të bukur – ke letër të thjeshtë, ndërsa kundërmon si veshët e kuçedrës, tash të dua edhe më shumë, sepse e kuptova se ti nuk je vetëm e bukur, por edhe e guximshme, e ndjeshme dhe se më dashuron shumë.”

Pastaj Eva dhe Adriani ikën bashkë nga shpella.

Përmbajtja III-3: MBËSHTETJA DHE BASHKËPUNIMI I NDËRSJELLË

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të ketë njohuri për ekzistimin e relacioneve të ndryshme që vendosen ndërmjet njerëzve. » Të dijë shembuj të bashkëpunimit dhe ndihmës ndërmjet njerëzve
Shkathtësi	» Të shfaqë interes për moshatarët/moshataret e saj » Të mund t'i këmbëjë me të tjerët interesat dhe nevojat e tij » Të mund t'i dëgjojë nevojat dhe interesat e shokëve/shoqeve
Qëndrime/vlera	» Të pranojë se vetëbesimi është shumë i rëndësishëm për realizimin e detyrave » Të vërejë se realizimi i aktiviteteve që janë adekuate me aftësitë dhe interesat e tij/saj shkakton kënaqësi. » Të pranojë se orvatja është e rëndësishme për realizimin e detyrave

Punëtorja III-3.1: Vizatojmë së bashku

Materialet

- » Libër shkollor, çantë shkolle, ndonjë kuti (sende që shërbejnë për të krijuar pengesa)
- » Peshqir për t'i lidhur sytë
- » Fletë pune për nxënësi: Labirint
- » Pajisje për të vizatuar

186

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Në mes të rrethit është e vendosur një karrige. Njëri nga fëmijët rri në mes me sy të lidhur, ndërsa prej te ai e deri te karrigia që është në mes vendosen disa pengesa (p.sh.: libër, ndonjë kuti, ndonjë çantë, pra sende që mund të gjenden në klasë).

Detyra e grupit është që ta ndihmojë atë fëmijë që të arrijë deri te karrigia që të ulet, por vetëm duke i dhënë udhëzime dhe duke mos e lejuar që ta shkelë ndonjë pengesë. Secili fëmijë e thotë nga një udhëzim.

Aktiviteti kryesor

Fëmijët ndahen në çifte. Secilit çift i jepet nga një fletë pune "Labirint". Detyra e tyre është që të arrijnë deri në cak, gjegjësisht ta gjejnë rrugën nëpër labirint. Arsimitari e jep udhëzimin vijues: "Në fletën që e keni para vetes është vizatuar një shkollë. Detyra juaj është që të shëtiteni nëpër shkollë bashkërisht, por gjatë kësaj rruge të ndaleni në disa vende në shkollë. Ju do të shëtiteni ashtu që dikush nga ju do ta vizatojë rrugën me sy të lidhur, ndërsa tjetri do ta udhëheqë nëpër shkollë.

Është shumë me rëndësi që ai që e vizaton rrugën t'i mbajë sytë e mbyllur, ngase në të kundërtën loja nuk do të jetë argëtuese. Tash ju lutem përgjigjuni se cili do të vizatojë i pari. Nëse jeni marrë vesh, ai që do të vizatojë le t'i mbyllë sytë, ndërsa fëmija tjetër le t'i dëgjojë udhëzimet e mia dhe t'i tregojë atij që vizaton se ku duhet të shkojë."

- » "Filloni nga zyra e arsimtares dhe gjejeni rrugën deri te zyra e drejtorit/drejtoreshës."
- » "Gjejeni rrugën nga zyra e drejtorit/drejtoreshës deri te salla e edukatës fizike."
- » "Nga salla e edukatës fizike shkoni në tualet."
- » "Nga tualetet dilni në oborr."

Ndërmjet dy udhëzimeve duhet të lihet mjaft kohë në disponim që nxënësit të mund ta ndjekin rrugën në labirint.

Pasi të përfundojnë, kjo përsëritet me atë që tash ndërrohen rolet dhe rruga ndryshon – fillohet nga oborri, përmes tualeteve, salla e edukatës fizike dhe zyra e drejtorit/drejtoreshës, deri te zyra e arsimtares.

Fëmijë që vizaton i pari përdor një ngjyrë, ndërsa fëmija që vizaton i dyti përdor ngjyrë tjetër.

Diskutim

1. Në cilën situatë e kishit më lehtë – kur lexonit sipas udhëzimeve të tjetrit apo kur jepnit udhëzime për të vizatuar?
2. A mund ta kryeni detyrën vetë, pa ndihmën e shokut? Cili ishte roli i secilit prej jush?
3. Çka nënkupton bashkëpunimi? A bashkëpunuat ju?

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Arsimtari thotë: “Secili nga ju do ta thotë atë që më së shumti i pëlqen te shoku i tij, por pa e përmendur emrin e tij. P.sh.: “Te shoku im më së shumti më pëlqen kur ai qeshet”. Të gjithëve që u pëlqen kjo te shoku i tyre, duartrokashtin tre herë”.

Procedura përsëritet me të gjithë fëmijët në rreth.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

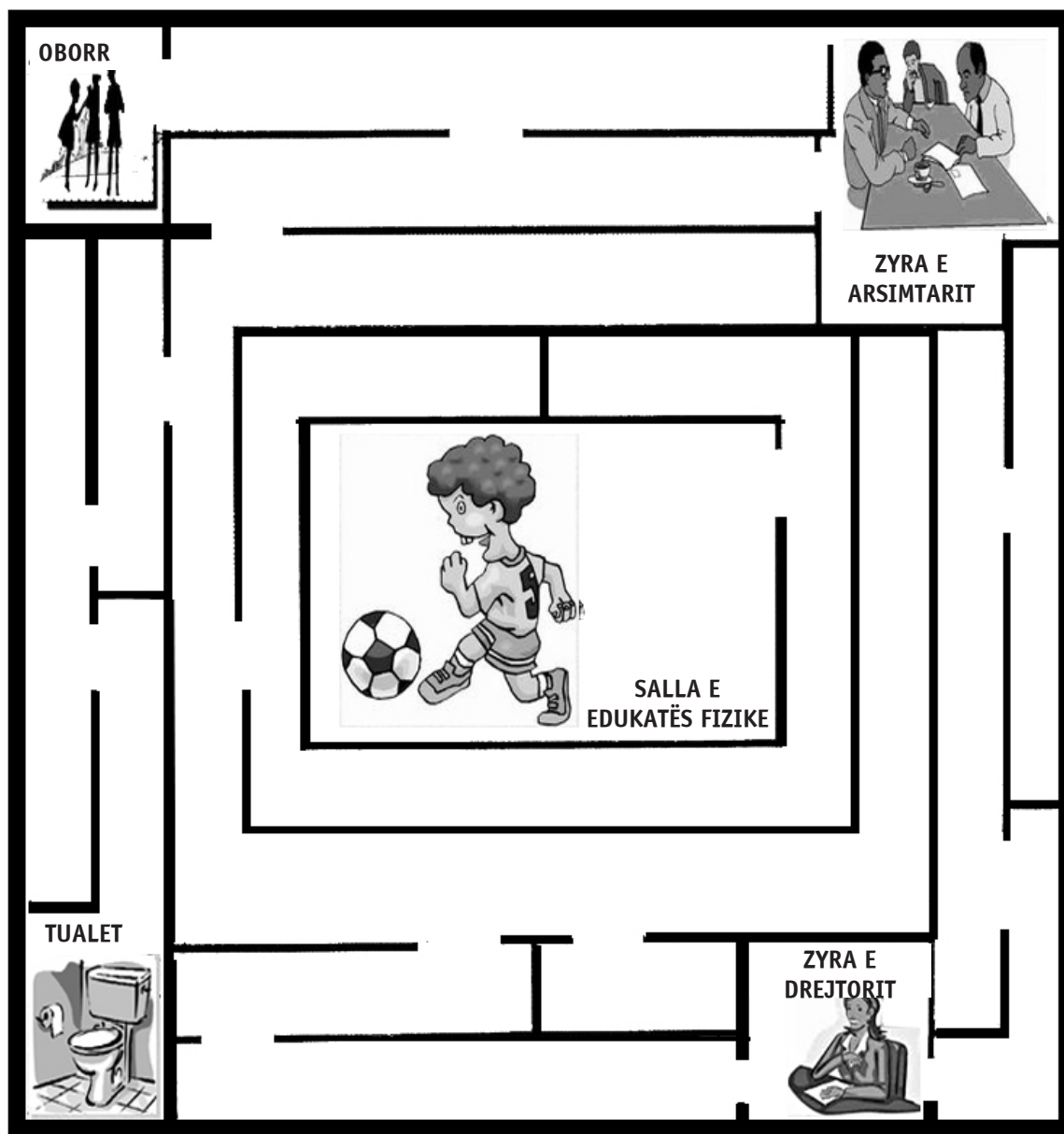
Në të dyja situatat ndjenja është e këndshme; edhe në të parën edhe në të dytën përjetohet suksesi i përbashkët.

Shumë detyra të jetës sonë të përditshme nuk mund të kryhet vetëm.

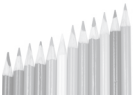
Në situatat të ndryshme bashkëpunojmë me njerëz të ndryshëm.

Në këtë rast bashkëpunuam me shokun, në shtëpi me të afërmit tanë, ndërsa në shkollë me arsimtarët.

Me bashkëpunim më lehtë dhe me më shumë sukses arrihet qëllimi.

Punëtorja III-3.2: Ushqimi kooperativ

Materialet

- » Fletë më të mëdha për të vizatuar
- » Pajisje për të ngjyrosur

Aktiviteti kryesor 1

Nxënësit ulen në rreth dhe arsimtarja u thotë të paramendojnë se para vetes kanë ushqim dhe se duhet të ushqehen. Por, këtë do ta bëjnë në mënyrë të pazakonshme.

Arsimtarja u drejtohet nxënësve: "Sot të gjithë ne do të paramendojmë se po hamë diçka dhe në mënyrë që ta kuptojmë se sa është e rëndësishme të ndihmohemi mes vete dhe të bashkëpunojmë. Paramendoni se njëren dorë e keni të lidhur në shpinë dhe e mbani mbrapa (arsimtarja tregon si), ndërsa dorën tjetër mbajeni të shtrirë përpara si të nguros, pa e lakuar bërrylin."

Arsimtarja e kontrollon se a e kanë kuptuar të gjithë udhëzimin që u ndihmon atyre që s'e kanë kuptuar mirë.

"Tash provoni të ushqeheni me duar të këtilla."

Pastaj u jepet tre-katër minuta që të përpiqen të ushqehen. Nëse dikush nga grupi ka zgjidhje, atë e prezanton para të tjerëve, ndërsa të tjerët orvaten ta imitojnë këtë. Nëse dikush nga nxënësit nuk ka zgjidhje, arsimtarja u tregon si të veprojnë. Ajo ashtu me dorë të nguros i jep ushqim nxënësit që e ka pranë.

Diskutim

1. A mund të ushqehet secili vetëm?
2. Si u ushqyet?
3. Si ndjeheshit kur ndihmoheshit mes vete?
4. A ishte kjo për ju argëtuese?

Активитети крсекоп 2

Arsimtarja u thotë: "Tash do të ndahemi në grupe (në grupe me nga katër-pesë fëmijë) dhe do të vizatojmë sesi bashkëpunojmë me të tjerët. Secili grup do të vizatojë ndryshe."

Vizatohen situata sesi bashkëpunojnë me:

- » Anëtarët e familjes
- » Shokët kur luajnë
- » Arsimitarët
- » Nxënësit tjerë të klasës

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Shumë punë që i bëjmë ne në jetën e përditshme nuk mund t'i bëjmë nëse nuk ndihmohemi mes vete, gjegjësisht nëse nuk bashkëpunojmë me të tjerët. Ata mund të jenë moshatarë tanë, anëtarë të familjes sonë ose njerëz të tjerë me të cilët kemi ndonjë interaksion. Sidoqoftë, pa ndihmën e shokut fëmijët nuk do të kishin sukses të ushqehen.

Përfundim

Me njerëz të ndryshëm bashkëpunojmë në mënyra të ndryshme. Ndonjëherë bashkëpunim do të thotë t'ia ulësh zërin televizorit kur dikush të lutë për këtë, ndonjëherë t'i ndihmosh dikujt që ta kryejë ndonjë punë, e ndonjëherë të dish të bësh diçka bashkë me dikë tjetër.

Punëtorja III-3.3. Më ndihmo ta bëj vizatimin

Materialet

- » Shkumës
- » Tabelë
- » Fletë pune për nxënës: Vizatimi i kafshës
- » Fletë pune për nxënës: Pjesët e kafshëve
- » Zarfe
- » Fleta të letrës
- » Fleta më të mëdha të letrës
- » Ngjites
- » Sellotej
- » Katrorë të përgatitur nga letra ngjitesë në pesë ngjyra të ndryshme
- » Letër në pesë ngjyra të ndryshme

Zarfet e njërit grup duhet t'i përmbajnë këto pjesë të fletës së punës "Pjesët e kafshëve":

Fëmija A (zarfi 1) – koka e maces, këmbët e maces

Fëmija B (zarfi 2) – koka e lepurit, pjesa e poshtme e miut, beli i elefantit,

Fëmija C (zarfi 3) – koka e miut

Fëmija Ç (zarfi 4) – koka e elefantit, beli i lepurit, beli i maces dhe pjesa e poshtme e maces

Fëmija D (zarfi 5) – koka e maces, beli i maces, beli i miut, këmbët e pasme të elefantit, pjesa e poshtme e lepurit

Aktiviteti kryesor 1*

190

Në secilën nga pesë bankat e vendosura nëpër klasë ka nga një fletë pune me ngjyrë të ndryshme.

Secilit nxënës i vendoset një katror në ballë me njërën nga pesë ngjyrat e letrës ngjitesë (letra ngjitesë është në pesë ngjyra që janë të njëjta me ngjyrat e bankave). Detyra e secilit fëmijë është të ulët në atë bankë që është e shënuar me ngjyrë të njëjtë me atë që e ka në ballë, por me këtë rast fëmijët nuk guxojnë të flasin ndërmjet vete.

Diskutim

1. Si arritët ta gjeni grupin tuaj?

Aktiviteti kryesor 2

Nxënësit ndahen në grupe me nga pesë prej aktivitetit të kaluar.

Arsimtari i pyet nxënësit se a e dinë se çka do të thotë fjala BASHKËPUNIM. Përgjigjet dëgjohen dhe miratohen. Pastaj jepen udhëzime për aktivitetin:

"Tash secili do ta marrë një vizatim i cili duhet të përfundohet dhe nga një zarf me pjesët e vizatimit të tij dhe me pjesë të vizatimeve të të tjerëve. Secili anëtar i grupit duhet ta përfundojë vizatimin e tij. Vizatimi do të mund të bëhet vetëm nëse bashkëpunoni me njëri-tjetrin."

Arsimtari i pret vizatimet për secilin fëmijë duke i ndarë nga fleta e punës "Vizatimi i kafshës" dhe me zgjedhje të rastësishme secili fëmijë i grupit e merr nga një vizatim prej tij, e pastaj secili fëmijë e merr edhe nga një zarf të përgatitur me pjesë të kafshëve.

Detyra do të llogaritet si e kryer atëherë kur të gjithë anëtarët e grupit do ta kenë para vetes vizatimin e plotësuar.

Por, vizatimet do të bëhen në bazë të ca rregullave që shkruhen dhe vizatohen në tabelë:

- » Askush nuk guxon të flasë (në tabelë shkruhet "Pa fjalë", ndërsa vizatohet koka e një fëmijë me gojë të bërë me shenjën për mbyllje)
- » Askush nuk guxon të marrë copa nga vizatimet që nuk janë para tij (në tabelë shkruhet "Pa huazime" dhe po ajo shenjë bëhet edhe në pëllëmbë të dorës)
- » Secili mund të japë pjesë të vizatimeve që janë para tij (në tabelë shkruhet "Me dhënie" dhe vizatohet një dorë e shtrirë që e mban një pjesë të vizatimit)

Përfundim

Shumica prej jush e gjetën grupin e tyre me ndihmën e të tjerëve. Më shpesh dikush ju udhëhoqte deri te grupi i juaj. Bashkëpunimi dhe ndihma e ofruar mund të realizohet në mënyra të ndryshme.

* Përralla është version i përshtatur nga Kave, K. & Ridell, Ch. (1994). *Something Else*. London: Puffin Books

Diskutim

1. A mund ta bëjë dikush vizatimin e tij pa ndihmën e anëtarëve të tjerë të grupit?
2. Si e dinit se kujt i duhet ndihmë?
3. A ishte vështirë të respektohen rregullat?
4. A ndjeheshit mirë apo keq që e kishit patjetër të bashkëpunoni?
5. A kishte të mundur në lojë apo të gjithë ishin fitues?
6. A ishte për ju argëtim kur shihnit sesi kombinohen pjesët e vizatimeve të ndryshme?
7. Si ndjeheshit që nuk mund të flisnit gjatë aktivitetit?

Aktiviteti përmbyllës

Secili fëmijë e ngjet vizatimin e tij në fletë të bardhë. Pastaj të gjitha vizatimet e njërit grup ngjiten në fletë tjetër të përbashkët, fëmijët nënshkruhen dhe e varin atë diku në klasë.

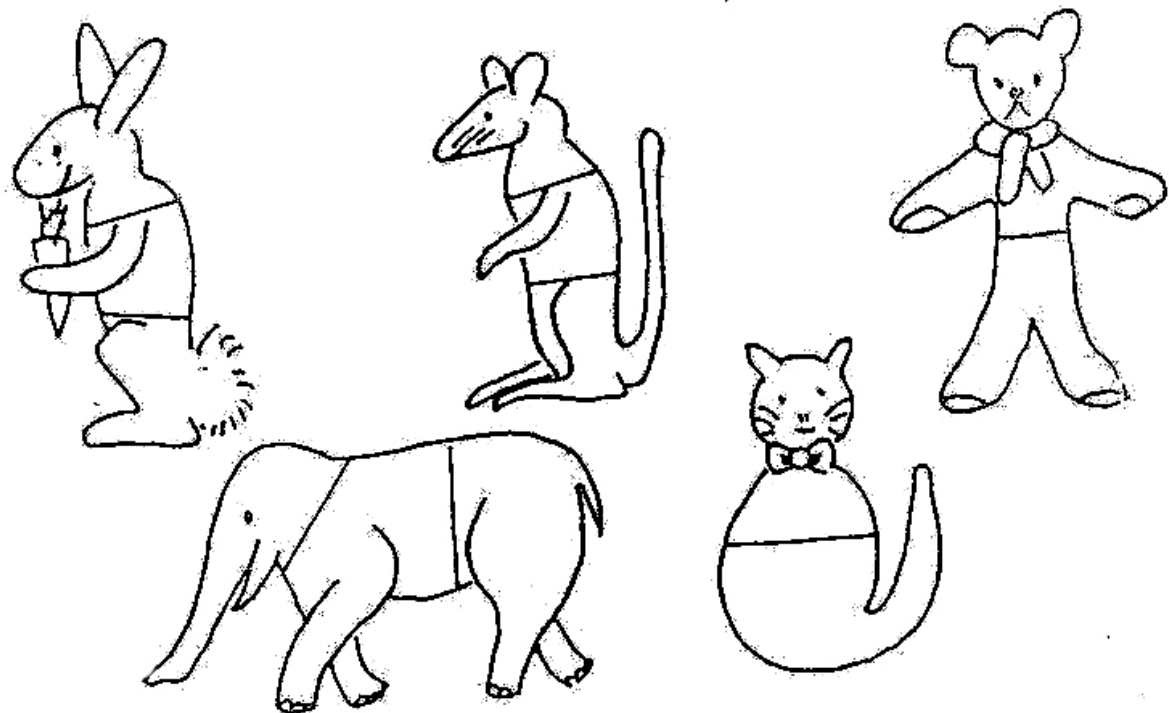
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

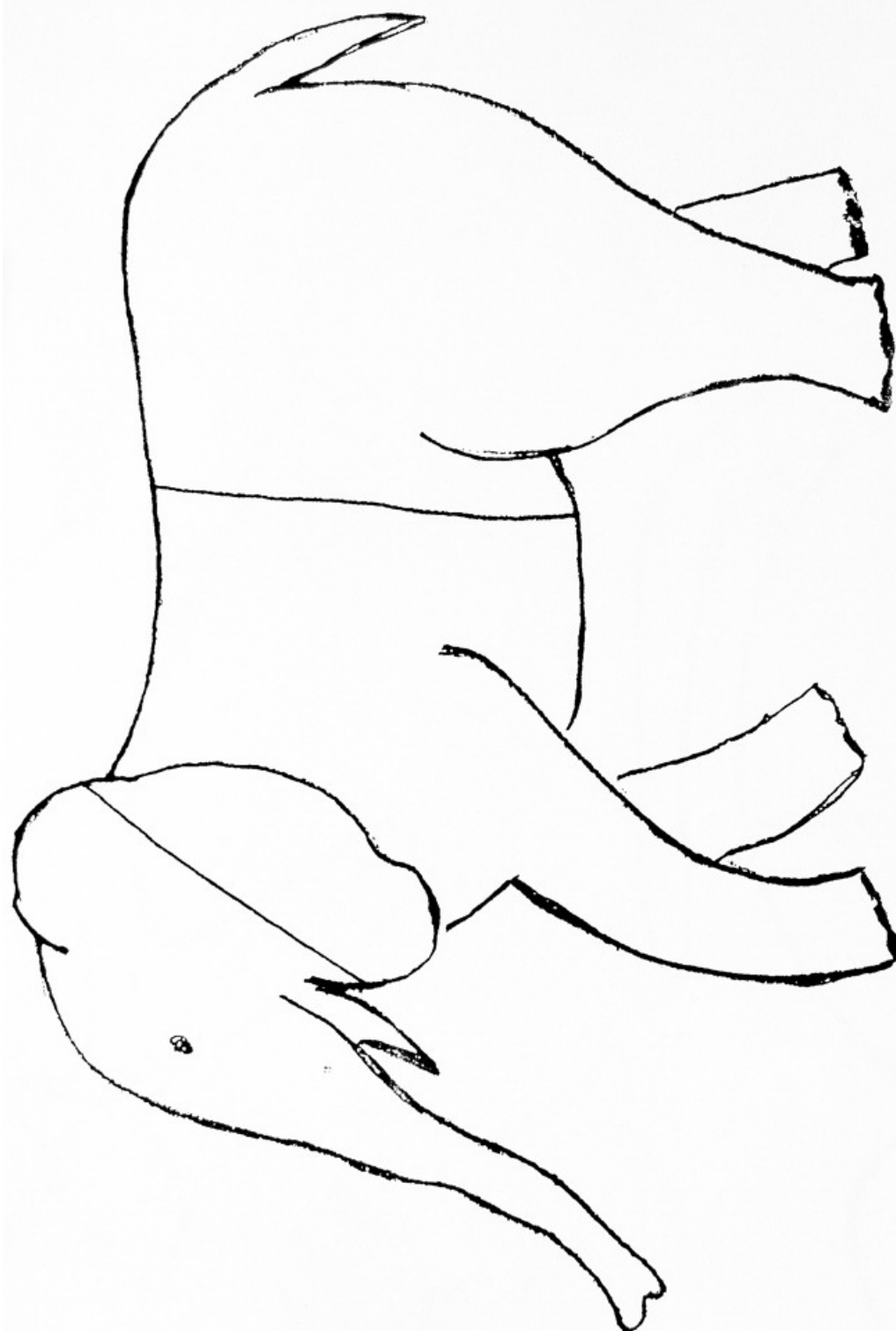
Përfundim

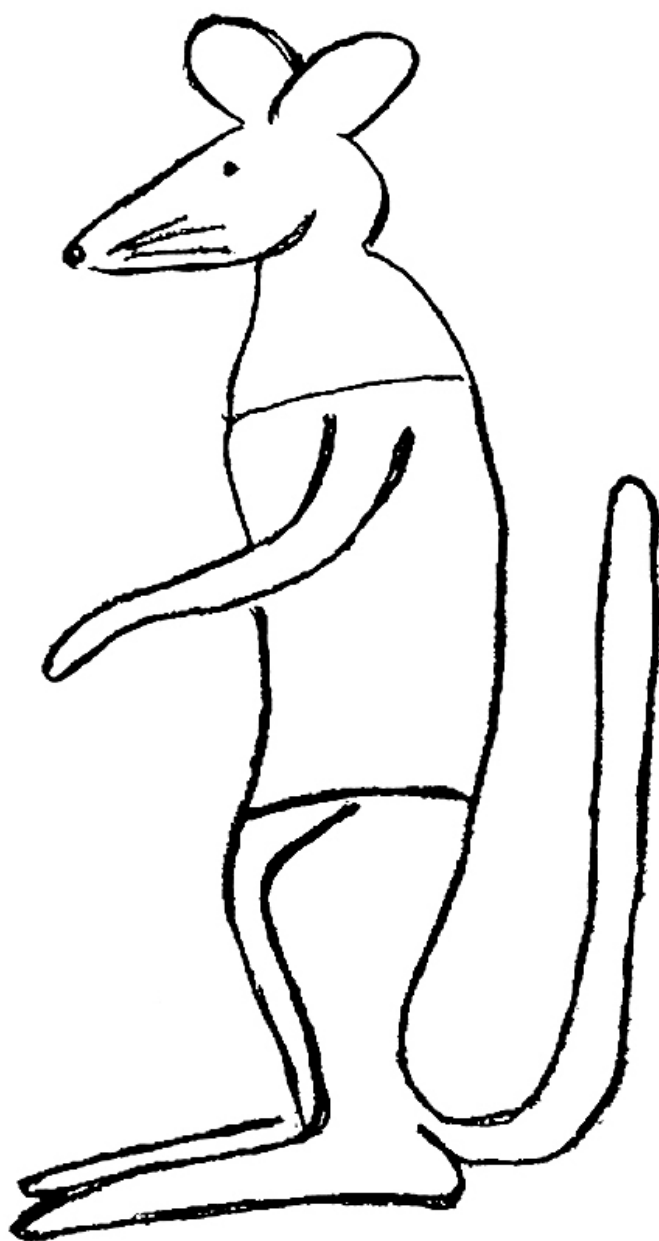
Ka disa qëllime që mund t'i arrijmë vetëm nëse punojmë bashkë me të tjerët. Kur punohet me të tjerët, duhet të dimë të tregojmë se çka na duhet dhe pikërisht atë ta kërkojmë.

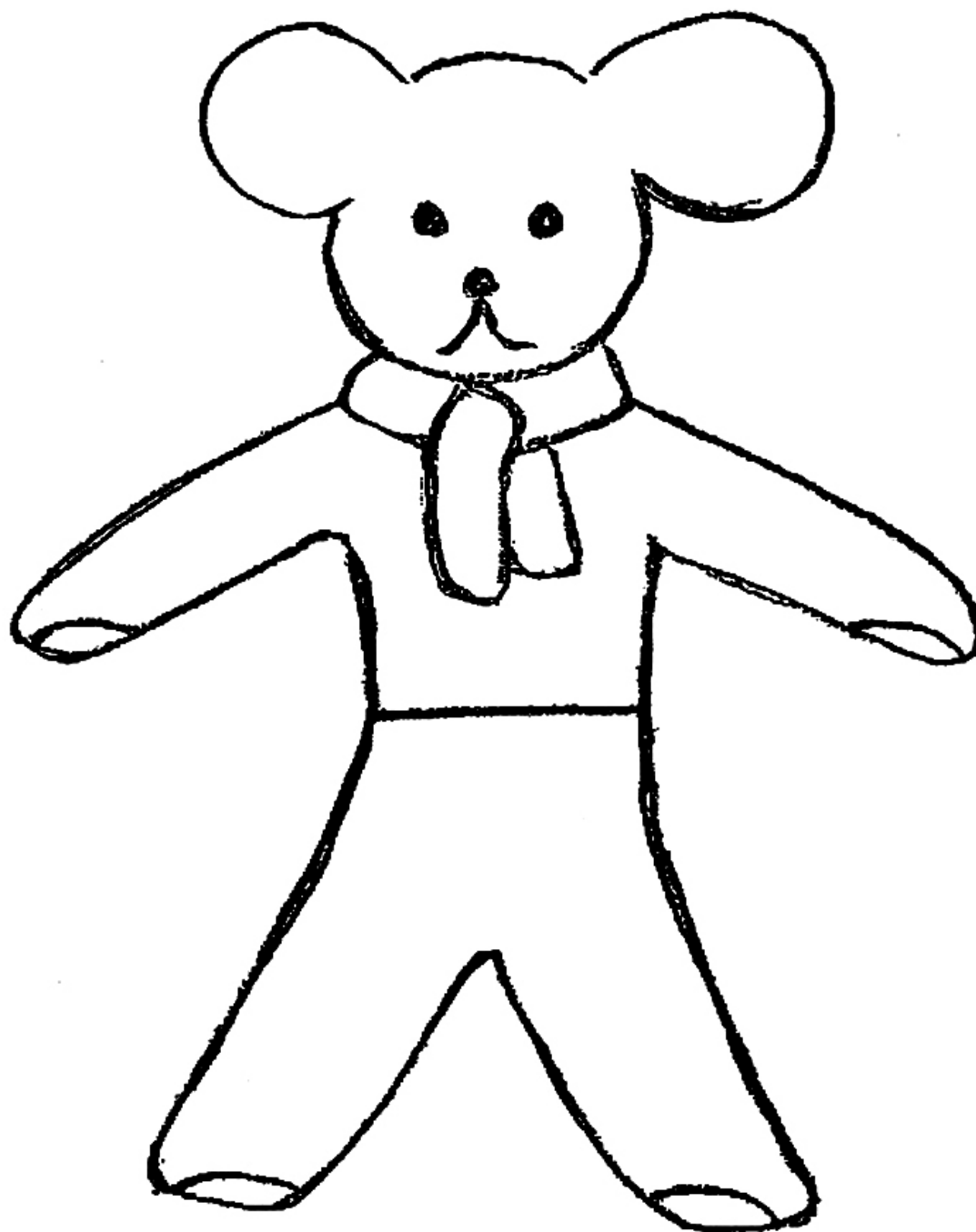
Disa gjëra janë argëtuese dhe interesante kur bëhen bashkë me të tjerët.

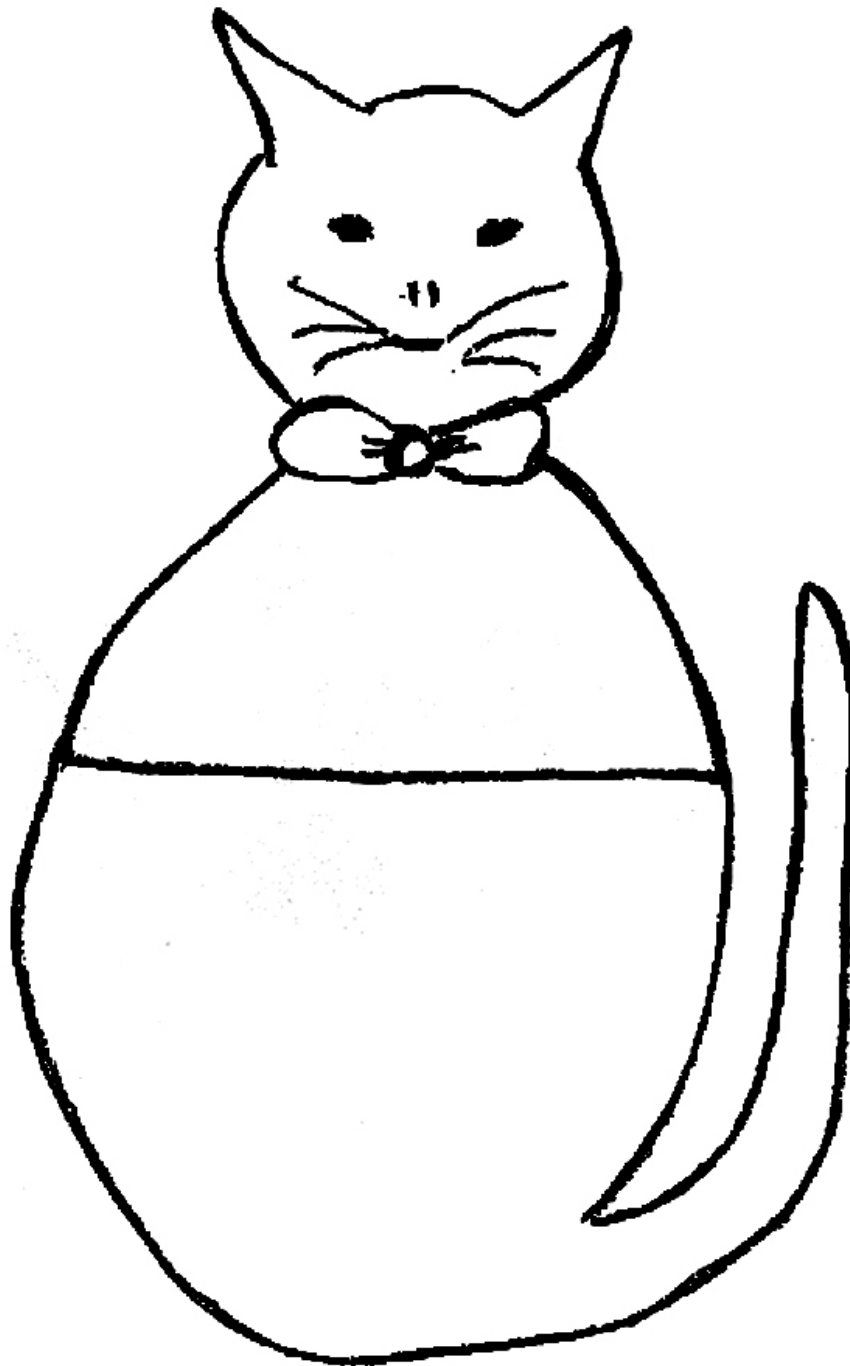

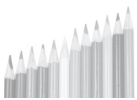

Përmbajtja III-4: MARRJA E VENDIMEVE NË GRUP

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» T'i dijë qëllimet e grupit » T'i dijë aktivitetet e grupit » T'i dijë procedurat elementare për marrjen e vendimeve
Shkathtësi	» Të mund ta shprehë mendimin e tij » Të mund të parashtojë kërkesë » Të mund ta mbrojë kërkesën e tij » Të mund t'i dëgjojë të tjerët
Qëndrime/vlera	» Të gëzohet për secilin inkuadrim në grup të ri dhe të ndryshëm » T'i respektojë mendimet e të tjerëve

Punëtorja III-4.1: Bashkërisht zgjidhim problem

Materialet

- » Fletë e madhe e letrës
- » Fllomasterë për të shkruar
- » Shkumës
- » Tabelë

198

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Arsimitarja lexon pohime, ndërsa fëmijët duhet të japin shenjë me të cilën tregojnë se pajtohen ose jo me atë që është lexuar. Por, këtë duhet ta bëjnë shpejt dhe pa menduar shumë, ashtu që kjo të jetë argëtuese. Arsimitarja ua shpjegon shenjat:

- » "Pajtohem" – dora shtrihet lart përpjetë
- » "Nuk pajtohem" – dora vihet në kokë
- » "As pajtohem, as nuk pajtohem" – të dyja duart lidhen në gjoks

Pohime:

1. "Të gjithë fëmijët duhet të shkojnë në shkollë."
2. "Edhe meshkujt mund të mbajnë fustan."
3. "Nuk duhet të flitet me njerëz të panjohur."
4. "Edhe fëmijët duhet të pyeten se çka mendojnë."
5. "Lakra është ushqim më i shëndetshëm se karota."
6. "Shkolla është vend për argëtim."
7. "Fëmijët duhet të ndëshkohen."
8. "Nuk duhet të shoqërohemi me fëmijë që janë të ndryshëm prej nesh."
9. "Fëmijët vetë duhet të zgjedhin se çka do të veshin."
10. "Vajza nuk dinë të luajnë futboll."

Diskutim

1. Si u ndjetë?
2. A kishte nevojë dikush të mendojë, të thotë diçka apo të pyet diçka para se të vendosë se çka mendon në lidhje me atë që është lexuar?
3. A do të përcaktoheshit ndryshe për këto pohime nëse para secilit pohim do të kishit mundësi të shpreheni dhe t'i dëgjoni të tjerët se pse pajtohen apo nuk pajtohen?

Përfundim

Ne ndjehemi keq kur duhet të marrim vendim për diçka, e nuk kemi mjaft kohë që të mendojmë ose kur nuk kemi mjaft informacione në lidhje me atë.

Para se të vendosim për diçka, ne kemi nevojë të shprehemi dhe të dëgjojmë se çka mendojnë të tjerët në lidhje me atë.

Ndonjëherë mendimet e të tjerëve mund të ndikojnë që edhe ne ta ndryshojmë mendimin.

Aktiviteti kryesor 2

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth, ndërsa arsimtarja ua lexon këtë situatë: "Viktorija është arsimtare në klasën e dytë. Tashmë disa ditë asaj i ankohen disa fëmijë se fllomasterët e tyre i gjejnë të derdhur nëpër banka. Disa fllomasterë tashmë nuk mund të përdoren, ngase janë shterur, ndërsa edhe shumë banka në klasë janë vizatuar me fllomasterë. Prandaj arsimtarja e mblodhi tërë klasën në mbledhje që ta zgjidhin problemin."

Diskutim

1. Çka mendoni, pse arsimtarja dëshiron ta zgjidhë problemin bashkë me nxënësit e klasës së saj? (përgjigje: sepse ky është problem që i referohet tërë grupit dhe për të gjithë është me rëndësi të kenë mësonjëtorë të mirë dhe fllomasterë për të vizatuar; pikërisht për këtë shkak të gjithë duhet të marrin pjesë në gjetjen e zgjidhjes)

2. Të paramendojmë se klasa jonë e ka këtë problem. Tash të gjithë së bashku duhet të merremi vesh si të sigurojmë që fllomasterët mos të na qëndrojnë të derdhur dhe të hapur dhe bankat mos të shkarravitën.

Por, ka disa rregulla që duhet t'i respektojmë derisa merremi vesh për zgjidhje:

» Kur dikush dëshiron të flasë, do të flasë në emrin e tij (p.sh.: "Unë mendoj se...")

» Të gjithë me kujdes do ta dëgjojmë secilin propozim, pa e përqeshur ose nënçmuar.

Këto rregulla arsimtarja i shkruan në fletë të madhe të letrës me shkronja të mëdha dhe i vendos në vend të dukshëm për të gjithë, që të mund t'i përdorë në procesin e zgjidhjes. Nëse dikush nga fëmijët vepron në kundërshtim me rregullat e kontraktuara, kjo u vihet re fëmijëve.

Arsimtarja pyet: "A ka ide dikush se si ta zgjidhim këtë problem?"

Arsimtarja i dëgjon me kujdes propozimet e të gjithë fëmijëve dhe i shënon ose i vizaton me shkurtesë në tabelë dhe kështu i nxit fëmijët që të japin propozime të reja.

Gjatë kësaj ajo nuk kritikon, por çdoherë kur dikush e thyen ndonjë rregull të dhënë, ajo e përkujton në marrëveshjen paraprake.

Shembuj që mund të paraqiten si propozime:

Primeri koi më e da se pojavat kako predlozi:

» Të ngrihen fllomasterët diku më lart që të mos mund të përdoren

» Fllomasterët të përdoren vetëm kur të lejojnë arsimtarja

» Të ndëshkohet secili që shihet se e ka shkarravitur bankën

» Fllomasterët të mbyllen pas secilit përdorim dhe të vihen në vendin e tyre

» Kur vizatohet me fllomaster të kihet kujdes që banka mos të shkarravitet

» ...

Pasi t'i dëgjojë të gjitha propozimet, arsimtarja i vlerëson ato bashkë me fëmijët. Kriter për vlerësimin e propozimeve është ajo se sa është propozimi në funksion të zgjidhjes së problemit dhe sa do të jenë të kënaqur fëmijët me ato zgjidhje. Në rastin konkret kriter do të ishte që fëmijët të mund t'i përdorin fllomasterët, por të gjendet zgjidhje për problemet që paraqiten kur ato përdoren. Propozimi që i përmbush këto kritere do të ishte: të mbyllen fllomasterët pas secilit përdorim, të vihen në vendin e tyre dhe, kur të vizatohet, të kihet kujdes që mos të shkarravitet banka.

Vërejtje: duhet të kihet kujdes që mos të zgjidhet ndonjë propozim që nënkupton ndëshkimin e ndonjë fëmije ose diçka që nuk është në interes të grupit (p.sh.: propozim që fllomasterët të vihen diku lart që të mos mund të përdoren).

Arsimtarja mund të pyet: "Si do të ndjehet dikush që dëshiron të vizatojë me fllomasterë, e këtë të mos mund ta bëjë, sepse fllomasterët qëndrojnë lart e ai nuk i arrin dot?"

Propozimet që janë në interes të tërë grupit pranohen dhe shënohen ose vizatohen që të jenë përkujtues për marrëveshjen e grupit. Ndonjëherë edhe disa propozime që janë të pranueshme mund të kombinohen si plotësim për njëri-tjetrin. Nëse keni disa propozime të pranueshme që nuk mund të kombinohen, atëherë mund të zgjidhet vetëm një propozim duke votuar.

Të gjitha problemet që paraqiten në grup mund të zgjidhen në këtë mënyrë, ndërsa arsimtarja duhet të ketë kujdes që marrëveshja të respektohet.

Aktiviteti përmbyllës

Nxënësit ndahen në dy grupe. Pozicionohen në anë të kundërta të klasës dhe kështu duhet të merren vesh se cila nga tre figurat e mundshme të këtij aktiviteti do ta zgjedhin që ta bëjnë si grup. Figurat janë: gjyshja, gjahtari dhe ujku. Është shumë e rëndësishme që derisa njëri grup merret vesh, grupi tjetër të mos shikojë ose të mos dëgjojë se për çka janë marrë vesh ata. Kjo bëhet me qëllim që grupi tjetër të fitohet, të mundet. Grupi mund të fitojë nëse figura e tij është më e fuqishme se figura e grupit tjetër.

Secila figurë është më e fuqishme se njëra, por më e dobët se tjetra:

» Gjyshja është më e fuqishme se gjahtari, por më e dobët se ujku

» Ujku është më i fuqishëm se gjyshja, por më i dobët se gjahtari

» Gjahtari është më i fuqishëm se ujku, por më i dobët se gjyshja

Këto gjëra mund të shënohen ose të vizatohen në tabelë.

Secila figurë mund paraqitet në mënyrë të ndryshme:

- » Gjyshja paraqitet me gisht tregues në shenjë mosmiratimi, qortimi
- » Ujku paraqitet duke i ngritur të dyja duart lart si brirë dhe duke imituar gatishmëri për sulm
- » Gjahtari paraqitet me vendosjen e trupit sikur është duke qëlluar në dikë

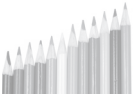
Grupet duhet të merren vesh për figurën. Pastaj grupet qëndrojnë njëra kundrejt tjetrës dhe pasi të jepet shenjë nga arsimtarja ato njëherazi e paraqesin figurën që e kanë zgjedhur. Ai grup që e ka zgjedhur figurën më të fuqishme, e fiton një pikë.. Nëse të dyja grupet e kanë zgjedhur figurën e njëjtë, asnjëri grup nuk fiton pikë – vazhdohet më tej. Kështu mund të luhet deri në pesë pikë të fituara ose, nëse nuk ka shumë kohë, edhe më pak.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja III-4.2: Bashkërisht vendosim

Materialet

- » Komplet të pllakave matematikore
- » Tabelë
- » Shkumës

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari u thotë fëmijëve: “A e dini se këto orë më së shpeshti i fillojmë me lojë. Sot nuk u kujtova në asnjë lojë që do të mund ta luanim së bashku. Prandaj dëshiroj të më jepni ide dhe të gjithë bashkë të vendosim se cilën lojë do ta luajmë. Secili nga ne që ka ide, le ta shprehë mendimin e tij, ndërsa unë do ta shkruaj/vizatoj në tabelë.”

Pasi të shfletohen propozimet, arsimtari bashkë me fëmijët i shqyrton propozimet dhe diskuton për propozimet një nga një:

1. A mund të luhet kjo lojë për 10 minuta, aq sa kemi nevojë zakonisht për të luajtur?
2. A mund të luhet në klasë?
3. A mund të inkuadrohen të gjithë fëmijët në lojë?
4. A është kjo argëtuese?

Në fund vendoset të luhet loja që i përmbush këto kritere. Nëse mbeten më shumë lojëra që i përmbushin këto kritere, nxënësit pyeten:

“A keni ide se si të vendosim se cilën lojë do ta luajmë?”

Nëse ata nuk kujtohen, arsimtari mund të propozojë që me votime të zgjidhet një lojë që do të luhet atë ditë, ndërsa të tjerat mbetet të luhen një ditë tjetër.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe me nga 5-6 fëmijë. Secili fëmijë e merr nga një komplet të pllakave matematikore dhe detyra e tyre është që të bëjnë diçka me ato pllaka. Ata mund të bëjnë çka të duan: ndonjë figurë, fotografi, mozaik, t'i përdorin dhe t'i kombinojnë ashtu si të vendosë grupi. Gjatë kësaj duhet të respektohen këto rregulla:

- » Të respektohen propozimet e të gjithë fëmijëve në grup
 - » Të gjithë fëmijët duhet të marrin pjesë në vendimin që do të merret
 - » Secili duhet të tregojë se pse propozimin e tij duhet ta pranojë grupi
 - » Të gjithë duhet të marrin pjesë në punë
 - » Vendimin duhet ta merren me votim ose bashkërisht të merren vesh - të arrijnë pajtueshmëri për një propozim
- Pasi ta mbarojnë grupet punën, shqyrtohen punimet e të gjithëve.

Diskutim

1. Çka bëtë?
2. Si vendosët se çka do të bëni?
3. A mori pjesë secili në punë?
4. A e kishit vështirë apo lehtë të vendosni se çka do të bëni?
5. Kush është meritues për atë që e ka arritur grupi?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Kur grupi të marrë vendim për diçka, është shumë me rëndësi që të respektohen rregullat që vlenin në aktivitetin paraprak, sepse ato mundësojnë që secili të marrë pjesë si pjesë e grupit dhe vendimin ta ndjejë si të tij.

Kur të vendosim në grup, na ndihmon shumë nëse e dimë se cili është qëllimi i grupit që ne dëshirojmë ta arrijmë si grup. Që të arrijmë deri te qëllimi, duhet ta dimë se cilat aktivitete duhet t'i ndërmarrim.

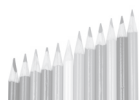
Po ashtu është mjaft me rëndësi që të respektohet mendimi i secilit në grup, prandaj duhet që secili në kuadër të mundësive të tij të kontribuojë në punën e grupit.

Përmbajtja III-5: BALLAFAQIMI ME SHTYPJET SOCIALE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Ta dijë se çka konsideron për veprim të mirë, e çka për veprim të keq (të pranueshëm dhe të papranueshëm) » Ta dijë se mund ta ketë pikëpamjen e tij të ndryshme nga grupi
Shkathtësi	» Të mund të zgjedhë ndërmjet llojeve të drejta dhe të gabuara të aktiviteteve » Të mund të formulojë mendim/qëndrim të tij personal » Të mund të kërkojë ndihmë me qëllim të forcimit të pozicionit të tij
Qëndrime/vlera	» Të gëzohet për secilin inkuadrim të suksesshëm në grup të ri dhe të ndryshëm » T'i respektojë mendimet e të tjerëve

Punëtorja III-5.1: Mendo para se të bësh diçka

Materialet

- » Fleta të mëdha për të vizatuar
- » Pajisje për të vizatuar
- » Tabelë
- » Shkumës

Aktiviteti kryesor 1

Karriget vendosen në gjysmërreth. Arsimitarja e shpjegon aktivitetin: “Të gjithë qëndroni në këmbë, ndërsa unë do të them ca gjëra. Nëse ju mendojnë se ato që i them unë janë të sakta, uluni në vendin tuaj, e nëse mendojnë se ato janë gabim, përkuluni poshtë para tij. Kjo lojë luhet shpejt (arsimitarja nuk duhet të lërë periudhë të gjatë kohore ndërmjet dy leximeve me qëllim që loja të jetë më dinamike)”.

1. “Kur jemi duke ngrënë bukë në tavolinë, mirë është të kruhet hunda.”
2. “Është mirë që detyrimet tona t'i kryejmë në kohë.”
3. “Është mirë të merret me vete ushqim në muze.”
4. “Është mirë që diku t'i thuash “lopë e marrë”.”
5. “Është mirë t'u ndihmohet njerëzve të moshuar.”
6. “Nuk është mirë të zbulosh ndonjë sekret.”
7. “Nuk është mirë të huazosh libër nga ndonjë shok.”
8. “Është mirë t'i marrësh gjërat pa pyetur fare.”
9. “Është mirë t'i tregosh shokut tënd se si vozitet trotineti.”
10. “Është mirë të ndillen kafshët.”
11. “Është mirë që fëmijët të merren me sport.”

Diskutim

1. A e kishit lehtë apo vështirë të vendosnit se çka është mirë e çka jo?
2. A kishit nevojë që ndonjëherë të mendonit më shumë?
3. Si vendosni për diçka se a është e mirë apo e keqe?

Aktiviteti kryesor 2

Secilit nxënës i jepet nga fletë e madhe për të vizatuar të cilën ai duhet ta ndajë në tre pjesë. Po ashtu edhe arsimtarja e vizaton në tabelë një fletë të tillë dhe e ndan në tre pjesë: në fillim në njërin pjesë e vizaton një shtëpizë të vogël që do ta paraqesë shtëpinë, në pjesën tjetër e vizaton një zile që do ta paraqesë shkollën, ndërsa në pjesën e tretë të fletës e vizaton një

Përfundim

Për disa gjëra dhe për disa veprime është shumë lehtë të vendosim se a janë të mira apo jo, por për disa ndonjëherë na duhet më shumë kohë për të menduar.

Ndonjëherë edhe kur e dimë se diçka është gabim, se nuk është e mirë, ne për disa shkaqe veprojmë në kundërshtim me atë që e dimë (p.sh.: pse nuk dëshirojmë t'i hidhërojmë shokët, pse nuk kemi menduar sa duhet apo pse nuk kemi pasur sa duhet informacione.)

Veprimet që neve ose të tjerët përreth nesh na bëjnë të ndjehemi mirë, që janë të dobishme për ne ose për ata që janë përreth nesh, ato i konsiderojmë si veprime të drejta.

top të zi që do ta paraqesë kohën e lirë. Kjo bëhet me qëllim që nxënësve t'u bëhet e qartë se cila pjesë çka përfaqëson. Pastaj fëmijëve ua jep këtë udhëzim: "Tash ju lutem vendosuni sa më mirë që mundeni në karriget tuaja. Nëse dëshironi, mund edhe t'i mbyllni sytë. Paramendoni se jeni në shtëpi në dhomën tuaj. Sapo jeni zgjuar dhe po e filloni ditën e re. Paramendoni të gjitha aktivitetet që i bëni derisa jeni në shtëpi. A ka aktivitete që i bëni, por që nuk duhet të bëheshin? Pse mendoni ashtu? Koha është për të shkuar në shkollë. Përgatiteni dhe dilni. Në shkollë ju presin një rrëmujë aktivitesh. Përkujtohuni se cilat janë ato aktivitete dhe me kë i bëni ato. A ka prej atyre aktiviteteve diçka që nuk duhet të bëhet, por që ju megjithatë i bëni? Cilat janë ato? Pse mendoni se nuk duhet të bëhen? Përfundimisht keni kohë të lirë. Çka bëni atëherë? A ka aktivitete që ju i bëni në kohën e lirë, ndonëse nuk do të duhej t'i bënit? Pse?"

Tash hapni sytë dhe në të tria pjesët e letrës vizatoheni nga një aktivitet që e bëni dhe që duhet ta bëni, si dhe një aktivitet që e bëni, edhe pse nuk duhet ta bëni."

Pasi t'i bëjnë vizatimet, fëmijët i prezantojnë ato një nga një dhe shpjegojnë se pse e kanë vizatuar atë.

Arsimtarja i radhit në tabelë aktivitetet që i kanë vizatuar fëmijët, duke i vënë në një anë aktivitetet "që i bëjnë dhe që duhet t'i bëjnë" (aktivitetet e qëlluara), ndërsa në anën tjetër i ndan aktivitetet që "i bëjnë, por që nuk do të duhej t'i bënin" (aktivitetet e gabuara).

Derisa ndahen aktivitetet, ato diskutohen me fëmijët dhe varësisht nga diskutimet mund të ndryshojë edhe vendi i aktivitetit nga njëra anë në tjetrën.

Diskutim

1. T'i shohim aktivitetet që janë të qëlluara – çka duhet të bëhet?
2. Çka është e përbashkët për ato?
3. Tash t'i shohim aktivitetet që janë të gabuara – që nuk duhet të bëhen?
4. Çka është e përbashkët për ato?
5. Kush vendos se a do të bëjmë aktivitete të qëlluara apo të gabuara?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Para se të përcaktohem për ndonjë aktivitet, duhet të mendojmë mirë për atë që të vendosim se a është i qëlluar ose i gabuar.

E përbashkëta e të gjitha aktiviteteve është se ato na ndihmojnë të kujdesemi për vetveten, të mësojmë diçka të re, të argëtohem dhe të shoqërohemi.

Aktivitetet e gabuara na bëjnë të ndjehemi keq ose së paku ashtu ndjehen të tjerët përreth nesh dhe ato aktivitete në fakt nuk na shërbejnë për asgjë.

Se a është diçka e drejtë apo jo, ne mund të përcaktohem vetëm atëherë kur kemi mjaft informacione për atë aktivitet ose kur bashkërisht me më të afërmit tanë nuk kemi mjaft informacione për atë aktivitet.

Punëtorja III-5.2: Çka do të thonë të tjerët?

Materialet

» Fletë pune për arsimtarin/arsimtarin: Përralla për Janën dhe Hilalin

Aktiviteti hyrës

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari thotë: “Tash paramendoni diçka për të cilën mendoni se jeni të ndryshëm nga të gjithë të tjerët në rreth. Ajo mund të jetë diçka që ju e dëshironi, diçka që e keni bërë ndonjëherë.

Pastaj duhet të bëni një hap para brenda në rreth dhe të thoni: “Jam i ndryshëm nga të gjithë të tjerët, sepse...”.

Pastaj përsëri ktheheni në vendin tuaj në rreth, ndërsa grupi ju duartroket. Arsimtari e fillon lojën i pari që t’ju japë një shembull nxënësve. Nxënësit duhet të nxiten të bëjnë gjëra të ndryshme nga të tjerët, ndërsa arsimtari t’u ndihmojë të mendojnë çka të bëjnë.

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtari e lexon përrallën nga fleta e punës

Diskutim

1. Pse fëmijët në shkollë nuk e donin Hilalin dhe e tallnin?
2. A duhej ta përqafojë Jana Hilalin para të gjithëve dhe të ndërmarrë diçka që në të ardhmen të mos ndodhë kjo? (po, sepse ashtu jo vetëm që do t’i ndihmonte Hilalit, por edhe do të pengonte që në të ardhmen ndonjë fëmijë tjetër t’i ndodhte diçka e ngjashme)
3. A duhej të bëhet Hilali si të tjerët që mos ta tallnin?

Përfundim

Çdoherë duhet të sillemi sipas asaj që ne mendojmë se është e drejtë. Ndonjëherë kjo është shumë vështirë, veçanërisht kur shumica mendojnë ndryshe prej nesh. Kur ne nuk e shprehim mendimin tonë dhe përpiqemi të bëhemi si të tjerët, kjo na bën të ndjehemi keq.

Aktiviteti kryesor 2

Nxënësit ndahen në grupe me nga pesë-gjashtë nxënës.

Secili grup veçmas duhet të bisedojë dhe anëtarët duhet të merren vesh për një situatë kur janë sjellë në kundërshtim me atë që kanë menduar se është e drejtë (kanë dëshiruar të sillen në një mënyrë, por për shkak të frikës nga ajo se çka do të thonë të tjerët, jeni sjellë ndryshe)

Pasi të merren vesh për situatën, duhet të marrin role për secilin anëtar të grupit. Secili grup duhet ta dijë se çka do të bëjë dhe çka do të thotë.

Pastaj grupi e aktron atë situatë para grupeve të tjera.

Pastaj grupet e aktojnë situatën se si do të ishte sikur të reagonin ashtu siç mendojnë ata se është e drejtë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtarin: Përralla për Janën dhe Hilalin

Quhem Jana. Jam nxënëse e shkëlqyeshme e klasës së tretë

Këtë javë ndjehem shumë keq në shkollë për shkak se më ndodhi një ngjarje të premtën e kaluar. Ishim me shoqet në oborrin e shkollës, kur përnjëherë e pashë se në një skaj të oborrit po mblidheshin fëmijë. Mendova se ishte diçka interesante, andaj shkova edhe unë të shoh se çka ishte punë. Aty në qendër të turmës së nxënësve qëndronte Hilali. Dukej shumë e pikëlluar dhe e frikësuar. Fustanin e kishte të përlyer, kapësen e flokëve në tokë, ndërsa çantën të shkapërderdhur.

E kuptova se përsëri ishte viktimë e pengesave të Pjetrit dhe Gonit. Që nga dita e parë kur u paraqit Hilali te ne, ata vazhdimisht e pengojnë atë. Nuk u mjaftoi që dje në pushim nuk e lanë të luante me ne ose që para disa ditëve ia plasën gomat biçikletës së saj, që tash ta nënçmojnë edhe para tërë shkollës.

Hilali para do kohe u vendos në rrugën tonë dhe që atëherë u regjistrua edhe në shkollën tonë. Ajo vishet ndryshe nga të gjithë ne fëmijët e tjerë, është shumë e qetë dhe disi e ndryshme nga të gjithë ne. Asaj nuk i intereson muzika që e dëgjojmë ne, lexon ca libra për të cilat ne s'kemi dëgjuar, madje edhe ushqimin që e merr me vete në shkollë është më i ndryshëm se ushqimi jonë.

Në fillim kur e pashë në oborrin e saj më dukej shumë e pazakonshme edhe ajo edhe familja e saj. Por, pasi shkuam me nënën time mysafir te ata, e pashë se ata janë njerëz shumë të mirë dhe këndshëm. Atëherë kaluam shumë mirë me Hilalin dhe kështu u miqësua. Më fliste për vende të ndryshme në të cilat kishte ecur dhe m'i tregtoi shumë vizatime të bukura që i kishte bërë vetë.

E pashë se ajo ishte vajzë shumë interesante dhe se me atë assesë nuk mund të mërzhiteshe. Megjithatë kur jam në shkollë, ndonëse dua të shoqërohem me të, asnjëherë nuk e bëj këtë. Madje mezi e përshëndes. Shumë dua, por disi nuk mundem.

- Pse Jana nuk mund të shoqërohet me Hilalin në shkollë?

- A është kjo mirë edhe për Janën edhe për Hilalin?

Sikur kam drojë se çka do të thonë shoqet, se po shoqërohem me një "të luajtur" (ashtu e quajnë të gjithë). Javën e kaluar kur i ndodhi ajo, më vinte ta përqafoj, t'u bërtas Pjetrit dhe Gonit që ta lënë të qetë dhe t'i tregoj arsimtares. Por, asgjë nuk bëri. Kisha frikë çka do të thonë të tjerët!

Përmbajtja III-6: MARRJA E PËRGJEGJËSISË PËR VEPRIMET

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» T'i dijë disa rregulla dhe procedura që vlejné në raportet ndërmjet njerëzve (familjes, klasës, shkollës, grupit në lojë) » Ta dijë rolin e tij dhe rolin e të tjerëve në shkollë dhe në familje » T'i dijë detyrat dhe përgjegjësitë e tij në klasë dhe në familje
Shkathtësi	» Të mund të propozojë rregulla të sjelljes » Të mund të japë ide për sanksione gjatë mosrespektimit të rregullave » Të mund ta vërejë gabimin e tij
Qëndrime/vlera	» Të miratojë ekzistimin e rregullave dhe sanksioneve për shkeljen e tyre

Punëtorja III-6.1: Rregullat e grupit

Materialet

- » Fllomasterë për të shkruar
- » Hamer ose fletë tjetër të madhe për të shkruar

Aktiviteti hyrës

Të gjithë nxënësit qëndrojnë në rreth. Arsimitari fillon të prodhojë një zë – kërcitje të gishtërinjve – këtë veprim ia përcjell nxënësit të parë në anën e tij të djathtë, e pastaj tjetrit pranë tij deri te nxënësi i fundit. Gjatë përcjelljes së tingullit, të gjithë ata që tashmë e kanë pranuar atë zë, vazhdojnë ta imitojnë atë tingull derisa nuk pranojnë një zë të ri. Kur t'i vijë radha arsimtarit, ai e ndryshon tingullin – goditje të gjunjëve – këtë e përcjell njësoj si herën e kaluar në rreth, me ç'rast të gjithë vazhdojnë me tingullin e parë derisa nuk e pranojnë tingullin e ri nga ai që e kanë në anën e tyre të majtë. Tinguj të ardhshëm: rrahje me këmbë në dyshe, duartrokitje...

Në këtë lojë shumë është e rëndësishme që gjatë lojës të mbretëroj qetësi e plotë që kështu të mund të përcillet efekti i fuqizimit dhe qetësisë të shiut. Pasi të përfundojë duartrokitja, menjëherë mund të vazhdohet me tingujt e njëjtë, por me rend të kundërt. Kështu fitohet përshtypje se po bie shi, që në fillim është e lehtë dhe e qetë, e pastaj gjithnjë më e fuqishme dhe, pasi të arrihet kulminacioni (duartrokitja), përsëri mund të shkohet drejt qetësisë të tij.

Diskutim

1. Cilat ishin rregullat e kësaj loje? (të qëndrohet në rreth, të bëhet lëvizje kur të të vijë radha, të ketë qetësi)
2. Çka do të ndodhte nëse lojën e bënim pa rregulla?
3. Kur do ta dëgjonim shiun më mirë, me apo pa rregulla?
4. Si ndjeheshit gjatë lojës – a ishte mirë apo jo? E nëse nuk do të kishte rregulla, si do të ishte?
5. A do të dinim ta luajmë lojën nëse nuk do t'i dëgjonim udhëzimet?
6. Pse shërbejnë rregullat?

Përfundim

Rregullat sigurojnë që ndonjë aktivitet të rrjedhë mirë dhe pjesëmarrësit në të të ndjehen mirë.

Aktiviteti kryesor

Arsimitari ua parashtron nxënësve pyetjet e mëposhtme:

- » A duhet të ketë grupi jonë rregulla?
- » Pse na duhen rregullat?
- » Hajt tash të mendojmë rregulla për grupin tonë?

Nxënësit propozojnë, ndërsa arsimtari i shkruan ato propozime në një fletë të madhe. Pasi të shteren të gjitha idetë, atëherë detyra e arsimtarit është që ta diskutojë secilin propozim, ndërsa diskutimi duhet të shkojë në drejtim të asaj se sa do t'i ndihmojë ajo rregull grupit që të punojë mirë a keq dhe që nxënësit të ndjehen mirë.

Shembuj të rregullave:

- » Sigurimi i dëgjimit (shenja për të marrë fjalë)
- » Ndërprerja e punës (shenja “stop” dhe “patent” në gojë)
- » Puna e përbashkët: ndërrimi i grupeve, ndarja e ndërsjellë e materialeve
- » Kujdesi për materialet
- » Ardhja në kohë
- » Mosnënçmimi dhe mospërqeshja
- » Respektimi i asaj që e flet tjetri
- » Ndihma e ndërsjellë

Diskutim

1. Pse dëshironi ta keni pikërisht atë rregull?
2. Çka do të ndodhte nëse nuk e keni atë rregull?
3. A ka dikush që mendon ndryshe?
4. A pajtohet grupi që ajo rregull të shkruhet?

Regullat shkruhen qartë dhe pastër në një hamer të madh i cili pastaj varet në vend të dukshëm në klasë.

Çdoherë duhet të thuhet se rregullat nuk janë përkufizuar dhe se në çdo kohë dikush mund ndryshojë ato ose ta shtojë një rregull të re, normalisht nëse grupi pajtohet për këtë.

Aktiviteti përmbyllës

Përsëritet loja e aktivitetit hyrës.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja III-7: KRIJIMI I RELACIONIT POZITIV NDAJ VENDIT TËND

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» T'i dijë simbolet e vendit të tij » T'i dijë bukuritë e vendit të tij (atraksionet turistike etj.)
Shkathtësi	» Të mund ta përshkruajë pozitivisht dhe ta përfaqësojë në dritë të mirë vendin e tij (në kuadër të njohurive të tij)
Qëndrime/vlera	» T'i respektojë simbolet e vendit të tij

Punëtorja III-7.1: Fëmijë me emrat më të bukur

Materialet

- » Hamer ose dy fleta të bashkuar për të vizatuar
- » Ngjitës
- » Kokrra të ndryshme të orizit, sheqerit e susamit
- » Gazeta të vjetra dhe letër tjetër të vjetër
- » Pajisje për të vizatuar
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Përralla për Kalisin

Aktiviteti kryesor 1

Arsimtari e lexon përrallën nga fleta e punës.

Diskutim

1. Ku jetonte farefisi i Kalisit?
2. Në cilin vend do të shkonte për vizitë Kalisi?
3. Pse ai vend i dukej Kalisit i mrekullueshëm i çuditshëm?
4. Si dukej flamuri i atij vendi?
5. Përveç Mavrovës, në cilin vend tjetër te ne mund të skijohet?
6. Ku shkojnë për not fëmijët e këtij vendi?
7. Cili është ushqimi më i mirë në këtë vend?

Përfundim

Maqedonia është vend me shumë pasuri kulturore e natyrore. Në të jetojnë maqedonas, por edhe të tjerë, fliten gjuhë të ndryshme dhe përdoret ushqimi i ndryshëm. Të gjitha këto gjëra së bashku e bëjnë këtë vend të duket i mrekullueshëm dhe i bukur.

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ndahen në grupe. Secilit grup i jepet nga një fletë e madhe për të vizatuar, si dhe materialet (kokrrat, gazetatat, ngjitësi, pajisja për të vizatuar), ndërsa ata duhet të bëjnë një poster në temën "Vendi im Maqedonia".

"Sot do ta paramendojmë se jemi artistë dhe se duhet të bëjmë një poster në të cilin do t'i paraqesim bukuritë e vendit tonë, Maqedonisë. Mund të vizatoni ose të bëni diçka me letër (të pritet letra, të mbështillet, të ngjyroset, të ngjitet) dhe/ose me kokrra të paraqisni diçka në punimet tuaja."

Në fund secili grup e prezanton punimin e tij..

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përralla për Kalisin

Kalisi është një vajzë e klasës së dytë dhe jeton shumë, shumë larg prej këtu. Këto ditë ajo ishte shumë e gëzuar, sepse po përgatitej të shkojë në vizitë te farefisi i saj që jeton në një vend shumë të çuditshëm. Po, po vend i çuditshëm. Për atë vend Kalisi kishte dëgjuar shumë nga përrallat e gjyshes së saj.

Atje, paramendoni, edhe dielli ngrohte më bukur se çdokund tjetër në botë. Ashtu i thoshte gjyshja e saj, madje edhe qielli ishte më i kaltër atje. Dredhëzat ishin më të ëmbla, ndërsa pjeshkat ishin më të shijshme.

Atje jetonin fëmijë që i kishin emrat më të bukur në botë. Atje jetonte Marko, Jana, Dona dhe Tea, por edhe Zana e Ledoni. Atje kishte fëmijë që quheshin edhe Elvis edhe Filiz, edhe Safet edhe Sara. Rugëve të atij vendi fëmijët përshëndetnin me “Dobar den” dhe “Mirëdita”, “Gynajden” dhe “Shukar dive”. Vërtet ishte vendi më i bukur në botë. A e dini fëmijë se si quhet ky vend?

Në atë vend më së miri bëhej kur zhvillohej ndonjë ndeshje futbolli. Atëherë të gjithë fëmijët bashkërisht do të merrnin flamurë në dorë dhe, duke e kënduar këngën e tyre më të dashur, shkonin ta mbështetin ekipin e vendit të tyre. A e dini se çfarë ngjyre kishte ky flamur? A e dini se çka kishte në mesin e këtij flamuri. Po, diell, për të cilin gjyshja e Kalisit thoshte se është dielli më i bukur në botë.

Kalisi mezi priste ta shohë kryeqytetin e atij vendi. A e dini si quhet ky kryeqytet? Ajo kishte dëgjuar shumë gjëra për kështjellën e këtij qyteti. E dinte se fëmijët i parapëlqenin shumë vizitat në të, sepse prej aty më së miri mund ta shihnin lumin e tyre që aq shumë e donin. A e dini si quhet ai lumë?

Në këtë qytet jetonin maqedonas, romë, shqiptarë, turq, boshnjakë e të tjerë. Ata që i besoni Zotit në këtë qytet, shkonin në kishë ose në xhami.

Por, a e dini se ku duan të shkojnë më shumë fëmijët? A mund t’ia qëlloni? Në luna parka, në kopshtin zoologjik, në patinazh, në fushë sporti. Madje, ndonjëherë shkojnë edhe në teatër dhe kinema. Në atë vend kishte liqene dhe male të mrekullueshme. Liqeni i Ohrit ishte vendi më i pëlqyer për not, ndërsa Mavrova dhe Kodra e Diellit ishin vendet më të bukura për ski. Vërtet ky vend ishte i bukur.

Fëmijët e këtij vendi dëshironin shumë të hanë bakllava, por edhe hallvë dhe akullore. Hanin dhe sarmë, hajvar, gjevrek dhe byrek. Por, këtë e bënin vetëm gjatë festave. Ditëve të tjera më së shumti hanin fasule, spinaq dhe pemë e perime të ndryshme, sepse e dinin ato janë të mira për shëndetin.

Kalisi mezi priste ta shohë këtë vend të çuditshëm dhe paksa magjik që quhej Maqedoni.

Punëtorja III-7.2: Sa e njoh Maqedoninë?

Materialet

- » Lëmsi i leshit
- » Fletë e letrës
- » Pajisje për të shkruar
- » Fletë të mëdha të letrës
- » Forma gjeometrike nga kolazhi ngjites me ngjyrë të kuqe, të gjelbër, të kaltër, të verdhë dhe me ngjyrë kafeje.
- » Pajisje për të vizatuar
- » Gërshtë

Aktiviteti hyrës

Të gjithë janë ulur në rreth. Arsimtarja e thotë këtë udhëzim: “Tash do ta bëjmë një përrallë me ndihmën e këtij lëmsi. Unë do ta filloj përrallën dhe do ta mbaj fundin e perit, e pastaj do ta them emrin e dikujt dhe do ta hedh lëmsin. Ai që e merr lëmsin, vazhdon me përrallën, e pastaj e mban një pjesë të perit, ndërsa e hedh lëmsin te dikush tjetër dhe kështu derisa të kalojë në duar të secilit. Kështu në fund e krijojmë një rrjetë të thurur dhe një përrallë të rrëfyer së bashku. Rrjetën e bërë në fund do ta presim me gërshtë që secili prej nesh të marrë një pjesë nga rrjeta me të cilën do të mund të bëjë çka të dëshirojë.”

Arsimtarja e fillon përrallën e pastaj e shkruan që në fund t’ua lexojë nxënësve. Përrallën e fillon me fjalinë “Na ishte njëherë një vend shumë, shumë i bukur...”

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në pesë grupe sipas ngjyrës së formës gjeometrike (copat e prera nga kolazhi) që do ta tërheqin vetë: secili fëmijë e tërheq nga një formë dhe kështu fëmijët grupohen sipas ngjyrës.

Bankat janë të vendosura ashtu që të formojnë pesë grupe të vendosura kah këndet e klasës, ndërsa mesi mbetet i zbrazët që fëmijët të mund të shihen mes vete.

Arsimtarja e shpjegon aktivitetin: “Secili grup është një ekip. Unë do të parashtroj pyetje, ndërsa ju në grupin tuaj do të merreni vesh për përgjigjen dhe, kur të jeni të përgatitur për përgjigje, do t’i ngrini format me ngjyrë që i tërhoqët. Pyetjet do t’i parashtroj me radhë; një pyetje njërit grup, një pyetje grupit tjetër e kështu me radhë. Nëse ndodhë që ndonjë grup nuk e di përgjigjen, grupet e tjera do të ndihmojnë për këtë. Pas secilës përgjigje, secili anëtar i grupit që përgjigjet e pranon nga një formë gjeometrike me ngjyra të ndryshme si shpërblim për përgjigjen e saktë.”

Arsimtarja duhet të ketë kujdes që të gjithë ta kenë të qartë se nëse njëri grup gabon, të tjerët mos ta thonë përgjigjen me zë, por t’ia pëshpëritin atë grupit që duhet të përgjigjet.

Pra{awa:

Pyetje:

1. Cilat ngjyra i ka flamuri i Republikës së Maqedonisë dhe si duket ai?
2. Përmendeni një liqen në Maqedoni!
3. Përmendeni një mal në Maqedoni!
4. Përmendeni një lumë në Maqedoni!
5. Cili është qyteti më i madh në Maqedoni?
6. Përveç maqedonasve, kush jeton në Maqedoni? (ta përmendin së paku edhe një bashkësi etnike)
7. Përveç gjuhës maqedonase, cilat gjuhë të tjera fliten në Maqedoni? (ta përmendin së paku edhe një gjuhë të bashkësive etnike)
8. Përmendeni një qytet në Maqedoni, por jo Shkupin dhe/ose qytetin tonë (qyteti më i afërt i fshatit tuaj)!
9. Si quhet ushqimi që përgatitet me mish të grirë dhe lakër, të cilin shumë njerëz në Maqedoni e pëlqejnë shumë.
10. Si quhet ëmbëlsira që shërbehet më së shumti për festa, e cila bëhet me kore dhe arra?
11. Si quhet ushqimi që bëhet me specia të pjekur e të bluar që përdoret gjatë dimrit?
12. Si quhet ushqimi që bëhet nga koret e brumit, ndërmjet të cilave vihet djathë, spinaq, lakër ose mish, e pastaj piqet në furrë.
13. Përmendeni një këngëtare të njohur në Maqedoni!
14. Përmendeni një këngëtar të njohur në Maqedoni!
15. Përmendeni një shkrimtar të njohur në Maqedoni!

Secilit grup i jepet nga fletë e madhe e letrës. Detyra e grupit është që me format e letrës, të fituara si shpërblim nga loja paraprake, të bëjë poster për Maqedoninë. Format e letrës mund t’i ngjisin dhe t’i vizatojnë.

Pastaj secili grup e prezanton punimin e tij

Aktiviteti përmbyllës

Nxënësit qëndrojnë në rreth dhe i lidhin krahët si në valle.

Arsimtarja thotë: “Pas shenjës sime të gjithë do të bëjmë një hap gjigant, hapin më të madh që mund ta bëjmë kah qendra e rrethit.”

Kur të gjithë janë gati, arsimtarja përsëri jep shenjë dhe grupi e bën edhe një hap gjigant. Pra, pas secilës shenjë të gjithë e bëjnë nga një hap gjigant.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja III-8: KRIJIMI I NDJENJËS SË PËRKATËSISË QYTETËRUESE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se ekzistojnë kombe të ndryshme
Shkathtësi	» Të marrë pjesë në aktivitete me të cilat shënohen ditë botërore
Qëndrime/ vlera	» Ta pranojë përkatësinë e bashkësisë botërore njerëzore » Ta kuptojë se Toka është shtëpia e përbashkët e të gjithë njerëzve që jetojnë në të.

Punëtorja III-8.1: Ta njohim botën

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përralla për botën
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Fëmijët e botës me veshje të ndryshme
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Vendbanime të ndryshme
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Copëza të prera
- » Fletë për të vizatuar
- » Gërshërë
- » Pajisje për të vizatuar

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimtari thotë: “Paramendoni se mes i rrethit tonë është një makinë magjike e cila do të na shpie në vende të ndryshme të botës. Unë do të them se ku gjendemi dhe do të përmendi gjëra që janë karakteristike për atë pjesë të botës, ndërsa ju do të silleni sikur të jeni atje. Fillojmë!”

Gjendemi në polin e Veriut: të gjithë dridhemi, sepse na vjen shumë ftohtë... (Arsimtari fillon ta dridhet nga të ftohtit, krijon atmosferë të argëtimit), ikni – ja ariu polar, duket më i bardhë se vetë bora... (arsimtari aktron sikur ikë nga ariu dhe kërkon që edhe fëmijët ta bëjnë këtë), shpejt ngjitu në këtë shkëmb të akullit... (arsimtari bën me shenjë përreth vetes duke ua bërë me dije fëmijëve se ajo është hapësirë që paraqet shkëmb akulli), ups, mbahuni, shkëmbi po luhetet... (arsimtari bën lëvizje sikur të mbajë baraspeshë që të mos bie nga shkëmbi).

Tash jemi në një vend tjetër. Këtu nuk është as shumë nxehtë, as shumë ftohtë. Këtë vend e quajnë Evropë. Çlirohuni dhe kënaquni, këtu është shumë bukur. Shëtituni, bisedoni me shokët. Nisemi.

Oh, tash është shumë nxehtë. Po ecim nëpër rrëzë të nxehtë... (arsimtari ecë në gishta sikur të ecë nëpër rrëzë të nxehtë), kemi ardhur në Afrikë...

Tash jemi në vend tjetër. Shikoni, gjithkund kah kangurë. Kërceni si kangurë... (Arsimtari kërcen që t’ua tregojë këtë nxënëseve), kjo është Australia, mund ta mbani mend si vendi i kangurëve.

Hopa, tash jemi në vend tjetër. Edhe këtu është shumë ftohtë, shumë... (përsëri të gjithë dridhen), por ky nuk është poli i Veriut. Këtu është më ndryshe. Shikoni, këtu ka shumë pinguinë. Përpikuni të ecni si pinguinë... (arsimtari ua shfaq këtë duke ecur me këmbë të ngjitura dhe me duar të ngjitura për trupin, por me pëllëmbë të kthyera anash), ky është poli i Jugut.

Tash po fluturojmë me avion (hapen krahët) dhe arrijmë në Kinë – vendin më të madh në Azi. Derisa udhëtojmë nëpër Kinë, takojmë shumë njerëz me sy të pjerrët (të gjithë shëtitet dhe i mbajnë sytë me duar që t’u bëhen të pjerrët).

Tash përsëri jemi në vend tjetër. Së pari arrijmë në pyjet e hershme të Amerikës Jugore dhe përreth nesh shohim majmunë (arsimtari e kryan belin me duar duke e imituar kështu majmunin), e pastaj po shpërngulemi në Amerikën Veriore. Edhe këtu nuk e kemi as shumë ftohtë as shumë nxehtë. Çlirohuni dhe uluni në vendet tuaja.

Diskutim

1. Si ju pëlqeu loja?
2. Çka bënim në këtë lojë? (udhëtonim në vend të ndryshme të botës, të cilat dalloheshin me shumëçka ndërmjet vete)

Përfundim

Të gjitha këto vende gjenden në planetin Tokë dhe së bashku quhen Botë. Edhe ne jemi pjesë e kësaj bote.

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtari e lexon përrallën e fletës së punës, me ç'rast i përdor vizatimet e fletës së punës "Fëmijët e botës me veshje të ndryshme" dhe "Vendbanimet e ndryshme".

Diskutim

1. Cilat gjuhë fliten në botë?
2. Cilat kombe jetojnë në botë?
3. Cila është shtëpia e përbashkët e të gjithë njerëzve që jetojnë në botë?
4. Si vishen njerëzit në botë?
5. Çfarë ngjyre të lëkurës kanë njerëzit në botë?

Përfundim

SNë botë fliten gjuhë të ndryshme, njerëzit vishen në mënyra të ndryshme, ata dallohen edhe për nga gatimi dhe ushqimi, dallohet për nga këndimi dhe vallëzimi.

Aktiviteti kryesor 3

Fëmijët ndahen në grupe, ndërsa arsimtari u ofron nxënësve që secili vetë të zgjedhë se çka dëshiron të bëjë:

- » Të vizatojë vendbanime të ndryshme në botë
- » Të vizatojë njerëz me ngjyra të ndryshme të lëkurës
- » Të vizatojë njerëz me veshje të ndryshme (veshje dimri ose vere)
- » Të bëjë copëza të prera të ngjyrave të ndryshme (nga fleta e punës "Copëza të prera: një fletë e bardhë mbështil-let si flladitëse, ndërsa në pjesën e sipërme të flladitëses vizatohet një figurë fëmije; me rëndësi është që një pjesë e vijave të vijnë nga dy anët e këndeve të letrës, por që nuk do ta presin në mënyrë vertikale vizën, me qëllim që kur të hapet flladitësja, figurat të duken sikur të jenë të kapura në valle)

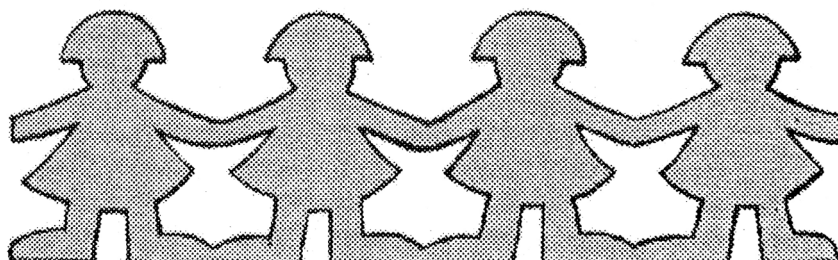
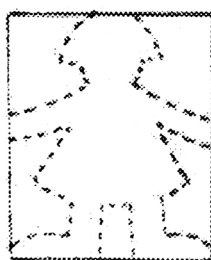
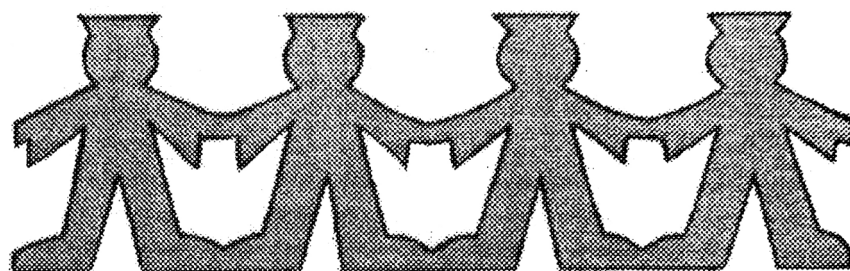
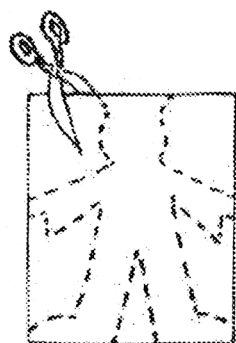
Në fund të gjitha punimet ekspozohen.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Copëza të prera

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përralla për botën

Na ishte njëherë një vajzë dhe një djalë. Një ditë vajza dhe djali vendosën të udhëtojnë nëpër botë. Shihnin vende të reja dhe njoftoheshin me kombe të reja. Dhe, çdoherë me diçka befasoheshin.

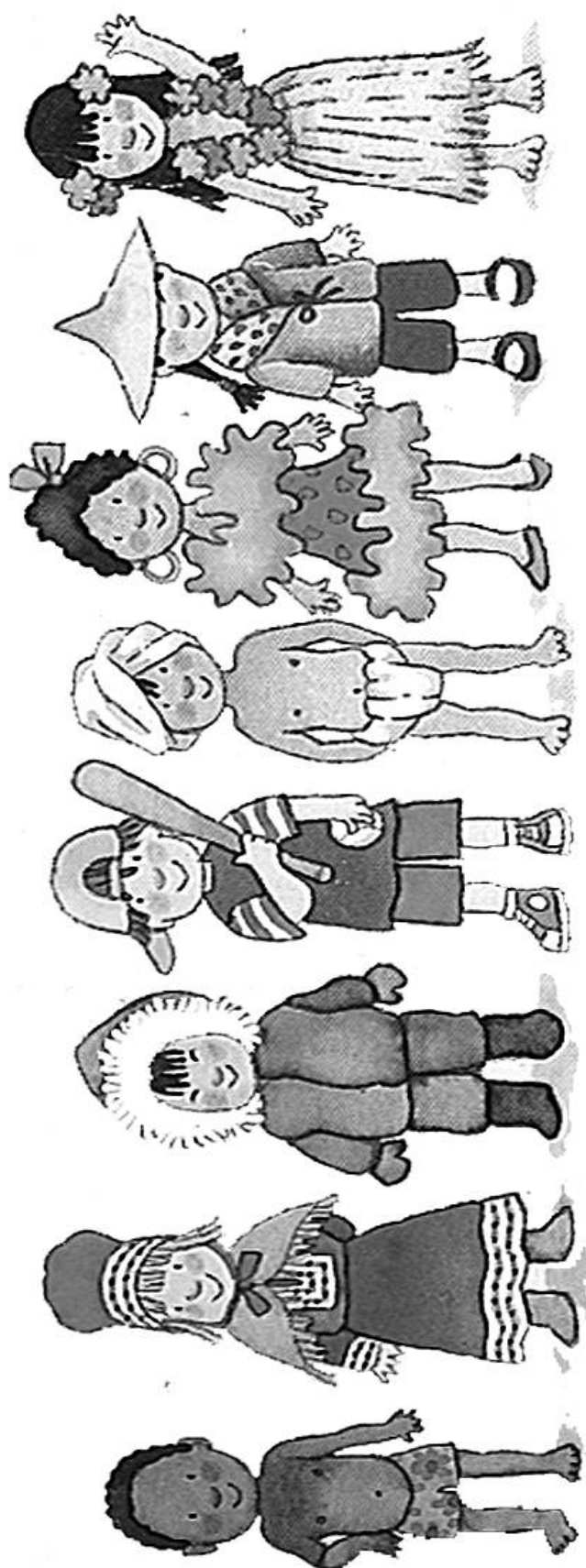
Së pari shkuan në vende ku ishte shumë ftohtë. U befasuan. “A mund të jetojnë njerëz këtu?”, pyeti vajza. Po, gjithsesi, atje jetonin njerëzit që quheshin eskimë. Ata jetonin në shtëpi që quheshin iglla (shtëpi eskimeze) dhe putheshin ndërmjet vete me hundët e tyre. Qesharake duket, e di. Por, ata kështu i ngrohnin hundët në atë mot të ftohtë atje.

Shkuan edhe në vende ku ishte shumë nxehtë. Atje njerëzit edhe kur ishin të veshur dukeshin njësoj si në plazh. Madje edhe lëkurën e kishin më të zezë.

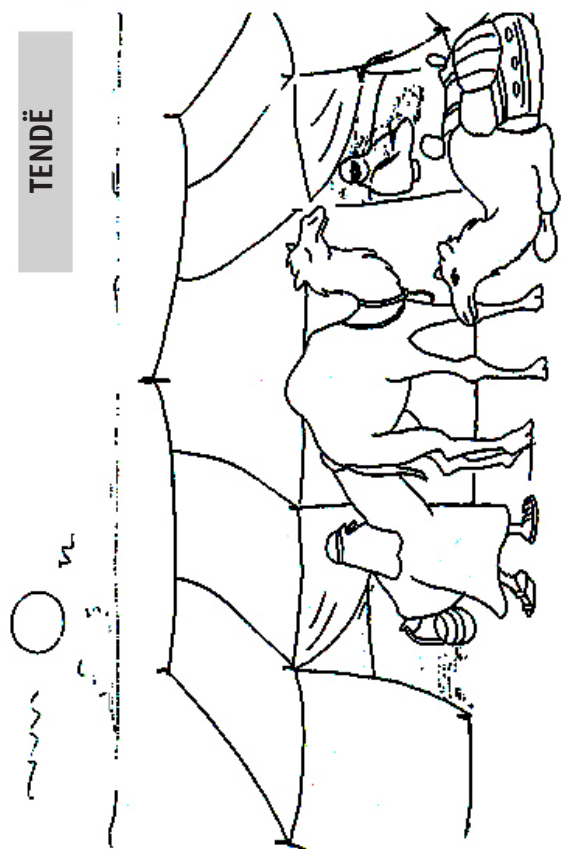
Pastaj shkuan në vend tjetër. Atje njerëzit kishin sy të pjerrët, ushqeheshin me shkopinj, ndërsa lëkurën e kishin të verdhë.

Ata shkuan edhe në shumë vende të tjera. Njoftuan shumë kombe dhe mësuan shumë gjuhë. Diku më shumë këndohej, e diku më shumë vallëzohej. Diku njerëzit banonin në shtëpi, diku në të a.q. iglla, kasolle ose në tenda. Diku njerëzit përshëndeteshin dhe përqafoheshin e putheshin me secilin, e diku përshëndeteshin vetëm me njerëz të huaj, ndërsa përqafoheshin dhe putheshin vetëm me më të afërmit. Ishin edhe te ne. E dëgjuan edhe gjuhën tonë dhe i panë shtëpitë tona.

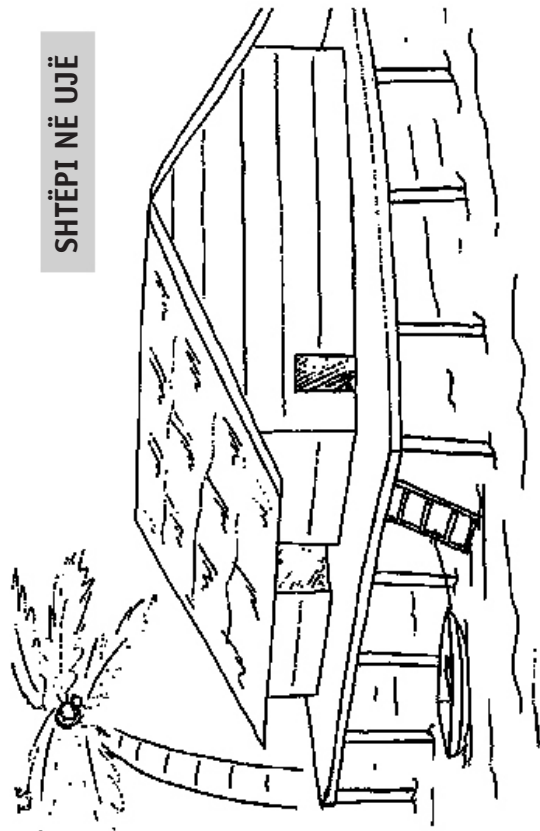
Por, tashmë nuk befasoheshin. Mësuan se bota është e madhe, se në të jetojnë njerëz që flasin gjuhë të ndryshme, jetojnë në shtëpi të ndryshme dhe ushqehen me ushqime të ndryshme. Por, kishte edhe gjëra të njëjta. Gjithkund kishte diell, ndërsa natën – hënë. Gjithkund ylberi i kishte ngjyrat e ndryshme dhe të gjithë e kishin planetin Tokë si shtëpi të përbashkët.

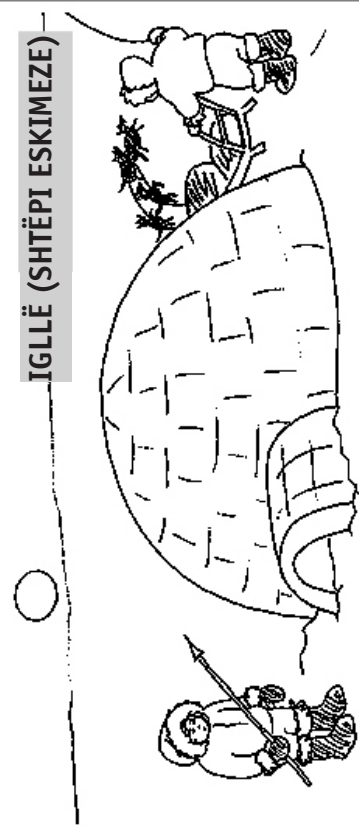
TENDË

SHTËPI NË UJË

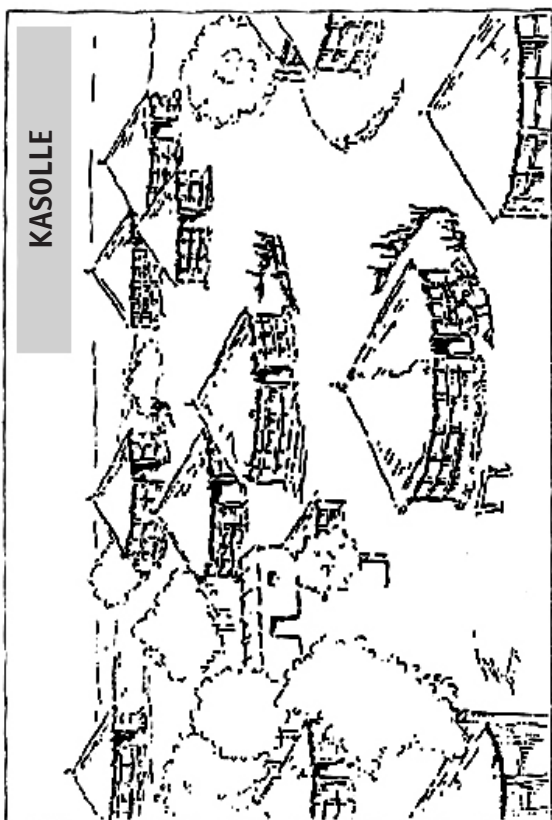
IGLLË (SHTËPI ESKIMEZE)

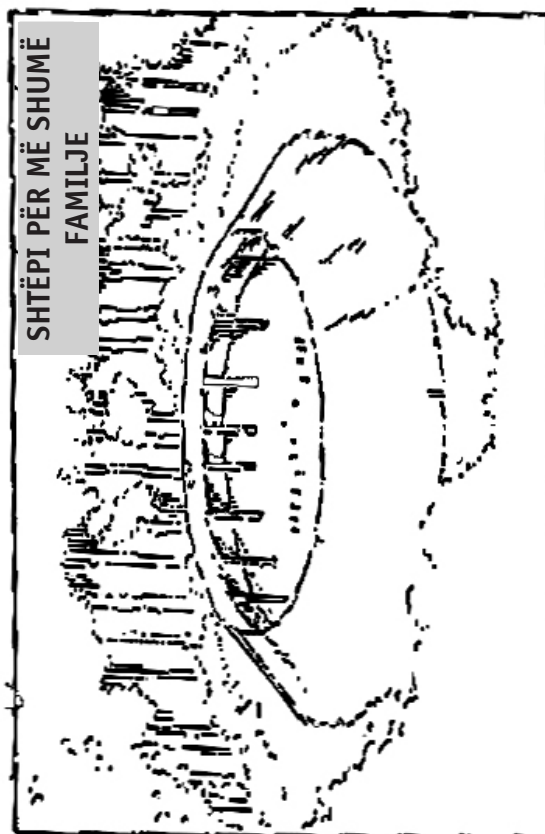
SHTËPI FSHATI

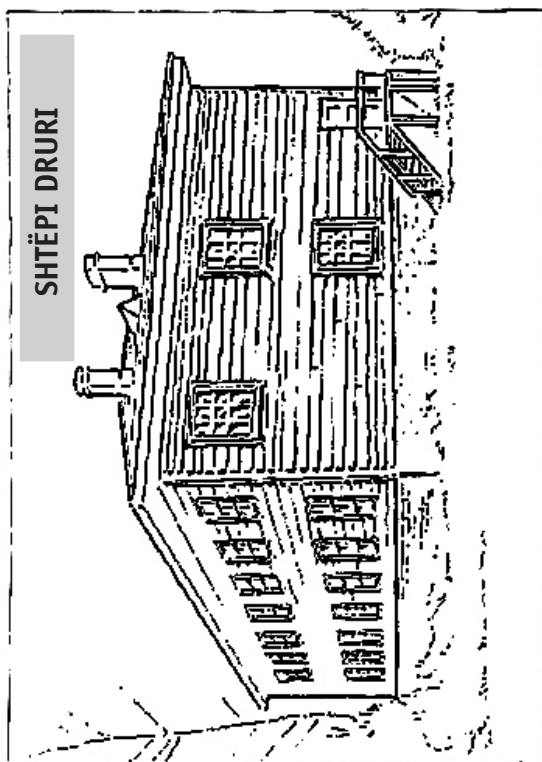
KASOLLE

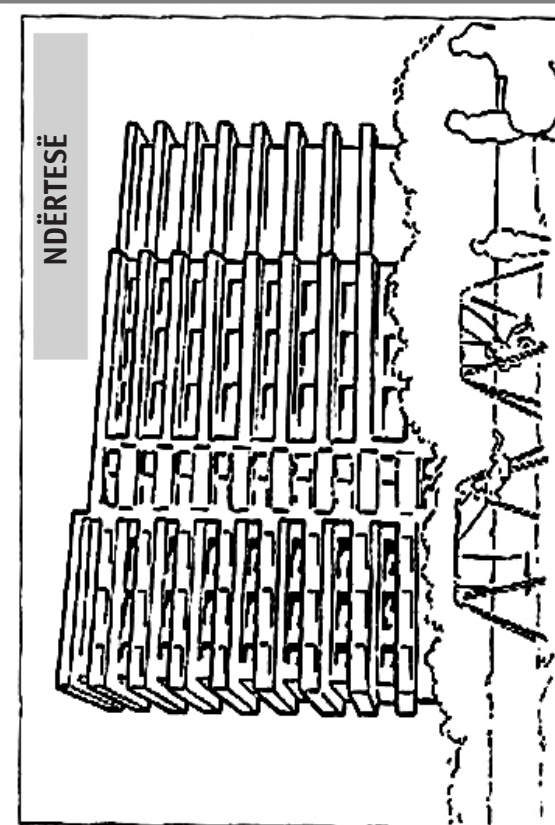
SHTËPI PËR MË SHUMË
FAMILJE

SHTËPI DRURI

NDËRTESE

Përmbajtja III-9: ZHVILLIMI I QASJES KRITIKE NDAJ MEDIAVE

Pritet që nxënësi/nxënësjë:

Dituri	» Të dijë se ekzistojnë media të ndryshme (të shtypit, elektronike) » Ta dijë si përcillen mesazhet nëpër media të ndryshme » T'i dijë mediat e shkruara për moshën e tij » T'i dijë emisionet e mediave elektronike që janë për moshën e tij
Shkathtësi	» Të mund të konsultojë media të shtypit për fëmijë » Të mund t'i dallojë emisionet e fëmijëve » Të mund t'i dallojë emisionet e dobishme dhe të padobishme » Të mund të shfaqë interes për emisionet/informacionet konkrete
Qëndrime/vlera	» Ta pranojë rëndësinë e mediave » Ta kuptojë se nuk janë të dedikuara të gjitha informacionet për fëmijët » Të pranojë se ka emisione të dobishme dhe të padobishme

Punëtorja III-9.1: Si arrij deri te informacionet?

Materialet

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Vizatime nga filmi i vizatuar “Tomi dhe Xheri”

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët ndahen në pesë grupe me nga pesë vetë. Secilit grup i jepet për detyrë që ta përgatitë informacionin që do të emetohet në televizion. Arsimtari i jep secilit grup informacione të ndryshme për përgatitjen (organizimi i maskenballit, ekskursionet, garave të futbollit, kuizit të diturisë, argëtimit, mbajtjes së rendit në shkollë, vizitës së kopshtit zoologjik...). Secili anëtar i secilit grup duhet të marrë pjesë në prezantim (njëri interviston – pyet ku dhe kur do të mbahet prezantimi dhe kush mund të vijë atje), tre të tjerë japin informacion, ndërsa njëri është kameraman.

Pastaj secili grup e prezanton informacionin para fëmijëve të tjerë që janë publik.

Diskutim

1. A shikoni televizion në shtëpi?
2. Çka dëshironi të shikoni më shumë në televizion?
3. Cilat emisione për fëmijë i dini?
4. Çka nuk dëshironi të shikoni në televizion? Pse?
5. Çka shikojnë të rriturit, që ju nuk e shikoni? Pse?
6. Si bëhet një emision televiziv?
7. Përveç prej televizionit, si mund t'i merrnit vesh ndryshe këto informacione?
8. Cilat revista për fëmijë i dini?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët ulen në rreth. Arsimtari tregon vizatime nga filmi i vizatuar “Tomi dhe Xheri”. Fëmijët pyeten se çka është paraqitur në secilin vizatim.

Përfundim

Ekzistojnë lloje të ndryshme të mediave, por fëmijët si duket më shumë e përdorin televizionin dhe emisionet për fëmijë. Për të bërë çfarëdo emisioni televiziv ose revistë, angazhohen më shumë njerëz: dikush e përgatit informacionin, dikush e prezanton atë, dikush incizon, dikush e shtyp. Ekzistojnë informacione në revista, si dhe emisione televizive që nuk janë të dedikuara për fëmijët, sepse janë të parëndësishme për ata.

Ekzistojnë lloje të ndryshme të emisioneve për fëmijë (muzikore, sportive, kuize, shkencore...), si dhe revista të ndryshme për fëmijë.

Ka shumë filma të vizatuar që prodhojnë shumë dhunë: personazhi e fiton atë që e dëshiron me rrahje, shtyrje, vrasje, mashtrim..., gjegjësisht më shumë me forcë se me bisedë (“Tomi dhe Xheri”, “Pink Panter”, “Pokemon”...). Por, ka edhe filma të vizatuar që nuk kanë dhunë: “Nodi”, “Maza dhe Lunja” etj.

Diskutim

1. Çka do të ndodhte nëse Tomi dhe Xheri ishin të gjallë? (vihet theksi në dhunën)
2. Cilat filma të tjerë të vizatuar i dini?
3. Në cilët prej tyre nuk ka rrahje?
4. Çka mund të bëhet në filmat e vizatuar, e që nuk bëhet në jetën reale?

Aktiviteti përmbyllës

Arsimtari u thotë fëmijëve që ta dëgjojnë me kujdes përrallën për Mile Panikën dhe ta bëjnë të gjithë atë që e bën Mile Panika.

Derisa lexohet përralla, realizohen edhe aktivitetet. Arsimtari i pari i prezanton lëvizjet (që janë të nxira në tekst), ndërsa fëmijët e imitojnë atë.

Një mëngjes Mile Panika u ngrit nga krevati i tij dhe shikoi në dritare, duke u bërë hije syve me duar. Shikoi djathtas e majtas. Pastaj shikoi drejt kah lumi dhe e pa një grua të bukur: “Ooooooooo!”

Mileja i bëri asaj gruas shenjë me dorë të djathtë. Pastaj i bëri shenjë me dorë të majtë. Pastaj me të dyja duart. Madje kërceu, por gruaja e bukur as që e vërejti.

Prandaj i veshi brekët e notit, vrapoi drejt lumit dhe i doli matanë. Kur doli në anën tjetër, Mileja e shkundi ujin nga vetvetja, e mblodhi veten që të ngrohet dhe u ul.

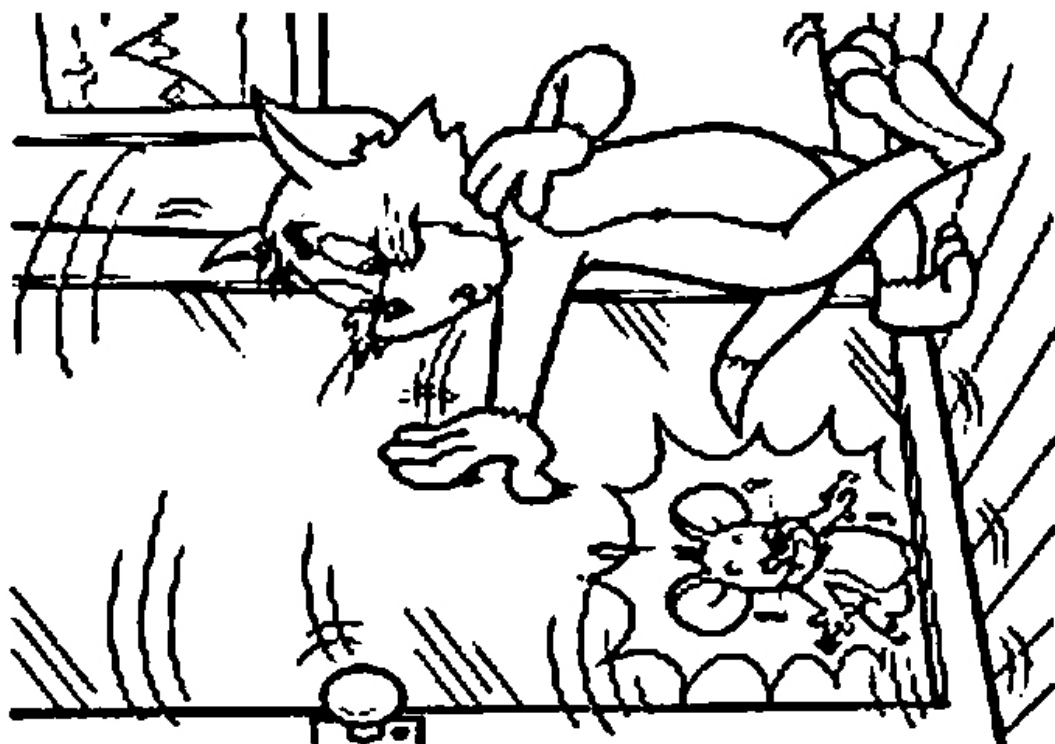
Gruaja e bukur i buzëqeshi dhe vazhdoi të ecë kah Vendet e Largëta. Mileja u nis pas asaj dhe prej atëherë askush nuk e pa më.

Megjithatë, thuhet se Mile Panika jeton pranë bregut të ndonjë lumi me tre fëmijë të vegjël – secili më i bukur se tjetri.

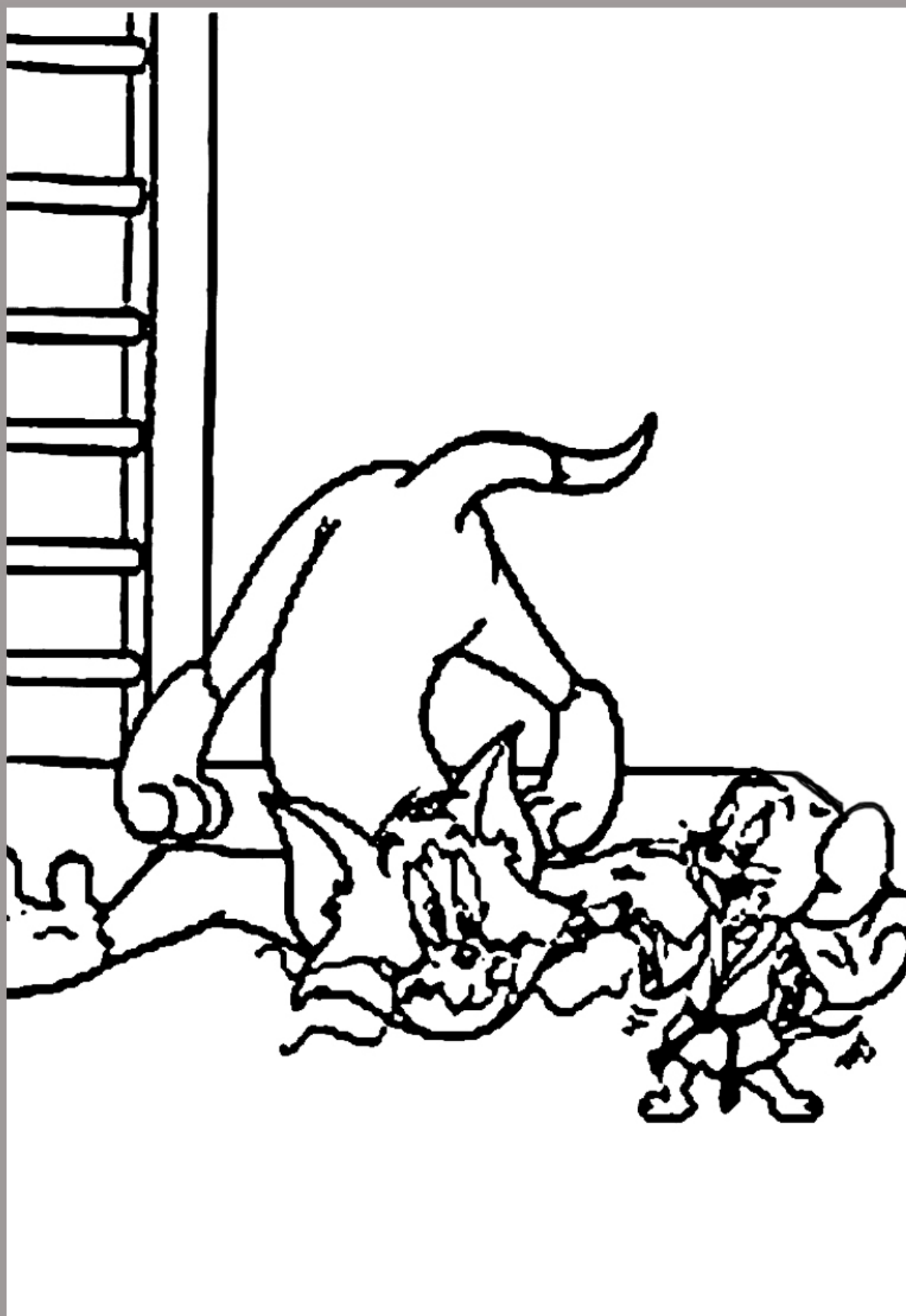

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja III-10: MODELET POZITIVE TË IDENTIFIKIMIT

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Ta dijë se ekzistojnë njerëz që u ndihmojnë njerëzve të tjerë » Të dijë shembuj nga jeta dhe nga përrallat për “heronj” të jetës së përditshme » Të dijë se ka mënyra të ndryshme me të cilat njerëzit e përmirësojnë jetën dhe e bëjnë atë më të bukur për të gjithë.
Shkathtësi	» Të mund t’i njohë njerëzit që u ndihmojnë njerëzve të tjerë
Qëndrime/vlera	» Të dëshirojë të jetë si njerëzit që u ndihmojnë njerëzve të tjerë » Ta kuptojë rëndësinë e aktiviteteve me të cilat përmirësohet dhe zbukurohet jeta.

Punëtorja III-10.1: Heroi/heroina im/ime

Materialet

- » Top
- » Fletë për të shkruar
- » Pajisje për të shkruar
- » Pajisje për të vizatuar
- » Fletë pune për nxënës: Heroi/heroina
- » Shkumës
- » Tabelë

Aktiviteti kryesor 1

Të gjithë janë të ulur në rreth. Arsimitarja u shpjegon se tash të gjithë duhet t’ia japin topin njëri-tjetrit dhe të thonë se, sikur të ishin hero/heroinë, si kush do të kishin dashur të jenë. Ai mund të jetë ndonjë personazh i filmave të vizatuar, nga librat që i kanë lexuar ose nga jeta e përditshme. Arsimitarja i shkruan propozimet e fëmijëve në fletë që të mund t’i mbajë mend. Pasi të përfundojnë, ajo edhe një herë e lexon listën e heronjve.

Diskutim

1. Pse për këto personazhe themi se janë heronj/heroina? Çka bëjnë ato?
2. A dëshirojmë të jemi si ato?

Përfundim

Për disa personazhe themi se janë heronj/heroina sepse ato u ndihmojnë njerëzve. Ata janë njerëz që i duam, që fascinohejmë prej tyre dhe që dëshirojmë të bëhemi si ata.

Aktiviteti kryesor 2

Secilit fëmijë i jepet nga një fletë pune dhe pastaj jepet udhëzimi vijues: “Tash mendoni se kush është në jetën e përditshme hero/heroina juaj. Ata janë njerëz që na ndihmojnë, që i duam dhe që dëshirojmë të jemi si ata. Zgjidheni një prej tyre, qoftë burrë ose grua, dikë që e duam dhe dëshirojmë të jemi si ai dhe atë vizatojeni në këtë fletë. Nuk është me rëndësi se a e keni vizatuar mirë, por me rëndësi është ideja që e keni. Lart në fletë janë shkruar disa tipare të njerëzve, ndërsa ju duhet t’i rrethoni ato tipare që më së miri e përshkruajnë heroin/heroinë tuaj. Nëse ka diçka që do të dëshironit ta shtoni, atë mund ta shkruani në vendin e zbrazët.”

Pasi të mbarojnë së vizatuar, nxënësit kthehen në rreth dhe secili e prezanton vizatimin e tij dhe i lexon fjalët që i ka rrethuar. Arsimitarja i shkruan në tabelë të gjitha fjalët e reja, ndërsa për ato që përsëriten mban llogari se sa herë janë përsëritur.

Diskutim

1. A ka fjalë që përsëriten kur i përshkruani heronjtë tuaj?
2. Cilët janë heronjtë? Pse dëshirojmë të jemi si ata?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët qëndrojnë gjysmë të kthyer brenda rrethit, e gjysmë të kthyer jashtë rrethit. Duke folur në emër të fëmijëve, arsimtarja i parashtron disa kërkesa për ndihmë, ndërsa fëmijët i realizojnë ato. Pas realizimit të secilës kërkesë, rrethet zhvendosen për një vend prapa. Kërkesat mund të jenë sipas këtyre shembujve:

- » "Të lutem më ndihmo ta kthej mëngën e djathtë."
- » "Të lutem më ndihmo të përkulem."
- » "Të lutem më ndihmo të ngrihem."
- » "Të lutem më mbaj derisa kërcej në një këmbë duke qëndruar në vend."
- » "Të lutem ma kruaj shpinën."
- » "Të lutem të përshëndetemi me dorë."
- » ...

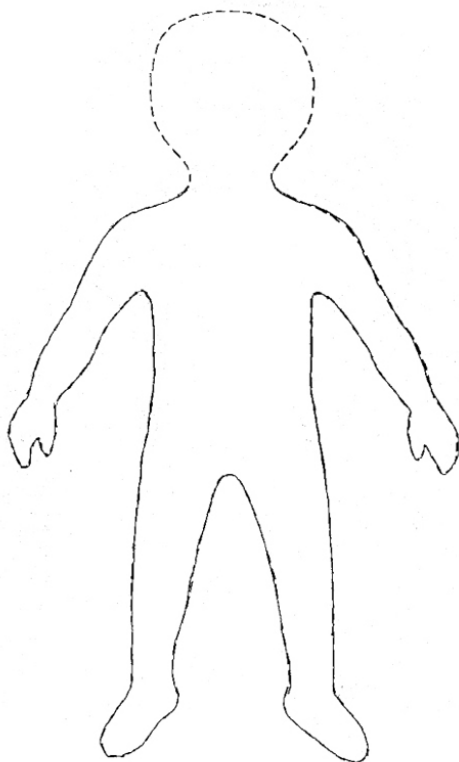
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Ne dëshirojmë të jemi si njerëzit që na ndihmojnë, sepse ata fitojmë mbi të gjitha punët e liga që na frikësojnë dhe që na bëjnë të ndihemi më të sigurt. Ata kujdesen për shëndetin tonë, për mjedisin tonë dhe për të gjitha gjërat që na mundësojnë të jetojmë mirë.

SI DUKET HEROI/HEROINA JOTE

**RRETHOJI TIPARET E HEROIT/HEROINËS
TËNDE**

ËSHTË MASHKULL-FEMËR
ËSHTË I/E BUKUR
ËSHTË I/E MIRË
DI TË MBAJË FSHEHTËSI
ËSHTË I FUQISHËM – E FUQISHME
ËSHTË I GUXIMSHËM – E GUXIMSHME
ËSHTË I RI – E RE
ËSHTË I/E MOSHUAR
ËSHTË I/E MENÇUR
BËHET MENDJEMADH – MENDJEMADHE
I MËSON TË TJERËT PËR GJËRA TË REJA
NUK OFENDON
I RESPEKTON TË TJERËT
U NDIHMON TË TJERËVE
ËSHTË DORËDHËNË
ËSHTË I VYESHËM – E VYESHME

Përmbajtja III-11: PËRDORIMI I INSTITUCIONEVE PËR MBROJTJE DHE SIGURI

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të njohë njerëz nga të cilët mund të kërkojë ndihmë kur është i/e rrezikuar
Shkathtësi	» Të mund të kërkojë ndihmë nga njerëz konkretë » Të mund ta shprehë problemin që e ka dhe për të cilin kërkon ndihmë
Qëndrime/vlera	» Të besojë se mund të përfitojë ndihmë dhe mbrojtje nga njerëz të caktuar

Punëtorja III-11.1: Si të mbrohem?

Materialet

- » Fleta të letrës së vjetër
- » Sellotej
- » Fletë pune për nxënësi: Makina e zjarrfikësve
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Tabelë
- » Shkumës

230

Aktiviteti kryesor 1

Sigurohet një hapësirë më e madhe. Në dysheme ngjiten disa fleta të letrës së vjetër në vende të ndryshme. Ato paraqesin “ishuj” të sigurt. Arsimtari përmes numëratores zgjedh se cili fëmijë do të jetë në rolin e krokodilit.

Detyra e “krokodilit” është që t’i kapë fëmijët kur janë në “ujë” (ujë është gjithçka që nuk është ishull i sigurt). Pas shenjës së arsimtarit, fëmijët duhet t’i ndërrojnë vendet, ndërsa “krokodili” gjatë kësaj kohe përpqet ta kapë ndonjë fëmijë. Fëmija mund të kapet vetëm nëse nuk ka arritur në ishullin e sigurt – kur të shkelë në ishull, ai është i mbrojtur dhe i sigurt nga “krokodili”. Kur ndonjëri nga fëmijët kapet, atëherë edhe ai bëhet “krokodil”.

Diskutim

1. Si ndjeheshit derisa i ndërroni vendet?

Pra, ishit shumë të frikësuar sepse jeta juaj ishte e rrezikuar. Nëse krokodili ju kapte, mund t’ju hante.

2. Si ndjeheshit kur ishit në ishujt e sigurt?

Pra, kur ishit në ishuj, frika zhdukej dhe ndjeheshit të sigurt.

Diskutim

“Në jetën e përditshme ka situata të ndryshme në të cilat mund të ndjehemi njësoj si në këtë lojë: ka situata kur diçka na frikëson, diçka na rrezikon.”

1. Çka mund të na rrezikojë kur jemi në shtëpi?

2. Çka mund të na rrezikojë kur jemi në rrugë? (askush mos të na mashtrojë, të humbim diçka, të lëndohemi, të lëndohet dikush që është me ne...)

3. Çka mund të na rrezikojë kur jemi në shkollë? (dikush nga shokët sillet keq me ne, dikush na merr diçka me fuqi, arsimtari sillet keq me ne, të lëndohemi...)

Arsimtari i dëgjon të gjitha idetë e fëmijëve dhe i shënon në tabelë, ndërsa i lexon edhe një herë. I komenton në drejtim të asaj se sa janë real/e. Duhet të zhvillohet diskutim në të cilin do të nxirren gjëra që i rrezikojnë fëmijët: të

Përfundim

Kur jemi të rrezikuar nga diçka ose dikush, atëherë kërkojmë mënyrë që të mbrohemi.

lëndohen, të ndizet shtëpia, të plasë çezma e ujësjellësit, të vijë një njeri u huaj në derë dhe të kërkojë të hyjë në shtëpi, dikush të sillet keq me ata dhe të bëjë gjëra që nuk janë të hijshme, t'i kafshojë qeni në oborr etj.

Pasi arsimtari të mbarojë me idetë, në të tria kategoritë i gjen gjërat e përbashkëta që mund të duken rrezikuese (p.sh.: zjarr, lëndim, shqetësim)

1. Çka duhet të bëjmë nëse dikush na shqetëson? Te kush duhet të drejtohem për mbrojtje? Cilët janë njerëzit që mund të na mbrojnë? (prindër, arsimtar, shërbim profesional në shkollë, polici)

“Nëse lëndohemi, duhet ta dimë se si ta kërkojmë ndihmën e shpejtë. Duhet ta dimë adresën ku gjendemi dhe të përshtatësesi sesi jemi lënduar.

Nëse ka zjarr, po ashtu duhet ta dimë ta tregojmë adresën se ku ndodhë zjarri.

Nëse dikush në familjen tonë na shqetëson, për këtë duhet t'i tregojmë dikujt në shkollë. Ai do ta kërkojë personin profesional që është i angazhuar për t'u ndihmuar fëmijëve në ato situata. Ai person quhet punëtor social.”

Pastaj secili fëmijët i jepet fletë pune e cila duhet të ngjyrosët.

Aktiviteti përmbyllës

Nxënësit ndahen në grupe me nga shtatë fëmijë dhe qëndrojnë në rreth afër njëri-tjetrit, ashtu që rrethi mund të jetë i sigurt. Një fëmijë qëndron në mes të rrethit, mbahet fuqishëm me këmbë të drejtuara dhe lirisht bie te ata që janë në rreth, të cilët me duar të shtrira dhe lehtë e luhatin duke ia dhënë njëri-tjetrit, por duke u kujdesur për sigurinë e tij.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

TEMA IV: UNË DHE SHËNDETI – JETA E SHËNDOSHË

Përmbajtja IV-1: PËRVETËSIMI I SHPREHIVE PËR USHQIM TË SHËNDOSHË

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të njohë lloje të ndryshme të ushqimit të shëndoshë » Të dijë se si ta konsumojë ushqimin në mënyrë të duhur (i nxehtë-i ftohtë) » Të dijë se si një ushqim i caktuar ka ndikim negativ ndaj disa njerëzve (alergji) » Ta njohë nevojën për ujë
Shkathtësi	» Të mund ta dallojë ushqimin e shëndoshë nga ushqimi jo i shëndoshë » Të mund ta konsumojë ushqimin në mënyrë të duhur (përtytpja) » Të mund ta identifikojë ushqimin i cili është i dëmshëm për shëndetin e tij/saj
Qëndrime/vlera	» Ta kuptojë se perimet dhe pemët janë pjesë e patjetërsueshme e ushqimit të përditshëm » Ta kuptojë së ngrënia e ushqimit të shpejtë dhe e ushqimeve të thata ka pasoja negative » Ta vërejë se ngrënia e tepërt e sheqerit i prish dhëmbët

Punëtorja IV-1.1: Ushqimi i shëndoshë 1

234

Materiale

- » fletë pune për nxënësit: Ushqimi 1
- » pajisje për të vizatuar / për të shkruar

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë në rreth tregon se në cilin muaj ka lindur dhe cili është ushqimi i tij më i dëshiruar

Aktivitet kryesor 1

Fëmijëve u jepet në çiftet një fletë punë dhe u jepen udhëzime që ta rrethojnë ushqimin e tyre të preferuar. Pastaj fëmijët tregojnë se cilin nga ushqimet e dhëna e kanë rrethuar. Bëhet diskutim rreth pyetjeve vijuese:

Diskutim

1. Cili nga ushqimet e ofruara është më i shijshëm? Pse?
2. A e hani vetëm atë ushqim apo hani edhe ushqime të tjera?
3. Pse ne hamë edhe ushqime të tjera, e jo vetëm atë që është më e shijshme?
4. Pse duhet të pihet qumësht dhe jogurt, e jo vetëm lëng freskues?
5. Pse duhet të hamë perime, pemë e mish, e jo vetëm çokollatë, akullore dhe bonbone?
6. Çfarë ushqimi i nevojitet trupit tonë që të rritet dhe të zhvillohet?
7. A ka ushqim i cili mund t'i bëjë dëm trupit tonë?

Përfundim

Trupi jonë ka nevojë për ushqim të llojllojshëm që të mund të rritet dhe të zhvillohet.

Çdo ushqim, siç është qumështi, buka, perime, pemët, mishi etj., i posedon disa minerale dhe vitamina të cilat janë ta patjetërsueshme për zhvillimin e trupit tonë.

Secili ushqim nuk është i mirë për trupin tonë. Kur diçka hahet në sasi të mëdha, ajo bëhet e dëmshme për trupin (organizmin) tonë.

Ndonjë ushqim është më i shëndoshë, ndërsa ndonjë ushqim është më pak i shëndoshë.

Aktiviteti kryesor 2

Arsimtari shpjegon se ushqimi të ciline konsumojmë mund të jetë i shëndoshë (i mirë për organizmin) dhe jo i shëndoshë (mund t'i bëjë dëm organizmit). Ushqimi i shëndoshë është përplot me vitamine, minerale dhe proteina, të cilat janë të rëndësishme për rritjen dhe zhvillimin e organizmit.

Ushqimi jo i shëndoshë (i cili shpeshherë është shumë i shijshëm) është përplot me yndyra, me sasi të mëdha të kripës ose sheqerit, të cilat kanë ndikim të dëmshëm mbi organizmin nëse konsumohen tepër ose shumë shpesh. Ushqimi i tillë është ushqimi i shpejtë (hamburgeri, sandviçët hot-dog etj.), pije me gaz, ushqimet e pjekurë (çipsat, smokit, shkopthat etj.), si dhe ëmbëlsirat e ndryshme (çokollatat, bonbonet etj.).

Ngrënia e tepërt e sheqerit gjithashtu i prish dhëmbët.

Në fund kërkohet nga fëmijët t'i ngjyrosin ushqimet e shëndosha.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët mbahen për dore në çifte dhe prezantojnë shkumë të sapunit. Ashtu të kapur për duar lëvizin nëpër hapësirë. Kur të ndeshen me "shkumë" tjetër, ata thonë "pop" dhe i ndërrojnë partnerët. Pas një minute, udhëzimet ndryshohen. Tani çiftet prezantojnë kupa misri ngjitëse dhe kur ndeshen thonë "shlop" dhe kështu formojnë grupe me nga katër të cilat janë të kapura për dore. Ashtu siç vijon loja, katërshet bëhen tetëshe e kështu me radhë derisa të gjithë të bëhen një grup i vetëm.

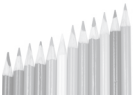

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja IV-1.2: Ushqimi i shëndoshë 2

Materialet

- » Fletë punë për nxënësit: Ushqim 2
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Pajisje për të shkruar

Aktiviteti hyrës

Të vendosur në rreth ndonjë nxënës (ose arsimtarja) fle për vete se çka dëshiron të hajë më së shumti, e çka më së paku. Pastaj vazhdon tjetri me radhë derisa të gjithë nuk thonë për vete se çka dëshirojnë, e çka nuk dëshirojnë të hanë.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në grupe me nga katër-pesë anëtarë. Secili grup e merr nga një ekzemplarë të fletës së punës me udhëzime që t'i rrethojnë me të gjelbër ato produkte të cilat duhet të hahen për mëngjes. Pastaj jepet udhëzim që të rrethohen me ngjyrë të kuqe ato produkte të cilat duhet të hahen për drekë. Së bashku më fëmijët përkufizohet ndarja e produkteve të cilat hahen për mëngjes dhe ato të cilat hahen për drekë. Në fund kërkohet nga fëmijët t'i ngjyrosin ato produkte të cilat mund të hahen çdo ditë, ndërsa produkte tjera t'i lënë të zbrazëta. Inicohet diskutim për shprehitë e tyre për konsumimin e llojeve të ndryshme të ushqimit.

Diskutim

1. Pse disa lloje të ushqimit mund të hahen çdo ditë, ndërsa disa jo?
2. Cilat lloje të ushqimit mund të hahen çdo ditë, ndërsa cilave duhet t'u ikim që të mos i hamë për çdo ditë?
3. A ndodh që ndonjë ditë që aspak të mos e hani së paku njërin nga prodhimet vijuese: bukë, oriz, drithëra (pop-korn, prodhime drithërash) ose brumëra (shpagete, makarona)?
4. A ndodh ndonjë ditë të mos hani asnjë lloj të perimeve?
5. A ndodh ndonjë ditë të mos hani aspak pemë?
6. A ndodh ndonjë ditë që aspak të mos konsumoni qumësht ose jogurt, djathë ose kaçkavall?
7. A ndodh ndonjë ditë të mos hani as mish, as peshk, as vezë?
8. Çka mund të ndodhë nëse hamë vetëm një lloj ushqimi, p.sh. nëse hamë vetëm mish dhe prodhime mishi ose nëse kryesisht hamë prodhime qumështi?

Aktiviteti përmbyllës

Përcaktohet ndonjë nxënës që të jetë "pelikan" (mund të zgjidhet ndonjëri i cili nuk ekspozohet aq shumë). Ai duhet t'i hapë dhe t'i mbyllë krahët si kërrabë duke u orvatur t'i kap fëmijët tjerë, të cilët në fakt janë "pinguinë" dhe i mbajnë duart e ngjitura për trupi duke u orvatur të shpëtojnë nga "pelikani". Kur "pelikani" ta gjuajë ndonjë "pinguin", edhe ai bëhet "pelikan" dhe fillon t'i ndjekë "pinguinët" e tjerë.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

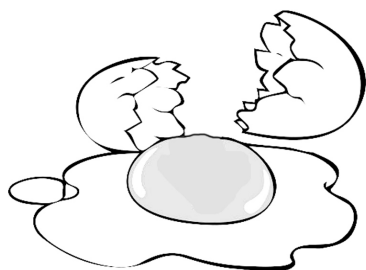
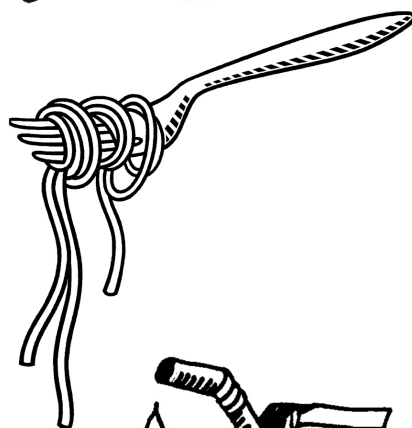
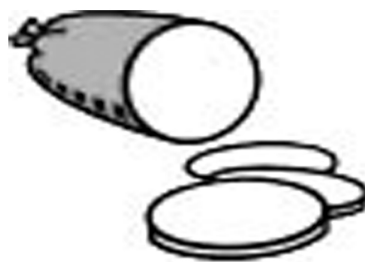
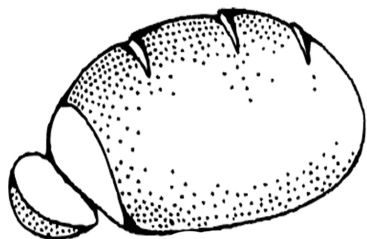
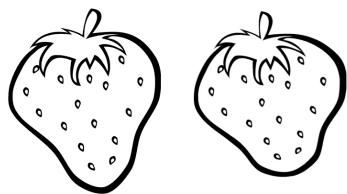
Përfundim

Ka ushqime të cilat janë të rëndësishme për zhvillimin e drejtë të organizmit dhe duhet të hahet çdo ditë. Disa lloje tjera të ushqimit mund t'i shkaktojnë dëm organizmit nëse konsumohen në sasi të mëdha ose më shpesh.

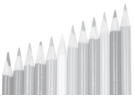
Buka, perimet, pemët dhe së paku diçka nga prodhimet qumështore dhe mishrat duhet të hahet për çdo ditë, për shkak se i ndihmojnë organizmit të rritet dhe të zhvillohet.

Lëngjet e gazuara, prodhimet e pjekura për përtpje (çips, sfoki, shkoptha) dhe ëmbëlsirat (çokollata, kulaçet, bonbonet) nuk duhet të hahen për çdo ditë në sasi të mëdha, sepse bëhen të dëmshme për organizmin.

Konsumimi vetëm i një lloj të ushqimit është i dëmshëm për organizmin, për shkak se atij i mungojnë vitaminat dhe mineralet e caktuara të cilat janë të rëndësishme për gjendjen e organizmit (trupit tonë).

Punëtorja IV-1.3: Kuizi me ushqim

Materiale

- » Fletë pune për nxënësit: Kuiz me ushqim
- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Kuiz me ushqim
- » Fletë të letrës me mollë ose gjysmë molle e vizatuar

Aktiviteti hyrës

Nxënësit janë të ulur në rreth dhe ndahen në tre grupe sipas emrave të ndonjë peme (p.sh. banane, dredhëza dhe molla). Një nxënës qëndron në mes dhe e shqipton njërin nga të tre pemët, që shërben si shenjë që të gjithë ata që i përkasin asaj peme të ngrihen në këmbë dhe t'i ndërrojnë vendet, ndërsa ai i cili ka qenë në mes duhet të mundohet ta zërë ndonjë vend të ulët. Gjithnjë ka nga një karrige më pak, andaj secilën herë nga një nxënës do të ngelë në mes. Udhëzimi mund të jepet kështu: "Shporta e pemëve" që të gjithë fëmijët të ngrihen dhe t'i ndërrojnë vendet.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në katër grupe sipas disa pemëve. Secili grup i merr nga katër kartela të fletës së punës "Kuiz me ushqim" ku janë të dhëna disa pohime të cilat duhen përgjigjur me "po" ose "jo" dhe të shpjegohet pse. Pasi të definohet radhitja e dhënies së përgjigjes, fillohet me njërin grup duke e lexuar njërin nga pohimet dhe jepet përgjigje me shpjegim. Nëse përgjigja është e saktë, grupit i jepet një copë letër në të cilën është e vizatuar një mollë. Nëse përgjigja është pjesërisht e saktë (përgjigje e saktë më shpjegim jo të saktë), grupit i jepet një copë letër në të cilën është vizatuar një gjysmë molle. Nëse grupi nuk e di përgjigjen, atëherë përgjigjet grupi tjetër. Në fund llogaritet se nga sa mollë i ka fituar secili grup dhe realizohet një diskutim rreth këtyre pyetjeve:

Diskutim

1. A i kanë rekomanduar mjekët ndonjërit prej jush aspak të mos hajë ndonjë lloj ushqimi? A keni dëgjuar për nocionin "alergji në ushqim"? Çka mund të ndodhë nëse hamë nga e cila jemi alergjikë?
2. A duhet të hahet ushqimi duke qenë i ftohtë apo i ngrohtë?
3. Pse është me rëndësi që ushqimi të përtypet mirë?
4. Pse nevojitet të pihet ujë dhe të konsumohen lëngje tjera?
5. Pse është me rëndësi t'u shmangemi pijeve me gaz?
6. Pse duhet t'i shmangemi ngrënies së tepërt të ëmbëlsirave (çokollata, bonbone, torta etj.)?
7. Pse duhet t'i shmangemi ngrënies e tepërt të ushqimeve të thata?
8. Pse është me rëndësi që çdo ditë të hahet pemë?
9. Pse është me rëndësi që çdo ditë të hahet perime?
10. Pse është me rëndësi që çdo ditë të pihet qumësht apo jogurt (prodhime qumështore)?
11. Pse është me rëndësi që t'u shmangemi ushqimeve të shpejta (hamburgerë, hot-dog sandviçë etj.)
12. Pse është me rëndësi të mos hamë tepër?

Përfundim

Alergjia ndaj ushqimit është kur organizmi nuk mund ta durojë ndonjë ushqim dhe pas ngrënies së tij shfaqen reagime të caktuara, siç janë: kapka të ënjtura të syrit, ënjtja e gjuhës ose fytyrës, kruajtja e lëkurës, vështirësitë gjatë frymëmarrjes, vjelljet etj.

Ushqimi shumë i nxehtë dhe shumë i ftohtë i dëmton dhëmbët.

Ushqimi duhet të përtypet mirë para se të gëlltitet. Në të kundërtën kjo paraqet ngarkim të stomakut.

Pirja e ujit është shumë e dobishme për shkak se e shuan etjen dhe ndihmon në tretjen e ushqimit të ngrënë.

Lëngjet e gazuara e fryjnë barkun dhe përmbajnë sheqer dhe materie të tjera të cilat janë të dëmshme për dhëmbët dhe për shëndetin.

Ngrënia e tepërt e çokollatës dhe e ëmbëlsirave të tjera, si bonbone dhe kollaçe, i prish dhëmbët.

Me ngrënie të gjërave të thata, oreksi priset dhe kapërcehet dreka e darka, të cilat janë të rëndësishme për rritjen e drejtë.

Ngrënia e pemëve është shumë me rëndësi për shkak se përmban vitamina të cilat janë të patjetërsueshme për rritjen dhe zhvillimin e drejtë të fëmijëve.

Spinaqi dhe perimet e tjera janë shumë të dobishme për shkak se përmbajnë minerale dhe materie tjera të cilat janë të patjetërsueshme për rritjen dhe zhvillimin e drejtë të fëmijëve.

Jogurti dhe prodhimet e tjera qumështore përmbajnë minerale (siç është kalciumi), të cilat janë të rëndësishme për rritjen e organizmit (veçanërisht të eshtrave).

Hamburgerët përmbajnë shumë gjëra të dëmshme për shëndetin, por nuk shihen.

Ngrënia e tepërt paraqet ngarkesë të organizmit (stomakut) e cila shkakton trashje. Mund të hahet më shpesh, por nga pak.

Kur shikohet televizor gjatë ngrënies së ushqimit, hahet shpejt, zakonisht ushqime të thata të cilat nuk janë ushqim i shëndoshë/i dobishëm.

Trupi ka nevojë për vitamina dhe minerale të ndryshme për të qenë i shëndoshë.

13. Pse duhet t'i shmangemi ngrënies para televizorit?
14. Pse është me rëndësi të hahet ushqim i ndryshëm?
15. A duhet të hahet gjithçka ka në pjatë?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

**SUPA DUHET TË HAHET SA ËSHTË E NXEHTË,
QË TË JETË MË E SHIJSHME.**

**DREDHËZAT JANË USHQIM I DOBISHËM PËR TË GJITHË
FËMIJËT.**

**FËMIJËT DHE TË RRITURIT DUHET SË PAKU TA PINË
NGA NJË GOTË UJË PËR ÇDO DITË.**

**USHQIMI DUHET TË PËRTYPET MIRË PARA SE TË
GËLLTITET.**

**MË ME RËNDËSI ËSHTË QË PËR ÇDO DITË TË HAHET
NGA NJË MOLLË, SESA NGA NJË PORCION PATATE TË
FËRGUARA.**

**FËMIJËVE DUHET T'U LEJOHET TË HANË ÇOKOLLATA SA
TË DUAN.**

**NUK DUHET T'U JEPET SPINAQ FËMIJËVE TË CILËT NUK
DËSHIROJNË TA HANË.**

**SECILI FËMIJË PËR ÇDO DITË PËR DREKË MUND TË
HAJË SA TË DOJË HAMBURGERË.**

MË MIRË ËSHTË TË PIHEN LËNGJE TË PEMËVE SESA TË PIHEN LËNGJE TË GAZUARA, SI KOKA-KOLA DHE FANTA.

MË MIRË ËSHTË TË HAHET NJË COPË DJATHË SESA NJË COPË SALLAMË

PËRDERISA SHIKOHET TELEVIZOR NUK DUHET NGRËNË.

MË MIRË ËSHTË TË HAHET DISA HERË E NGA PAK SESA NJË HERË E TË TEPROHET.

NËSE DUHET TË ZGJEDHËSH NDËRMJET JOGURTIT DHE KOKA-KOLËS, MË MIRË ZGJIDHE JOGURTIN

NGRËNIA E ÇIPSAVE ËSHTË E GJË E BUKUR PËR SHKAK SE MUND TË NGOPESH DHE NUK E KE PATJETËR TË HASHË DREKË/DARKË

MË MIRË ËSHTË TË HAHET NJË USHQIM I CILI ËSHTË MË I SHIJSHËM PËR NE SESA USHQIME TË NDRYSHME QË NUK JANË TË SHIJSHME

KUR NGOPEM, DUHET TË VAZHDOJË TË HAJ DERISA TA MBAROJË TËRË USHQIMIN NË PJATË

**SUPA DUHET TË HAHET SA ËSHTË E NXEHTË,
QË TË JETË MË E SHIJSHME.**

(JO – ushqimi shumë i nxehtë dhe shumë i ftohtë i dëmton dhëmbët)

DREDHËZAT JANË USHQIM I DOBISHËM PËR TË GJITHË FËMIJËT..

(JO - dredhëzat, si dhe disa lloje tjera të ushqimeve, mund të shkaktojnë alergji te fëmijët dhe t'i bëjnë të sëmuren)

**FËMIJËT DHE TË RRRITURIT DUHET SË PAKU TA PINË NGA NJË GOTË UJË PËR ÇDO
DITË.**

(PO – pirja e ujit është shumë e dobishme për shkak se e shuan etjen dhe ndihmon të tretet ushqimi)

USHQIMI DUHET TË PËRTYPET MIRË PARA SE TË GËLLTITET.

(PO – nëse nuk është i përtypur mirë, mund të shkaktojë dhimbje në bark))

**MË ME RËNDËSI ËSHTË QË PËR ÇDO DITË TË HAHET NGA NJË MOLLË, SESA NGA NJË
PORCION PATATE TË FËRGUARA.**

(PO – ngrënia e pemëve është shumë e shëndoshë për shkak se përmban vitamine të cilat janë të patjetërsueshme që fëmijët të rriten dhe të zhvillohen në mënyrë të drejtë, ndërsa patatet e fërguara i humbin vitaminat gjatë fërgimit)

FËMIJËVE DUHET T'U LEJOHET TË HANË SA TË DUAN ÇOKOLLATA..

(JO – ngrënia e tepërt e çokollatave dhe e ëmbëlsirave të tjera, si bonbonet dhe copat e tortës, i prishin dhëmbët)

NUK DUHET TË JEPET SPINAQ FËMIJËVE TË CILËT NUK DËSHIROJNË TA HANË.

(JO – spinaqi është shumë i dobishëm, për shkak se përmban materie të cilat janë të patjetërsueshme që fëmijët të rriten dhe të zhvillohen në mënyrë të drejtë; PO – kush nuk ha spinaq, duhet të hajë zarzavate të tjera që i përmbajnë përbërjet e njëjta)

SECILI FËMIJË PËR ÇDO DITË PËR DREKË MUND TË HAJË SA TË DOJË HAMBURGERË.

(JO – hamburgerët e blerë përmbajnë shumë gjëra të dëmshme për shëndetin, të cilat nuk duken)

MË MIRË ËSHTË TË PIHEN LËNGJE TË PEMËVE SESA TË PIHEN LËNGJE ME GAZ, SI KOKA-KOLA DHE FANTA.

(PO – lëngjet e gazuara e godasin barkun, e fryjnë barkun dhe përmbajnë sheqer dhe materie të cila janë të dëmshme për shëndetin)

MË MIRË ËSHTË TË HAHET NJË COPË DJATHË SESA NJË COPË SALLAMË

(PO – djathi përmban materie të cilat janë të patjetërsueshme që fëmijët të rriten dhe të zhvillohen në mënyrë të drejtë, ndërsa sallama përmban shumë gjëra të dëmshme për shëndetin, edhe pse ato nuk duken)

PËRDERISA SHIKOHET TELEVIZR NUK DUHET NGRËNË.

(PO – hahet shumë edhe atë ushqime të thata të cilat nuk janë ushqim i shëndoshëm/i dobishëm)

MË MIRË ËSHTË TË HAHET DISA HERË E NGA PAK SESA NJË HERË E TË TEPROHET.

(PO – ngrënia e tepërt nuk është e mirë për shëndetin për shkak se e ngarkon barkun dhe e vështirëson shfrytëzimin e ushqimit)

NËSE DUHET TË ZGJEDHËSH NDËRMJET JOGURTIT DHE KOKA KOLLËS, MË MIRË ZGJIDHE JOGURTIN

(përgjigje: PO – jogurti përmban minerale (përbërje ushqyese) të cilat janë të rëndësishme për zhvillimin e organizmit)

NGRËNIA E ÇIPSAVE ËSHTË E GJË E BUKUR PËR SHKAK SE MUND TË NGOPESH DHE NUK E KE PATJETËR TË HASH DREKË/DARKË

(përgjigje: JO – me ngrënien e ushqimeve të thata prishet oreksi dhe kapërcehen dreka dhe darka të cilat janë të rëndësishme për rritjen)

MË MIRË ËSHTË TË HAHET NJË USHQIM I CILI ËSHTË MË I SHIJSHËM PËR NE, SESA USHQIME TË NDRYSHME QË NUK JANË TË SHIJSHME

(përgjigje: JO – për të qenë trupi i shëndoshë ka nevojë për vitamine dhe minerale të ndryshme. Vitaminat e ndryshme nuk mund të gjenden vetëm në një lloj të ushqimit)

KUR NGOPEM DUHET TË VAZHDOJ TË HA DERISA TA MBAROJË TËRË USHQIMIN NË PJATË

(përgjigje: JO – ngrënia me zor vetëm e ngarkon barkun)

Përmbajtja IV-2: KUJDESI PËR HIGJENËN PERSONALE

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se çka është higjiena personale (larja e dhëmbëve, duarve, fytyrës, flokëve, trupit, prerja e thonjve, krehja e flokëve...) » T'i njohë mjetet për mirëmbajtje të higjienës themelore personale » Ta dijë se higjiena personale i shkakton bakteret dhe viruset të cilat shkaktojnë sëmundje » Të dijë se pse mjetet për higjienë personale përdoren në mënyrë individuale (brusha e dhëmbëve, peshqiri, krehri)
Shkathtësi	» Të mund në mënyrë të pavarur t'i lajë dhëmbët, duart, fytyrën » Të mund ta përdorë tualetin » Të mund të praktikojë rregullisht shprehi higjienike (t'i lajë duart para ngrënies, pas shfrytëzimit të tualetit, kur të hyjë në shtëpi...)
Qëndrime/vlera	» Të pranojë se mbajtja e higjienës personale është e rëndësishme për shëndetin » Të vërejë se mbajtja e higjienës themelore personale është përgjegjësi personale » Ta vërejë nevojën e përdorimit të mjeteve personale për higjienë » Ta vlerësojë higjienën personale si karakteristikë personale

Punëtorja IV-2.1: Çka më bën të pastër?

Materiale

- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të vizatuar

245

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët qëndrojnë në rreth. Arsimitarja i thotë disa fraza të cilat kanë të bëjnë me pastrimin e pjesëve të caktuara të trupit, ndërsa fëmijët njëkohësisht me lëvizje/pantomimë e imitojnë atë që thuhet. Për shembull, mund të fillohet me: pastrimin e duarve – të gjithë fëmijët shtiren se gjoja po i lajnë duart. Po ashtu edhe arsimtarja e bën këtë. Pas 10-15 sekondave jepet udhëzimi i ri: larja e fytyrës - të gjithë fëmijët shtiren se gjoja po e lajnë fytyrën. Kështu me radhë vazhdohet me udhëzime tjera:

- » larja e trupit
- » larja e dhëmbëve
- » larja e këmbëve
- » larja e veshëve
- » larja e flokëve..

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijëve në çifte u jepen fletë për të vizatuar me udhëzim që të vizatojnë prodhime të cilat u mundësojnë ta ruajnë pastërtinë e trupit të tyre. Pas 10-15 minutave fëmijët e prezantojnë atë që e kanë vizatuar, ndërsa arsimtarja i shënon në dërrasë gjërat e identifikuar.

Diskutim

1. Si e ruajmë pastërtinë e trupin tonë, si e ruajmë higjienën personale?
- Për secilin mjet të vizatuar parashtrohet pyetja:
2. Pse është me rëndësi përdorimi i tij?
3. Pse është me rëndësi që secili të përdor mjete personale (të mos i ndajë më të tjerët) për higjienë?

Përfundim

Higjiena personale mbahet përmes aktiviteteve të ndryshme: larjes së dhëmbëve, duarve, fytyrës, flokëve, trupit, prerjes së thonjve, krehjes së flokëve etj.

Me anë të përdorimit të mjeteve për higjienë personale zhduken viruset dhe bakteret të cilat shkaktojnë sëmundje, andaj kjo është shumë me rëndësi për ta ruajtur shëndetin.

Mjetet për higjienë personale do të duhej të shfrytëzohen në mënyrë individuale që të eliminohet rreziku i bartjes së sëmundjeve të ndryshme në rast se përdoren mjetet e njëjta.

Aktiviteti përmbyllës

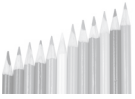
Fëmijët qëndrojnë në rreth. Fillohet me ndonjë vullnetar i cili e bën ndonjë lëvizje me të cilën e paraqet pastrimin e ndonjë pjese të trupit. Pasi që të gjithë ta shohin lëvizjen e treguar, vullnetari ia përcjellë atë lëvizje personit në anën e tij të djathtë, i cili do të duhet ta bëjë lëvizjen e njëjtë. Pas disa sekondave, fëmija heq dorë nga ato lëvizje dhe bën lëvizje të reja që nënkupton pastrim të ndonjë pjese tjetër të trupit. Pastaj i përcillet fëmijës tjetër dhe kështu me radhë secili fëmijë pas një momenti e ndryshon lëvizjen me një lëvizje të re, gjegjësisht me pastrimin e ndonjë pjese tjetër të trupit.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja IV-2.2: Higjiena ime – përgjegjësia ime

Materiale

- » Tabela, shkumës
- » Fletë të vogla letre
- » Pajisje për të vizatuar

Aktiviteti hyrës

Fëmijët ndahen në çifte. Anëtarët e çifteve qëndrojnë njëri përballë tjetrit dhe orvatem ta mbajnë mend saktë se si duket tjetri. Pas dhënies së shenjës, fëmijët ia kthejnë shpinën njëri-tjetrit dhe një pas një duhet të përgjigjen në pyetjet vijuese të parashtruara nga arsimtari. Për përgjigje të saktë, menjëherë marrin informacion kthyes nga shoku për të cilin bëhet fjalë (duke qenë ende të kthyer me shpinë).

- » A mban tjetri këpucë ose patika? A kanë këpucët/patikat lidhëse? Çfarë ngjyre janë ato?
- » A mban bluzë, maicë ose këmbë? Çfarë ngjyre është? A ka apo nuk ka pulla? A ka apo nuk ka xhepa?
- » A ka veshur pantallona, fund ose tuta sportive? Çfarë ngjyre janë ato?

Aktiviteti kryesor

Arsimtari i vizaton dy figura, një fëmijë dhe një person të rritur. Fëmijët në dy fletë të vogla e vizatojnë nga një rreth, njërin e ngjyrosin, ndërsa tjetrin e lënë të zbrazur.

Arsimtari lexon një sërë pyetjesh që kanë të bëjnë me higjienën personale të fëmijëve:

- » Kush është përgjegjës për larjen e dhëmbëve tuaj? Të rriturit apo vetë ju?

Fëmijët përgjigjen në atë mënyrë që e ngrenë njërin nga rrethet e vizatuara (rrethi i ngjyrosur është për fëmijët, ndërsa rrethi i zbrazur është për të rriturit). Arsimtari konstaton se për kë ka më shumë vota dhe vendos “+” ose ndonjë shenjë tjetër përkatëse pranë figurës gjegjëse në tabelë.

Vaz•Kush është përgjegjës për larjen e fytyrës?

- » Kush është përgjegjës për larjen e duarve para ngrënies?
- » Kush është përgjegjës për larjen e duarve pas shfrytëzimit të tualetit?
- » Kush është përgjegjës për larjen e duarve pas hyrjes në shtëpi?
- » Kush është përgjegjës për larjen e flokëve?
- » Kush është përgjegjës për krehjen e flokëve?
- » A duhet të shkoni vetë në tualet ose me ndonjë të rritur (me të ëmën, babin...)?

Bashkërisht konstatohet se ku ka më tepër shenja.

Diskutim

1. Pse ju vetë jeni përgjegjës për mbajtjen e higjienës suaj personale?
2. Në cilat mënyra e mbajmë higjienën tonë personale (e mbajmë trupin të pastër)?
3. Pse është me rëndësi që vetë të mund të shkoni në tualet?
4. Çka ndodhë nëse nuk e mbajmë me rregull higjienën personale?

Aktiviteti përmbyllës

Arsimtari i thotë disa pohime, ndërsa fëmijët duhet të përgjigjen me lëvizje të caktuara të trupit.

- » Të gjithë ata që kënaqen duke u larë, le ta ngrenë dorën e djathtë.
- » Të gjithë ata që i lajnë dhëmbët para së të flenë, le ta godasin me këmbë dyshtemenë.
- » Të gjitha ata që i lajnë duart kur kthehen në shtëpi, le të kërcejnë në një këmbë.
- » Të gjithë ata që shkojnë vetë në tualet, le të kërcejnë lart me të dy këmbët.
- » Të gjithë ata që i lajnë duart pasi ta përdorin tualetin, le ta ngrenë dorën e majtë.
- » Të gjithë ata që me rregull i krehin flokët, le të sillen një herë në rreth.
- » Të gjithë ata që dëshirojnë të jenë të pastër, le të duartrokin.

Përfundim

Secili duhet të mbajë llogari për higjienën e tij personale. Të rriturit nuk mund gjithnjë të jenë në afërsi të drejtpërdrejtë të fëmijëve dhe gjithnjë të përkujdesen a janë të pastër apo jo.

Higjiena personale mbahet përmes pastrimit të rregullt (përditshëm) të trupit dhe të pjesëve të tjera.

Fëmijët do të duhet vetë të mund të shkojnë në tualet për shkak se mund të kenë nevojë ta shfrytëzojnë tualetin kur nuk ka të rritur afër tyre.

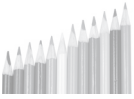
Në rast se nuk mbahet higjiena personale me rregull, mund të infektohen me sëmundje të caktuara (viruse, baktere), por edhe shokët mund të rrinë larg nëse na vjen era e keqe (nuk jemi të pastruar, na vjen erë keqe nga goja).

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja IV-2.3: Në tualet

Materiale

- » Fletë pune për nxënësit: Tualet
- » Pajisje për të shkruar
- » Fletë për bërje të gjurmëve të këmbëve
- » Dy fashikuj

Aktiviteti hyrës

Fëmijët qëndrojnë në rreth. Ai që fillon, e thotë emrin e tij dhe ulet në gjunjë. Po ashtu edhe nxënësit e tjerë ulen së bashku me të. Nxënësi tjetër e thotë emrin e tij dhe ngrihet në këmbë. Gjithashtu edhe nxënësit tjerë ngrihen së bashku me të. Kështu vazhdohet brenda rrethit derisa t'u vijë radha të gjithë fëmijëve.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijëve u jepet në çifte fleta e punës "Tualet". Jepet udhëzim që t'i rrethojnë ato numra në të cilat konsiderojnë se duhet të kryhet nevoja. Pastaj brenda grupit definohet se cilat numra më shumë janë të rrethuar dhe inicohet diskutim përmes pyetjeve vijuese:

Diskutim

1. Çka duhet të bëjmë kur të hymë në tualet?
2. Pse është me rëndësi që nevoja të kryhet mu në pjesën e shënuar me numër 1 dhe 7?
3. Çka nëse nevoja kryhet në pjesë të tjera?
4. Çka duhet të bëjmë pasi ta përfundojmë nevojën? Çka duhet të përdorim që të pastrohemi?
5. Ku duhet të hidhet letra e tualetit? Pse?
6. Çka mund të bëjmë para se të dalim nga kabina e WC-së që ajo të ngelë përsëri e pastër?
7. Çka duhet të bëjmë pasi të dalim nga kabina e WC-së? Pse?

Aktiviteti kryesor 2

Bëhen "gjurmë të këmbëve" me letër, të cilat duhet të pozicionohet si pjesë të pajisjes sanitare në të cilat vendosen këmbët. Fotografia në të cilën është paraqitur nevojtorja vendoset dikund para tabelës. Afër nevojtores vendoset një karrige për ta imituar kazanin e WC-së. Në të vendohen dy fashikuj, njëri prej të cilëve shërben si kapak, ndërsa tjetri si pjesë për ulje. Përpos kazanit të WC-së, vendoset një bankë e cila e ka rolin e lavamanit dhe në të vendoset ndonjë shishe e cila do të duhet ta imitojë çezmën. Secili nxënës del në tabelë dhe demonstroi se si gjoja se e përdor nevojtores ose kazanin e WC-së. Nxënësi i parë mund të zgjedhë a do ta demonstrojë veprimin në nevojtores ose në kazanin e WC-së, ndërsa tjetri vazhdon me të kundërtën dhe kështu me radhë deri te fëmija i fundit. Pas shfrytëzimit të nevojtores ose të kazanit të WC-së, vijon pastrimi i duarve. Pas çdo demonstrimi, nxënësit përcaktojnë se çka ka qenë mirë e çka ka qenë gabim.

Përfundim

Gjatë hyrjes në tualet, pikë së pari duhet t'i heqim rrobat.

Nevoja duhet të kryhet në pjesët e caktuar saktësisht ashtu që të mos krijohet papastërti nga nevojtorja dhe nga pajisja sanitare.

Kur kryhet nevoja në pjesët tjera, krijohet papastërti, zhvillohen baktere të cilat janë të rrezikshme për shëndetin.

Pas mbarimit të nevojës, duhet të shfrytëzohet letër tualeti dhe të hidhet në shportë që të ruhet pastërtia.

Para daljes nga kabina e WC-së, duhet ta lëshojmë ujin që ajo të ngelë e pastër edhe për të tjerët kur të hyjnë brenda.

Pas daljes nga tualeti, duhet të lahen duart që të jenë të pastra dhe të mos përcillen bakteret.

Diskutim

1. Cilat veprime ishin të drejta, ndërsa cilat veprime ishin të gabuara?
2. Çka ngjan kur e përdorim tualetin në mënyrë jo të duhur?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Veprime të drejta do të ishin: (simulojmë) zhveshja e rrobave, vënia e këmbëve në hapësirën e caktuar për vënien e këmbëve, lëshimi i ujit në fund, ngritja e kapakut dhe pjesës për ulje në kazanin e WC-së para se të kryhet nevoja (vlen për meshkujt gjatë kryerjes së nevojës së vogël), ulja në pjesën për ulje e jo të hipet në kazanin e WC-së; lëshimi i ujit, simulimi i veshjes së rrobave, ulja e kapakut pas kryerjes së nevojës dhe në fund larja e duarve.

Kur tualeti përdoret në mënyrë jo të drejtë, paraqitet papastërti, nxënësit e tjerë nuk mund të përdorin tualet të papastër

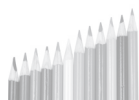

Përmbajtja IV-3: PREVENTIVA NGA SËMUNDJET DHE SËMURJET

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» T'i njohë disa sëmundje dhe mënyrën sesi mund të sëmuret (ftohja, zgjebja, verdhëza) » Të dijë se sëmundjet barten përmes viruseve dhe baktereve » Të dijë se kush është përgjegjës për mjekimin e sëmundjeve
Shkathtësi	» Të mund të dallojë manifestime të gjendjes jo të shëndoshë (kollitje, ngritje të temperaturës, barkqitje, vjelljes, gjakderdhje, ënjtje...) » Të mund të përdorë masa të thjeshta mbrojtëse që të tjerët të mos sëmuren (ta vendosë dorën në gojë kur teshtitë, të përdorë faculetë për hundë...)
Qëndrime/vlera	» Të pranojë këshilla nga personat e rritur për mbrojtje nga sëmundjet (veshja adekuate, ajri i pastër, marrja e vitaminave...) » Të pranojë këshilla nga të rriturit për mjekimin e sëmundjeve (marrja e barërave, pirja e lëngjeve...)

Punëtorja IV-3.1: Kur jam i/e sëmurë?

Materiale

- » Fletë për nxënësit: Sëmundjet

Aktiviteti hyrës

Të gjithë qëndrojnë. Arsimtarja jep udhëzime që secili ta shtrijë dorën e djathtë para dhe ta shkundë 10 herë. E njëjta bëhet edhe me dorën e majtë, vazhdohet me shputën e djathtë dhe përfundon me të majtën. Pastaj vazhdohet me shkundjen e dorës së djathtë 9 herë dhe kështu me radhë derisa të shkunden të gjitha ekstremitet nga 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, e në fund të mbesë vetëm një herë.

Aktiviteti kryesor

Fëmijëve të ndarë në çifte u jepen fletë pune dhe udhëzime që ta zbulojnë çfarë sëmundje janë prezantuar në fotografi (ftohje/grip; zgjebe; helmim me ushqim, thyerje, prerje).

Diskutim

1. Cilat sëmundje janë të paraqitura në fotografi? (së bashku me fëmijët konstatohen llojet e ndryshme të sëmundjeve)
2. Si e dimë që dikush është i sëmurë? Çfarë gjëra mund të vërehen te personi i sëmurë?
3. Si duket (çka bën) ai i cili ka ftohje (grip)?
4. Si duket (çka bën) ai i cili ka zgjebe?
5. Si duket (çka bën) ai i cili është helmuar me ushqim?
6. Si duket (çka bën) ai i cili e ka thyer dorën/këmbën?
7. Si duket (çka bën) ai i cili është prerë?
8. Çka duhet të bëjmë kur jemi të sëmurë?
9. Kush përkujdeset për njerëzit kur janë të sëmurë?

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët qëndrojnë në rreth dhe kthehen me krahun e djathtë drejt qendrës së rrethit. Secili i shtrin duart dhe i vendos mbi supet e atij që e ka para. Pastaj jepen udhëzimet vijuese:

- » bie shi i imët – me gishta e godasim butë në shpatulla personin para vetes
- » shiu fillon të bëhet më i fuqishëm – goditjet e njëjta, por tash pak më të forta
- » fryn era – me shputa të hapura të dorës kalohet kah shpina dhe shpatullat e fëmijës që e kemi para vetes

Përfundim

Ekzistojnë lloje të shumta të sëmundjeve, siç janë ftohja/gripi, zgjebja, verdhëza (hepatiti), helmimi me ushqim, ndonjë prerje etj.

Manifestimet e gjendjes jo të shëndoshë mund të jenë të llojllojshme: kollitje, ngritje të temperaturës, barkqitje, vjellje, gjakderdhje, ënjtje etj.

Kur jemi të sëmurë, duhet t'u themi të rriturve të na dërgojnë në spital.

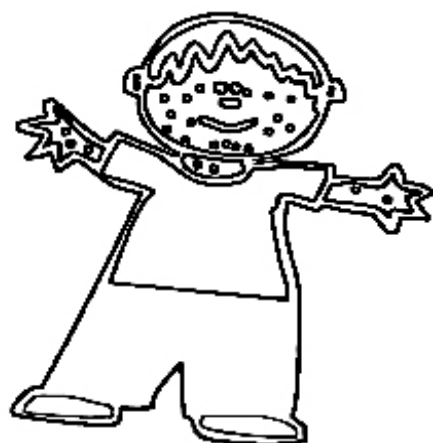
Zakonisht për të sëmurët përkujdeset stafi mjekësor, siç janë: motrat medicinale, mjekët, stomatologët etj.

- » vijñë valët e lumit – shtypje të shpatullave me gishtin e vogël dhe me gishtat e tjerë
- » shiu po ndërpritet – me gishta goditet butë në shpatulla personi që gjendet para vetes
- » shiu ndërpritet – ndërpriten lëvizjet dhe përfundon loja.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja IV-3.2: Si të shërohem?

Aktiviteti hyrës

Nxënësit ndahen në çifte. Njëri anëtar i çiftit është udhëheqës, ndërsa tjetri pasues. Udhëheqësi e vendos dorën e tij 10 cm afër fytyrës së pasuesit. Ngadalë fillon ta lëvizë dorën në drejtime të ndryshme, ndërsa pasuesi gjatë gjithë kohës duhet të orvatet ta ruajë distancën e njëjtë ndërmjet dorës dhe fytyrës. Pas një ose dy minutave rolet zëvendësohen.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në grupe me nga tre. Në kuadër të secilit tresh nxënësve u jepen udhëzime të ndryshme. Gjysmës së tresheve u jepet udhëzimi (1) të paramendojnë këshilla të cilat ua japin prindërit e tyre që të mbrohen nga sëmundjet (p.sh. veshja e rrobave adekuate, konsumimi i vitaminave, ajri i pastër etj.) dhe të diskutojnë pse e kërkojnë atë nga ata, ndërsa tresheve të tjera u jepet udhëzimi (2) të paramendojnë këshilla të cilat ua japin prindërit e tyre në situata kur tashmë janë të sëmurë dhe të diskutojnë pse e kërkojnë atë nga ata.

Po në ato treshe një ose dy fëmijë e marrin rolin e prindit dhe aktrohet situata e dhënies së këshillave (atë që e kanë paramenduar në aktivitetin paraprak). Përpos këshillave, gjithashtu tregohet edhe arsyeja pse jepet ndonjë këshillë e caktuar. Pas aktrimit të të gjitha tresheve, inicohet diskutim rreth këtyre pyetjeve:

Diskutim

1. Pse është me rëndësi të merret parasysh (të dëgjohet) këshilla...?
2. Cilat do të ishin pasoja e mospranimit?

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

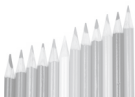
Përfundim

Pranimi i këshillave të të rriturve mundëson shmangie të sëmundjeve të ndryshme, ngase ndonjëherë të rriturit më mirë se nxënësit janë të informuar lidhur me rreziqet e mundshme ndaj shëndetit.

Këshillat e të rriturve, siç është marrja e barërave, prija e lëngjeve etj., kanë të bëjnë me ballafaqimin me sëmundje.

Si pasojë e mospranimit të këshillave të të rriturve mund të jetë rreziku i shëndetit personal.

Punëtorja IV-3.3: Viruset, bakteret dhe unë

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Bakteret dhe viruset
- » Fletë pune për nxënësit: Futja e viruseve
- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të vizatuar

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë e thotë nga një ndodhi kur ka qenë i sëmurë duke filluar me fjalët: "Më së shumti kam qenë i/e sëmurë kur...".

Aktiviteti kryesor*

Arsimtari i fut fjalët virus dhe baktere duke ua shënuar në dërrasë ose duke ua treguar fotografinë e fletës së punës. Pastaj shikon a kanë dëgjuar nxënësit për ato dhe pastaj jep shpjegim të shkurtër për atë se çka janë ato.

Në fletë të letrës fëmijëve u jepen udhëzime që brenda pesë-dhjetë minuta të vizatojnë virus/baktere ashtu siç i paramendojnë ata. Pas përfundimit, fëmijët mund të ngrihen dhe të shëtisin nëpër klasë që t'i shohin punimet e fëmijëve të tjerë. Pastaj në çifte fëmijëve u jepet fleta e punës "Futja e viruseve", ku duhet t'i shënojnë me "x" ose me pika të kuqe (rrethe të vogla) ato pjesë të trupit të cilat mund vijnë në kontakt me viruse/baktere. Në fund së bashku me fëmijët konstatohet se cilat pjesë identifikohen.

256

Diskutim

1. Në cilën mënyrë viruset/bakteret mund të hyjnë në trupin e njeriut?
2. Çka mund/duhet të bëjmë kur jemi të sëmurë që të mos i infektojmë të tjerët rreth nesh?
3. Kur teshtijmë?
4. Kur na kullojnë hundët?
5. Kur kemi të prera?

Përfundim

Viruset dhe bakteret janë të imta, të padukshme për syrin, truptha të cilat mund të shkaktojnë sëmundje dhe mund të barten nga i sëmurë te personi i shëndoshë.

Ekzistojnë më shumë mënyra se si vijmë në kontakt me viruset dhe bakteret: përmes frymëmarrjes, prekjes, përmes ushqimit dhe ujit, kontaktit me kafshët – mizat, mushkonjave etj.

Që të mos i infektojmë personat e tjerë rreth nesh, kur të jemi të sëmurë duhet: të përdorim faculetë për hundë, ta vendosim dorën në gojë kur teshtijmë, të vendosim fashë në vendet e prera, të pushojmë në shtëpi etj.

Aktiviteti përmbyllës

Një fëmijë ulet në një pjesë të hapësirës me sy të mbyllur dhe me shpinë të kthyer kah grupi. Herë pas herë ndonjë fëmijë i afrohet dhe me zë të ndryshuar e thotë emrin e tij. Qëllimi i atij i cili rri me sy të mbyllur është ta qëllojë se cili është ai. Nëse e qëllon, atëherë ai person vjen dhe e zëvendëson në karrige.

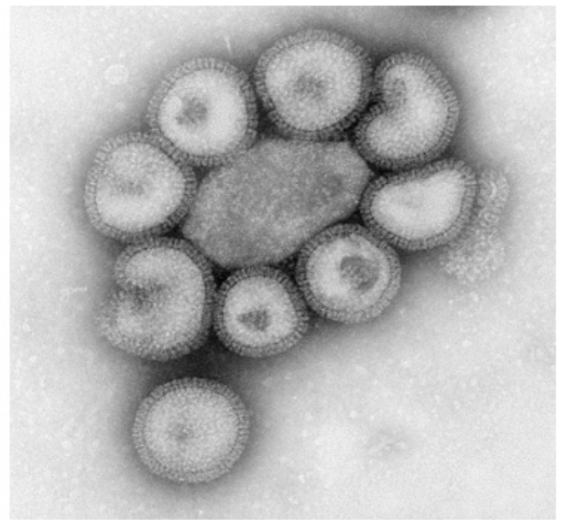
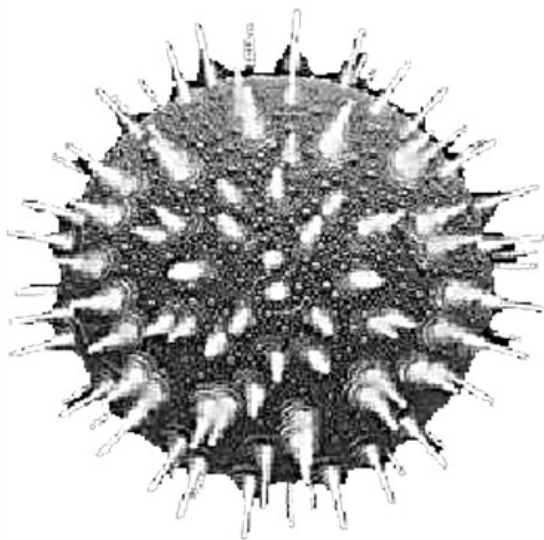
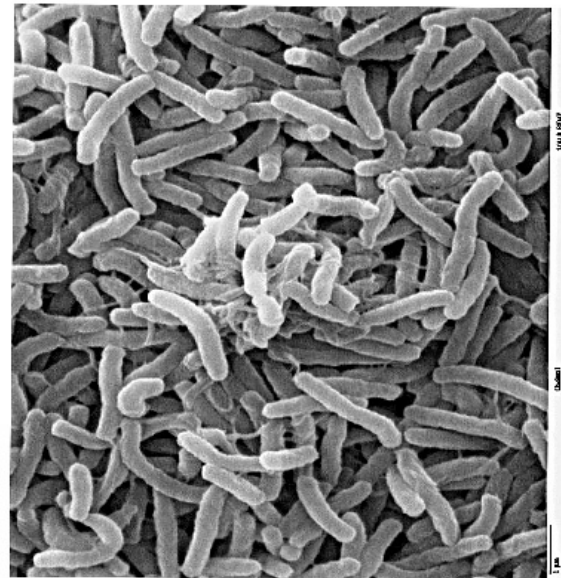
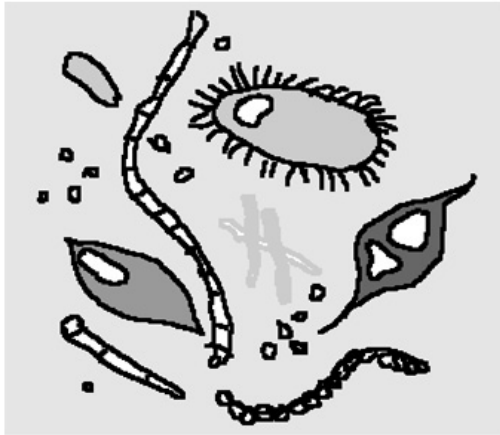

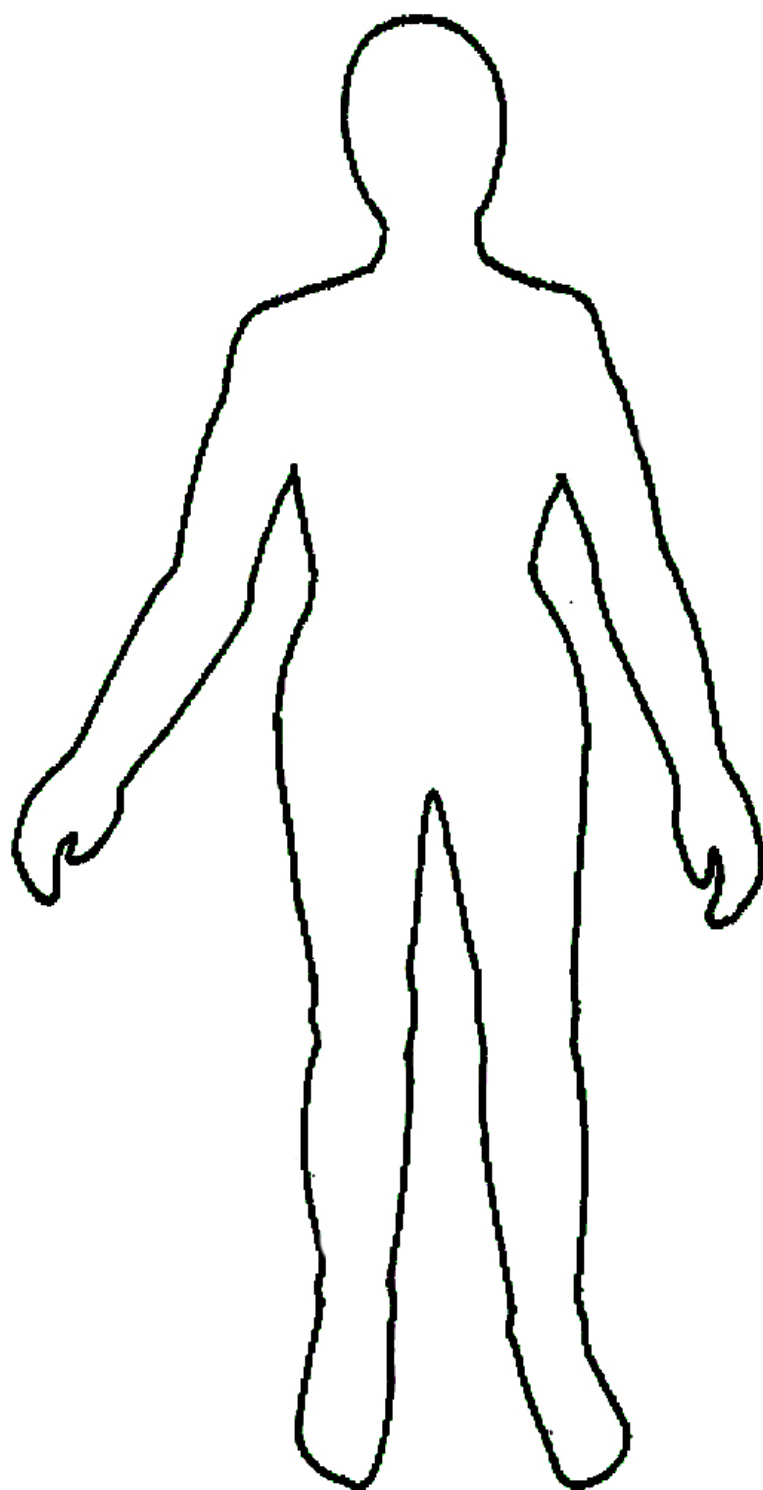
Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: TACADE (2001). *Skills for the Primary School Child, I am, I know, I can.* Manchester: TACADE

Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Bakteret dhe viruset

Përmbajtja IV-4: ZHVILLIMI I VETËDIJES PËR SHËNDETIN SEKSUAL

Pritet që nxënësi/nxënësja:

Dituri	» Të dijë se si lindin fëmijët
Shkathtësi	» Të mund ta dallojë mashkullin prej femrës në bazë të strukturës biologjike
Qëndrime/vlera	» Ta pranojë dallueshmërinë gjinore

Punëtorja IV-4.1: A je femër apo mashkull?

Materiale

- » Fletë për të vizatuar
- » Pajisje për të vizatuar
- » Fletë pune për nxënësit: Trupat

Aktiviteti hyrës

Në rreth arsimtarja e tregon një pjesë të trupit të saj, ndërsa thotë se e ka treguar ndonjë pjesë tjetër të trupit. Për shembull, mund të thotë: “Ky është veshi im”, ndërsa tregon kah barku i saj. Tjetri do të duhet të tregojë kah barku i tij, por ta emërtojë me ndonjë pjesë tjetër të trupit. Kështu me radhë deri në përfundim të rrethit.

Aktiviteti kryesor 1

Fëmijët të ndarë në çifte marrin udhëzime të vizatojnë nga një fëmijë femër dhe një mashkull, ashtu që në kuadër të çiftit fëmijët vendosin se cili do të vizatojë. Pas 10-15 minutave inicohet diskutim rreth pyetjeve vijuese:

Diskutim

1. Si e dimë se vizatimet e tyre paraqesin mashkull ose femër?
2. A mund të dallojmë përmes syve se ndokush është mashkull apo femër? E sipas hundës? Duarve? Veshëve?
3. A mund gjithnjë në bazë të rrobave të dallojmë se ndokush është mashkull apo femër?
4. A mund ta dimë përmes flokëve?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijët në çifte e marrin fletën e punës “Trupa”. Bashkërisht do të duhet të vendosin se cilat pjesë ofruara të trupit u mungojnë figurave të vizatuara dhe t’i shtojnë duke i vizatuar ose t’i lidhin me vijë.*

Vërejtje për të vizatuarin: në vizatimet e trupit mungojnë sytë (edhe te femra edhe te mashkulli) dhe organet gjenitale të mashkullit dhe femrës. Si zgjedhje plotësuese janë dhënë dy palë sy, organi gjenital mashkullor dhe femëror dhe dy shputa të duarve.

Përfundim

Në bazë të pamje së syve, hundës dhe veshëve nuk mund të arrijmë në përfundim se ndokush është mashkull ose femër.

Ndoshta ekzistojnë disa rroba tipike për fëmijët meshkuj dhe femra këtu te ne, por megjithatë nuk mund gjithnjë me siguri të dallojmë se a është ndokush mashkull ose femër në bazë të asaj se si është veshur.

Gjatësia e flokëve, po ashtu nuk tregon vetvetiu se a është ndokush mashkull ose femër.

* Ideja për aktivitetin është marrë nga: Robert, J & Jacob, J. (1986). *Ma sexualite*. Paris: Editions de l’Homme

Diskutim

1. A kishte gjëra të njëjta të cilat u mungonin edhe mashkullit edhe femrës?
2. A kishte diçka që mungonte vetëm te mashkulli?
3. Me çfarë emra e quajmë atë te fëmijët meshkuj?
4. E si vetëm te femra?
5. Me çfarë emra e quajmë atë te fëmijët femra?
6. Çka mendoni, ç'është tjetër gjë më ndryshe në trupat e meshkujve dhe femrave të rritur?

Aktiviteti përmbyllës

Kërkohet nga fëmijët të qëndrojnë në rresht (njëri pas tjetrit) në bazë të madhësisë së këpucëve të cilat i mbajnë. Kështu në njërin kënd do të qëndrojnë fëmija me këpucë më të vogla (fëmija i parë), ndërsa në këndin tjetër do të ndalet fëmija me këpucë më të mëdha (dhe ai do të jetë i fundit). Gjatë kësaj bisede është e ndaluar që fëmijët të mund të merren vesh (të komunikojnë) mes vete, andaj ata mund të komunikojmë vetëm në mënyrë joverbale (përmes krahasimit të këpucëve).

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

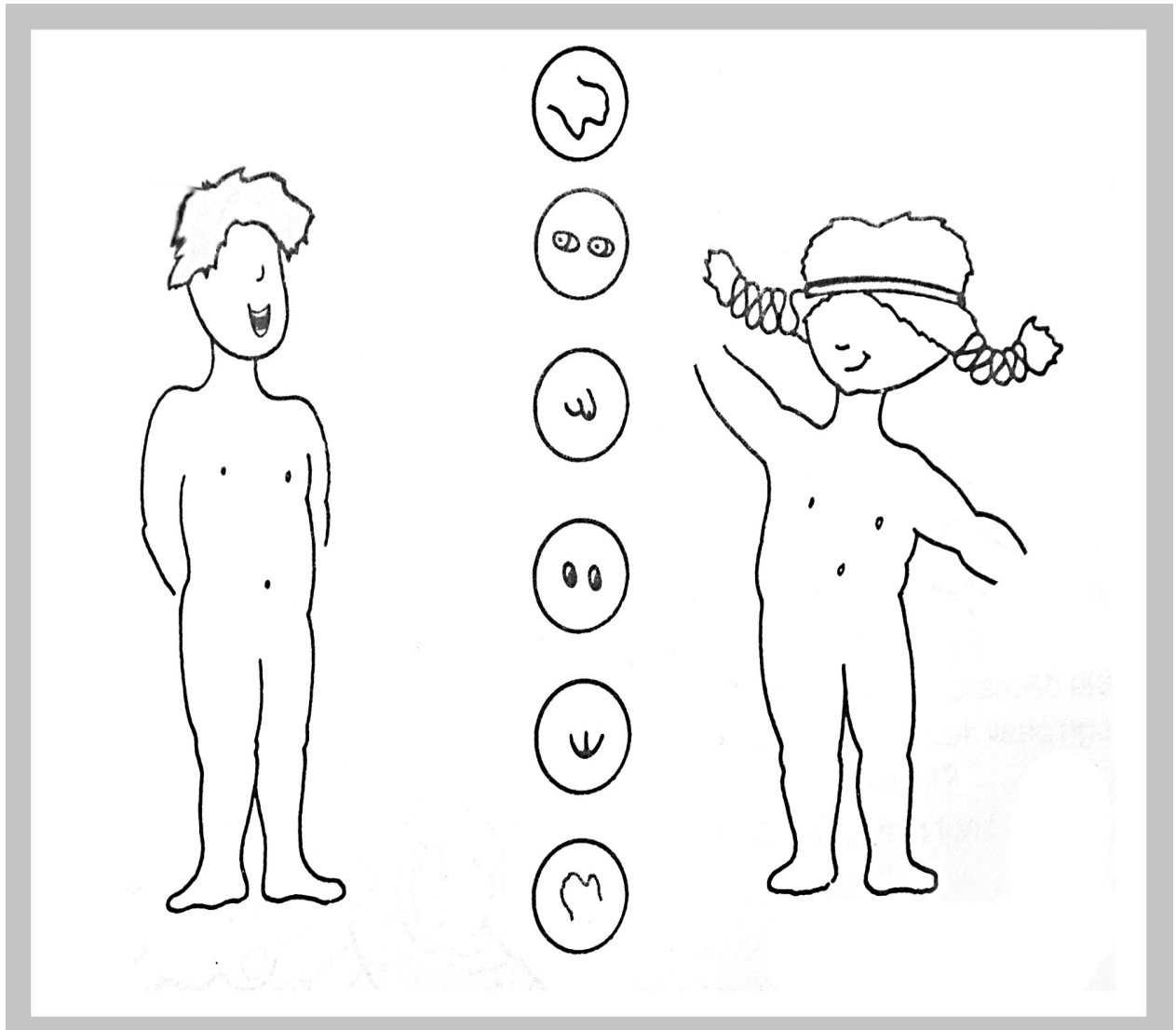
Përfundim

Shumë pjesë të trupit duken njësoj edhe te meshkujt edhe te femrat.

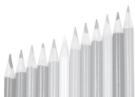
Organi gjenital mashkullor quhet penis, por fëmijët më së shpeshti e quajnë karuc/zog.

Organi gjenital femëror quhet vaginë, por mes vajzave më së shpeshti quhet oshafkë/ajo.

Femrat e rritura dallohen nga meshkujt për shkak se kanë gjinj/sise më të mëdha, ndërsa meshkujt kanë qime në fytyrë.

Punëtorja IV-4.2: Përralla për lindjen

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtaren: Përralla për lindjen
- » Pajisje për të vizatuar
- » Fletë pune për nxënësit: Përralla me vizatime

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë në rreth e thotë emrin dhe domethënien e tij. Nëse ndonjë fëmijë nuk e njeh kuptimin e emrit të tij, parashtrohet pyetja vijuese: “Çfarë domethënie do të dëshiroje të ketë emri yt?” Mund t’u bëhet me dije se edhe të rriturit nganjëherë nuk e dinë domethënien e emrave të tyre ose të fëmijëve të tyre.

Aktiviteti kryesor

Arsimtari e lexon përrallën e fletës së punës “Përralla për lindjen”. Pastaj në çifte fëmijëve u jepet fleta e punës “Përralla me vizatime”. U shpjegohet se këtu përmes vizatimeve shkurtimisht është paraqitur përralla e cila pak më parë ishte lexuar. Fëmijët marrin udhëzime që ta rrëfejnë përrallën në çifte duke u shërbyer me vizatimet e fletës së punës. Pastaj vijon rrëfimi i përrallës në grup në atë mënyrë që arsimtari parashtron pyetje të shkurtra lidhur me secilin vizatim (situatë të përrallës). Për shembull: “Çka ndodh në vizatimin e parë?” etj. deri në vizatimin e fundit.

Diskutim

262

1. A keni dëgjuar për ndonjë mënyrë tjetër për atë se si lindin (nga vijnë) fëmijët?
2. Pse fëmijët lindin në spitale?
3. A lindin të gjithë fëmijët në mënyrë të njëjtë?

Aktiviteti përmbyllës

Formohen grupe prej tetë-nëntë fëmijëve. Të gjithë qëndrojnë në rreth të kapur për duar. Brenda në rreth gjithnjë ka një fëmijë i cili dëshiron të dalë nga rrethi. Detyra e të tjerëve është ta pengojnë atë përmes shtrëngimit të fortë të duarve. Pasi të dalë fëmija i cili ka qenë brenda në rreth, ai zëvendësohet me fëmijë tjetër i cili vullnetarisht do të paraqitet.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Foshnjat kryesisht lindin në spital për shkak se aty janë të siguruara të gjitha kushtet e domosdoshme për shëndetin e bebes dhe nënës.

Nganjëherë kur fëmijët nuk mund të lindin në mënyrë natyrore, ata lindin me operacion, me hapje të barkut të nënës dhe me nxjerrje të foshnjës.

Sara ishte vajzë e lumtur. E donte mamën dhe babin e saj më shumë se gjithçka në botë, por edhe ata e donin Sarën. Gjithashtu Sara e donte Teutën dhe Filipin, peshqit në akuariumin e saj. E dinte se edhe peshqit e duan atë, edhe pse atë nuk e kishte dëgjuar prej tyre. Sara kishte shumë shokë dhe shoqe në shkollën “Fëmijë të lumtur” ku mësonte. Selma dhe vëllai i saj Denisi jetonin në të njëjtën ndërtesë ku jetonte edhe Sara, ndërsa Vesna jetonte në ndërtesën fqinje. Sara i donte shumë shokët e saj. Me ta gjithnjë ishte e gëzuar. Nganjëherë mësonin dhe luanin së bashku para ndërtesës dhe gjithnjë kishin gjëra interesante për bisedë. Bisedonin për gjëra të cilat i kishin parë në televizion, që i kishin mësuar në shkollë ose që i kanë dëgjuar nga të rriturit.

Një ditë derisa të gjithë luanin së bashku para ndërtesës, përreth tyre kaloi një grua me një karrocë në të cilën gjendej një bebe. Vesna, duke e shikuar karrocën se si largohej, pyeti: “Si lindin fëmijët?” Për disa çaste askush nuk foli. Vetëm u shikuan mes veti.

“Dje e shikoja një film vizatimor në të cilin ishte një lejkë i cili u dërgonte bebe të gjithë atyre që dëshironin të kenë bebe në shtëpi”, tha më në fund Denisi dhe vazhdoi: “E pyeta mamën se a është e vërtetë që lejkët sjellin bebe dhe ajo mu përgjigj se – po. E kur e pyeta se a edhe mua dhe motrën time na kanë sjellë lejkët, ajo buzëqeshi, por përsëri tha – po”.

“Ti a i besove?” – e pyeti Sara.

“Pfff” – pëshpëriti Denisi.

“Unë nuk besoj në të”, me të shpejtë u përgjigj motra e tij Selma.

“Ndoshta lejkët i vjedhin fëmijët nga spitali”, ndërhyri edhe Vesna.

“Si jo, kujto ti, se nuk paskan lejkët punë më të mençur”, tha Sara. “Ato janë trika të filmave vizatimorë, disi si Xheri që vazhdimisht e mashtron Tomën”, shtoi në vazhdim.

“Mirë ama, Xheri është mi shumë i mençur”, ia bëri me dije Denisi.

“Po, i mençur është”, u pajtua Selma. “Por nuk është i vërtetë. Mi i tillë nuk ekziston në realitet”.

“Edhe lejkët në të vërtetë nuk mbajnë fëmijë”, shtoi Sara. “Ata mund të sjellin bebe, por vetëm nëpër filma të vizatuar”.

“Mua më ka sjellë nëna ime në spital”, tha Vesna dhe shtoi, “Kur të dëshiroj të ketë edhe një bebe shkon në spital dhe për dy tre ditë kthehet me bebe”.

“Mirë, ama spitali nuk është shitore që të shkosh dhe të marrësh bebe kur të të kujtohet”, ia tërhoqi vërejtjen Sara.

“Pse baballarët ose vetë fëmijët nuk shkojnë në spital të marrin bebe”, pyeti Sara.

“Vetëm nënat mund të kenë bebe”, përfundoi Denisi.

“Po” pohoi Sara. “Fëmijët rriten brenda barkut të nënave. E kam parë atë në televizion”.

“Një herë derisa shëtisnim me prindërit e mi në park, e pashë një grua me bark të madh. E pyeta nënën pse e ka barkun e tillë, ndërsa ajo më tha se e ka një bebe në bark”, iu kujtua Vesnës.

“Do të thotë se edhe unë kam qenë në barkun e nënës”, tha më zë të ulët Denisi.

“Po, edhe ti, edhe unë, të gjithë fëmijët”, tha Vesna, e gëzuar që e ka zgjidhur një sekret.

“E si kemi dalë nga barku i nënës, madje si kemi arritur të gjendemi në të?”, parashittoi pyetje të reja Sara.

Fëmijët u shikuan mes veti në heshtje, por askush nuk tha asgjë. “Mu kujtua”, më në fund bërtiti Denisi. “Një herë gjyshja ime më pat thënë se fëmijët dalin nga goja”. Shokët vetëm u shikuan mes vete, por askush nuk i besoi.

“Selma, Denis, ejani se u bë vonë”, nga ballkoni u dëgjua zëri i nënës së Selmës dhe Denisit. “Mirë, mami erdhëm”, u përgjigjën Denisi dhe Selma.

Dikur më vonë pasi i mbaroi detyrat e shtëpisë, Sara u ul ta shikojë në film në televizor. Në film ishte një grua me bark të madh. Ajo thoshte se duhet të shkojë në spital të lindë fëmijë. Sara me padurim priste të shoh se çka do të ndodhë kur të shkojë gruaja në spital. Por u zhgënjye pa masë, filmi përfundoi derisa gruaja ishte rrugës për në spital. Në atë moment shikimi i saj u poq me shikimin e nënës së vet. “Shpirti im, a nuk të pëlqeu filmi”, iu drejtua e ëma. “Desha të shoh se çka do të ndodhë në spital”, tha Sara me zë të dëshpëruar. “Desha të shoh se si lindin bebet”. Nëna e saj buzëqeshi ëmbël derisa ulej pranë saj. “Ndoshta është koha që unë dhe ti të bisedojmë për bebet” i tha Sarës duke e shikuar në sy. Sara me shikim plot kureshtje u mbështet në krevat që ta dëgjojë më mirë.

“Bebja rritet brenda, në barkun e nënës, në një pjesë që quhet mitër”, filloi t’i tregojë nëna e saj. “Në fillim është shumë e vogël, sa maja e gjilpërës, pastaj sa kokrra e groshës, por gjithnjë e më tepër rritet dhe zhvillohet. Pas çdo jave të kaluar bëhet gjithnjë e më i madh”.

Sara shikonte drejt nënës së saj me sy të zgurdulluar. “Sa kohë rritet fëmija në barkun e nënës së vet?”, pyeti me padurim. “Nëntë muaj”, iu përgjigj nëna e saj. “Do të thotë se edhe unë kam qenë nëntë muaj në barkun tënd?” “Po, shpirti im”. “Ajo është sa një vit shkollor”, përfundoi Sara. “Mu ashtu”, pohoi e ëma.

“Pas nëntë muajsh fëmija është mjaft i madh dhe nisë t’i vijë ngushtë brenda stomakut. Atëherë nënat shkojnë në spital dhe më ndihmën e mjekëve lindin fëmijët”.

“Si?” pyeti me padurim Sara.

“Fëmijët dalin nga barku i nënës përmes një vrime në trupin e gruas e cila quhet vaginë dhe gjendet nën bark”, i shpjegoi e ëma.

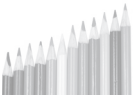
“Mezi pres t’ua them tërë këtë shokëve të mi”, mendoi Sara, por njëkohësisht dëshiroi që fillimisht prindërit e tyre vetë t’u tregojnë fëmijëve të tyre për lindjen e fëmijëve.

“Tani është bërë vonë dhe duhet të fleh!”

“Po, mami”, tha Sara, duke e përqafuar nënën e saj nga gëzimi që kishte mësuar diçka shumë të rëndësishme.

Punëtorja IV-4.3: Para se të lindem

Materiale

- » Fletë pune për arsimtarin/arsimtare: Përralla për fëmijë 2
- » Pajisje për të shkruar
- » Fletë pune për nxënësit: Zhvillimi paralindjes

Aktiviteti hyrës

Secili fëmijë në rreth e thotë emrin e tij dhe njëkohësisht e bën një hap drejt qendrës së rrethit dhe i bën disa lëvizje. Pas shenjes së dhënë fëmijët e tjerë njëherazi e përsërisin emrin e tyre dhe lëvizjen e bërë. Fëmijët nxiten për aktivitete të reja dhe lëvizje origjinale. Arsimtarja mund ta fillojë e para lojën duke bërë ndonjë lëvizje “të krisur” që fëmijët të inkurajohen qysh në fillim.

Aktiviteti kryesor

Arsimtarja e lexon përrallën e fletës së punës “Përralla për fëmijë 2”. Pastaj fëmijëve në çifte u jepen fleta e punës “Zhvillimi para lindjes”. U shpjegohet se këtu përmes vizatimeve është prezantuar lindja e bebes në barkun e nënës. U bëhet me dije se me kalimin e secilit muaj, në barkun e nënës fëmija bëhet gjithnjë e më i madh dhe duket më ndryshe. Në anën e djathtë të fletës janë paraqitur tre figura të fëmijëve, nga një për secilin tremujor të zhvillimit të paralindjes. Pastaj arsimtarja përsëri e lexon përrallën ngadalë, duke e theksuar secilin ndryshim të shkaktuar të rritjes. Këtë fëmijët mund ta shënojnë në fletën e punës me anë të vizatimit plotësues ose të ngjyrosjes. Pas secilit tremujor bëhet pauzë e madhe, që fëmijëve t’u mundësohet të përfundojnë me vizatimin/ngjyrosjen.

Diskutim

1. A është edhe fëmija gjithashtu gjatë tërë kohës në barkun e nënës?
2. Si është në fillim? A ka duar dhe këmbë? Si duket?
3. Vërtet a mund ta mbajnë bebet mend kohën kur kanë qenë në bark?
4. Po qe se do të mund ta mbanit mend kohën e kaluar në barkun e nënës, në çka do të dëshironit të përkujtoheni?

Përfundim

Bebja nuk është i njëjtë në barkun e nënës. Në fillim është një top i vogël, ndërsa gradualisht i zhvillohen të gjitha pjesët dhe ngadalë bëhen ashtu siç i kanë të gjithë fëmijët kur lindin.

Bebet nuk mund ta mbajnë mend kohën kur kanë qenë në barkun e nënës.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët qëndrojnë në rreth. Një fëmijë lëviz përreth rrethit nga ana e jashtme. Në një moment e prek një fëmijë tjetër për shpatulle dhe fillon të vrapojë përreth rrethit që sa më shpejt të arrijë në vendin e atij që e ka prekur. Fëmija i cili ka qenë i prekur duhet sa më shpejt të kthehet në drejtim të kundërt, që të kthehet në vendin e tij para se t’ia zërë vendin fëmija i cili e ka prekur. Kur të takohen gjatë vrapimit, të dy duhet të përshëndeten duke ia shtrirë dorën njëri-tjetrit dhe duke thënë “Tung, si je?” Ai i cili arrin më vonë në vend, vazhdon të lëvizë në rreth duke kërkuar fëmijë tjetër për raundin e ardhshëm të lojës, me çka përsëriten veprimet e njëjta.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Tung të gjithë juve në bankat e para dhe juve në bankat e fundit. Unë jam bebe. Jam lindur para 10 ditëve. E ju? Ju jeni nxënës të klasës së parë, apo jo? Më vjen mirë. Dua t'ua rrëfej një përrallë, t'ua rrëfej për jetën time. Po për jetën time, edhe pse i kam vetëm 10 ditë unë mund t'ua tregoj shuuuuuuuuuumë gjëra interesante për jetën time. Mund t'ua tregoj për kohën kur ende nuk kam qenë i lindur, për kohën e kaluar në barkun e nënës. Ju nuk mbani mend kur keni qenë në barkun e nënës suaj por mua më kujtohet.

Gjithçka filloi përafërsisht para nëntë muajsh. Në fillim isha shumë i vogël, sa një pikë. Nuk kisha as kokë, as duar as këmbë, asgjë, por dëshiroja të rritem. Doja që nëna të hajë më shumë që të ketë edhe për mua. Kështu rritesha, çdo ditë bëhesha gjithnjë e më i madh. Ta dini se aq shumë rritesha në javët e para të jetës sime, saqë nëse vazhdoja të rritem ashtu për çdo ditë, për 50 vite do të isha më i madh se mali më i madh në botë.

Qysh në muajin e parë filloi të më rritet truri dhe nervat, diku në javën e tretë filloi të më punojë zemra. Shumë isha i shqetësuar, zemra ime filloi të rrahë.

Në muajin e dytë fillova të rritem. Më shumë më rritej koka. Në atë kohë koka ishte gjysma e turpit tim, por ngadalë filluan të më rriten duart dhe këmbët. Bukur thashë më vete, duart do të më shërbejnë të shkruaj, ndërsa kur të rritem me këmbët do të mund të shkojë në vende interesante. Filloi të më krijohet fytyra dhe sytë, por ende nuk shihja asgjë.

Nuk mund ta paramendoni sa isha i gëzuar kur gjatë muajit të tretë herë pas herë filluan të më lëvizin duart, këmbët dhe gishtat. Lëviznin vetë, pa dëshirën time.

Gjatë kësaj kohe ende nuk e dija a do të jem mashkull ose femër. Pyetsha a thua vallë, çka do të jem? Në muajin e katërt zbulova se do të jem femër. E u bëra femër. Një vogëlushe e bukur me duar dhe këmbë të vogla të cilat gjithnjë e më shumë më lëviznin, tani madje edhe e ëma mund ta ndjejë se unë brenda barkut të saj i lëviz këmbët.

Në muajin e pestë filluan të më rriten flokët. Nuk mundja t'i kreh, por edhe nuk kishte nevojë t'i kreh brenda barkut të nënës sime. Edhe thonjtë filluan të më rriten si në gishtat e këmbëve si edhe në gishtat e duarve. Në muajin e pestë filloi të më nguc lemza dhe ta thithë gishtin e madh. I thosha vetes, hajt të mësohem me kohë që kur të lind të mund menjëherë të filloj të pijë gjë. Do t'ua them edhe një gjë. M'u zgjatëm këmbët dhe herë pas herë dëshiroja t'i shtrijë, kurse nëna mendonte se dua ta godas me këmbë.

Përfundimisht, në muajin e gjashtë sytë e mi ishin gati, mundesha t'i hap për shkak se kapakët e syve ishin formuar. Tani nuk mund të lavdërohem se shihja shumë gjëra në barkun e nënës, por e dija se jam e gatshme të shikoj gjëra të ndryshme. Në atë kohë mund t'ua thosha se a është diçka e shijshme ose nuk është, madje me shumë saktësi.

Në muajin e shtatë isha në gjendje të linde, truri im ishte plotësisht i zhvilluar, por disi ende më vinte ngrohtë dhe këndshëm në barkun e nënës dhe thosha me vete se nuk do të shpejtoj të lind. Por e dija se shumë shpejt do të vijë koha për të.

Në muajin e tetë fitova pak dhjam dhe rrudhat e lëkurës plotësisht u zhdukën. Lëkura mu bë e lëmuar.

Në muajin e nëntë fillova të ndjehem ngushtë në barkun e nënës. As nuk mundja të sillesha rehati, andaj dëshiroja të dal prej aty. Isha shumë e padurueshme. Kur do të lindem?, e përsërisja këtë pyetje. Më në fund një ditë, ndjeva diçka si tërmet, sikur diçka më shtynte. Ngadalë hyra në një vend të ngushtë e të errët, unë shkoja para, shtyhesha të dal sa më shpejtë prej aty. Në një moment gjithçka u bë shumë e shndritshme, ndjeva edhe duar të mëdha të cilat më kapën dhe më tërhiqnin drejt një hapësirë me dritë të madhe, madje kur përfundimisht dola, ndjeva se është pak ftohtë.

Më në fund u linda, mendova plot gëzim.

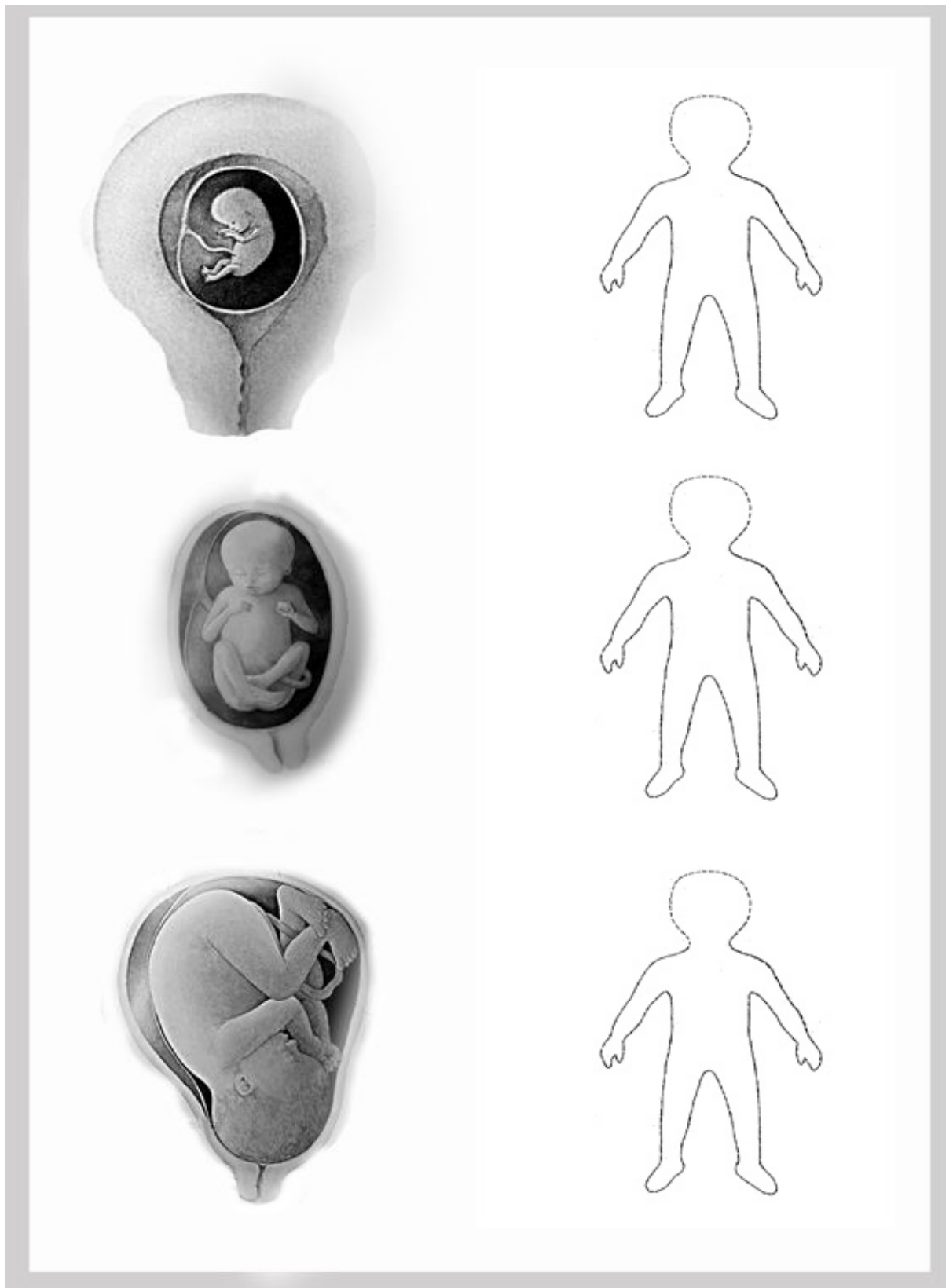
"Është femër", dëgjoja zëra nga anash.

Pastaj e vërejta se si diçka hynte përmes hundës në gjoksin tim

"Ja po merr frymë", përsëri dëgjoja zëra, ndërsa unë me tërë zërin tim fillova të bërtas "U liiiiiiiiiinda, ohooooooooo, u linda".

"Ja po qan, po qan", përsëri thanë njerëzit nga anash.

Pra, ja ky është rrëfimi im për atë se si rritesha në barkun e nënës sime, andaj mbani mend se si u linda unë, se ashtu jeni lindur edhe ju

Tema V: UNË DHE MJEDISI – RAPORTI ME MJEDISIN E JASHTËM

Përmbajtja V-1: SJELLJE E SIGURTË NË MJEDIS

Pritet që nxënësi/nxënësja të:

Dituri	» Të dijë për gjërat e rrezikshme (rrymë, zjarr, kimikate, barna, armë), kafshë (endacakë, insekte, merimanga) dhe bimë (ferra, vidhëz, hithra) nga mjedisi me i ngushtë që mund ta lëndojnë atë » Të dijë për veprimet të rrezikshme (sjellja ndaj të huajve) dhe për situata të rrezikshme (rrëmujë, trafik) me të cilat mund të ballafaqohet në vende të caktuara (stadium, koncert, fushë sporti) » T'i dijë rregullat e sjelljes në situata konkrete dhe në vende konkrete (në rrugë, në klasë, në korridor, në oborr, në fushë sporti, në veturë, në biçikletë) » T'i njohë shenjat elementare të rrezikut dhe tërheqjes së vërejtjes
Shkathtësi	» Të mund t'i njohë sendet/situatat/kafshët/bimët që janë të rrezikshme për sigurinë » Të mund ta përshtatë sjelljen e tij ndaj një vendi a situatë konkrete » Të mund t'i respektojë rregullat e sjelljes së sigurt të përcaktuara për vende/situata të caktuara
Qëndrime/ vlera	» Të pranojë se disa sjellje në vende konkrete dhe në situata konkrete mund të jenë të rrezikshme » Ta kuptojë nevojën e ekzistimit të rregullave dhe ndalesave » Ta pranojë nevojën e përshtatjes së sjelljes personale për shkak të sigurisë personale

268

Punëtorja V-1.1: Njohja e rreziqeve

Materialet

- » Një cigare ose një kuti me cigare
- » Një shishe e zbrazët nga ndonjë pajisje higjienike
- » Tableta
- » Thikë
- » Hithra/kaktus (ose fotografi nga revista në të cilat shihet qartë një kaktus)
- » Shiringë e papërdorur
- » Bankënotë 10 denarë
- » Një prizë e dëmtuar e rrymës elektrike
- » Një pako smoki
- » Një copë xhami
- » Baski e ndryshkur

Aktiviteti kryesor 1*

Para se të fillojë ora, në vende të ndryshme të klasës fshihen këto gjëra: cigare, shishe e zbrazët nga ndonjë pajisje higjienike, tableta, thikë, kaktus ose hithra (ose fotografi në të cilën dallohet qartë një kaktus ose një hithër), një shiringë e papërdorur, bankënotë 10 denarë, prizë e dëmtuar e rrymës elektrike, një pako e hapur smoki, një copë xhami, një gozhdë e ndryshkur. Mbi ose pranë secilit send vihet një fletë me një numër nga 1 deri në njëmbëdhjetë.

Në fletëza të vogla të letrës shkruhen numrat disa herë shkruhen numrat nga një deri në njëmbëdhjetë, që kështu të sigurohet që secili nxënës të ketë nga një fletës (nga secili numër duhet të ketë numër të njëjtët ose përafërsisht të njëjtë të fletëzave). Fletëzat mbështillen, në gjysmë, që të mos mund të shihet se çka ka në to. Fleta e mbështjella vihen në kuti nga e cila pastaj secili fëmijë do të mund ta nxjerrë nga një. Nxënësit ndahen në grupe të vogla sipas numrave që i kanë

* Ideja e aktivitetit është marrë nga: Brian Dobson – seminar për stërvitjen e trajnuesve për sim të bazuar në shkathtësi jetësore, Shkup, dhjetor 2007.

sendet e fshehura. Pasi të ndahen në grupe, ata fillojnë t'i kërkojnë sendet sipas këtij udhëzimi: "Në njëmbëdhjetë vende në klasë janë fshehur njëmbëdhjetë gjëra. Pranë secilit prej atyre sendeve ka një numër. Secili grup duhet ta gjejë sendin që është pranë numrit që e keni në dorë. Për shembull, grupi që i ka tre tresha duhet ta kërkojë sendin numër tre... Kujdes, NUK GUXONI T'I PREKNI SENDET. Kur ta gjeni një send, tregojuni për këtë të gjithë anëtarëve të grupit tuaj, mbani mend çka keni gjetur dhe uluni në vend. Përsëris, SENDET NUK GUXONI T'I PREKNI. Filloni!".

Diskutim

1. Çka gjetët?
2. Si ndjeheshit kur kërkonit?
3. A e dinit të gjithë se çka ishte sendi i fshehur i grupit tuaj?

Aktiviteti kryesor 2

Fëmijëve u lexohet udhëzimi i mëposhtëm: "Në grupet tuaja të vogla bisedoni se në cilat mënyra sendet që i gjetët mund të jenë të rrezikshme. I keni dhjetë minuta për këtë.

Diskutim

Po istekot na vremeto grupite ja pretstavuvaat nivnata rabota.

Pas kalimit të kohës së paraparë, m grupet e paraqesin punën e tyre

1. Në cilat mënyra shiringa mund të jetë e rrezikshme? (Shiringën mund ta përdorë vetëm një person që është i trajnuar për atë dhe askush tjetër; shiringa e gjetur në rrugë ose në oborr nuk guxon të preket, sepse mund të përcjellë sëmundje; shiringa nuk është lodër; pa marrë parasysh se a është e paketuar a jo, gjilpëra është e mprehë dhe mund të na lëndojë seriozisht. Nëse gjendet një shiringë, për të njoftohet përgjegjësi.)

2. Në cilat mënyra mund të jetë cigarja e rrezikshme? (Duhani seriozisht e rrezikon shëndetin, ajri në një vend ku pihet duhan është shumë i dëmshëm, fëmijët nuk guxojnë të luajnë me cigare.)

3. A mund të jetë e rrezikshme një pajisje higjienike? (Thuaja të gjitha pajisjet higjienike, për larje e pastrim përmbajnë kemikate që mund të jenë shumë të rrezikshme nëse vijnë në kontakt me sytë, nëse thithen ose përdoren gabimisht. Fëmijët nuk guxojnë të manipulojnë me pajisje higjienike pa praninë e një përgjegjësi të moshuar edhe pse më parë mund të kenë pasur njohuri ose përvojë me të.

4. Si mund të jetë thika e rrezikshme? (Gërshërët, thikat, aletet e mprehta si skalpelë, sharra ose të ngjashme, nëse përdoren gabimisht, mund të jenë shumë të rrezikshme; ato janë bërë për të prerë dhe, nëse nuk kihet kujdes me to, mund të shkaktohen probleme serioze. Fëmijët mund të përdorin gërshërë për fëmijë që nuk janë aq të mprehta dhe majë rrethore.)

5. Si mund të jetë i rrezikshëm kaktusi? Cilat bimë të tjera mund të jenë të rrezikshme? Po ashtu cilat kafshë mund të jenë të rrezikshme? (Disa lloje të kaktuseve kanë gjilpëra që janë shumë të rrezikshme,, ashtu që nëse shpohemi në to, shumë vështirë hiqen nga lëkura. Ka shumë bimë që rriten në parqe e oborre, që në mënyra të ndryshme janë shumë të rrezikshme. Nuk guxojmë të hamë vidhëza, fara ose fryte për të cilat nuk e dimë saktë se çka janë, sepse mund të jenë edhe helmuese. Ka edhe shumë bimë që janë helmuese dhe të pakëndshme edhe vetëm me prekje – për shembull, hithrat. Vulë! Ka insekte dhe kafshë që më së miri është të mos ngiten: grerëzat, bletët, grethat, qentë e rrugës, macet e kështu me radhë. Më së miri dhe më sigurt është që fare të mos preken. Zakonisht insektet nëse i lëmë të qeta, nuk shkaktojnë kurrfarë problemi. Kafshët endacakë janë edhe bartës të mundshëm të sëmundjeve ngjitëse. Ato shumë shpesh nuk janë të mësuar me njerëz dhe mund të jenë agresive duke u vetëmbrojtur.)

6. A mund të jenë paratë të rrezikshme? Çka nëse i gjejmë në rrugë? Pse? (Paratë mund të jenë të papastra, me sëmundje ngjitëse, nuk e dimë se të kujt janë, pronari i tyre mund të reagojë dhunshëm, mund të krijohet situatë e dhunshme nëse më shumë fëmijë i vërejnë të hollat në tokë. Prandaj më së miri është që në ato raste të lajmërohet përgjegjësi për atë gjë.)

7. Si mund të jenë të rrezikshme tabletat? (Tabletat, kapsulat, yndyrat, shurupet dhe gjërat e tjera mjekësore nuk lejohet të përdoren as për lojë, e as për konsumim për praninë e një të rrituri. Shumë pajisje mjekësore në pamje të parë duken të njëjta ose të ngjashme, por kanë tipare shumë të ndryshme. Fëmijët në asnjë mënyrë nuk guxojnë që vetë t'i prekin tabletat. Pa praninë e një të moshuari nuk guxojnë të merren as bonbonet që duken si tableta. Pajisjet mjekësore nuk guxojnë të preken as kur hasen në rrugë, në oborr ose gjetiu. Në ato raste më së miri duhet të informohet përgjegjësi më i moshuar.)

8. Si mund të jenë të rrezikshme prizat elektrike? (Prizat, ndërprerësit, kabllot që varen në mur/tavan e gjetiu në për shtëpi në asnjë mënyrë nuk lejohet të preken. Rryma elektrike mund të mbysë njeri. Nëse shihet diçka e tillë, ajo nuk preket, por për atë lajmërohet një përgjegjësi i rritur.)

9. A mund të jetë e rrezikshme një pako e hapur sfoki? Si? (Ushqimi i lënë si i hapur, sado që ta dimë se i kujt është dhe çfarë është, assesi nuk guxon të konsumohet ose preket. Ai mund të jetë i prishur, me sëmundje ngjitëse e helmues.)

10. A mund të jetë e rrezikshme një copë xhami. (në rrugë, në oborr ose në shtëpi shumë shpesh mund të hasen copa të xhamit të thyer. Xhami i thyer shumë lehtë është me shumë copëza të vogla në skaje. Xhami i thyer më së shpeshti është me maje të mprehta dhe mund të shkaktojë lëndime serioze. Shumë edhe copëza të vogla të xhamit që mezi shihen me sy mund të jenë të rrezikshme nëse shkelen me këmbëzbathur.

11. Si mund të jetë e suksesshme gozhda e ndryshkur? (Ndonëse gozhdët vetvetiu janë të rrezikshëm, nëse bëhet një lëndim nga ndonjë metal i ndryshkur, kjo mund të shkaktojë edhe helmim shumë të rrezikshëm. Kjo vlen edhe për sendet më të ndryshme të metaleve të ndryshkura, vidha, thika, sharra dhe alete të tjera, gardhe, pjesë të metalike të veturës etj.)

12. Cilat sende ju kujtohen e që mund të jenë të rrezikshme? (Nëse nuk thuhet nga fëmijët, ju mund të përmendni: armë – me të cilat fëmijët në asnjë mënyrë nuk lejohet të kenë kontakt, madje edhe nëse vërejnë diçka që i ngjan armës, ata nuk guxojnë ta prekin, por menjëherë duhet ta lajmërojnë përgjegjësin më të rritur; petardet – pos që mund të frikësojnë dikë, ngase vetvetiu është e rrezikshme, ato mund të sjellin edhe lëndime serioze edhe ndaj atij që i përdor ose ndonjë kalimtar të rastit. Ligji e ndalon që fëmijët të mund të përdorin petarde, fishekzjarrë e të ngjashme; helmi për minj/brumbuj – shumë shpesh janë materie helmuese dhe nuk lejohet të preken; sprejet e ndryshme – të mbushur ose të zbrazët, por me shtypje – ndonëse përmbajtja e tyre brenda mund të jetë e rrezikshme, enët e tilla nën shtypje të lartë mund të eksplodojnë dhe të shkaktojnë lëndime.)

Përfundim

Shumë gjëra të ndryshme në jetën e përditshme mund të jenë të rrezikshme nëse përdoren gabimisht. Fëmijëve duhet t'u bëhet e qartë se nëse nuk e dinë ose nuk janë të sigurt për prejardhjen, qëllimin dhe natyrën e sendit – më së miri është të mos e prekin dhe ta lajmërojnë përgjegjësin më të rritur. Ndonëse në situata të ndryshme mund të kenë pasur përvojë me ato gjëra, kjo nuk është garanci se mund të jenë të lirë të luajnë me kimikate të ndryshme, pajisje mjekësore dhe aparate elektrike. Siguria e tyre varet nga sjellja e tyre në situatën gjegjëse. Nëse nuk jemi të sigurt për llojin e caktuar të bimës, nuk lejohet të hahen frytet e saj. Qentë endacakë dhe macet po ashtu janë burim i mundshëm i sëmundjeve ngjitëse.

Aktiviteti përmbyllës

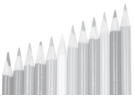
Secilit fëmijë që më parë i jepen tre “unaza” të formuara me ngjitës sellotej – nga një në secilin sup dhe një në ballë. Qëllimi i secilit fëmijë është që të çlirohet nga këto ngjitëse, ashtu që do t'ia ngjisë ndonjë fëmijë tjetër, por gjatë kësaj nuk lejohet të përdoren ët dyja duart. Fëmijëve u tërhiqet vërejtja se duhet të kenë kujdes që mos të lëndohen.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja V-1.2: E sigurt – e pasigurt

Materialet

- » Fletë pune për nxënës: E sigurt – e pasigurt
- » Fletë pune për arsimtarin: E sigurt – e pasigurt
- » Pajisje për të shkruar
- » Një rreth të kuq dhe një të bardhë në letër më të trashë

Aktiviteti hyrës

Bankat vendosen ashtu që hapësira mes tyre paraqet rrugica dhe në një distancë më të largët ka dy udhëkryqe. Në mes të secilit udhëkryq qëndron nga një fëmijë me rreth të kuq dhe të gjelbër në dorë. Fëmijët e tjerë janë vetura që lëvizin nëpër rrugë në drejtime të ndryshme. Kur arrijnë në udhëkryq, ata duhet ta presin shenjën e fëmijës – ngritjen e rrethit të kuq ose të gjelbër – që të mund të kalojnë ose të presin. Fëmijët semaforë udhëzohen që të sillen si semaforë të vërtetë – të lejojnë të kalojnë disa vetura vetëm në një drejtim, e disa të tjera vetëm në drejtimin tjetër.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ulen në rreth. Ndahen në çifte. Secilit çift i jepet nga një fletë pune “E sigurt – e pasigurt”, ndërsa ata në katrorët nën secilën situatë duhet të merren vesh dhe ta shënojnë se a mendojnë se sjellja e fëmijës është e sigurt ose jo. “Nën secilën fotografi ka nga një katror të përhimë ku ju duhet ta shënoni me “X” nëse mendoni se ajo sjellje është e pasigurtë, ndërsa me “√” nëse mendoni se ajo sjellje është e sigurt. Bisedoni me shokun tuaj për situatat dhe bashkë me të merrni vendim.”

Simbolet “X” dhe “√” janë vizatuar qysh më parë në tabelë dhe arsimtarja i prezanton derisa e jep udhëzimin e saj.

Diskutim

Kur shpjegohen fotografitë, duhet të arrihet deri në përshkrimin e saktë të situatave të fotografive, ashtu siç është përshkruar në materialin e arsimtarit.

1. Si është sjellja në fotografi ku fëmijës i ofrohet të hajë çokollatë? Pse? (Sado që të duket naive dhe/ose joshëse, nga njerëz të panjohur nuk merr ushqim, të holla ose diçka të ngjashme. Nëse personi i huaj përpiket shumë t’u qaset, ju frikëson ose bën ndonjë veprim të këtitillë, për këtë duhet të lajmërohen përgjegjësi më i rritur.)

2. Çka nënkupton fotografia në të cilën janë paraqitur tre fëmijë që ecin në trotuar? Çfarë sjellje është kjo? (Ka rregulla të qarta të sjelljes në rrugë; duhet të numërohen edhe ato për këmbësorë, për çiklistë dhe për vetura.)

3. Çfarë sjellje ka fëmija me top? Çfarë sjellje është ajo? Pse? (Shumë shpesh në lojë harrohem dhe ato situata janë shumë të rrezikshme. Shumë me rëndësi është që të kihet kujdes kur luhet në rrugë.)

4. Çka do të më tregoni për fëmijën që është në veturë? Çfarë shembulli është ai? Pse? (Ndoshta dikujt i duket jo mirë, por është shumë me rëndësi që fëmijët të jenë të sigurve derisa voziten në veturë. Fëmijët kanë këmbë/duar më të shkurtra dhe më vështirë mund të mbahen gjatë frenimit të përnjëhershëm. Rripi për fëmijë është i detyrueshëm.)

5. Si ju duket situata e semaforit? Pse? (Sado që të duket se rruga është e zbrazët, e ne shpejtojmë, është shumë e rrezikshme të kalohet në të kuqe.)

6. Çka do të themi për fëmijën që vozit biçikletë? Çfarë situatë është ajo? Pse? (Nëse ekzistojnë, duhet të zgjidhen shtigjet e çiklistëve ose së paku trotuaret. Nëse nuk ka, e është patjetër të vozitet, atëherë duhet të vozitet me shumë kujdes nëpër skajin e rrugës.)

7. Çka do të themi për fëmijën që vrapon nëpër shkallë? Pse? (Në situata ku ka shumë njerëz, shumë shpesh ndodhin lëndime nëse ka kujdes të mjaftueshëm. Nëse vrapojmë, më vështirë arrijmë t’i shmangemi një situatë të rrezikshme. E vëmë veten në rrezik, por edhe të tjerët. I thyejmë rregullat e sjelljes.)

8. Si është sjellja e fëmijës që pret në radhë? Pse? (Në situata ku ka shumë njerëz, nëse ekzistojnë rregulla – të mos ketë shtyrje – dhe nëse respektohen, rreziku është dukshëm më i vogël.)

9. Çka mendoni për fëmijë që luhet. Në çka duhet të jemi të kujdesshëm derisa luhatemi? E çka thoni për lojërat e tjera në luna park? (Lodrat në parkun e lodrave shumë shpesh keqpërdoren, përdoren për aktivitete për të cilat nuk janë krijuar, ndërsa përdorimi i tyre është mjaft i rrezikshëm edhe për neve të tjerëve.)

Përfundim

Në situata të ndryshme ekzistojnë rreziqe të ndryshme për sjelljen tonë. Me rëndësi është të dihen rregullat e sjelljes në situata të ndryshme. Me rëndësi është të kihet kujdes derisa realizohen aktivitetet/lojërat. Me sjelljen tonë të rrezikshme i vëmë në rrezik edhe të tjerët përreth nesh. Fëmijët në masë të madhe janë përgjegjës për sigurinë e tyre, andaj është mjaft e rëndësishme ta përshtatin sjelljen e tyre në situatën konkrete.

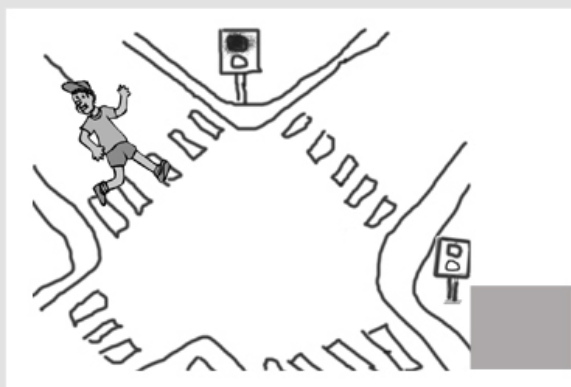
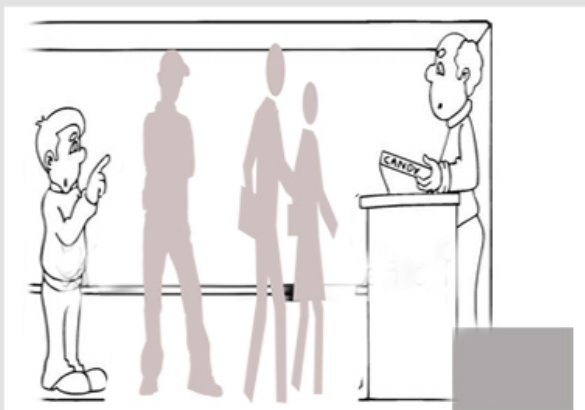
Aktiviteti përmbyllës

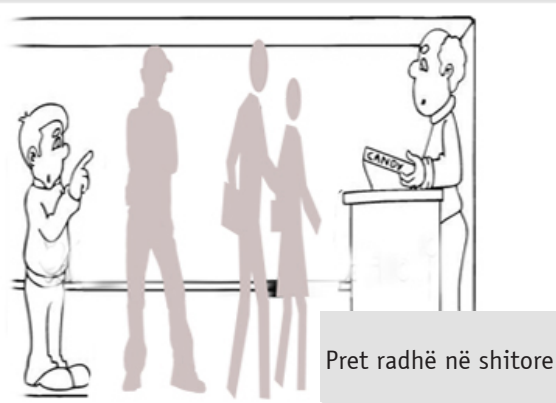
Arsimtari u drejtohet nxënësve: “Tash do të përpiqemi ta përdorim atë që e kemi mësuar. Në minutat e ardhshëm do të lëvizni nëpër klasë pa folur fare dhe do të përpiqeni të mos e prekni askënd, në asnjë moment dhe me asnjë pjesë të trupit. Filloni!”. Përafërsisht pas një minute, gjegjësisht kur të ketë përshtypje se ata tashmë e kanë bërë shprehi atë sjellje dhe se ato rregulla po respektohen, jepen këto udhëzime: “Lëvizni pak më shpejt..., më shpejt..., edhe më shpejt.”

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja V-2: KUJDESI PËR HIGJINIENËN NË MJEDIS

Pritet që nxënësi/nxënësja të:

Dituri	» Të dijë se çka duhet të bëhet që të mbahet higjiena në shtëpi (të mos shkelet me këpucë të përlyera, rregullimi i dhomës, këndit personal), në klasë (rregullimi i bankës) dhe në hapësirat e totaleve (lëhimi i ujit, moshedhja e sendeve, përdorimi adekuat i sanitarisë) » Ta dijë se ku t'i hedh mbeturinat
Shkathtësi	» Të mund të kontribuojë në mirëmbajtjen e higjienës në klasë (të mos i përlyejë të tjerët, të mos shkapërderdhë...) » Të mund të hedhë mbeturinë në vendet gjegjëse
Qëndrime/vlera	» Të pranojë përgjegjësi personale në mirëmbajtjen e higjienës në mjedisin më të afërt

Punëtorja V-2.1: Fotografi për të mësuar

Materialet

- » Fletë punë për nxënës: Fotografi për të mësuar
- » Fletë punë për arsimtarin/arsimtare: Fotografi për të mësuar

Aktiviteti hyrës

Nxënësi ndahen në grupe me nga tre-katër fëmijë. Grupet ndahen në vend të ndryshme të klasës dhe atyre u thuhet se do ta kenë për detyrë të aktrojnë pa fjalë gjëra të ndryshme që në shtëpi na ndihmojnë për ta pasur vendin më të pastër. Pasi të merren vesh, do të duhet para të tjerëve ta shfaqin atë, ndërsa ata t'ia qëllojnë. Arsimtarja ia pëshpërit secilit grup se çka do të aktrojnë (pluhurthithëse, petkalarëse, xhiger, makinë për larjen e enëve, shkurdëse e qilimave, shportë për mbeturin), e pastaj secili grup një nga një e prezanton atë. Arsimtarja nxit atmosferë argëtuese, pra jo aq saktësi në shfaqjen e këtyre imitimeve.

Aktiviteti kryesor

Me rëndësi është që edhe tani të mbeten grupet e njëjta nga aktiviteti hyrës. Secilit grup i jepet nga një kopje e të gjitha pjesëve të fletës së punës "Fotografi për të mësuar" (nëse ka më shumë se gjashtë grupe, disa situata mund të përsëriten. Gjegjësisht disa grupe mund të punojnë në një situatë të njëjtë).

"I keni pesëmbëdhjetë minuta që t'i shihni fotografitë që janë para jush dhe t'i rrethoni ose t'i ngjyrosni ato gjëra që, sipas jush, nuk janë në rregull."

Diskutim

1. Cili grup dëshiron të fillojë?
2. Çka do të na thoni për fotografinë me fëmijën që rri në dhomë? (Diskutimi orientohet drejt asaj se çka bëhet me mbeturinat duke i numëruara vendet ku dhe si mund të hidhen.)
3. Cili grup do të na thotë për fotografinë me klasë? (Çka është me rëndësi të dihet për inventarin shkollës? Pronësi e kujt është ai? Kush e përdor? Kush i ndjen pasojat e dëmtimi të tij? Theksohet rëndësi e rregullimit të materialeve.)
4. Cili grup do të na e paraqesë situatën në tualet? (Nëse nuk përmenden, theksohen gjëra kryesore për përdorimin e tualetit dhe të sanitarisë. Çka mundet e çka nuk mund të hidhet në kanalizim. Ku shkojnë gjërat që hidhen në kanalizim? Kush i ndjen pasojat nga kjo?)
5. Çka është dhoma e fëmijëve? (Theksi vihet në përparësitë

Përfundim

Fëmijët shumë shpesh sillen me papërgjegjshmëri në sytë e të moshuarve vetëm për shkak se nuk janë sa duhet të njoftuar me të gjitha mundësitë që i kanë në disponim. Fëmijët mund të mësojnë të marrin një qëndrim të përgjegjshëm për higjienën dhe rregullimin e mikrohapësirës së tyre. Nëse atyre u jepet shansi, fëmijët përvetësojnë shprehje, shkathtësi dhe vetëbesim. Fëmijëve duhet t'u ofrohet model që ata të marrin pjesë bashkë me të tjerët në mbajtjen e higjienës së hapësirës në të cilën qëndrojnë çdo ditë, sepse ashtu më së lehti mësohen me atë lloj të përgjegjësisë.

nëse gjërat rregullohen dhe organizohen, qasja, ballafaqimi më i lehtë, përjetimi më i këndshëm. Kush është përgjegjës për këndin/dhomën tonë që ajo të jetë e rregulluar?)

6. A vërejtët diçka që ju pëlqeu në fotografinë me fëmijën që ngjitet në shkallë? (Ku mbathen këpucët? Çka duhet të bëjmë kur të kthehemi në shtëpi? – Zbathen këpucët, hiqen teshat e jashtme, lahen duart..., rregullohen teshat.)

7. Çka do të thoni për situatën ku fëmija lexon libër? (Theksohet se fëmijët mund dhe duhet të marrin pjesë në rregullimin e mjedisit të tyre më të afërt, se prindërit mund të ndihmojnë, të këshillojnë, por jo edhe të jenë përgjegjës të vetëm për atë. Problematizohet shkarravitja në mure: nëse ka ose nuk ka leje nga prindi/përgjuesi më i rritur; nëse muri në shtëpi/shkollë është vetëm i shkarravitur a është kjo mirë: kujt i shërben kjo dhe pse?)

Aktiviteti përmbyllës

Të gjithë qëndrojnë në rreth. Kur jep shenjë arsimtarja, të gjithë bëhen “thërmija pluhuri” që lëvizin lirshëm në klasë. Në një moment arsimtarja e prek një fëmijë që në sup ka një pullë për kyçje. Kur do të kyçet, gjegjësisht kur të preket në sup, ai fëmijë bëhet “pluhurthithëse” dhe fillon të ushtojë. Pastaj ai fëmijë fillon t’i transformojë të gjitha “thërmijat e pluhurit” në “pluhurthithëse” njësoj si e bëri arsimtarja atë “pluhurthithëse” – me kyçje.

“Kur t’ju prek “pluhurthithësja” në sup, edhe ju bëheni “pluhurthithëse” dhe i ndiqni “thërmijat e pluhurit”. Kujdes! Pullat për kyçje janë të ndjeshme dhe patjetër duhet të shtypen më shumë kujdes.” Kështu vazhdohet derisa të gjithë nuk bëhen “pluhurthithëse”. Atëherë jepet udhëzim i ri: “Tash unë do ta gjej një fëmijë të cilit do t’ia shtyp pullën dhe dota shkyç. Kështu ai përsëri do të bëhet fëmijë. Qëllimi i tij është ta shkyçë një “pluhurthithëse” dhe të ulet në vend. Këtë e bën edhe fëmijë tjetër, edhe tjetrit, edhe tjetri, të gjithë me radhë, derisa të gjithë të bëhen fëmijë.”

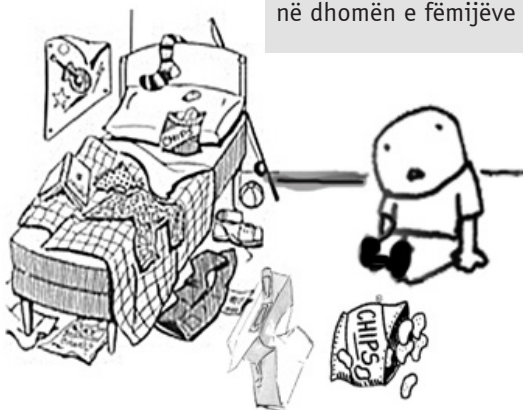

Reflektim

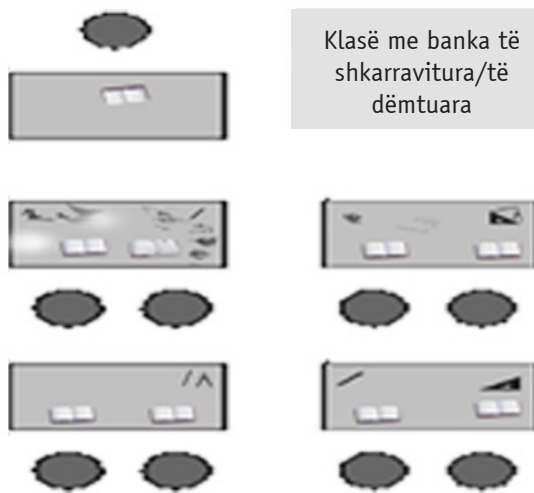
1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Mbeturina të hedhura
në dhomën e fëmijëve

Klasë me banka të
shkarravitura/të
dëmtuara

Kanalizimi i zënë në
tualetin e shkollës,
stërpik ujë voda

Dhoma e fëmijëve e
shkapërderdhur

Ngjitet shkallëve në
shtëpi me këpucë të
përlyera

I rrituri e rregullon
dhomën e fëmijës,
fëmija nuk merr pjesë
u~estvuva

Përmbajtja V-3: KRIJIMI I RAPORTIT POZITIV NDAJ BIMËVE DHE KAFSHËVE

Pritet që nxënësi/nxënësja të:

Dituri	» T'i dijë pasojat e dëmtimit të bimëve » T'i dijë veprimet që paraqesin maltretim të kafshëve » T'i dijë kushtet themelore për mbikëqyrjen e bimëve » Ta dijë se cilat kafshë mund të jenë kanakare dhe si veprohet me to
Shkathtësi	» Të mund të kultivojë bimë » Të mund ta dallojë sjelljen adekuate prej sjelljes joadekuate ndaj bimëve » Të mund ta dallojë sjelljen adekuate prej sjelljes joadekuate ndaj kafshëve
Qëndrime/ vlera	» Të pranojë se ndaj bimëve nevojitet sjellje adekuate » Të pranojë se ndaj kafshëve duhet të sillemi në mënyrë humane, njësoj si ndaj të gjitha qenieve të gjalla

Punëtorja V-3.1: Çka më nevojitet?

Materialet

- » Fletë pune për nxënësi: Çka më nevojitet?
- » Pajisje për të shkruar
- » Shirit i gjerë elastik për mbulimin e syve

Aktiviteti hyrës

Të gjithë qëndrojnë në rreth, ndërsa një fëmijë hy në mes të rrethit. Arsimitarja ia mbulon sytë me shirit dhe e rrotullon rreth boshtit të saj. Pastaj fëmija në qendër duke bërë gisht e zgjedh një fëmijë që duhet të thuhet “Unë jam... i/e vogël” (bimë ose kafshë; për shembull: Unë jam zogu i vogël”, Unë jam borëbardha e vogël” etj.), por me zë pak të ndryshuar. Detyra e fëmijës që është në mes është që t’ia qëllojë se kush e ka thënë atë. Nëse ia qëllon, atëherë ai fëmijë që e kanë thënë fjalën “Unë jam...” vjen në mes, ndërsa nëse nuk ia qëllon, procedura përsëritet. Pritet që kjo të përsëritet se paku shtatë deri në nëntë herë, varësisht nga koha.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në grupe të vogla. Secilit grup i jepet njëri nga pesë versionet e fletës së punës “Çka më nevojitet?” Fëmijëve u thuhet se në grupe duhet të mendojnë se si dhe ku jeton kafsha/bima që është në mes të fletës dhe çka i duhet asaj që të ndjehet mirë. Pastaj, nëse mendojnë se u nevojiten edhe gjëra që janë ofruar në fotografitë e vogla, ato i ndërlidhin me një vijë me kafshën/bimën që është vizatuar në mes të fotografisë.

Diskutim

1. Hajt të shohim se çka mendoni ju se i duhet qenit? (Përveç nevojave themelore: ushqim, ujë, shtëpizë, atij i duhet edhe shëtitje e rregullt, mjaft hapësirë, kujdes lojë, higjienë, vaksinim)
2. E çka i duhet lules në saks? (Ujitje, pastrim i dheut, ushqim, kohë pas kohë ndonjë herë, diell)
3. Çka i duhet peshkut? A është akvariumi vetëm një enë e thjeshtë për ujë? Çka mendoni, si ndjehen peshqit kur u trokitet në xham të akvariumit (I duhen shumë kujdes, ushqim çdo ditë, ngrohje e vazhdueshme, filtrim të ujit, pastrim të ujit, pompë për ajër, herë pas here ndërrim të ujit, herë pas here pastrim të tërë akvariumit. Nuk guxojmë të trokasim në xhamin e peshqve – kjo është shok për ata. Nuk guxojmë t’i fusim duart brenda në ujë.)
4. Çka i duhet një zogu që të ndjehet mirë? A i duhen lodra nëse mbahet në kafaz? (Përveç ushqimit dhe ujit, i duhet hapësirë e gjerë nëse mbahet në kafaz, pastaj ka nevojë për lodra, kujdes, mirëmbajtje etj.)
5. Çka i duhet një druri nëse rritet në oborr ose në park? (ujë, plehra, dritë, pastrim nga dëmtuesit.)
6. Çka i duhet maces? A u vjen mirë maceve nëse i tërheqim për bishti? (Përveç nevojave themelore për ushqim, ujë dhe shtëpizë, macet kanë nevojë edhe për shëtitje të vazhdueshme, hapësirë të mjaftueshme, kujdes, lojë, higjienë, vaksinë.)

7. A mund të mbijetojnë kanakarët dhe bimët shtëpiake pa kujdesin tonë?
8. A guxojmë t'i godasim kafshët? Ose t'i këpusim gjethet e bimëve? Ose të presim drurë? Pse?
9. A duhet të kujdesen njerëzit për kafshët dhe bimët që jetojnë në natyrë? Pse?
10. Cilat bimë i njihni ju që mund të mbahen ne banesë ose në oborr? Dhe, cilat kafshë?

Aktiviteti përmbyllës

Po në ato grupe të vogla që ishin më parë fëmijët duhet të merren vesh se cikli fëmijë do të jetë bimë/kafshë, ndërsa grupet e tjera të fëmijëve, një nga një, do t'u bëjnë atyre gjëra të liga. Kur do t'u bëjnë gjëra të mira, fëmija që është në qendër do të qeshet dhe do të bërtasë "OH OH OH OH OH", ndërsa kur do t'i bëhen gjëra të liga, ai me pamje të pikëlluar do të klithë "OF-OF-OF".

Reflektim

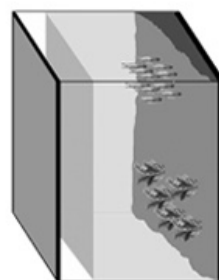
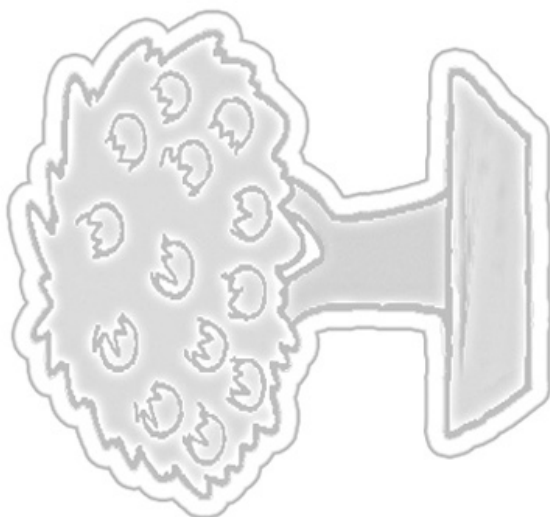
1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

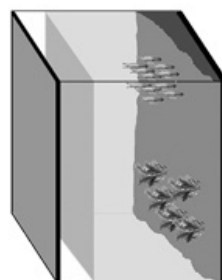
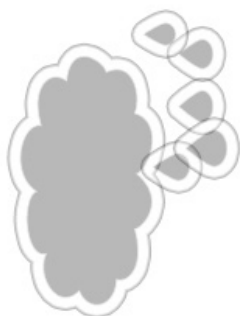
Të gjitha qeniet e gjalla meritojnë të trajtohen në mënyrë humane. Edhe bimëve edhe kafshëve u nevojitet një kujdes i caktuar. Duhet të kemi një njohuri të caktuar që të mund t'i mirëmbajmë në shtëpi. Nëse nga vetë fëmijët nuk buron konstatimi se ndaj kafshëve dhe bimëve duhet të sillemi në mënyrë humane, kjo duhet t'u theksohet. Kafshëve, ashtu si njerëzve/fëmijëve, u nevojitet lojë që të ndjehen mirë. Nëse bimët dhe kafshët që i mbajmë ne nuk e marrin atë që u nevojitet, ato do të vdesin. Kjo ndodhë edhe me kafshët e lira në natyrë – nëse u rrezikohet mjedisi që i rrethon, ato nuk do të mund të arrijnë të mbijetojnë.

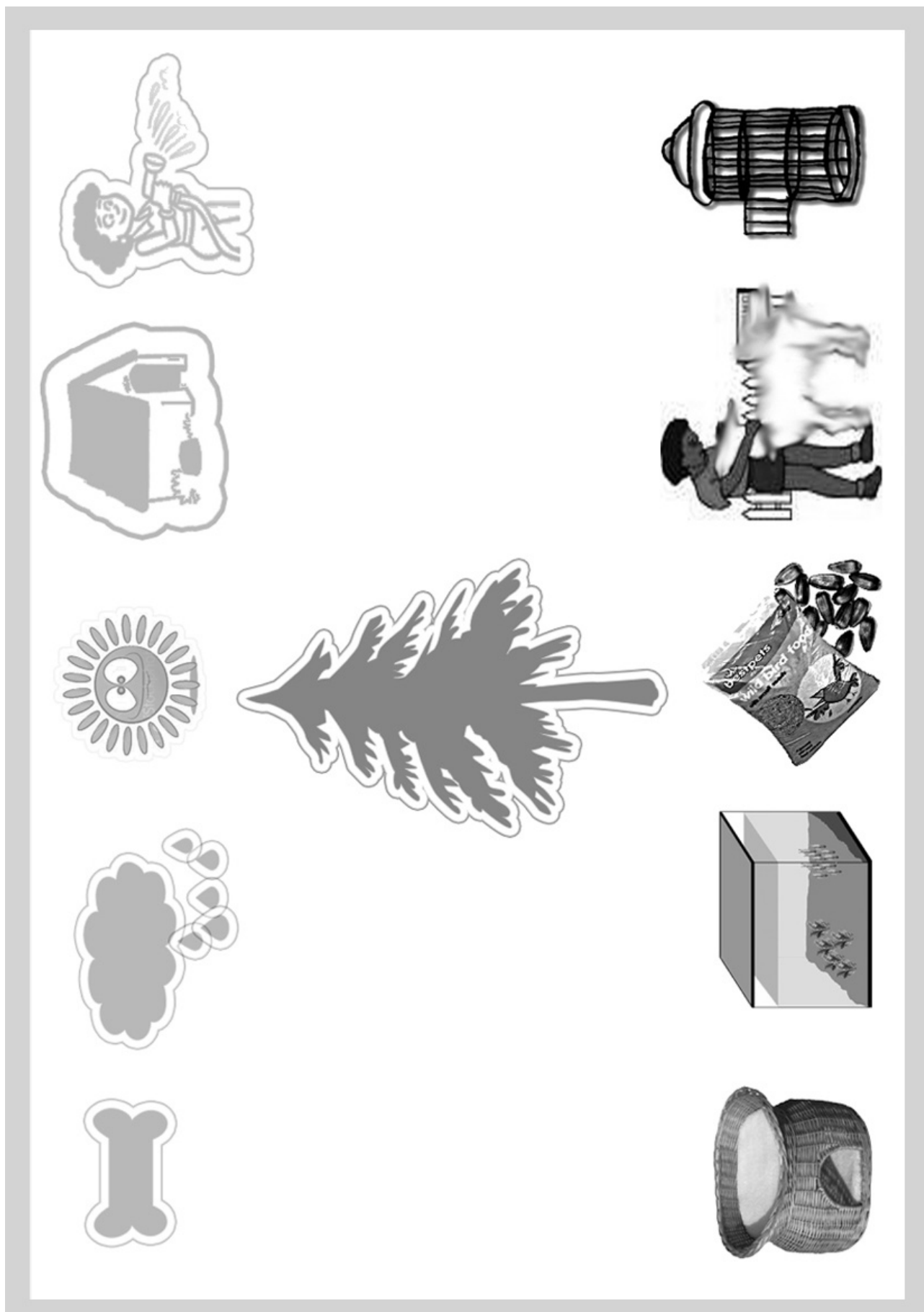
Vërejtje: Punëtorja patjetër duhet të përfundojë duke e mbjellë ndonjë bimë në saksi. Madje mund të mbillen më shumë sosh, ndërsa nxënësit të ndarë në grupe të vogla, bashkërisht do të kujdesen për bimët. Nëse lejojnë kushtet, mund të merret edhe ndonjë kafshë kanakar që nuk kërkon kushte shumë specifike (breshkë uji, minj), ashtu që arsimtari bashkë me nxënësit mund të kujdesen për ato.

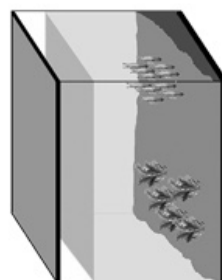
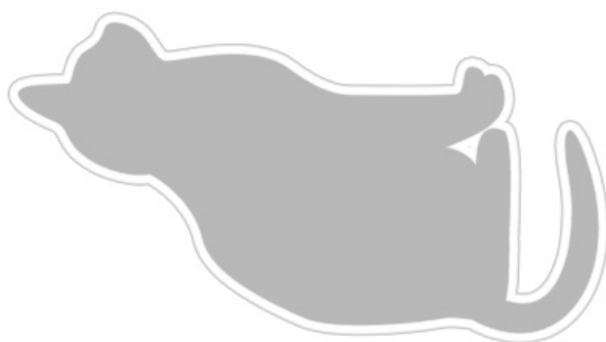

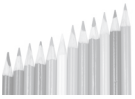

Punëtorja V-3.2: Kuiz i gjelbër

Materialet

- » Katrorët e prerë nga fleta e punës për nxënës: Au-mu-fërrr, të mbështjellë në gjysmë që mos mund të shihet se çka në fotografi – për secilin nxënës nga një fotografi
- » Kuti nga e cila mund të tërhiqen fotografitë e prera

Aktiviteti hyrës

Arsimtarja u drejtohet nxënësve: “Ju lutem ngrihuni të gjithë. Gjatë realizmit të këtij aktiviteti vetëm unë do të mund të flas. Lëshoni duart lirshëm teposhtë. Unë do t’ju jap udhëzime të ndryshme, ndërsa ju e keni patjetër që të reagoni shpejt, si në secilin kuis. Unë do të them se se çka dua të shoh nga secili fëmijë. Për shembull, nëse them: gishti i madh i majtë dhe i djathtë”, ju duhet sa më shpejt që mundeni t’i tregoni këto gishta. Kur t’i tregoni, ngrini pëllëmbët në lartësi të supeve (arsimtarja u tregon si). Në këtë kuis mund të kopjoni nga njëri-tjetri, nëse kjo u ndihmon diçka. Kur të them “pushim”, i shkundi duart mbi kokë, shpejt dhe në mënyrë energjike, disa sekonda (arsimtarja u tregon si). Nëse them “pesë”, tregojeni njëren pëllëmbë sipas dëshirës suaj (arsimtarja u tregon si). Nëse them “dhjetë”, ju i tregoni të dyja pëllëmbët (arsimtarja u tregon si). Mund ta provojmë?”

Në fillim lexohet ngadalë, pastaj gjithnjë më shpejt e më shpejt, gjithnjë duke e ndjekur tempon e grupit. Është ideale kur numri më i madh i nxënësve mund t’i tregojnë në kohë ato kërkesa, ndonëse sigurisht do të ketë edhe të tillë që do të gabojnë.

- » Gishti i vogël i majtë, gishti i madh i djathtë!
- » Dy gishtat e mëdhenj
- » Dhjetë!
- » Pesë!
- » Gishti i madh i djathtë dhe gishti i madh tregues!
- » Pushim !
- » Dy gishtat e vegjël!
- » Gishti i madh i majtë dhe gishti i madh i djathtë!
- » Gishti tregues i djathtë, gishti i mesëm i djathtë!
- » Pushim!
- » Pushim!
- » Pushim!
- » Pesë!
- » Pushim!
- » Gishtat e vegjël!
- » Gishti i madh tregues, gishti i vogël i djathtë!
- » Dhjetë!
- » Gishtat e mëdhenj!...

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në katër grupe të vogla. Parashtrohen pyetjet hyrës:

1. A e di dikush se çka është kuizi?
2. Cili është kuizi më i njohur që e dini ju?
3. A dëshironi të përpiqemi edhe ne të marrim pjesë në kuiz?

Fëmijëve u thuhet se në këtë kuiz nuk ftohen shpërblime që mund të shpenzohen, por fitohet dituri. Nuk ka pikë, madje çdoherë kur do t’u duhet ndihmë nga miqtë dhe publiku, mund ta kërkojnë nga grupet e tjera. Arsimtari poparashtron pyetje, në një për secilin grup, dhe kështu shkon rrethi. Pyetjet zakonisht kanë përgjigje të thjeshtë, për secilën merret një duartrokkitje, ndërsa disa pyetje kërkojnë edhe shpjegim të përgjigjes, për çka jepet duartrokkitje frenetike.

Diskutim

1. Çka i duhet një bime që të jetojë? Shpjegoni! (Mjafton si përgjigje edhe vetëm “trualli” ose “drita” ose “uji”, por arsimtarja i përmend të tria këto në shpjegimin e saj.)
2. Pse nuk guxojmë të vozisim me biçikletë nëpër bar? (Bari nuk është vend i parashikuar për biçikletë; vozitja është edhe ashtu është e vështirë, ndërsa bafri dëmtohet.)
3. Çka ndodhë nëse e këpusim një gjeth nga druri apo çka ndodhë nëse e thyejmë një degë? Shpjegoni! (Sigurisht

fëmijët do të përgjigjen se këputja e gjethit nuk është asgjë e ligë, por u theksohet se ajo në një mënyrë është sikur neve të na e heqë një qime: nëse nuk ka ndonjë shkak i arsyeshëm – për çaj, për bar a mëlmesa, këputja e gjethëve nuk është e lejuar. Gjethet prodhojnë oksigjen. Nëse thyhet një degë, kështu e kemi dëmtuar përgjithmonë bimën. Që një degë të mund të rritet, nevojiten disa vite.)

4. A është e lejuar që qentë endacakë të shqelmohen? Shpjegoni? (ndonëse kjo praktikohet shpesh, kjo është sjellje johumane. Qeni me asgjë nuk e ka merituar atë.)

5. Cilët tri kanakarë mund të mbahen në banesë? Shpjegoni! (Qen, mace, zogj, peshq...)

6. Cilët tri kanakarë nuk mund të ruhen në kafaz? Shpjegoni! (Peshq, breshka, qenë, mace... Qeni dhe macet mund të vendosen në kafaz, por ato janë kafshë që kanë nevojë për më shumë hapësirë që të lëvizin.)

7. Si mund të maltertohen kafshët në tre mënyra të ndryshme? Shpjegoni! (Nëse askush nuk paraqitet, atëherë përmenden këto veprime: tërheqja e veshëve, shkulja e lëkurës, tërheqja për bishti, goditja e kafazit/shtëpizës/akuariumit, ndjekja e kafshëve frikacake, shtypja, hedhja, tërheqja, goditja, lagia me ujë, lidhja me zinxhir të shkurtër, lidhja për bishti, tingujt e fuqishëm, mbetja pa ushqim/ujë, pakujdesia.)

8. Çka duhet të bësh nëse dëshiron të ruash qen? Shpjegoni? (Maltretim do të thotë nëse qentë kohën më të madhe e kalojnë të lidhur me zinxhir. Qentë kane nevojë për shëtitje dy-tre herë në ditë, kohë pas kohe larje, pastrim të lëkurës nga mbeturinat e mbledhura dhe nga insektet, vaksinim të rregullt.)

9. Pse macet shtëpiake duhet të përkëdhelen? Shpjegoni! (Macet kënaqen kur dikush i përkëdhel, kjo u nevojitet si shenjë e kujdesit dhe si mënyrë e shfaqjes së dashurisë. Kjo në gjuhën e maces do të thotë: “Je shumë e dashur për mua, je shumë e bukur” e kështu me radhë.)

“Fitues të këtij kuizi janë ata që kanë mësuar më shumë. Duartrokitje për të gjithë!”

Përfundim

Qeniet e gjalla nuk mund të mbijetojnë pa kushte të veçanta. Që të mund ta ruajmë një kafshë ose një bimë, duhet t'i dimë tiparet e tij/saj themelore. Nuk do të thotë se nëse nuk e njohim gjuhën e komunikimit të bimëve dhe kafshëve, kjo na jep të drejtë të bëjmë gjithçka në bie ndër mend, t'i maltretojmë.

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijëve u shpërndahen fleta të mbështjella të fletës së punës “Au-mu-fërr”. Pasi t'i tërheqin të gjithë fletat, arsimtari do t'u japë shenjë që të gjithë “ta harrojnë” gjuhën e tyre njerëzore dhe të fillojnë “të flasin” në gjuhën e kafshë që e kanë në fotografi. Qëllimi i secilit fëmijë është t'i gjejë ato fëmijë që kanë fotografi të njëjtë si fotografia e tij.

“Në këtë do të keni sukses vetëm nëse jeni të qëndrueshëm dhe nëse vazhdimisht ftoni shokët tuaj dhe njëherazi dëgjoni se a ju thërrasin ta juve. Mbani mend, nëse thashë se nuk lejohet të përdoret gjuha njerëzore, qeshja është e lejuar, disa kafshë kanë shumë dëshirë të qeshen.”

Kur të formohen grupet, atyre u lexohet kjo:

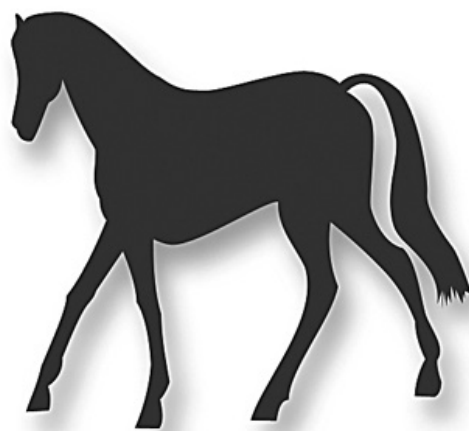
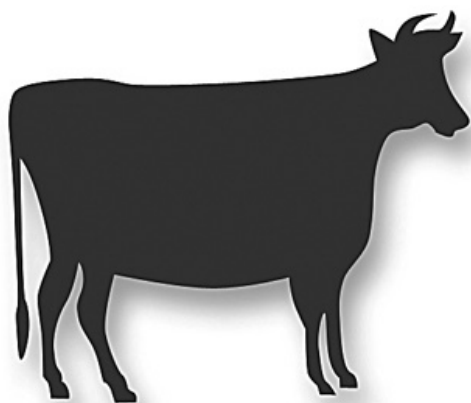
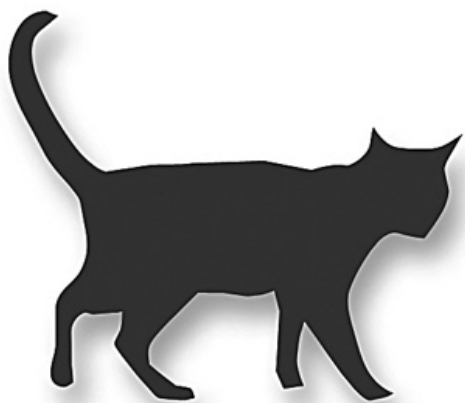
“Tash do të mblidhemi në rreth. Unë do të qëndroj në mes dhe do të bëj si një kafshë që ju e keni në fotografi. Kur të them “MUUU”, të gjithë ata që kanë në fotografi lopë, duhet të bëjnë brirë me gishta (arsimtarja u tregon si) dhe pastaj bëjnë “MUUUU”. Kur të them “HAM-HAM-HAM”, të gjithë që kanë pasur qen në fotografi, do t'i ngrenë vetullat (arsimtarja u tregon si) dhe do të bëjnë “HAM-HAM-HAM”. Kur arsimtarja do të thotë “MJAAU-MJAAU”, të gjithë që kanë pasur mace, do t'i fshijnë mustaqet (arsimtarja u tregon si) dhe do të bëjnë “MJAAU-MJAAU”. Pëllumbi bën “GU-GU-GU” dhe kthehet herë në një anë e herë në tjetrën përreth vetes (arsimtarja u tregon si), ndërsa “KU-KU-RI-I-KU” dhe lëvizin me pendla. Kuajt bëjnë “HI-HI-HIIIIII” dhe kërcëjnë. Gjithë kjo patjetër duhet ta bëni, që kështu të na duket më interesante dhe ne të kënaqemi. Fillojmë.”

Këto udhëzime arsimtarja i jep pa ndonjë rend, në fillim me ngadalë, e si ushtrojnë fëmijët, gjithnjë më shpejt e më shpejt. Më interesant është kur do të shqetësohen ose kur të harrohen. Arsimtarja nxit qeshje, por jo edhe përqeshje.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

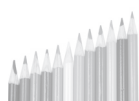

Përmbajtja V-4: PËRMIRËSIMI, MIRËMBAJTJA DHE ZBUKURIMI I MJEDISIT

Pritet që nxënësi/nxënësja të:

Dituri	» Të dijë se me çka mund të zbukurohet hapësira
Shkathtësi	» Të mund të marrë pjesë në zbukurimin e klasës » Të mund të japë propozime për zbukurimin e hapësirës së shkollës në raste dhe solemnitete të caktuara
Qëndrime/vlera	» Ta kuptojë se qëndrimi në mjedis të bukur krijon ndjenja të këndshme

Punëtorja V-4.1: Klasa jonë

Materialet

- » Letër e vjetër, paketime të zbrazëta tetra-pak, qese te plastikës, kanaqe lëngjesh, pak dhe nga oborri ose ndonjë mbeturinë tjetër që mund të gjendet në klasë, fshesë, lopatë, xhiger, së paku një palë (mundësisht më shumë) dorëza...
- » Hamer, fleta të letrës
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » ngjitëse

290

Përgatitja

Personave përgjegjës për mbajtjen e higjienës u thuhet të mos e pastrojnë klasën para fillimit të mësimi. Materiali i sipërm derdhet nëpër klasë. Zhvendosen bankat, kthehet së prapthi shporta e mbeturinave etj. Nxënësit takohen në klasë. Nëse nxënësit kur vijnë, bëjnë komente për atë parregullsi, ato shënohet dhe përdoren në diskutimin e mëtejshëm.

Diskutim

1. A vëreni diçka të pazakonshme në klasë? (orientohen në numërimin e të gjithë "ndërhyrjeve")
2. Si ju duket sot klasa?
3. Si u ndjetë kur e patë klasën tonë në atë parregullsi?
4. Nga u paraqitën të gjitha ato gjëra që e bënë ashtu klasën tonë? (zbulohen të gjitha burimet e mundshme: dhe nga këpucët e përlyera, mbeturina që është hedhur në shportë, letrat, kanaqet, shkumëzuar, bankat e zhvendosura)
5. Kush i sjell të gjitha ato mbeturina? (me rëndësi është të arrihet përgjigjja "ne", e jo të hidhet ndonjë përgjegjësi personale ose e huaj; në "ne" me rëndësi është të nënkuptohet edhe arsimtari)
6. A mund të bëjmë diçka që ta zbukurojmë klasën në këtë moment? (nëse asnjë fëmijë nuk përmend pastrim, atëherë orientohen në këtë)

Aktiviteti kryesor 1

Nxënësit nxiten që në mënyrë aktive të marrin pjesë në rregullimin e klasës, por me shumë kujdes që të mbrohen reziqet e mundshme. Merren fshesat, lopatat dhe dorëzat dhe kjo parregullsi rregullohet. Arsimtari po ashtu merr pjesë aktive në tërë këtë aktivitet. Lihen duart.

Diskutim

1. Si ju duket klasa tash?
2. A ndjeheni tash më ndryshe?
3. Çka duhet të kemi kujdes që kjo mos të na ndodhë në të ardhmen?
4. A mund të bëjmë edhe diçka që ta zbukurojmë klasën tonë? Si mund ta zbukurojmë?

Aktiviteti kryesor 2

Secilit nxënës i jepen nga e katërta e letrës së prerë.

“Propozoj që në ato letra që jua dhashë secili nga ju të vizatojë ose të shkruajë diçka të thjeshtë, por të bukur. I keni gjithsej dhjetë minuta. Të gjitha veprat tuaja artistike do t’i ngjisim në një hamer të cilin do ta varim në mur që të në e përkujtojë këtë përvojë të mirë.”

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përfundim

Ajo sesi do të ndjehemi në klasë, në shtëpi, në këndin/dhomën tonë, në masë të madhe varet nga vete ne. Vetë ne jemi përgjegjës për rregullimin e hapësirës ku ne e kalojmë në kohë të caktuar. Ne ndjehemi më mirë nëse hapësira përreth nesh është e rregulluar. Qëndrimi në hapësirën që nuk është e rregulluar vetvetiu mund të shkaktojë ndjenja të pakëndshme.

Punëtorja V-4.2: E zbukurojmë klasën

Materialet

- » Fleta te letrës
- » Hamer
- » Pajisje për të ngjyrosur
- » Sellotej ose thumba dhe çekiç

Aktiviteti hyrës

Arsimtari fillon me pyetjen “A e dini se çka është skulptori?” (artist figurativ që bën skulptura, buste; punë në mermer, argjilë, në bronzë dhe në dru). Pas përgjigjes, ai lajmëron se do të fillojë me lojë në të cilën do të ketë skulptorë dhe kështu vazhdon me udhëzimet.

Loja fillon me atë që të gjithë lëvizin lirshëm nëpër klasë. Në një moment arsimtari e prek ndonjë fëmijë dhe ai bëhet skulptor i cili është shumë i pazakonshëm: me një të prekur në sup fëmijët e tjerë mund të bëjnë skulptura. Megjithatë ata fëmijë që ende nuk janë bërë skulptura, mund t'i transformojnë fëmijët e ngrirë në fëmijë të zakonshëm. Detyra e skulptorit është që të transformojë sa më shumë fëmijë në skulptura, ndërsa të gjithë fëmijët e tjerë e kanë për detyrë t'i kthejnë fëmijët e tjerë në fëmijë të zakonshëm. Nëse ka kohë, aktiviteti mund të përsëritet me disa fëmijë të ndryshëm skulptorë.

Aktiviteti kryesor

Nxënësit ndahen në katër, tetë ose dymbëdhjetë grupe, me nga tre-pesë fëmijë në secilin grup. Grupet duhet ta ndajnë një fletë të letrës në gjashtë pjesë. Arsimtari u shpjegon në tabelë si ta bëjnë këtë. U jepet për detyrë që në fleta t'i vizatojnë gjashtë gjëra të ndryshme (të ndryshme për secilin grup), si:

- » Gjëra që e zbukurojnë klasën
- » Gjëra që e zbukurojnë oborrin e klasës
- » Gjëra që e zbukurojnë këndin/dhomën e fëmijës
- » Gjëra që e zbukurojnë shtëpinë.

Pas kalimit të kohës, secili grup një pas një e paraqet punën e tij para të tjerëve.

292

Diskutim

1. Çka është paraqitur në vizatimet e bëra për gjërat që e zbukurojnë klasën? A mund të kujtoheni edhe në diçka tjetër që mund ta zbukurojë klasën tonë?
2. Çka është paraqitur në vizatime nga gjërat që e zbukurojnë oborrin e shkollës? Çka tjetër mund ta zbukurojë oborrin e shkollës?
3. Cilat gjëra mund të zbukurojnë këndin e fëmijës? Çka mendojnë të tjerët për këtë?
4. Cilat gjëra mund ta bëjnë shtëpinë tonë më të këndshme? A ka ide të tjera?
5. Nëse i kemi të gjitha ato gjëra në klasë, a do të thotë kjo se ajo çdoherë do të jetë e bukur? (vihet theksi në atë se secila hapësirë mund të zbukurohet edhe nëse bëhet vetëm edhe një ndryshim i vogël i rendit dhe kjo ilustron me shembull) A do të dëshirojmë të bëjmë diçka në klasë para festave të vitit të ri? Çka? Pse? Ose për ditën e pranverës? Çka?
6. A do ta kemi bukur përreth nesh nëse të gjitha ato gjëra i kemi ashtu të shkapërderdhura? Çka duhet të bëjmë që ta mirëmbajmë këndin e fëmijës të bukur? Ose klasën? (theksohet përgjegjësia personale e secilit fëmijë të mos përlyejë, të rregullojë, t'i ngrejë gjërat etj.

Përfundim

Sesi do të ndjehemi në klasë, në shtëpi ose në këndin/dhomën tonë, kjo në masë të madhe varet nga ajo se si e kemi rregulluar hapësirën tonë. Ne ndjehemi më mirë nëse hapësira përreth nesh është e rregulluar. Qëndrimi në hapësirë të parregulluar vetvetiu mund të krijojë ndjenja të pakëndshme. Zakonisht rregullimet e vogla, si dhe një rregullim i kujdesshëm mund të krijojnë dallim të madh në përjetimin tonë.

Aktiviteti përmbyllës

Nxënësit vijnë në klasë grup pas grupi dhe secili anëtar i grupit duhet të vizatojë një rreth, kërmill ose t'i bëjë disa viza me ngjyrë në një hamer të madh. Në fund posteri varet në mur që ta zbukurojë hapësirën.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Përmbajtja V-5: MBROJTJA E PLANETIT TOKË

Pritet që nxënësi/nxënësja të:

Dituri	» Ta dijë se uji dhe rryma elektrike janë të kufizuara » Ta dijë se si mund të kursehet uji dhe rryma elektrike » T'i dijë disa ndotës të ajrit dhe ujit » Ta dijë se kur nuk duhet të pijë ujë nga çezma dhe pse nuk guxon të pijë ujë nga pusi
Shkathtësi	» Të mund ta përdorë ujin dhe rrymën elektrike në mënyrë racionale » Të mund ta dallojë ujin e pijshëm të pastër nga uji i papastër
Qëndrime/vlera	» Ta kuptojë se uji i pijshëm dhe resurset e tjera natyrore mund të harxhohen » Ta kuptojë përgjegjësinë e njeriut në mbrojtjen e mjedisit jetësor » Ta kuptojë se ekzistenca e llojit të njeriut dhe e të gjitha qenieve të gjallë varet nga balancimi me eko-sistemet globale » Ta kuptojë se duhet të kufizohet përdorimi i teknologjive ndotëse (spreje, feone...) dhe materialeve që nuk riciklohen (shishe plastike, qese...)

Punëtorja V-5.1: Eko-patrulla

Materialet

- » Disa fotografi/piktura revistash në të cilat ka oxhak që tymos, ujëra fekale që derdhen në lumë/liqen/det, në të cilat shihet qartë se lumi/liqeni/deti është i ndotur
- » Dorëza të gomës për arsimtarin/arsimtare
- » Një kuti kartoni për mbeturina

Aktiviteti kryesor

Aktiviteti zhvillohet në oborrin e shkollës.

Bashkë me nxënësit bëhet një shëtitje nëpër oborrin e shkollës. Nxënësve u thuhet të përpiqen ta shikojnë oborrin në mënyrë të pazakonshme. Do ta shihni me “syze të gjelbër”. Ato syze nuk shihen, por secili mund t'i mbajë kur të dëshirojë, nëse dëshiron të ketë kujdes ndaj ndotjes, ndaj mbeturinave që hidhen.

“Unë tashmë i vura. Mund t'i vini edhe ju. Do të lëvizim së bashku në grup. Kujdes, nëse shihni mbeturina në oborr, mos i prekni, por vetëm tregoni me gisht që të mund t'i shohin edhe të tjerët.”

Bëhet një shëtitje nëpër oborr, veçanërisht në ato vende ku pritët të ketë më shumë mbeturina: qese të plastikës, ambalazhe të qeses, take-tuke, letër dhe mbeturina të tjera. Çdoherë kur të haset diçka e tillë, kjo përmendet me zë që fëmijët të mund ta shohin. Një pjesë e mbeturinave mblidhet në kuti. Pasi të kthehen në klasë, ato nxirren nga një nga kutia dhe vihen në tavolinë.

Diskutim

1. A pritni të shihni aq shumë mbeturina në oborr?
2. Prej nga vijnë këto mbeturina? (theksohet NGA NE; nga që e përdorim oborrin)
3. Çka mendoni, çka do të ndodhë nëse i lëmë këto gjëra në oborr? (nëse paraqiten komente “Nuk do të jetë mirë për ne”, “Do të fundosemi në mbeturina”, këto deklarata theksohen veçmas. Diskutimi shkon kah ajo se letra, metali dhe disa materiale të tjera me kalimin e kohës do të shkatërrohen.)
4. Si e ndot njeriu ambientin? (tregohen fotografitë, numërohen kimikatet, detergjentet për pastrim, përmenden se dezodoranset/sprejet e shkatërrojnë atmosferën/ajrin)
5. Prej nga vjen ajri i pastër? (Bimët janë filtrat natyrorë të ajrit. Nëse i shkatërrojmë pyjet, nuk do të kemi ajër të pastër.)
6. Prej nga pimë ujë? (Theksi vihet në atë se shumë shpesh uji i lumenjve përdoret për ujitje, për pirje, andaj nëse ato

Përfundim

Njerëzit janë të varur nga natyra. Pa të mirat natyrore nuk mund të jetojmë. Ajri dhe uji i ndotur janë vdekjeprurës edhe për njeriun, edhe për bimët, edhe për kafshët. Plastika dhe najloni bëhen nga nafta që është një resurs natyror; ato kur hidhen nuk shkatërrohen në mënyrë natyrore me kalimin e kohës. Secili mund të kontribuojë për mbrojtjen e mjedisit me ndryshimin e sjelljes së tij.

helmohen, kjo neve na kthehet. Uji kalon nëpër truall, e nëse trualli ndotet, ndotet edhe uji.)

7. A është secili ujë i pijshëm?

8. Çka mund të bëjmë? (Së pari mbeturinat hidhen në vende adekuate: shportë, kovë, kontejner,. Me këtë synohen shmangia e plastikës dhe materialeve të ngjashme me të.)

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët radhiten në dy vija paralele me fytyra të kthyer kah njëri-tjetri duke formuar një “shtrat” të rrjedhës së ujit. Në njërin skaj njëri fëmijë fillon të lëvizë nëpër “shtrat”, në fillim më ngadalë, por më pas gjithnjë e më shpejt, duke e simuluar rrjedhjen e ujit. Kur të arrijë në fund, ndalet në radhë, ndërsa një fëmijë tjetër i anës së kundërt e përsërit atë aktivitet. Kjo përsëritet disa herë derisa të gjithë fëmijët të kalojnë nëpër “shtratin” e rrjedhjes së ujit.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Punëtorja V-5.2: Adekuate - joadekuate

Materialët

- » Fletë pune për nxënës: Adekuate – joadekuate
- » Fletë punë për arsimtarin/arsimtare: Adekuate – joadekuate
- » Pajisje për të shkruar

Aktiviteti hyrës

“Lëvizni lirshëm në klasë. Kur të them “ÇIFT”, ju e kapni për të dy duar atë fëmijë që është më afër jush dhe kështu formoni çift. Nëse të gjithë përreth jush janë të zënë, shpejtoni ta gjeni dikë që është më larg. Kur të them “SHËTITJE”, i prishni çiftet dhe lëvizni lirshëm nëpër klasë. Kur të them TRESHAT, ju formoni treshe me nga dy fëmijë që ikeni pranë vetes. Mund të fillojmë?”

Udhëzimet për shëtitje, për çiftet dhe për treshe jepen disa herë, por kjo bëhet në mënyrë jo të rregullt. Aktiviteti mbaron me udhëzimin “çift”, me ç’rast vijon një duartrokitje.

Nga nxënësit kërkohet të ulen në rreth me atë fëmijë me të cilin kanë qenë në çift gjatë thirrjes së parë në aktivitetin paraprak.

Aktiviteti kryesor

Çiftet formuara më parë përdoren edhe për këtë aktivitet:

“Tash do t’ju shpërndaj fleta pune. Në ato janë disa situata që janë paraqitur në fotografi. Prej jush pritet ta dalloni se në cilën prej fotografive është paraqitur sjellja e sigurt, e në cilat – sjellja e pasigurt. Nën secilin fotografi ka një katror të përhimët ku ju duhet ta shënoni me X nëse mendoni se ajo sjellje është e pasigurt dhe me √ nëse mendoni se ajo sjellje është e sigurt. Bisedoni me shokun tuaj për situatat dhe bashkërisht merrni vendim. I keni gjithsej dhjetë minuta për këtë aktivitet.”

Simbolet “x” dhe “√” janë vizatuar më parë në tabelë dhe arsimtarja i paraqet derisa e jep udhëzimin.

Pas kalimit të kohës, nxënësit ftohen në diskutim.

296

Diskutim

1. A sillen në mënyrë adekuate vajza që i lan dhëmbët? Pse? (Nëse fëmijët nuk e vërejnë këtë, gryka e çezme mbete e hapur dhe uji pa nevojë rrjedh derisa vajza i lanë dhëmbët. Kur uji rrjedh pa nevojë, nga ujë i pastër për pije ai bëhet ujë i ndotur në kanalizim. Andaj duhet të kihet kujdes që çezma të mbyllet kur nuk ka nevojë të rrjedhë.)
2. Çka mendoni kur fëmijë hedh mbeturina në lumë? Pse? (Lumenjtë ndoten kur në to hidhen mbeturina. Nëse ndotja është shumë e madhe, bota e gjallë në lumenj do të zhduket.)
3. Çka mendoni për vajzën e cila pi ujë nga çezma? Pse? (Te ne uji i çezmës zakonisht është mjaft i pastër që të mund të pihet, por në ndonjë qytet ose fshat duhet të kontrollohet. Nga ana tjetër në vend që të pihet ujë nga çezma, më mirë është të mbushet në gotë, sepse ashtu do të kursehet uji që rrjedh pa nevojë. Fëmijët pyeten se si mund të njihet uji i papastër – aroma, ngjyra, shija.)
4. Si u përgjigjet në lidhje me fëmijën që pi ujë nga pusi/lumi? Pse? (Puset që përdoren te ne zakonisht nuk janë të verifikuar se a është uji i tyre i pijshëm; nëse nuk ka informacion për këtë, rekomandohet që mos të pihet.)
5. Çka mendoni për fëmijë në shitore? Pse (plastika në të gjitha format dhe trajtat e saj është njëra nga ndotëset më të mëdha të trullit dhe të ujit. Plastikës i duhen qindra vite që të shkatërrohet, andaj është ndër ndotësit kryesorë. Qese të panumërta të plastikës sot përdoren dhe hidhen në mbeturina. Një strajcë e stofit, që mund të përdoret për më shumë qëllime, mund të na shpëtojë nga shumë plastikë.)
6. Çka mendoni për dhomën e zbrazët? A sillen në mënyrë adekuate fëmija që ka dalë nga dhoma? (Edhe pse energjia elektrike llogaritet si “më e pastër”, megjithatë shumë shpesh prodhimi i saj e ndot ambientin. Energjia elektrike fitohet nga pasuritë natyrore: plumbi, nafta, uji. Kur përdoret më pak, më pak harxhohen edhe pasuritë natyrore dhe natyra ndotet më pak. Kompjuterët, televizorët, radiot, ventilatorët dhe aparatet e tjera elektrike duhet të shkyçen kur nuk përdoren.)

Përfundim

Njerëzit janë të varur nga natyra. Pa të mirat natyrore nuk mund të jetojmë. Ajri dhe uji i ndotur janë po ashtu shkatërrues edhe për njeriun, edhe për bimët, edhe për kafshët. Secili mund të kontribuojë për ruajtjen e mjedisit duke e ndryshuar sjelljen e tij. Resurset natyrore janë të kufizuara dhe duhet të kursehen.

7. Çka do të thoni për fëmijën në park/pyll? Pse? (shumë shpesh njerëzit ndotin pa asnjë arsye. Parku/pylli mbetet i/e ndotur dhe i/e neveritshëm/me pas një fundjave me diell. Njerëzit vetë e ndotin hapësirën. Nëse në afërsi nuk ka shportë mbeturinash, mbeturina ruhet në xhep/strajcë.)

Aktiviteti përmbyllës

Fëmijët dhe arsimtarja qëndrojnë në rreth dhe tërë kohën mbahen për duar derisa realizohet aktiviteti. Arsimtarja thotë se në një moment do ta lëshojë një “impuls elektrik” me një tërheqje të shkurtër dhe të lehtë të dorës që e mban. Detyra e secilit që do ta pranojë impulsin është që ta përcjellë atë më tej me dorën tjetër. Aktiviteti përsëritet disa herë me nxitjen që impulsi të përcillet më shpejt e më shpejt.

Reflektim

1. Çka bëmë sot?
2. Si ndjeheshit?
3. Çka mësuam?
4. Si mund ta përdorim atë që e mësuam në jetën e përditshme?

Fletë punë për arsimtarin/arsimtaren: Adekuate – joadekuate

